VINDICIÆ

SANCTI THOMÆ CIRCA GRATIAM SVFFICIENTEM.

ADVERSVS P. IOANNEM NICOLAI
ORDINIS FR. PRÆDICATORVM
ET DOCTOREM PARISIENSEM.

Vbi omnia S. Thomæ teſtimonia in ſuffragio cenſorio eiuſdem P. Nicolai de propoſitione Antonij Arnaldi Doctoris & Socij Sorbonici contenta exponuntur, & à peruerſo ſenſu illis affic̄to vindicantur: ac eiuſdem Arnaldi propoſitio & ſententia ſancto Thomæ omninò conformis oſtenditur.

M. DC. LVI.

INDEX SECTIONVM ET ARTICVLORVM.

PRÆFATIO.

IN QVA QVÆDAM GENERALITER DE TOTO P. IOANNIS NICOLAI SCRIPTO PRÆMONENTVR: ATQVE HVIVS OPERIS ARGVMENTVM ET PARTITIO exponuntur.

HABENT S. Auguſtini diſcipuli in ſuffragio cenſorio Patris Ioannis Nicolai typis edito, quod ſibi gratulentur potiùs quàm quod illi ſuccenſeant: quia in eo habent vnde & eruditis omnibus Arnaldum innocentem probent, S. Thomam totum ſuum vindicent, omneſque Arnaldi Cenſores à S. Thomæ doctrinâ quàm longiſſimè aberrare conuincant.

Quis enim Cenſuram Arnaldi propoſitionis, ſeu potiùs Auguſtinianæ propoſitionis ab Arnaldo exſcriptæ, iniquiſſimè factam non iudicet, qu Patris Nicolai, eiuſdem Cenſuræ velut interpretis ac defenſoris, inter cæteros examinatores ad ſcribendum delecti, ſuffragium nonniſi calumnijs niti intellexerit; nec potuiſſe Arnaldum ab vno iudice qui ſententiam ſuam ſcripſit, violatæ fidei reum peragi, niſi quinque erroneis ſenſibus illi ab eodem iudice per ſummam calumniam impoſitis?

Habent etiam vnde S. Thomam totum à ſe ſtare doceant: quia cùm P. Nicolai ex eius operibus, omnia quæ ad aſtruendam gratiam ſufficientem omnibus datam facere videbantur, magno labore corraſerit, poſtquàm nihil ab eo niſi peruerſo & alieno ſenſu è S. Thomâ allatum eſſe probatum fuerit, tùm certiſſimè conſtabit nihil eſſe in S. Thomâ quod aduerſariorum ſententiæ ſuffragetur, nihil quod noſtræ refragetur.

Habent denique vnde omnes Arnaldi Cenſores (ſi quid in eo damnauerint) à S. Thomæ doctrinâ quam longiſſimè aberrare redarguant. Omnes quippe Inquiſitores non alijs argumentis ac teſtimonijs S. Thomam ſuum eſſe profeſſi ſunt, quàm his quæ P. Nicolai in ſuffragium coniecit. Intenti

in illum vnum Cenſorum omnium oculi, quoties de S. Thomæ doctrinâ in Sorbonæ comitijs dictum eſt. Hoc ipſe *ſibi quaſi propriè ex induſtriâ* ab examinatoribus *reſeruatum* præmonet, *poſſimumque expectatum eſſe vt de S. Thomâ diceret, quia ſpecialius eum ſpectabat.* Omnibus ergo Arnaldi Inquiſitoribus S. Thomam adimit, qui hunc Patri Nicolai adimit; horum omnium in S. Thomæ doctrinâ inſcitiam, aut malam fidem arguit, qui vnius Patris Nicolai in referendis S. Thomæ teſtimonijs ſeu fallaciam ſeu imperitiam demonſtrat.

Præmonitio pag. 5.

Atque vtinam, quod in Facultatis comitijs omnium Doctorum Arnaldi defenſorum votis enixè poſtulatum eſt, cæteri Inquiſitores induci potuiſſent, vt ſuffragium ſuum cenſorium de Arnaldi propoſitione publicæ luci exponerent. Vtinam id & nunc ad tam neceſſariam Cenſuræ ſuæ defenſionem præſtarent, quia ex eorum refutatione vniuerſæ Eccleſiæ notum fieret, talem eſſe Cenſuram vt (ſi Arnaldi propoſitionem feriat) nulla Sanctorum Patrum, Conciliorum, ſedis Apoſtolicæ decretorum, ac S. Thomæ Scholaſticorum principis, auctoritate fulciri poſſit, nullo idoneo argumento firmari, nullâ ratione defendi. Hos tamen omnes in his quæ S. Thomæ doctrinam & ſenſum ſpectant, hac ſuffragij Patris Nicolai confutatione refellam: quia ille hac in parte omnium illorum lingua fuit.

Quàm falsò ergo Doctor ille, Dominicani licet Ordinis, & in ſtudio S. Iacobi apud Fratres Prædicatores Primarius Regens, Sancto Thomæ gratiæ ſufficientis, omnibus etiam infidelibus communis, doctrinam imponat, quàm fallaciter omnia eiuſdem Sancti teſtimonia peruertat, iſto opere probare aggredior. Atque id Deo duce & Angelico Doctore auſpice, inuictæ veritatis robore ſuffultus, me facilè præſtiturum confido: ſed aliqua priùs de toto Patris Nicolai ſcripto generaliter præmonenda ſunt.

OBSERVATIO PRIMA.

In totum Patris Ioannis Nicolai ſcriptum.

PATER Ioannes Nicolai toto ſuo ſcripto, id de quo ſolùm in Antonij Arnaldi Doctoris Sorbonici propoſitione quæſtio eſt, non attingit. Dixit enim Arnaldus ex S. Auguſtino & Chryſoſtomo, *gratiam, ſine quâ nihil poſſumus, Petro iuſto in tentatione defuiſſe.* Id hoc ſenſu à ſe accipi in Apologeticis aſſeruit ac probauit: aliquibus iuſtis aliquando deeſſe gratiam quâ proximè poſſint tentationes ſuperare, hoc eſt, efficacem quæ poſſe proximum, ſeu poſſe cum effectu coniunctum tribuit, vel, quod clarius eſt, aliquando deeſſe poteſtatem illam quæ complectitur omnia ad agendum neceſſaria. Ergo Patri Nicolai alterutrum probandum fuit, aut D. Arnaldum malè epiſtolæ ſuæ verba interpretatum eſſe, aut illam propoſitionem hoc ſenſu acceptam S. Thomæ doctrinæ repugnare: Cenſor ille toto ſuffragio cenſorio neutrum præſtat.

Atque hinc intelligitur à me hoc opere multa ex S. Thomâ circa gratiam ſufficientem contra Ioannis Nicolai ſuffragium expendi, quæ ad Arnaldi propoſitionem minimè pertineant, ſi quidem illa gratiæ ſufficientis quæſtionem non attingit. Hanc enim Arnaldus Thomiſtico ſenſu omnibus iuſtis volentibus & conantibus haud grauatè concedit, atque adeò Petro, ſiqui-

dem voluit & conatus est bonâ voluntate, paruâ licet & inualidâ, nec tantâ quanta sufficiebat vt volendo faceret: quod in ipso limine significatum volo, ne quis me gratiam sufficientem funditùs abijcere, ac iustis volentibus & conantibus abiudicare contra mentem meam criminetur.

OBSERVATIO II.

TOTVM suffragium Patris Nicolai his quinque calumnijs potissimum nititur.

1. Calumnia. In præsumptione Petri nullum ab Arnaldo peccatum, ne veniale quidem admitti.
2. Desertionis causam ex Arnaldi sententiâ non Petro, sed Deo adscribendam.
3. Non propter præsumptionem Petrum à Deo desertum esse.
4. Petro impossibile fuisse vt non caderet, & nullam habuisse potestatem ad vitandum peccatum.
5. Petri casum ex infirmitate, ex vitio, ex timore non accidisse.

Vide has calumnias in appendice, Confutationi thesium Patris Nicolai subjunctâ.

OBSERVATIO III.

EXPLICATIONES illas quibus Ioannes Nicolai Sanctos Patres ab Arnaldo abducere nititur, studiosè hîc refellere alienum putaui. Nam cùm illæ istis quinque calumnijs alibi confutatis superstructæ sint, his demonstratis, vtique suâ sponte corruunt. Obiter tamen cuidam istius Patris loco occurram, in quo ingentes clamores tollit, & Arnaldum calumniæ insimulat, ob hæresim Caluinianam circa desertionem iustorum sibi ab ipso exprobratam. Operæ enim pretium erit illo exemplo Patrem Nicolai *1. Parte* commonere, vt præsidentiam suam ac tumorem, quo fit vt de rebus obscuris *n. 1. p. 7.* tam temerè pronuntiet, nonnihil inposterum deijciat, postquam se in re planissimâ turpissimè lapsum esse perspexerit. Audiat igitur intestinam scriptorum suorum dissensionem; ac secum priùs in concordiam redeat, quàm tam acerbè in alios inuehatur.

Monuerat illum Arnaldus in 2. Apologetico, vt caueret ne sententia sua ad Caluinianorum accederet errorem, qui nunquam iustos ita à Deo deseri aiunt, quin tandem aliquando ad eum sint reuersuri.

In grauem contumeliam hoc Arnaldi dictum accipit Ioannes Nicolai, criminationem illam purgare aggreditur, nec solùm *illam inutilem & nugacem*, sed etiam *fraudulentam & mendacem* appellat. Denique & tam alienam dicit, ac si quis cum inferos nominat, cælum indicare diceretur. Et tamen ille tam confidens, tam sui iuris securus hoc ipsum crimen ita suscipit, ita se in illud induit & illaqueat, vt non illud diluere, sed potiùs confirmare voluisse videri possit.

Quod vt ipse fateri cogatur, recogitet quæso quæ principia posuerit eadem illâ paginâ 7. sub initium, dum dictorum ipse suorum seriem refert.

Meministis, inquit, *vt eâ ipsâ occasione notauerim, alios quidem iustos esse qui deserantur ad interitum sempiternum, quia post casum non resurgunt, sed in*

peccato perseuerant: alios autem qui nonnisi ad tempus deserantur, quia cadere permittuntur, vt cautiores eos firmioresque casus reddat vbi resurrexerint, nec tam peccant vt peccent, quàm vt aliquod maius bonum (sic indulgente Deo) ex peccato reportent.

Ecce duplex desertionis genus, vnum ad interitum, alterum ad vitam: vnum in quo nunquam resurgitur, alterum in quo semper. Iam verò si postremum illud desertionis genus omnibus iustis cadentibus conueniat, nec vnquam primo modo deseri possint, planum erit nullum iustum deseri posse ad interitum, qui error Caluini est, ac proinde prius illud membrum esse prorsus inutile.

Videamus igitur quo pacto mentem suam explicet Nicolai. *Meministis*, inquit, *vt illos quidem primos nunquam sine graui negligentiâ vel contemptu deseri addiderim, quia indignum Deo esset vt ab amicitiâ suâ perpetuò exclusos vellet, qui nec illam grauiter violassent. Nihil obstare verò quin ad posteriores deserendos* (eos scilicet qui deseruntur vt resurgant) *præsumptionis culpa sufficere intelligatur, etsi duntaxat venialis.*

Ex his verbis manifestè colligitur primum desertionis genus supponere debere peccatum mortale. Nam grauem illam negligentiam opponit veniali, & dignum esse vult exclusione à regno Dei; ex quo consequens est iustum, dum iustus est, eo modo non posse deseri, quia dum iustus est, adhuc nullum admisit mortale peccatum.

Certum est autem omnes iustos, dum in peccatum mortale prolabuntur, ex ipso Patre Nicolai, deseri. Carent enim gratiâ efficaci, quæ sola ex sententia Patris Nicolai Petro defuit, quem tamen desertum fatetur.

Quæro igitur ex Patre Nicolai, quâ desertione deseruntur illi iusti, dum primum peccatum mortale admittunt? An primâ quæ est ad interitum? Quî possunt, cùm hæc peccatum mortale semper supponat, quod nullum adhuc admiserunt? An secundâ? Vtique, non enim alia restat: sed ex Patre Nicolai quicumque secundâ illâ desertione deseruntur, ita deseruntur vt redeant, vt resurgant, vt cautiores fiant. Ergo ex ipso omnes iusti qui peccato gratiam amittunt, eamdem recuperant, quæ Caluinistarum est hæresis.

Huic argumento respondeat quæso P. Nicolai, antequàm tantopere vociferetur: sed tamen vt meam in ipsum æquitatem demonstrem, fateor me illius mentem ab hoc errore prorsus liberam putare, sed impetu & animi impotentiâ elatum, quæ diceret, quid ex verbis suis consequeretur, minùs arbitror aduertisse. Discat ex hoc lapsu in alijs esse cautior, & minùs contumeliosus aduersus viros, vt in explorandis verborum consecutionibus sagaciores quàm ipse sit, ita in aliorum mente & consilio interpretando benigniores.

OBSERVATIO IV.

QVI hoc suffragium sicut & theses nuper à P. Nicolai concinnatas, & eo Præside defensas paulò attentiùs legerit, intelliget, vt iam ex thesium confutatione ostensum est, nihil aliud illi propositum fuisse quàm vt sensus Molinianos sub Thomisticis verbis occultet, sub ambiguo gratiæ sufficientis nomine Molinianam astruat, & aliquam gratiam libero arbitrio quoad vsum relictam stabiliat, saltem ad actus imperfectos, quibus ad

gratiam operandi efficacem consequendam præparamur, vt semper liberum arbitrium, saltem in iustis, sine vllo gratiæ efficacis adjumento impedimentum gratiæ pro nutu suo ponat, vel non ponat, atque orando impetret ne auxilium in graui tentatione necessarium vnquam desit. Hæc certissima est Patris Nicolai sententia, nec alia esse potest, vt ex multis eius ratiocinationibus ostendam: hæc vna antiquæ eius cum Molinistis confœderationis & inueterati in S. Augustini discipulos odij causa est: hoc vnum dogma S. Thomæ auctoritate astruere nititur.

Eodem anteà consilio susceptam à Petro à S. Ioseph famoso Molinistà S. Thomæ defensionem vidimus in libro quem inscripsit, *Defensio S. Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici aduersus recentiores quosdam Theologos qui prædeterminationem Physicam ad actus liberos illi falsò affingunt. Authore Fr. Petro à S. Ioseph ex Congregatione Fulierss.* Hoc vnum inter vtrumque discrimen est, quod hic apertè, iste occultè, quia Dominicana professio vetat, prædeterminantis gratiæ ad singulos actus necessitatem ex S. Thomâ euertere nititur. Pleraque ergo testimonia quibus ille vtitur ad prædeterminationis physicæ necessitatem impugnandam, à P. Nicolai eodem sensu ad sufficientem astruendam referuntur. Tanta est in exponendis S. Thomæ testimonijs Thomistam inter & Molinistam concordia.

Sed quantumuis P. Nicolai tergiuersetur, ac sub verborum ambagibus latere studeat, & lectoribus incautis sub Thomistæ specie Moliniana principia ac dogmata instillet; sic omnium ferè S. Thomæ testimoniorum sensum peruertit, vt si eiusdem Patris commentarij ac ratiocinationes admittantur, gratiæ per se efficacis ac prædeterminantis ad singulos pios actus necessariæ dogma S. Thomæ principijs capitaliter aduersari concludendum sit. Hic scilicet ille est verus Thomista, & Cathedræ S. Thomæ in studio Parisiensi Regens meritò primarius, *qui Thomisticæ scholæ, adeoque totius instituti Prædicatorum, cuius obseruantiam professus est, prærogatiuam præcipuam & singularem* strenuè & gloriosè tutatur, qui *S. Thomæ desertor ac transfuga, corruptor & proditor, ac Molinistarum fautor* per summam iniuriam vocatus est. Pag. 46. Hic ille est æquissimo iudicio selectus Arnaldi propositionis Inquisitor, ad videndum vt in eius examine S. Thomæ doctrina extra omnem aleam poneretur: huic verò vni partes à cæteris Inquisitoribus iustissimè reseruatæ sunt, vt S. Thomæ ac Thomistarum sensum dicendo, scribendoque exponeret, *sensum integrum, innoxium vindicaret, eorum animum quibus S. Thomæ veritas placet, in tam tuto dogmate confirmaret, vt os iniquitati obstrueret, calumniam iniquè loquentium chamo illo ac fræno compesceret, & inconsultam aliquorum meticulosorum timiditatem à terrore Panico liberaret, qui S. Thomam incautiùs damnari reformidabant, si Arnaldi propositio damnaretur.* Pag. 5. Has certe partes felicissimè pro sui Ordinis dignitate, ac Facultatis Parisiensis in S. Thomam alumnum suum ac principem reuerentiâ, P. Nicolai in suffragio suo censorio executus est, si S. Thomas Molinæ principijs adhæreat, & gratiæ per se efficacis, seu physicè prædeterminantis ad singulos pios actus necessitatem reijciat.

OBSERVATIO V.

GRATIÆ per se efficacis ac physicè prædeterminantis ad singulos actus necessitatem à S. Thomâ assertam esse non probo, sed suppono: quia omnis eius schola hâc de re consentit, ac licet eam P. Nicolai suffragio suo ac totis thesibus confiteri semper refugiat, quia eam reijcit, licet etiam suis argumentis eam reuerâ impugnet; eam tamen apertè & expressè negare non audet.

Vt autem Patris Nicolai æquiuocationibus occurram, gratiæ per se efficacis ac prædeterminantis nomine eam cum Vniuersâ S. Thomæ scholâ intelligo, quâ voluntas non solùm fit agendi potens; sed quâ etiam ad volendum aut operandum infallibiliter & indeclinabiliter propter efficaciam virtutis mouentis determinatur. Infallibiliter & indeclinabiliter dico, sed tamen sine necessitate, vel naturali vel cogente. Nullam enim aliam necessitatem admitto quàm eam quæ ab Aluare dicitur necessitas infallibilitatis: quod admonere non abs re fuit propter stolidam quorumdam cauillationem, qui cum gratiæ efficacis doctrinam totius orbis consensu Catholicam haberi, ipsâ veritate conuicti, negare non audeant: tamen interdum mussitare audent eam quam Augustini discipuli tuentur aliusmodi esse atque eam quam Thomistica schola profitetur; quorum calumnijs vt occurram testor, eamdem planè gratiæ efficientiam à me tribui, quam ipsi communiter omnes S. Thomæ discipuli attribuunt.

OBSERVATIO VI.

1. Parte Pag. 28. PATER Nicolai grauissimè in Arnaldum & alios S. Augustini discipulos inuehitur, quos sub falso Iansenianorum nomine inuidiosè designat, *quod fraudulenter, infidè, veritate diminutâ S. Doctoris loca sine pudore ad fallendum protulerint, quædam detruncarint, alia dissimulauerint, suppresserint, ablegauerint, id multis argumentis exploratum hactenus constare.* Auctorem libri de gratiâ victrice eiusdem criminis reum agit, nullum tamen ex isto libro nec ex alio testimonium profert nec vnquam protulit, quod detruncatum fraudulenterque ac infidè citatum ostendat, ad fingenda scilicet crimina quàm ad probanda solertior. Quàm fraudulenter ipse, quàm infidè suo suffragio ea retulerit non verbis exprobrabo, sed argumentis conuincam. Vnum hoc lectorem veritatis & sinceritatis amantem vehementer rogo, ne quid ex hoc opere legat, nisi simul Patris Nicolai suffragium legat, & è S. Thomæ libris, quidquid ex his refero, diligenti collatione & æquâ lance perpendat.

(Pag. 29. in margin beside "Auctorem libri de gratiâ victrice")

OBSERVATIO VII.

Pag. 19. PATER Nicolai prædicat à se S. Augustini discipulos, *vt impostores, vt falsarios, vt S. Thomæ deprauatores. ad quodcumque tribunal vellent, non semel prouocatos.* Auctorem libri de gratiâ Victrice, quem Lalanio adscibit, interpellat, *vt huic suæ compellationi planâ, sincerâ & integrâ locorum quæ*

producit cum illis quæ producit collatione respondeat. Sed quis nescit quanto semper studio ab Augustini discipulis cum Molinistis collatio expetita sit? Illius interpellationi in Facultatis comitijs annuit Lalanius, quamquam se libri de gratiâ per se victrice auctorem non profiteretur. Sed quorsum hæ thrasonicæ ostentationes? Cur anteà si disputando non posset, scribendo non conuincebat truncata & deprauata ab Augustini discipulis S. Thomæ testimonia? Cur cùm Inquisitores in Arnaldi epistolam à Facultate nominati sunt, non postulauit, non effecit vt, quod æquissimum erat, etiam aliqui ex Augustini discipulis, quos Iansenianos vocat, ad examinandum seligerentur, quibuscum de Sancti Thomæ doctrinâ circa ea quæ ad Arnaldi propositionem pertinebant conferret? Certè sat multi erant alijs nec ætate, nec ingenio, nec doctrinâ impares. Cur cùm postulatum est inter deliberandum de Semihorâ, vt à Doctoribus ex vtraque parte selectis publica in Facultate de Arnaldi propositione collatio ante iudicium institueretur, huic tam iustæ postulationi ipse non suffragatus est? Obtineat ille cum suis ab Ecclesiæ iudicibus, seu Summo Pontifice, seu Episcopis, vt ad finiendam omnem controuersiam, collationem voce & scripto coram se fieri iubeant, sicut coram fel. mem. Clemente VIII. & Paulo V. instituta est: sistat se ille cum suæ sententiæ patronis, quicumque illi sint, habebit Augustini discipulos ad defendendum, & viciffim etiam ad accusandum promptissimos. Non negabit forte Summus Pontifex quod ambæ partes communibus votis ad veritatem pacemque firmandam postulauerint.

Verùm cùm renuentibus & obstantibus Molinistis, nullam cum illis legitimam collationem institui posse compertum sit, alia ad disputandum via, longior licet, quærenda est; hanc sibi Pater Nicolai scribendo patefecit. Iam scilicet habet campum ad disputationem apertum. Suffragium censorium de propositione Antonij Arnaldi Doctoris & Socij Sorbonici ad quæstionem iuris pertinente publicauit, hoc opere refellitur: Theses edidit, confutatæ sunt: Arnaldi propositionem S. Thomæ auctoritate damnauit, hanc Arnaldus S. Thomæ doctrinæ penitùs consentaneam esse scripto in lucem edito comprobauit: Pater Nicolai his tribus operibus aduersus suam sententiam vulgatis satisfaciat: Verum sicut nullum S. Thomæ testimonium, ac nullum Patris Nicolai argumentum à nobis omissum est, ita eâdem fide omnibus S. Thomæ testimonijs, argumentis omnibus hoc opere propositis respondeat. Non varias eius Interpretum opiniones exquirens, quia de his hoc opere non agimus; sed eius mentem ac sensum genuinum ex ipsiusmet operibus ac sententijs eruens, quod vnum indagamus. Ante omnia verò declaret, *non tergiuersans, non in diuerticula se conijciens, non sub folijs & sub vmbra vt lucifuga se occultans*, nec vt præstigiator per ambiguas gratiæ sufficientis voces lectoribus illudens, quid de gratiæ per se efficacis & physicè prædeterminantis ad singulos actus necessitate sentiat. An credat gratiam per quam voluntas non solùm sit agendi potens, sed per quam etiam infallibiliter & indeclinabiliter, non propter scientiam diuinam quam mediam vocant, sed propter efficaciam virtutis mouentis, ad volendum aut operandum determinatur, ad singulos pios actus & perfectos & impefectos necessariam esse? An credat eam necessariam esse etiam fidelibus ac Pag 29.

iuſtis omnibus ad orandum & vigilandum, ad præparandum ſe, ad impedimentum gratiæ non ponendum, & ad omnem vſum gratiæ excitantis quæ à Thomiſtis ſufficiens vocatur? Id ſe credere cùm ſincerè profeſſus fuerit, tum illum compellemus ad agnoſcendum, nullum inter nos circa S. Thomæ doctrinam controuerſiæ locum relinqui, Arnaldi propoſitionem ab eo iniquiſſimè damnatam eſſe, & S. Thomæ auctoritates quotquot retulit, inutili labore aduerſum nos congeſtas. Id verò apertè confiteri ſi refugiat, iam non nobis, ſed vniuerſæ ſuæ ſcholæ cum illo, vt cum hoſte publico & manifeſto S. Thomæ Thomiſtarumque omnium doctrinæ deſertore ac proditore, confligendum erit. Ergo ſi Ioannes Nicolai quod opus aduerſus iſtud noſtrum, non quidem tuẽdæ veritatis, ſed Moliniſtarum famæ qualicumque reſponſione apud vulgus ſuſtentandæ causâ, in lucem edat, nullam à nobis reſponſionem expectet, niſi in ipſo limine ſe eiuſdem gratiæ per ſe efficacis ad ſingulos pios actus neceſſariæ defenſorem profiteatur, vel ſaltem, eâ penitus illæsâ, S. Thomæ teſtimonia & argumenta hoc libro aduerſus ipſum propoſita diluat ac enodet.

OBSERVATIO VIII.

1. Parte pag. 30. PATER Nicolai ſe, & in S. Thomæ operibus, & in Thomiſtarum libris admodum rudem profitetur, cum dicit S. Auguſtini diſcipulos *illuſoriam S. Thomæ reuerentiam exhibere*, quia prædicant eumdem ſanctum aliter de gratiâ iuuenem, quàm ſenem ſenſiſſe, & multa in Sententiarum libris ſcripſiſſe quæ poſteà maturâ ætate in Summâ & alijs operibus emendauit & reuocauit. Verùm quid Profeſſor Dominicanus S. Auguſtini diſcipulis obijcit, quod eorum nullus, niſi poſt Thomiſtas ex ordine Prædicatorum & antiquos & recentes obſeruauit? Ita Capreolus in 2. diſt. 28. q. 1. art. 3. in fine reſponſionum ad obiect. contra 4. concl. *Ad 2. dicitur quod de concordantiâ dictorum S. Thomæ in hac materiâ, quoad ſcripta & Summam, non oportet quempiam ſollicitari, quia inter ea plana contradictio eſt: Nam in ſcriptis ſecutus eſt viam magiſtrorum tunc currentium, in Summâ verò tenuit viam oppoſitam, tanquam ſecuriorem & dictis Sanctorum concordiorem & à Pelagiano errore remotiorem.* Idem inſinuat Aluarez diſp. 56. n. 21. & citat huic ſuæ ſententiæ ſuffragantes Driedonem de concordiâ fol. 561. pag. 2. Richardum Taperum art. 3. contra Lutherum pag. 220. & Cardinalem Caietanum in 1. 2. q. 109. art. 6. §. Nec obſtat. Si quæ ergo eſt in hâc obſeruatione temeritas, & in S. Thomam irreuerentia, hanc P. Nicolai non S. Auguſtini diſcipulis, ſed celeberrimis ſui Ordinis Doctoribus obijciat.

Verùm nec Thomiſtas nec S. Thomam diligenter vnquam legit primarius iſte Angelicæ doctrinæ in Pariſienſi Prædicatorum ſtudio Profeſſor. *Collationes Patrum aſſiduè peruolutabat. In Feſto S. Thomę lect. 6.* Quid enim certius & euidentius quàm S. Thomam Caſſiani Semipelagiani lectioni aſſuetum, vt in Breuiario Romano refertur, multa in Sententias de præparatione ad gratiam, ſeu de ſalutis ac iuſtificationis initio aſſeruiſſe, quæ poſteà in Summâ & alijs operibus velut Pelagianum ſeu Semipelagianum errorem refutauit? In 2. diſt. 28. q. 1. art. 4. Probat toto articulo hominem poſſe ſe ad gratiam præparare ſine aliquâ gratiâ actuali intrinſecâ, ſolamque motionem excitantem externam, puta admonitionem, ægritudinem corporis, vel aliquid huiuſmodi requiri; & hæc vocat cum

Caſſiano & alijs Semipelagianis OCCASIONES SALVTIS. *Mutatio voluntatis*, inquit, *effici non poteſt ſine aliquo mouente per modum excitantis. Omne enim motum neceſſe eſt ab alio moueri, nec differt quidquid ſit illud quod huiuſmodi variationis* OCCASIONEM *præbeat, quaſi voluntatem excitando, ſiue ſit admonitio hominis, vel ægritudo corporis, vel aliquid huiuſmodi; quæ omnia conſtat diuinæ prouidentiæ ſubjecta eſſe, & in bonum electorum ordinata. Vnde quidquid illud fuerit quod hominem excitauerit ad conuertendum ſe, vt gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici poteſt; & ſic ſine gratiâ gratis datâ homo ſe ad gratiam non præparat.*

Deinde probat neceſſe non eſſe vt talis excitatio, ſeu admonitio, ſeu occaſio ſit intrinſeca. *Quidam enim*, inquit, *dicunt quod nullus poteſt ſe ad gratiam gratum facientem præparare, niſi per aliquod lumen menti infuſum, quod eſt donum gratiæ gratis datæ: iſtud autem non videtur conueniens, & præterea ſecundum hoc eſſet abire in infinitum, quia etiam illud lumen gratiæ gratis datæ non daretur alicui, niſi qui ad illud recipiendum ſe præparauit, &c. Et ideò alijs conſentiendo dicimus, quod ad gratiam gratum facientem habendam, ex ſolo libero arbitrio ſe homo poteſt præparare. Faciendo enim quod in ſe eſt, gratiam à Deo conſequitur: hoc autem ſolùm in nobis eſt quod in poteſtate liberi arbitrij conſtitutum eſt.* Ibid. art. 3. dicit S. Paulum, cùm ad Chriſtum ſe conuertit, diuinâ gratiâ intùs motum non fuiſſe, ſed ſolùm exteriùs.

Item in 2. diſt. 5. q. 2. art. 1. *Quidam dicunt quod ad conuerſionem meritoriam exigitur duplex gratia, vna gratum faciens quæ informat conuerſionis actum & meritorium reddit: alia gratis data à quâ elicitur ſubſtantia actus, & quæ liberum arbitrium inclinat ad volendum: ſed iſtam gratiam ponere non videtur neceſſarium, niſi ipſa libertas arbitrij gratia dicatur, quæ procul dubio nobis à Deo eſt, vel aliquæ* OCCASIONES, *quæ quandoque dantur hominibus à Deo ad conuerſionem, vt inſtructio legis & caſtigatio ad humilitatem, & alia huiuſmodi; ſine quibus tamen poſſibile eſt gratiam conſequi, quia ſi homo facit quod in ſe eſt, Deus dat ei gratiam: ad hoc autem faciendum non exigitur aliquid aliud. Illud enim ad quod non poteſt per ſe liberum arbitrium, non eſt in homine vt faciat illud. Illud enim in nobis eſſe dicitur, cuius nos Domini ſumus. Vnde poſitio iſta implicat contradictionem, dum poſuit quod ad faciendum illud quod in nobis eſt, liberum arbitrium non ſufficit.*

S. Thomas iſtam à Caſſiano, cuius collationes, vt in breuiario refertur, aſſiduè peruolutabat, doctrinam procul dubio hauſerat. Sic enim Caſſianus & alij Semipelagiani externa illa excitantia, & primos voluntatis conatus, OCCASIONES SALVTIS vocare conſueuerant. *Annuntiatur*, inquiunt illi in epiſtola Hilarij ad S. Auguſtinum, *obtinendæ ſalutis* OCCASIO *eo merito quo voluerint & crediderint à ſuo morbo ſe poſſe ſanari.* Et in epiſtola S. Proſperi ad eumdem S. Auguſtinum aſſerunt *omnem hominem ad credendum & ad operandum diuinis inſtitutionibus* ADMONERI, *vt de apprehendenda vitâ æternâ nemo deſperet, cùm voluntariæ deuotioni remuneratio ſit parata.... Ab his vitam æternam apprehendi qui Deo ſponte crediderint & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint.* Ita Caſſianus collatione 13. c. 13. *Deus ab homine quoſdam conatus bonæ voluntatis vel exigit, vel expectat, ne penitùs dormienti aut inerti otio diſſoluto ſua dona conferre videatur:* OCCASIONES *quodam modo quærens quibus humanæ ſegnitiei torpore diſcuſſo, non irrationabilis munificentiæ ſuæ largitas videatur.* Et c. 8. OCCASIONES *præſtruit vitæ &*

opportunitatem boni effectus, ac salutaris viæ directionem demonstrat errantibus. Et c. 18. *nunc autem* OCCASIONES *& opportunitates salutis ingerere.*

Certum ergo est & euidens S. Thomam iuuenem in Sententias ea docuisse quæ Semipelagianum errorem continent: ea autem maturiori ætate in Summâ & alijs operibus emendâuit ac expresse reuocauit, vt ad Pelagianum errorem pertinentia, hoc est, ad Semipelagianum, nam S. Thomas Pelagianum errorem à Semipelagiano distinguere non solet.

1. 2. q. 109. art. 6. & q. 112. art. 2. ostendit præparationem ad gratiam esse non posse sine auxilio Dei interiùs mouentis. *Vnde patet, inquit, quod homo non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum, nisi per auxilium gratuitum Dei interiùs mouentis.* Item 1. p. q. 23. art. 5. *Quidquid est in homine ordinans ipsum in salutem, totum comprehenditur sub effectu prædestinationis, etiam ipsa præparatio ad gratiam. Neque enim hoc fit, nisi per auxilium diuinum, scilicet interiùs mouens, secundum illud Thren. vlt. Conuerte nos Domine ad te & conuertemur.* Dicit autem in Pelagij errorem incidere, qui huius auxilij interiùs mouentis necessitatem ad incipiendum, seu ad præparandum se negauerit. *Posuerunt enim Pelagiani*, inquit hoc eod. art. 5. *Quod initium benefaciendi sit ex nobis, consummatio autem à Deo.* Et in 12. ad Hebr. lect. 3. ostendit præparare se ad gratiam, seu non ponere obstaculum gratiæ, esse ex gratiâ & electione Dei, aliàs induci errorem Pelagij. *Sed contra*, inquit, *quia si gratia non datur ex operibus, sed tantum ex hoc quod aliquis non ponat obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio & non ex electione Dei, quod est error Pelagij.*

Et quodlib. 1. art. 7. expresse refutat & vt Pelagij errorem cauendum docet, quod dixerat in Sent. de exterioribus mouentibus ac de occasionibus salutis. *Cauendus est*, inquit, *error Pelagij qui posuit quod per liberum arbitrium, &c. Indiget autem diuino auxilio, non solùm quantùm ad exteriora mouentia, prout scilicet ex diuinâ prouidentiâ procurantur homini* OCCASIONES *salutis, puta prædicationes, exempla, & interdùm ægritudines & flagella: sed etiam quantùm ad interiorem motum, prout Deus cor hominis interiùs mouet ad bonum.*

Item 1. 2. q. 109. art. 6. ad 3. refutat quod dixerat in Sententias; si gratia requireretur ad præparationem gratiæ habitualis, daretur processus in infinitum, sic loquitur. *Sed hoc quod homo moueatur à Deo non præexigit aliquam aliam motionem, cùm Deus sit primum mouens: vnde non oportet abire in infinitum.* Et 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. Et q. 113. art. 10. in Corp. Et de Verit. q. 28. art. 3. ad 13. refutat quod dixerat in Sent. S. Paulum in suâ conuersione interiùs non fuisse diuino auxilio motum.

Item multis in locis refutat, seu ad Catholicum sensum reuocat quod dixerat; homini facienti quod in se est Deus non denegat gratiam 1. 2. q. 112. art. 3. Et 1. 2. q. 109. art. 6. ad 2. *Cum dicitur homo facere quod in se est dicitur hoc esse in potestate hominis, secundùm quod est motus à Deo.* Et in 10. ad Rom. lect. 3. *si qui tamen eorum fecissent quod in se est, Dominus eis secundum suam misericordiam prouidisset, mittendo eis Prædicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio Act. 10. & Paulum Macedonibus, vt habetur Act. 16. sed tamen hoc ipsum quod aliqui faciunt quod in se est, conuertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est mouente corda ipsorum ad bonum. Thren. 5. Conuerte nos Domine ad te & conuertemur.*

Item in 7. ad Rom. lect. 3. in hæc verba, *velle adjacet mihi* (quibus Cassianus vtebatur *vt per naturæ bonum quod beneficio Creatoris indultum est, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia* ostenderet, vt patet ex eius verbis cap. 8. S. Prosperi contra Collatorem) sic, inquam, loquitur S. Thomas. *Hoc autem verbum patrocinari videtur Pelagianis* (id est Semipelagianis) *qui dicebant quod initium boni operis est ex nobis, in quantum bonum volumus, & hoc est quod videtur Apostolus dicere, perficere autem bonum non inuenio: sed hunc sensum excludit Apostolus Philipp. 2. dicens. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.* Quod in hæc Apostoli verba de Deo interiùs mouente intelligendum esse docet: *Quia interiùs*, inquit, *per instinctum mouet voluntatem ad bene operandum.* Vbi & similiter docet his verbis excludi *falsam existimationem Pelagianorum dicentium electiones esse in nobis, sed prosecutione operum à Deo: quia velle est à nobis, sed perficere à Deo. Et hoc*, inquit, *excludit dicens, & velle & perficere Rom. 9. Non est volentis, scilicet velle sine auxilio Dei, neque currentis, scilicet currere, sed miserentis est Dei.* Cum ergo S. Thomas anteà falsæ Cassiani existimationi iuuenis adhæsisset, iam maturiori ætate S. Prosperi contra eumdem doctrinam amplectitur. Similiter enim S. Prosper Cassianum refutat contra Collatorem c. 8. his verbis. *Dixit quidem B. Apostolus, velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: sed idem dixit non quod idonei simus cogitare aliquid ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et idem dixit. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bonâ voluntate.*

Itaque cum negari non possit S. Thomam aliter iuuenem de gratiâ sensisse & scripsisse, aliter senem; & in Summâ atque alijs Operibus multa circa gratiam ad initium iustificationis requisitam emendasse & retractasse, quæ in Sententias asseruerat, id sine vllo contemptu & irreuerentiâ de S. Thomâ dici potest, à quocumque dicatur, quia veraciter dicitur, sicut qui dicit S. Augustinum in libris ante Episcopatum Semipelagianum errorem tradidisse, quem posteà correxit ac reuocauit, Sanctum hunc Doctorem nullo modo contemnit, nec illusoriam ei reuerentiam exhibet. Hoc autem non obseruaui, quasi quæ P. Nicolai ex operibus S. Thomæ in Sententias testimonia refert non admittam. Nihil enim citat ex Sententijs aut ex alijs operibus in quibus Sanctus ille Doctor rectè non senserit, & eiusdem Patris Nicolai de gratiâ actuali interiori sufficiente opinionem non rejecerit: sed Professoris huius in S. Thomæ doctrinâ & Thomistarum operibus imperitiam, præposterumque in S. Thomam studium, & in S. Augustini discipulos odium, hâc in re demonstrare tantùm volui.

ARGVMENTVM ET PARTITIO OPERIS.

Pater Nicolai secundâ suffragij sui parte multas S. Thomæ auctoritates pro gratiâ sufficiente astruendâ refert, ac eas in quinque classes distribuit, & classes numeris distinguit: nos hoc opere singula S Thomæ testimonia quæ his in classibus retulit exponemus, & à peruerso sensu illis per eum affictο vindicabimus; atque vt ex his potissimum concludit iuxta S. Thomam gratiam actualem interiorem sufficientem omnibus

hominibus ſemper dari, ac præſertim fidelibus & iuſtis, nos hoc opere oſtendere nitemur, nihil eſſe in S. Thomæ doctrinâ certiùs, quàm gratiam actualem ſufficientem omnibus hominibus ſemper non dari, ac nullum à Patre Nicolai teſtimonium proferri, ex quo concludi poſſit eam aut omnibus hominibus, aut etiam omnibus fidelibus ac iuſtis ſemper & in omnis peccati occaſione dari. Vt verò S. Thomæ circa gratiam ſufficientem doctrina pleniùs & fructuoſiùs exponatur, non ſolùm confutabimus quæ à Patre Nicolai objecta ſunt; ſed etiam certis teſtimoniis S. Thomæ ſententiam confirmabimus. Quæ P. Nicolai quinque claſſibus, nos quinque ſectionibus complectemur, ac ſingulas ſectiones diuidemus in articulos.

In primâ Sectione explicabimus ea teſtimonia in quibus S. Thomas dicit Deum, quantùm in ſe eſt, gratiam ſuam omnibus dare, ac quidquid P. Nicolai in 1. & 2. claſſe retulit explanabimus.

In ſecundâ Sectione referemus omnia quæ ad poſſibilitatem præceptorum ſpectant, tertiâ claſſe Patris Nicolai contenta.

Verùm quia alia ſunt è S. Thoma argumenta ex quibus Moliniſtæ gratiam ſufficientem communem aſtruere ſolent, quæque P. Nicolai prætermiſit, ſcilicet imputatio peccati, voluntas Dei pro omnium ſalute, & mors Chriſti pro omnibus, quoad ſufficientiam pretij, ne quid deſit plenæ S. Thomæ hac de quæſtione elucidationi, tertiâ Sectione de his agemus.

Quarta Sectio continebit eorum teſtimoniorum expoſitionem, quibus probatur auxilium Dei mouentis ſemper efficax eſſe ad actum ad quem ex Dei intentione & abſolutâ voluntate ordinatur, & eorum quæ à P. Nicolai quartâ claſſe objecta ſunt confutationem. Huius claſſis exordium illeduxit à gratiæ ſufficientis & efficacis nomine & ſignificatione: ita & nos primò inueſtigabimus quæ ſit propria apud S. Thomam cauſæ ſufficientis & gratiæ ſufficientis ſignificatio. Deinde oſtendemus quantùm ille Doctor & à S. Thomâ, & à recentioribus Thomiſtis hâc in re aberrauerit.

Denique Sectione quintâ dicemus de causâ defectus gratiæ, ad explicanda S. Thomâ teſtimonia quintâ claſſe relata. Quia vero germanam S. Thomæ doctrinam, potiùs quàm eius Interpretum, inueſtigare & exhibere nobis propoſitum eſt, eam ex ipſis S. Thomæ operibus & ſententijs, non verò ex Thomiſtarum opinionibus eruemus.

Ne autem actum agamus, quantùm fieri poterit, nihil ex ijs quæ Arnaldus in ſuo Scripto circa S. Thomæ de gratiâ ſufficiente & efficace doctrinam dixit repetemus. In eo potiſſimum oſtendit iuxta S. Thomam hominem ſine auxilio efficaci Dei mouentis non poſſe id velle aut agere ad quod neceſſarium eſt; expoſuit quodnam poſſe gratiæ habituali S. Thomas tribuat; luculenter etiam multis S. Thomæ teſtimonijs probauit auxilium Dei mouentis ſemper eſſe efficax, quantùm ad effectum ſeu ad actum piæ voluntatis, ad quem ex Dei intentione & abſolutâ voluntate ordinatur, quod eius propoſitionem S. Thomæ auctoritate aſtruendam explicari oportuit. Igitur hæc nos prætermittemus, niſi quod aliqua S. Thomæ teſtimonia circa gratiam ſemper efficacem ab Arnaldo rectiſſimè expoſita iterum tractabimus, vt ea à peruerſis ſenſibus Patris Nicolai vindicemus, cuius ſuffragium confutare Arnaldo propoſitum non fuit.

VINDICIÆ
SANCTI THOMÆ CIRCA GRATIAM SVFFICIENTEM.

ADVERSVS P. IOANNEM NICOLAI, ORDINIS FR. PRÆDICATORVM & Doctorem Parisiensem.

SECTIO PRIMA.

In quâ ex iis locis in quibus S. Thomas docet, Deum quantùm in se est omnibus gratiam dare, gratiam actualem, sufficientem dictam, omnibus non dari ostenditur; & omnia eiusdem sancti testimonia à P. Nicolai 1. & 2. Classe relata exponuntur, & à prauo sensu illis per eum affícto vindicantur.

PATER Nicolai primum argumenti genus ad gratiam actualem sufficientem communem S. Thomæ auctoritate astruendam ex ijs testimonijs repetit, in quibus idem sanctus Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare asserit. Indiscriminatim autem ea testimonia refert, ex quibus modò gratiam actualem sufficientem omnibus semper dari contendit, modò fidelibus omnibus & iustis. Nos quibus non solùm Patris Nicolai sententiam confutare, sed etiam nostram illi contrariam, S. Thomæ auctoritate

confirmare propositum est, ex ijsdem etiam locis primò probabimus ac iuxta S. Thomam gratiam actualem sufficientem dictam omnibus non dari; deinde ostendemus omnia eiusdem sancti hâc de re testimonia, quæ P. Nicolai 1. & 2. classe ad suam sententiam confirmandam refert, peruerso & alieno penitùs sensu ab eo vsurpata esse, nec esse vllum ex quo sequatur gratiam actualem sufficientem, aut omnibus hominibus, aut omnibus fidelibus ac iustis semper & pro omni actu dari.

ARTICVLVS PRIMVS.

In quo exponitur illud S. Thomæ testimonium in 12. ad Hebræos à P. Nicolai 1. Classe relatum : *gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est, se communicat*, &c. Ostenditurque eo in loco S. Thomam expressè docere, gratiam actualem sufficientem omnibus non dari.

SANCTVS Thomas in caput 12. ad Hebr. lect. 3. hæc Apostoli verba exponens : *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei*; sic loquitur. *Gratia etsi non habeatur ex meritis, alioquin gratia non esset gratia : tamen oportet quòd homo faciat quod in se est Deus autem voluntate suâ liberalißimâ dat eam omni præparanti se. Apocalyps. 3. Ecce sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi intrabo ad eum. 1. Tim. 2. qui vult omnes homines saluos fieri. Et ideò gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est, se communicat : sicut nec sol deest oculis cæcis.* (P. Nicolai hæc verba retulit, sed fraudulenter omisit sequentia, quia ipsi penitùs aduersa.) *Dicit ergo, contemplantes ne quis desit gratiæ Dei. Sed contra, quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quod aliquis non ponit obstaculum : ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagij. Respondeo : Dicendum est quod hoc ipsum quod aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit. Vnde si aliquis ponat & tamen moueatur cor eius ad remouendum illud, hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam : Gal. 1. Cum autem placuit ei qui me segregauit ex vtero matris meæ & vocauit per gratiam suam*, &c. *Hoc autem donum gratiæ non est gratum faciens:* QVOD ERGO A QVIBVSDAM REMOVETVR ISTVD OBSTACVLVM, HOC EST EX MISERICORDIA DEI : QVOD AVTEM NON REMOVETVR HOC EST EX IVSTITIA EIVS.

Hæc S. Thomæ doctrina adeo Patris Nicolai sententiæ repugnat, vt vel his solis verbis quidquid in suffragio censorio retulit confutetur: quòd vt clarè pateat aliqua apud S. Th. certa & indubitata supponenda sunt. 1. Certum est gratiam Dei dari omnibus se ad eam præparantibus; atque id de gratiâ habituali à S. Thomâ vulgò intelligi, vt fatetur P. Nicolai. *1. classe pag. 32.* *Nec interest*, inquit, *gratiam ibi habitualem indicari quæ se ad illam præparanti non desit.* Sed de gratiâ actuali ex se efficaci ad tentationem vincendam, peccatum fugiendum, ac præceptum implendum necessariâ similiter id verum est; si quidem Deus omni homini se præparanti, dignè scilicet & vt oportet, gratiam ad vincendam tentationem, peccatum fu-

gendum, & præceptum implendum necessariam nunquam denegat.

2. Certum est apud S. Thomam, ex omnium Thomistarum consensu, gratiam actualem ex se efficacem necessariam esse homini vt se ad gratiam habendam præparet; siquidem gratia ex se efficax necessaria est ad singulos pios actus, seu perfectos, seu imperfectos.

3. Certum est ex loco citato idem esse apud S. Thomam se præparare ad gratiam, & non ponere obstaculum gratiæ. Quamuis enim præcisè & formaliter idem non sint, & præparare se ad gratiam plus dicat, quàm non ponere obstaculum gratiæ; si quidem hoc solùm significat remotionem impedimenti; illud verò superaddit ordinem positiuum ad gratiam: tamen quia vtrumque ponitur à S. Thomâ esse effectus eiusdem gratiæ actualis, ideò pro eodem vsurpatur. Atque adeò in doctrinâ S. Thomæ, sicut datur gratia se ad gratiam præparanti, ita & obstaculum non ponenti; & sicut præparare se ad gratiam aliquem pium actum semper includit, ita & non ponere obstaculum gratiæ aliquem etiam pium actum semper includit.

Itaque cum constet ex S. Thomâ gratiam semper dari ijs qui se ad eam habendam præparant, seu qui ei obstaculum non ponunt, & gratia actualis necessaria sit, etiam ad præparandum se & ad obstaculum non ponendum, nec de istis vlla sit inter nos contentio; de hoc vno quæstio esse potest; an ex S.Thomâ gratia actualis omnibus semper detur vt se ad gratiam habendam præparent, seu vt gratiæ obstaculum non ponant. Ita esse affirmat P. Nicolai, idque citato S. Thomæ testimonio probare aggreditur: sed ita peruersè, vt ibidem sanctus ille Doctor disertè asserat gratiam ad se præparandum, seu ab obstaculum remouendum, omnibus non dari.

Ex hoc enim S. Thomæ testimonio gratia actualis ad remouendum obstaculum omnibus non datur, seu cor omnium non mouetur ex dono gratiæ ad remouendum illud. *Dicendum est* (inquit) *quod hoc ipsum quod aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit: Vnde si aliquis ponat, & tamen moueatur cor eius ad remouendum illud, hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam: quòd ergo à quibusdam remouetur istud obstaculum, hoc est ex misericordiâ Dei:* QVOD AVTEM NON REMOVETVR HOC EST EX IVSTITIA EIVS.

Hanc autem doctrinam, quâ S. Thomas gratiam actualem ad remouendum obstaculum, seu ad præparandum se, omnibus non dari affirmat, tantâ cum certitudine proponit, vt sententiam contrariam ad errorem Pelagij reuocet. *Sed contra*, inquit, *quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quod aliquis non ponit obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagij* Cui objectioni respondet. *Quod aliquis non ponat obstaculum, ex gratiâ Dei per misericordiam suam vocantis procedere.*

Vnde concludit ex misericordiâ Dei esse quod à quibusdam remoueatur, & ex eius iustitiâ quod à quibusdam non remoueatur. Ergo vt caueatur error Pelagij & catholica veritas astruatur, dicendum est quòd non ponere obstaculum gratiæ, seu præparare se ad gratiam, procedit ex gratiâ & electione Dei, quâ Deus ex misericordiâ aliquorum cor mouet ad remouendum obstaculum, & aliquorum ex iustitiâ non mouet: seu dicendum est quòd non ponere obstaculum gratiæ procedit ex gratiâ

quam Deus aliquibus dat, & aliquibus non dat. Id negans P. Nicolai in errorem Pelagij iuxta S. Thomam incidit, & veritatem Catholicam impugnat: adeò peruersè egregius ille S. Thomæ interpres eius doctrinam adulterat, vt quod ſanctus ille Doctor velut errorem Pelagianum confutat, iſte velut propriam ſancti Thomæ ſententiam vſurpet.

Quid ergo, inquies, hæc S. Thomæ verba ſignificant? *Gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat: ſicut nec ſol deeſt oculis cæcis.* Hic eſt horum verborum ſenſus. Gratia nulli deeſt ſe ad illam præparanti, omnibus, quantùm in ſe eſt, hoc eſt, omnibus illi obſtaculum non ponentibus, ſe communicat. Hæc ipſa eſt S. Thomæ ratiocinatio. *Deus*, inquit, *voluntate ſuâ liberaliſſimâ dat gratiam omni præparanti ſe..... Et ideò gratiæ nulli deeſt*, ſcilicet præparanti ſe: gratiam autem ad ſe præparandum, ſeu ad remouendum obſtaculum, omnibus non dari confeſtim docet. Hæc itaque verba, ſi ſequentia non omittantur, difficultatem nullam mouent. Eorumdem verborum (quantùm in ſe eſt) ſenſum pleniùs exponemus ac confirmabimus art. 4. poſtquàm ſimilem omninò ſententiam ex l. 3. contra gentes c. 159. deſumptam retulerimus.

Hinc verò patet quàm parùm Patri Nicolai ſuffragetur hoc S. Thomæ teſtimonium q. 14. de verit. art. 11. ad 1. vbi ait: *Hoc ad diuinam prouidentiam pertinet, vt cuilibet prouideat de neceſſarijs ad ſalutem, dummodò ex eius parte non impediatur.* Nam quæſtio non eſt an Deus, quantùm in ſe eſt, det neceſſaria ad ſalutem non ponentibus impedimentum: ſed an det omnibus gratiam ad remouendum impedimentum? In doctrinâ S. Thomæ omnibus non ponentibus impedimentum, ac ſe ad gratiam præparantibus gratiam dari concedimus; ſed omnibus ad impedimentum non ponendum & ad præparandum ſe gratiam dari pernegamus, nunquam à S. Thomâ aſſertum dicimus, imò ab eo in 12. ad Hebr. expreſsè negatum demonſtramus. Cum ergo P. Nicolai pronuntiat, nihil eſſe hoc teſtimonio ad gratiam communem probandam expreſſius, teſtatur quàm parùm intelligat quæ ex S. Thomâ refert, & quàm parùm ſciat quæ S. Thomas docet.

ARTICVLVS II.

In quo exponitur illud teſtimonium l. 3. contra gentes c. 159. *Deus, quantùm in ſe eſt paratus eſt omnibus gratiam dare*, &c. Pariterque oſtenditur S. Thomam hoc loco expreſsè docere, gratiam ſufficientem omnibus non dari.

EST aliud S. Thomæ teſtimonium l. 3. contra gentes c. 159. præcedenti penitùs ſimile, à P. Nicolai 1. claſſe ad gratiam communem aſtruendam pariter, nec minùs infeliciter vſurpatum; cùm hoc loco S. Thomas gratiam omnibus non dari diſertè pronuntiet, ac multis capitibus confirmet. Ita S. Thomas.

Cum hoc sit in potestate liberi arbitrij, impedire diuinæ gratiæ receptionem, vel non impedire, non immeritò in culpam imputatur ei qui impedimentum præstat gratiæ receptioni. Deus enim, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare. Vult enim omnes homines saluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, vt dicitur 1. ad Tim. 2. Sed illi soli gratiâ priuantur qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant: sicut sole mundum illuminante in culpam imputatur ei qui oculos clausit, si ex hoc aliquod malum sequatur, licet videre non possit, nisi lumine solis præueniatur.

Certum est, vt fatetur P. Nicolai, gratiam habitualem ibi indicari, quæ se ad illam præparanti non desit: de hoc ergo nulla est inter nos controuersia: sed quæritur an omnibus detur gratia quâ se ad illam præparent, seu quâ illius receptioni impedimentum non præstent? Id autem ex hoc loco P. Nicolai nequaquam probat, nisi per falsam consequentiam infra à nobis refutandam, postquam ex hoc ipso loco gratiam omnibus communem à S Thomâ non doceri, imò negari & impugnari constiterit.

Dicit ergo S. Thomas esse in potestate liberi arbitrij impedire diuinæ gratiæ receptionem, vel non impedire; atque ita non immeritò in culpam imputari ei qui impedimentum præstat gratiæ receptioni: hinc Molinistæ concludunt semper dari auxilium Dei mouentis ijs qui peccant, cùm non aliter sit in potestate liberi arbitrij non impedire gratiæ receptionem, quàm per Dei mouentis auxilium. Hinc Petrus à S. Ioseph insignis Molinista concludit in suâ defensione S. Thomæ *disp. 1. Sect. 10. §. 2.* in doctrinâ S. Thomæ non dari auxilium physicè prædeterminans. *Cum ergo*, inquit, *per hominem non stet quin physicè prædeterminetur, sed per Deum solùm qui ex merâ suâ libertate statuit illi prædeterminationem non immittere, homini imputari non potest si non conuertitur; aut si hoc illi imputatur, vt fit, dici non potest quod ad conuersionem motione prædeterminante indigeat.* Verùm ista argumentatio per verba S. Thomæ immediatè sequentia refellitur. Sic enim S. Doctor c. 160. seipsum interpretatur.

Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrij esse, ne impedimentum gratiæ præstet, competit his in quibus naturalis potentia integra fuerit, hoc est, his qui sunt in statu naturæ integræ; qualis fuit in primo parente ante peccatum, non verò his qui sunt in statu naturæ corruptæ.

Certum est enim S. Thomam per integritatem naturæ semper intellexisse statum hominis, antequàm liberum arbitrium Adæ peccato vulneratum esset, vt patet ex 1. 2. q. 109. per multos articulos, & hanc suam doctrinam ijsdem ferè verbis confirmat in illud Ioan. 6. *Nemo potest venire, &c. Aliter autem*, inquit, *quantùm ad hoc pertinet, possumus loqui de hominibus in statu naturæ integræ, & aliter in statu naturæ corruptæ. Nam in naturâ integrâ non erat aliquod impedimentum prohibens ab hac tractione.* Illud rectè adnotauit Franciscus Ferrariensis in hunc locum. *Per naturalem potentiam*, inquit, *intelligit S. Thomas liberi arbitrij potentiam, quæ etiam voluntas dicitur, nullo peccato nullàque inordinatione vitiatam, sicut erat in primo parente antequàm peccaret.*

Itaque S. Thomas hoc loco gratiam omnibus dari non solùm non asserit, sed potiùs docet eam omnibus non dari. Cur enim quod generaliter statuisse videbatur hac exceptione limitat, vt de statu hominis ante peccatum intelligi velit, nisi quia nunc ob naturæ corruptionem non

est in potestate liberi arbitrij impedimentum gratiæ non præstare. Ex quo sequitur hoc in statu non dari semper omnibus gratiam quæ tribuit libero arbitrio potestatem impedimentum gratiæ non præstandi ; sicut in loco anteà citato in 12. ad Hebr. expressè affirmat.

Atque etiam in capitibus sequentibus illud ipsum tam disertis verbis docet, scilicet omnibus gratiam non dari quâ impedimentum gratiæ non præstent, vt ea omnia P. Nicolai reticere coactus sit, quibus eius in exponendâ S. Thomæ mente fallacia tam apertè conuincitur. Hæc enim habet S. Doctor c. 160. 161. & 162.

Quamuis autem illi qui in peccato sunt, vitare non possint per propriam potestatem, quin impedimentum gratiæ præstent vel ponant, vt ostensum est, nisi auxilio gratiæ præueniantur; nihilominus tamen hoc eis imputatur ad culpam: quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur: sicut ebrius ab homicidio non excusatur, quod per ebrietatem committit, quam suâ culpâ incurrit. Præterea licet ille qui est in peccato, non habeat hoc in propriâ potestate quod omninò vitet peccatum: habet tamen potestatem nunc vitare hoc vel illud peccatum, vt dictum est; vnde quodcumque committit, voluntariè committit, & ita non im-
c. 161. *meritò ei imputatur ad culpam. Licet autem ille qui peccat impedimentum gratiæ præstet, & in quantùm ordo rerum exigit, gratiam non deberet recipere; tamen quia Deus præter ordinem rebus inditum operari potest, sicut cùm cæcum illuminat, vel mortuum resuscitat, interdum ex abundantiâ bonitatis suæ, etiam eos qui impedimentum gratiæ præstant, auxilio suo præuenit, auertens eos à malo & conuertens ad bonum, & sicut non omnes cæcos illuminat, nec omnes languidos sanat, vt in illis quos curat opus virtutis eius appareat, & in alijs ordo naturæ seruetur: ita non omnes qui gratiam impediunt auxilio suo præuenit, vt auertantur à malo & conuertantur ad bonum: sed aliquos in quibus vult suam misericordiam apparere, ita quod in alijs iustitiæ ordo manifestetur. Hinc est quod Apostolus dicit ad Rom. 9. volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multâ patientiâ vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Cum autem Deus hominum qui in eisdem peccatis detinentur, hos quidem præueniens conuertat, illos autem sustineat, siue permittat secundum ordinem rerum procedere, non est ratio inquirenda, quare hos conuertat & non illos. Hoc enim ex simplici eius voluntate dependet, sicut ex simplici eius voluntate processit, quòd cùm omnia fierent ex nihilo, quædam facta sunt alijs digniora; & sicut ex simplici voluntate procedit artificis, vt ex eâdem materiâ similiter dispositâ quædam vasa formet ad nobiles vsus, & quædam ad ignobiles. Hinc est quod Apostolus dicit ad Rom. 9. An non habet potestatem figulus*
c. 162. *luti..... Quamuis autem quosdam peccatores Deus ad se non conuertat, sed in peccatis, secundum eorum merita, reos relinquat: non tamen eos ad peccandum inducit. Homines enim peccant per hoc quod deuiant ab ipso qui est vltimus finis ... Inueniuntur tamen quædam in scripturis, ex quibus videtur quòd Deus sit aliquibus causa peccandi. Dicitur enim Exodi 10. Ego indurani cor Pharaonis &c. Quæ omnia secundùm hoc intelligenda sunt, quod Deus aliquibus non confert auxilium ad vitandum peccatum, quod alijs quibusdam confert. Hoc autem auxilium est non solùm infusio gratiæ; sed etiam exterior custodia, per quam occasiones peccandi & homini ex diuinâ prouidentiâ tolluntur, & prouocantia ad peccatum comprimuntur.*

Ex his omnibus euidentissimè colligitur, gratiam actualem interiorem sufficientem omnibus hominibus hoc in statu communem à S. Thoma admissam non esse, cùm doceat quòd Deus omnes auxilio ad vitandum peccatum necessario non præuenit; quòd non est in potestate liberi arbitrij impedimentum gratiæ non præstare, nisi in naturâ integrâ ante peccatum primi parentis; quòd licet gratiam habitualem omnibus se ad eam præparantibus det, & illi soli eâ priuentur qui in seipsis illi impedimentum præstant; omnibus tamen non dat gratiam quâ se præparent, & impedimentum non præstent, cùm tamen omnes impedimentum gratiæ præstent, nisi Deus gratiâ suâ eos misericorditer præueniat; quòd gratiam hanc præuenientem, ad remouendum impedimentum necessariam, Deus nemini debet, & ad suæ iustitiæ ostensionem quibusdam non largitur, & quibusdam ex gratiâ & ex abundantiâ bonitatis, & præter rerum ordinem agens largitur; quòd aliquibus ad vitandum peccatum non confert auxilium, non solùm gratiæ interioris seu infusæ, sed etiam custodiæ exterioris; quòd peccatum homini iustè à Deo imputatur, etsi gratia necessaria desit; quòd Deus homines sibi ipsis derelinquens non est causa peccati, sed homines; quia per hoc peccant quod deuiant ab vltimo fine; quod denique ex simplici Dei voluntate pendet, si vnum & non alium præuenit & conuertit. Quæ omnia cùm nunquam per gratiæ interioris communis doctrinam, sed per alia principia exponat, quantùm ab hac gratiæ sufficientis omnibus, cùm præceptum vrget, semper datæ sententiâ abhorreat, luce clariùs innotescit.

Quantùm verò tota hæc S. Thomæ doctrina Ioannis Nicolai cæterorumque Molinistarum sensui ac principijs sit contrariâ, legenti per se patet: cùm è contra doceant Deum omnes suâ gratiâ semper præuenire; semper esse in potestate liberi arbitrij per gratiam actualem semper præsentem præparare se ad gratiam recipiendam, & illi impedimentum non præstare; non imputari peccatum, si gratia ad illud vitandum necessaria desit; gratiam omnibus, cùm præceptum vrget, ex iustitiâ deberi; eam secundum ordinem rerum, puta secundum ordinem bonitatis & iustitiæ Dei, omnibus in peccato existentibus dari; nunquam homines sibi à Deo relinqui, aliàs eum fore causam peccati; Denique ex simplici Dei voluntate non pendere quòd hos conuertat & non illos.

ARTICVLVS III.

In quo soluuntur argumenta, quibus P. Nicolai probare nititur S. Thomæ testimonijs supra allatis gratiam sufficientem astrui.

FRVSTRA verò P. Nicolai Molinisticis argumentis corroborare nititur quod S. Thomas apertissimè impugnat: frustrà gratiam sufficientem communem, quam ex S. Thomæ verbis & doctrinâ astruere non potest, per fallaces consequentias deducit. De S. Thomæ sententiâ

agitur: illa verò ex ipsiusmet doctrinâ inquirenda, vel per consequentias apud eum positas & penitùs exploratas eruenda.

Nec interest, inquit P. Nicolai, *gratiam ibi habitualem indicari, quæ se ad illam praeparanti non desit; quia cùm ei cui gratia talis deest, defectus ipse præparationis imputetur ad culpam, nec ad eam interim consequendam sine gratiâ interiori actuali mouente præparare se possit: numquid hoc ipso consequens est, interiorem illam actualem gratiam ei etiam non deesse qui se per illam non præparat; aut quid aliud insinuat 1. 2. q. 76. art. 2. ad 2. cum ait quod [etsi priuatio gratiæ secundum se non sit peccatum, tamen ratione negligentiæ præparandi se ad gratiam potest habere rationem peccati?] Nam quæ hominis esse negligentia potest, quod ad gratiam consequendam se non præparet, si auxilium deest quo se præparet, nempe si actualis interior gratia deest*, &c.

Defectus præparationis ad culpam imputatur, negligentia præparandi se ad gratiam peccatum est, ad gratiam consequendam sine gratiâ interiori actuali mouente præparare se homo non potest: verissima hæc est S. Thomæ doctrina. At dicere cum Patre Nicolai *quòd hoc ipso consequens est interiorem illam actualem gratiam ei etiam non deesse qui se per illam non præparat. Nam quæ hominis negligentia esse potest, quod ad gratiam consequendam se non præparet, si auxilium deest quo se præparet; nempe si actualis interior gratia deest*? Falsissima est hæc Ioannis Nicolai consequentia, Molinianis principijs ad efficacis gratiæ necessitatem euertendam tota subnixa, & à S. Thomæ mente non modò aliena, sed etiam apertè ab ipso his ipsis locis de quibus agitur impugnata.

Hoc scilicet Patris Nicolai argumento, si quid valeret, gratiam per se efficacem ad præparandum se non esse necessariam, seu gratiam actualem interiorem, quâ homo ad præparandum se indiget, libero arbitrio subjectam esse necessariò concluderetur. Nam certum est gratiam per se efficacem deesse homini se non præparanti: si ergo illa, inquient Molinistæ, simpliciter necessaria est ad se præparandum, quæ hominis negligentia esse potest, quod ad gratiam consequendam non se præparet, quando auxilium necessarium deest quo se præparet? Si defectus præparationis imputatur ad culpam, si negligentia præparandi se rationem peccati habet, vt S. Thomas docet, numquid hoc ipso consequens est iuxta Patris Nicolai argumentationem, actualem interiorem gratiam ad præparandum se absolutè necessariam ei etiam non deesse qui se per illam non præparat: efficax autem deest ei qui se non præparat. Ergo hâc Patris Nicolai argumentatione positâ, per euidentem consequentiam ex certâ S. Thomæ doctrinâ deductam, gratia per se efficax ad se præparandum non est absolutè necessaria. Atque ita hæc falsa Nicolai collectio Molinianis principijs superstructa, gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem euertit. Id adeò certum est, vt Petrus à S. Ioseph Molinista insignis, in suâ defensione S. Thomæ disp. 1. Sect. 8. §. 1. hoc eodem argumento ostendere nitatur, S. Thomæ doctrinam cohærere non posse cum sententiâ quæ prædeterminationem physicam ad omnes actus requirit. Igitur P. Ioannes Nicolai vel se Petro à S. Ioseph & aliis Molinistis, qui S. Thomæ Molinismum affingunt, contra Scholam suam publicè adjungat, vel ab huiuscemodi argumentationibus, cum Molinistico errore necessariò connexis, abstineat.

Deinde

Deinde hæc Patris Nicolai consequentia nunquam S. Thomæ in mentem venit. Vbi enim vnquam apud Sanctum illum Doctorem legit, negligentiam se præparandi nullam esse, peccatum non esse, & ad culpam non imputari, nisi ei qui se non præparat adsit gratia actualis interior quâ se præparet ? Contra docet quòd cum aliqui gratiæ auxilio non præuenti impedimentum gratiæ ponunt, nihilominus hoc eis imputatur ad culpam ; primùm quidem quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur ; deinde verò quia habent potestatem non quòd omnino vitent peccatum, sed quòd nunc vitent hoc vel illud : denique *quamuis*, vt ait idem Sanctus, *quosdam peccatores Deus ad se non conuertat, sed in peccatis secundum eorum merita eos relinquat, non tamen eos ad peccandum inducit. Homines enim peccant per hoc quod deuiant ab ipso qui est vltimus finis.* Consequentias è S. Thomæ doctrinâ non deducimus, sed ipsa eius verba peccati imputationem in homine cui gratia ad se præparandum deest exponentis referimus.

Demùm hæc Patris Nicolai consequentia his ipsis locis de quibus agitur à S. Thoma apertè impugnatur ; siquidem Sanctus ille asserit gratiam ad se præparandum & ad remouendum obstaculum necessariam, & sine quâ obstaculum non remouetur, quibusdam non dari, à quibus non remouetur istud obstaculum : hi tamen obstaculum ponendo peccant, illisque negligentia præparandi se, seu remouendi obstaculum ad culpam imputatur, vt expressè docet.

ARTICVLVS IV.

In quo pleniùs exponitur & confirmatur horum verborum sensus, *gratia, quantum in se est, omnibus se communicat ; sicut nec sol deest oculis cæcis* ; ac *Deus, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare.*

ETSI articulis præcedentibus satis ostensum fuerit ex his S. Thomæ verbis, *gratia nulli deest, sed omnibus, quantum in se est, se communicat*; &, *Deus, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare*, gratiam communem astrui non posse : siquidem eadem verba nihil aliud in locis allegatis significant, quàm gratiam habitualem omnibus ad eam se præparantibus, & illi impedimentum non ponentibus à Deo semper dari : quia tamen hæc verba, etiam ad gratiam actualem indicandam accommodari possent, & de eâ affirmari, vt eorum argumentis occurram, qui ex his de gratiâ actuali expositis colligunt Deum gratiam actualem ad præparandum se, & ad peccatum vitandum necessariam omnibus dare, ostendendum est ex eisdem verbis etiam de gratiâ actuali intellectis, gratiam actualem omnibus hoc in statu naturæ corruptæ communem astrui non posse.

Ad huius verò doctrinæ elucidationem obseruandum est, quod S. Thomas aliquando hominem in particulari vt est in seipso & secundum naturam per peccatum corruptam, sicut nunc est, considerat ; aliquando

verò generaliter, ſecundum naturam vt in ſe eſt, non habitâ ratione ſtatus in quem per peccatum incidit, ſeu peccati naturæ per hominem adjuncti.

Itaque iuxta hanc variam conſiderationem de auxilio diuino ad non peccandum neceſſario diuerſimodè loquitur: quia cùm de homine, vt eſt in ſeipſo & habitâ ratione ſtatus in quo iam eſt per peccatum, loquitur, gratiam omnibus hominibus à Deo dari nunquam docet: contra verò eam aliquibus aliquando non dari ſæpiſſimè pronuntiat, vt locis anteà citatis in 12. ad Hebr. vbi ait gratiam ad remouendum obſtaculum aliquibus à Deo ex iuſtitiâ denegari. Et 3. contra gentes c. 160. 161. & 162. vbi idem diſertiſſimè aſſerit. Item 1. 2. q. 79. art. 1. in c. *Contingit quod Deus non præbet aliquibus auxilium ad euitandum peccatum, quod ſi præberet non peccarent.* Item 1. 2. q. 106. art. 3. ad 1. *Humanum genus propter peccatum primi parentis meruit priuari auxilio gratiæ, & ideò quibuſcumque non datur, hoc eſt ex iuſtitiâ: quibuſcumque autem datur, hoc eſt ex gratiâ, vt Auguſtinus dicit in lib. de perfect. iuſtit.* Item 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. *Quod quidem auxilium (ſine quo homo non poteſt Deum & proximum diligere, nec credere articulos fidei) quibuſcumque diuinitùs datur, miſericorditer datur: quibus autem non datur, ex iuſtitiâ non datur in pœnam præcedentis, aut ſaltem originalis peccati, vt Auguſtinus dicit in lib. de corrept. & grat.* Item & alijs paſſim locis infra referendis.

Cùm verò hominem ſecundum naturam vt in ſe eſt, generaliter conſiderat, non habitâ ratione ſtatus in quem per peccatum incidit, ſeu peccati quo homo naturam corrupit, dicit Deum quantùm in ſe eſt gratiam ſuam omnibus hominibus dare, ſeu quantùm in ſe eſt paratum eſſe eam omnibus dare. Atque ita hæc verba, *quantùm in ſe eſt,* denotant naturam quam Deus condidit, non habitâ ratione peccati quod homo fecit; indicant naturam, vt eſt à Deo creata, non vt eſt ab homine per peccatum vitiata; ſignificant quòd merè Dei eſt in homine per bonitatem Creatoris, ſine intuitu illius quod hominis eſt in homine per vitium & corruptionem peccati. Deus ergo quantùm in ſe eſt, omnibus hominibus gratiam actualem ſemper dat, ſeu dare paratus eſt; quia eam nulli vnquam niſi ex conſideratione & merito præcedentis peccati, vel actualis, vel ſaltem originalis denegat; nunquam eam ex ſe, ſed ſemper ex aliquo hominis merito denegat; nunquam denique eam denegat niſi conſiderans peccatum quo homo naturam corrupit. Quid iam inde pro gratiâ actuali ad non peccandum ſufficiente & neceſſariâ omnibus hominibus ſecundum naturæ corruptæ ſtatum in quo nunc ſunt, ſeu ſecundum omnes circumſtantias particulares, conſideratis communi colligi poteſt? Nihil prorsùs. Simul enim verum eſt quòd Deus, quantùm in ſe eſt, omnibus hominibus gratiam dat, ſeu dare paratus eſt: & quod eam aliquibus denegat; quia ſcilicet nemini eam ex ſe, & ſine alicuius peccati conſideratione & merito denegat, & ſimul eam aliquibus poſt conſiderationem & ob meritum alicuius peccati, ſeu aliquibus conſideratis in particulari, & vt ſunt in ſeipſis, iuſtè denegat: porrò cauſam defectus gratiæ, iuxta S. Thomam, ſemper ab homine repeti debere Sect. 5. vberrimè probabimus.

Hanc eſſe S. Thomæ mentem, hanc huius ſententiæ expoſitionem, hunc horum verborum, *quantùm in ſe eſt*, de gratiâ actuali intellectorum ſenſum, ita certum euidenſque eſt, vt nec alius eſſe poſſit: cùm, vt articulis

præcedentibus oſtenſum eſt, eodem loco, ſcilicet in 12. ad Hebr. in quo docet *gratiam omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicare*; ſimul doceat gratiam ad remouendum impedimentum aliquibus à Deo ex iuſtitiâ non dari. Et eodem loco ſcilicet l. 3. contra gentes cap. 159. in quo docet *Deum, quantùm in ſe eſt, paratum eſſe omnibus gratiam dare*, ſimul etiam doceat cap. 160. 161. & 162. Deum aliquibus non conferre auxilium ad vitandum peccatum; ex ijs qui gratiam impediunt aliquos auxilio ſuo non præuenire, vt in ijs iuſtitiæ ordo manifeſtetur; Ac demùm quòd dixerat in poteſtate liberi arbitrij eſſe ne impedimentum gratiæ præſtet, competere his in quibus naturalis potentia integra fuerit, hoc eſt, competere homini in ſtatu naturæ integræ, non verò in ſtatu naturæ corruptæ.

Eadem expoſitio iterum euidentiùs ex S.Thomæ verbis ſic confirmari poteſt. Sanctus ille Doctor & in 12. ad Hebr. & lib. 3. cont. gent. c. 159. ex hoc Apoſtoli teſtimonio, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, probat Deum, quantùm in ſe eſt, omnibus gratiam dare. Sic enim loquitur in 12. ad Hebr. *qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ideò gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat.* Et c. 159. l. 3. cont. gent. *Deus, quantùm in ſe eſt, paratus eſt omnibus gratiam dare. Vult enim omnes homines ſaluos fieri.*

Ergo S. Thomas non vult alio modo & alio ſenſu Deum, quantùm in ſe eſt, omnibus gratiam dare, quàm eo quo docet Deum velle omnes homines ſaluos fieri. Atqui vbi exponit hoc Apoſtoli teſtimonium, iſtam generalem Dei pro omnium ſalute voluntatem ad ſingulos homines non extendit, niſi in quantùm voluntas illa eſt antecedens: hanc autem voluntatem antecedentem reponit in velleïtate quâdam, quæ ſolùm naturam humanam ſecundum rationem generalem naturæ, & vt à Deo ad ſalutem condita eſt reſpicit, ſine vllâ peccati naturæ adjuncti conſideratione; quæque hominibus, vt ſunt in ſe ipſis, nullas ad ſalutem gratias præparat, ſicut Sect. 3. art. 3. & 4. luculenter oſtendemus. Ergo iuxta S.Thomam Deum paratum eſſe, quantùm in ſe eſt, omnibus & ſingulis hominibus gratiàm dare, nihil aliud ſignificat, quàm Deum eâdem voluntate antecedente paratum eſſe, quantùm de ſe eſt, omnibus ſecundum naturam, vt eſt ab ipſo condita, conſideratis gratiam dare: nequaquàm verò ſignificat Deum paratum eſſe voluntate conſequente, quæ ſola ſalutis media præparat ac decernit, eam dare omnibus & ſingulis in particulari, ſecundum corruptionem peccati cui ſubiacent conſideratis. Atque ita, ſicut iuxta S.Thomam Deus omnes & ſingulos homines ſaluos fieri non vult aliâ voluntate, quàm antecedente, ex quâ iuxta eumdem ſanctum nullæ ad ſalutem gratiæ in homines deriuantur; ita omnibus & ſingulis hominibus gratiam, quantùm in ſe eſt, non communicat, nec dare paratus eſt, niſi eâdem voluntate antecedente. En totius huius ratiocinationis vis hoc argumento breuiter collecta, quo facillimè demonſtratur his S. Thomæ verbis, *quantùm in ſe eſt*, gratiam actualem omnibus hominibus hoc in ſtatu communem aſtrui non poſſe.

Iuxta S. Thomam Deus omnibus & ſingulis hominibus gratiam, quantùm in ſe eſt, non communicat, ſeu dare paratus non eſt, niſi eo modo quo vult omnes & ſingulos homines ſaluos fieri, vt probatum eſt. Atqui iuxta S.Thomam Deum velle omnes & ſingulos homines ſaluos fieri, non eſt Deum omnibus & ſingulis hominibus gratiam aliquam

actualem dare, vt Sect. 3. probabitur. Ergo similiter iuxta S. Thomam Deum, quantùm in se est, omnibus & singulis hominibus gratiam communicare, seu dare paratum esse, non est Deum omnibus & singulis hominibus gratiam aliquam actualem dare.

Sed quid, inquiet aliquis, significat ista gratiæ diuinæ cum sole comparatio, *sicut nec sol deest oculis cæcis*, vt ait in 12. ad Hebr. & lib. 3. contra gentes cap. 160. *sicut sole mundum illuminante in culpam imputatur ei qui oculos claudit?* Quid, inquam, significat, nisi perpetuam & intimam diuinæ gratiæ in omnes homines etiam secundum peccati corruptionem, seu vt sunt in seipsis consideratos diffusionem? Imò verò contrarium indicat & expositionem à nobis allatam mirificè confirmat.

Sicut enim sol quanquam lumen suum omnibus rebus ad illud recipiendum dispositis communicet, tamen cæcorum oculos actu non illuminat propter impedimentum cæcitatis, nec illis deesse dicitur, etsi eorum cæcitatem non auferat, nec oculos illorum qui hos clauserint aperiat: sic licet Deus gratiæ suæ lumen omnibus hominibus ad illud recipiendum dispositis communicet, tamen excæcatorum mentes actu non illuminat propter impedimentum cæcitatis, nec illis, quantùm de se est, deesse dici potest, etsi eorum cæcitatem gratiæ suæ lumine non sanet, nec eos qui oculos claudunt, ac se ab eius lumine auertunt, ad se conuertat. Deus igitur omnes homines, quantùm de se est, illuminat; quia nemini gratiæ suæ lumen denegat, nisi homo ipse illi impedimentum apponat. Verùm omnes homines post peccatum gratiæ diuinæ impedimentum præstant: illud autem remouere ex gratiâ procedit: illud ergo Deus in aliquibus per gratiam remouet ex misericordiâ, & illud in aliquibus non remouet ex iustitiâ, vt ait idem Sanctus in 12. ad Hebr. Atque vt docet l. 3. contra gentes c. 160. eidem gratiæ impedimentum non præstare in potestate quidem liberi arbitrij est, si natura integra fuerit, secùs si per peccatum corrupta. Denique vt loquitur ibidem c. 161. *sicut Deus non omnes cæcos illuminat, nec omnes languidos sanat, vt in illis quos curat opus virtutis eius appareat, & in alijs ordo naturæ seruetur: ita non omnes qui gratiam impediunt auxilio suo præuenit, vt auertantur à malo & conuertantur ad bonum: sed aliquos in quibus vult suam misericordiam apparere, ita quod in alijs iustitiæ ordo manifestetur.* Et tamen, vt ibidem docet, his omnibus quos ex iustitiâ gratiæ suæ auxilio non præuenit, quantùm in se est, paratus est gratiam dare, & his omnibus in quibus ex iustitiâ impedimentum non remouet, gratia, quantùm in se est, se communicat; sicut nec sol deest oculis cæcis. Ex quibus omnibus sole clariùs innotescit hæc S. Thomæ verba, *quantum in se est*, nihil aliud significare quàm naturam hominis vt in se est, & vt est à Deo condita non habitâ ratione peccati per quod est ab homine corrupta, seu non consideratis circumstantiis particularibus eidem naturæ adjunctis.

Nec omittendum est discrimen illud quod S. Thomas obseruat inter solem qui lumen interius non immittit vbi obstaculum inuenit, & Deum qui gratiæ suæ lumen non apponit his in quibus obstaculum inuenit; quia sol agit necessitate naturæ, Deus verò proprio suo iudicio, voluntariè, ac secundum ordinem suæ sapientiæ. Vnde concludit solum hominem qui fenestram claudit causam esse, ne sol domum illuminet;

causam autem subtractionis gratiæ non esse solùm illum qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deum qui suo iudicio gratiam non apponit, mentis excæcationem non sanat, & cordis obdurationem non aufert. Solis quidem est omnia corpora, quantùm de se est, illuminare, & lumen interius vbicumque obstaculum non inuenit immittere, & in hoc solùm stat solis cum Deo gratiam omnibus, quantùm de se est, communicantis comparatio ac conuenientia. Sed solis non est obstaculum remouere, nec cæcitatem auferre, nec eorum oculos qui hos claudunt & à sole auertunt aperire & ad se conuertere: verùm Dei est obstaculum quod homines gratiæ lumini apponunt remouere, cæcitatem auferre & eorum oculos qui hos claudunt, & à sole iustitiæ auertunt aperire, & ad se conuertere: Deus verò voluntariè agens secundum ordinem suæ sapientiæ, ac nemini quidquam debens, in alijs hoc facit ex misericordiâ, in alijs non facit ex iustitiâ, & in quantùm hoc in aliquibus suo iudicio non facit, dicitur hoc modo causa eorum excæcationis & obdurationis. Ex quo patet quàm longè à S. Thomæ doctrinâ aberrent qui ex hac solis comparatione, & ex hâc sententiâ quâ Deus dicitur, quantùm in se est, paratus esse omnibus gratiam dare, omnibus hominibus sub peccato consideratis gratiam actualem ad remouendum impedimentum, ad sanandam mentis excæcationem, & ad auferendam cordis obdurationem à Deo intus semper immitti concludunt: hæc sunt S. Thomæ verba 1. 2. q. 79. art. 3. in c.

Respondeo dicendum quod excæcatio & obduratio duo important, quorum vnum est motus animi humani inhærentis malo & auersi à diuino lumine, & quantùm ad hoc Deus non est causa excæcationis & obdurationis, sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ, ex quâ sequitur, quòd mens diuinitùs non illuminetur ad rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè viuendum, & quantùm ad hoc Deus est causa excæcationis & obdurationis. Est autem considerandum quòd Deus est causa vniuersalis illuminationis animorum, secundum illud Ioannis: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sicut sol est vniuersalis causa illuminationis corporum; aliter tamen & aliter. Nam sol agit illuminando per necessitatem naturæ: Deus autem agit voluntariè per ordinem suæ sapientiæ. Sol autem licet, quantùm est de se, omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inueniat in aliquo corpore, derelinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo cuius fenestræ sunt clausæ: sed tamen illius obscurationis nullo modo causa est sol. Non enim suo iudicio agit vt lumen interiùs non immittat, sed causa eius est solùm ille qui claudit fenestram: Deus autem proprio iudicio lumen gratiæ non immittit illis in quibus obstaculum inuenit. Vnde causa subtractionis gratiæ est non solùm ille qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deus qui suo iudicio gratiam non apponit, & per hunc modum Deus est causa excæcationis, & aggrauationis aurium, & obdurationis cordis.

ARTICVLVS V.

In quo exponitur illud teſtimonium; *Deus non deficit ab agendo quod eſt neceſſarium ad ſalutem*; & oſtenditur ex S. Thomæ circa id doctrinâ, gratiam ſufficientem omnibus non dari.

PATER Nicolai gratiam actualem interiorem ad præparandum ſe neceſſariam nunquam deeſſe hoc alio S. Thomæ teſtimonio confirmat: *Deus non deficit ab agendo quod eſt neceſſarium ad ſalutem.* Hæc ſunt Patris Nicolai verba 1. claſſe pag. 32.

Sit vnus tamen vice omnium locus, vnum teſtimonium S. Thomæ, vna quâ nulla inſignior (etſi compendioſa) expreſſio ex q. 49. 1. p. art. 2. vbi quærit [An ſummum bonum quod eſt Deus, ſit cauſa mali?] Et eam ſibi objectionem formans quod in 2. phyſ. dicatur idem eſſe cauſa ſalutis nauis & periculi eius; adeoque cùm Deus cauſa ſit boni vel ſalutis, debeat quoque damnationis & mali cauſa eſſe. Reſpondet ad 3. quod [ſubmerſio nauis attribuitur nautæ vt cauſæ, ex eo quod non agit quod requiritur ad ſalutem nauis: ſed Deus non deficit ab agendo quod eſt neceſſarium ad ſalutem.] Sic pergit P. Nicolai.

Neque verò quiſquam obyciat quod Caietanus ibi addit ſic intelligi hoc debere, vt ab agendo quod eſt neceſſarium ad ſalutem Deus non deficiat, cùm id agere debet: imò quod ipſe S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 1. eam ob cauſam probat inter cæteras, Deum peccati cauſam etiam indirectè dici non poſſe, nec debere: quia tametſi [aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccata (quod ſi præberet non peccarent) hoc totum facit ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ & iuſtitiæ, cùm ipſe ſit ſapientia & iuſtitia: vnde non imputatur ei quod alius peccet (ſicut cauſæ peccati) ſicut gubernator non dicitur cauſa ſubmerſionis nauis, ex hoc quod non gubernat nauim, niſi quando ſubtrahit gubernationem POTENS ET DEBENS *gubernare.]*

Rectiſſimè profectò & Caietani in hunc S. Thomæ locum expoſitio, & hoc alterum S. Thomæ teſtimonium aduerſus Patrem Nicolai objiciuntur. Sic enim loquitur Caietanus in reſp. ad 3. *Aduerte quod tunc tantùm abſentia cauſæ agentis dicitur cauſa defectus, quando* DEBEBATVR *præſentia, & propterea quia nunquam cùm rebus debetur, Deus ſubtrahit influxum, ideò non ſequitur propriè loquendo quòd Deus ſit cauſa defectuum ex hoc ſolo quod non facit, quamuis quandoque ſcriptura ipſum tali modo cauſam appellat, vt patet circa indurationem Pharaonis.*

Rectè etiam hoc aliud teſtimonium aduerſus Patrem Nicolai objicitur, vbi S. Thomas docet, *Deum aliquibus non præbere auxilium ad euitandum peccatum, quod ſi præberet non peccarent*, &c.

Hinc enim ſequitur horum S. Thomæ verborum, *Deus non deficit ab agendo quod eſt neceſſarium ad ſalutem*, alium non eſſe ſenſum quàm iſtum, Deus non deficit, hoc eſt, ſemper agit quando debet. Si enim aliquid non debet, id non tribuendo, ſeu denegando, non deficit; ſicut, vt ipſe docet, ſubmerſio nauis non attribuitur nautæ vt cauſæ, ex hoc quod non gubernat nauim, *niſi quando ſubtrahit gubernationem potens & debens gubernare.*

Quare Deus auxilium necessarium non præbendo nunquam deficit, quia illud, quoties denegat, nunquam debet. Ergo vt P. Nicolai aliquid ex hoc loco pro gratiâ omnibus communi concluderet, probandum illi esset ex S. Thoma, quod Deus hoc in statu debet omnibus auxilium quod est necessarium ad euitandum peccatum, & quod omnibus dat ac debet gratiam ad impedimentum gratiæ non ponendum. Hoc autem à S. Thomæ doctrinâ ita alienum est, vt in loco citato ex 1. 2. doceat Deum secundum ordinem suæ sapientiæ & iustitiæ non præbere aliquibus auxilium ad euitandum peccatum, quod si præberet non peccarent: illud idem, gratiam scilicet ad præparandum se, & ad impedimentum non ponendum necessariam, aliquibus iustè non conferri, tam expresè docet in ijs quæ anteà ex l. 3. contra gentes & in 12. ad Hebr. retulimus, vt ista ab ijs quibus sinceritatis aliquid inest non legi necesse sit, qui S. Thomæ auctoritate gratiæ actualis interioris omnibus communis, & ad peccati imputationem necessariæ doctrinam propugnant, hoc ita certum est vt id diffiteri non possit P. Nicolai, cùm objectioni à seipso propositæ respondet. Hæc eius verba sunt.

Nemo id (inquam) *obijciat, quasi ex eo sit consequens Deum interdum sponte ab hoc agendo deficere quod est necessarium ad salutem, quia nemini quidquam debet. Nam etsi Deus non debet nobis quòd ab illo iuuamur, debet sibi nihilominus quod nos iuuat: quia pertinet ad illius prouidentiam vt nos iuuet, nisi culpa nostra fit quòd non iuuet aut quod iuuare cesset, vt posteà pleniùs ostendetur. Et hoc ipsum præ se fert Caietanus. Cur enim, ait, cum id agere debet, si non vtique ali[quan]do sic debet, quando nihil nostrum est, quod eum iustè ab hoc agendo impediat?*

Sed expressiùs multò id S. Thomæ verba præ se ferunt: cur enim ait quòd cùm Deus non præbet auxilium ad vitanda peccata, hoc totum facit secundum ordinem suæ sapientiæ & iustitiæ: nisi quia ob culpam tantùm nostram id præbere omittit vt in pœnam? Non quia sic sponte vult aut sic sponte deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem. Hoc nimirum est quod ad 1. ibid. addit [eum in malum inclinare hominum voluntates, in quantùm non prohibet: sed hoc tamen etiam, contingere ex merito præcedentis peccati.] Vbi ergo peccatum non præcedit (qualecumque tandem sit) numquid intelligitur id præbere quo quis deinceps prohibeatur à peccando? Numquid sibi debere vt præbeat? Numquid non deficere à præbendo, quamdiu homo ab officio non deficit; & iusto desit, nisi & ei iustus antecedenter defuerit; aut Petro defuisse dicatur, nisi quia defuit ei Petrus? Aut defecerit ab agendo quod erat Petro necessarium ad salutem, nisi quia in eo defecit Petrus quod erat sibi necessarium ad cautelam? Aut velit, & intendat aliud S. Thomas quasi Arnaldo suffragetur.

P. Nicolai tria hic insinuat quibus suffragium eius censorium omni ex parte destruitur. 1. calumniam Arnaldo impingit, quæ præcipuum illius suffragij fundamentum est. 2. gratiam sufficientem omnibus communem, quam eodem suffragio astruere aggreditur, à S. Thomâ negatam fuisse ostendit. 3. Demùm Arnaldi propositionem quam hæreseos damnat, S. Thomæ probari, & ab omni Censura immunem esse docet.

1. Arnaldo Calumniam impingit, cùm ostendit Deum iuxta S. Thomam vltrò ac sponte nunquam vlli deesse, & hoc præcipuè fundamento Arnaldi propositionem, tanquam S. Thomæ omninò contrariam, hæreseos damnat; quasi Arnaldus vnquam dixerit Deum sponte ac vltrò aliquibus deesse. Id nec Arnaldus vnquam dixit, nec quisquam alius S. Au-

gustini discipulus, cum sanctis Patribus & S. Thomâ constanter tenent, quòd homines gratiâ non adjuuentur, in ipsis causam semper esse, non in Deo.

2. Gratiam sufficientem omnibus communem à S. Thomâ negatam fuisse ostendit P. Nicolai: si quidem, vt ipse loquitur iuxta S.Thomam, vbi est aliquod peccatum præcedens, Deus iustè negat auxilium ad vitandum peccatum & impedimentum gratiæ non ponendum necessarium, ac proinde peccatum iustè tunc imputatur, etsi gratia interior ad illud vitandum necessaria desit. Fateatur ergo P. Nicolai iuxta S. Thomæ doctrinam, omnibus hominibus libero arbitrio vtentibus gratiam actualem interiorem sufficientem ad vitandum peccatum, ad præparandum se, & ad impedimentum gratiæ non ponendum necessariam non semper dari, eam aliquibus ex peccati præcedentis merito iustè denegari, quibus tamen & præcepti non impleti culpa, & negligentia præparandi se imputatur. Fateatur de solis iustis reuocari posse in controuersiam, an iuxta S.Thomam gratia actualis sufficiens semper illis detur, de quo mox agemus.

Denique P. Nicolai Arnaldi propositionem quam hæreseos damnat, S.Thomæ probari, & ab omni censurâ immunem esse docet. Nam insinuat, *Vbi peccatum præcedit qualecumque tandem sit*, hoc est, seu mortale, seu veniale, rectè intelligi Deum id non præbere quo quis deinceps prohibetur à peccato: postquàm Petrus in eo defecit ab agendo quod erat sibi necessarium ad cautelam, rectè dici posse quòd Deus Petro defuit in eo quod necessarium illi erat ad tentationem vincendam. Hoc idem primâ sui suffragij parte n. 5. his verbis expressit. *Quod enim Chrysostomus Petrum nullo fruitum auxilio asseruit ne caderet, ad hoc momentum spectat quo neganit, quia illo se priuauerat cum præsumpsit.* Atqui id solùm dixit Arnaldus, defuisse Petro in tentatione gratiam ad eam vincendam necessariam, seu sine quâ illam vincere non potuit: concedit verò gratiam illi defuisse peccati præcedentis, quod veniale solùm fuit, merito; concedit Petrum de suis viribus nimiùm præsumendo defecisse ab agendo quod erat sibi necessarium ad cautelam, & ideò Deum illi posteà defuisse in eo quod erat illi necessarium ad tentationem vincendam. Ergo Patris Nicolai iudicio S. Thomas qui aliud non vult nec intendit, Arnaldo suffragatur: atque ita damnatâ per Patrem Nicolai Arnaldi propositione, S. Thomæ doctrina hæreseos, impietatis & blasphemiæ damnatur; seu potiùs probatâ per Patrem Nicolai S. Thomæ doctrinâ, Arnaldi propositio ab omni censurâ immunis declaratur.

Verùm cùm constet, annuente Patre Nicolai, Deum peccati venialis merito posse iusto non præbere auxilium, quo prohibeatur à peccando, objiciet iusto adfuisse auxilium saltem ad peccatum veniale vitandum, cuius merito posteà gratiâ destituitur, adeoque adfuisse Petro gratiam ad non præsumendum, ad sibi cauendum, & ad humiliter orandum. Sed quid ad Arnaldi propositionem, quâ nihil aliud asseritur, quàm gratiam Petro iusto ad tentationem vincendam necessariam defuisse; an verò habuerit, necne, gratiam ad vincendum præcedens præsumptionis peccatum, cuius merito posteà desertus est, nullo modo attingit. Tamen Patris Nicolai quæstioni satisfacere non detrecto; sed

videat

videat ille ne eam ſcrutando profundiùs, ad damnandam gratiæ per ſe efficacis ad ſingulos pios actus neceſſitatem, vel ad abſoluendam Arnaldi propoſitionem compellatur.

Quæro enim à Patre Nicolai an iſtud auxilium actuale ſufficiens quod contendit Petro iuſto adfuiſſe, ſaltem ad cauendum ſibi, ad non præſumendum, & ad gratiam in tentatione, humilitatis & orationis merito conſequendam, tale ſit vt illud quod eſt ex ſe efficax ac prædeterminans ad hoc non requiratur, ac ſit in liberi arbitrij nutu, ſine ope gratiæ prædeterminantis hoc auxilio ſufficiente vti, gratiæ impedimentum non ponere, & præparare ſe ad gratiam efficacem in tentatione conſequendam? Si reſpondeat illud auxilium non eſſe neceſſarium: ergo Molinianæ gratiæ adhæret, & gratiæ prædeterminantis ad ſingulos actus neceſſitati, aduerſus omnem ſuam ſcholam, renuntiat: Si reſpondeat illud eſſe neceſſarium, quæro ab illo, cuius actualis peccati merito hoc auxilium Petro ad non præſumendum denegatum fuerit, vbi nullum præcedere ſupponitur? Nos verò quam ob cauſam auxilium efficax aliquibus iuſtis aliquando denegetur, quintâ Sectione pleniſſimè exponemus.

Prætereà ſi peccati venialis merito, Deus aliquibus iuſtis gratiam in graui tentatione neceſſariam iuſtè denegare poſſit, vt ipſe fateri cogitur, cùm, iuxta Tridentini Concilij doctrinam, nulli iuſto, ſi Beata Virgo excipiatur, tanta gratia conferatur, vt abſque omni peccato viuat, & iuſti omnes quotidie neceſſe habeant veniam pro innumerabilibus peccatis & offenſionibus & negligentijs ſuis à Deo poſtulare, vt Sacerdotes in altaris Sacramento profitentur, agnoſcendum eſt nullum eſſe iuſtum qui quotidie à Deo pro alicuius peccati actualis merito iuſto Dei iudicio deſeri non poſſit.

Ergo admiſsâ gratiæ per ſe efficacis ad ſingulos pios actus neceſſitate, tota controuerſia ſecundum Patrem Nicolai in hoc tandem recidet; An auxilium actuale ſufficiens, ſeu excitans, præter quod aliud ex ſe efficax ad quemlibet pietatis actum, etiam imperfectum exercendum neceſſarium eſt, iuſtis ſemper detur in omnis peccati venialis occaſione, hoc eſt, An nullus iuſtus nullum vnquam peccatum veniale admiſerit ac admittat ſubreptionis, inaduertentiæ, teporis, præſumptionis, negligentiæ, commiſſionis, omiſſionis, ex ignorantiâ, ex infirmitate, ex habitu vitioſo per actus præcedentes comparato, nec per habitualem gratiam ſublato, circa voluptates, honores, diuitias, in ſomni, potus, vel cibi exceſſu, in cogitatione, verbo & opere, quin actualiter motu aliquo diuinitùs immiſſo de hoc peccato non admittendo cogitauerit? Quin & voluntas ſe, vt ab illo abſtineret, diuinâ inſpiratione motam & excitatam ſenſerit? Nam ſecundum & Moliniſtas & Thomiſtas gratia actualis ſufficiens conſiſtit in piâ cogitatione intellectus & piâ inſpiratione voluntatis, quæ ſemper percipitur ab habente, vt oſtendit Bellarminus; ſcilicet id non agnoſcere impium erit & hæreticum, totaque tam deteſtanda hæreſis, impietas, ac blaſphemia in Antonij Arnaldi propoſitione deprehenſa in hoc conſiſtet, quòd Arnaldus iudicatus fuerit non credere quòd omnes iuſti in omni actu cuiuſlibet peccati venialis, ſemper in ſe diuinam aliquam eius non admittendi cogitationem & inſpirationem ſentiant. O do-

ctrinam pestilentem ! ô lucem exitiosam ! quæ ne longiùs serpat & plurium animos occupet, quotquot Doctores hanc sententiam tenere ausi fuerint, æquissimo Patris Nicolai & similium Censorum iudicio à Facultate Theologiæ Parisiensis prorsùs repellendi, & etiam à fidelium communione, si hoc in horum Censorum arbitrio fuerit, meritò resecandi erunt.

ARTICVLVS VI.

In quo exponuntur tria S. Thomæ in Scripturam testimonia, & à peruerso Patris Nicolai sensu vindicantur.

PATER Nicolai tribus S. Thomæ in Scripturam testimonijs, suam de gratiâ sufficiente, fidelibus omnibus communi, sententiam confirmat.
1. classe *Quid expreßius*, inquit, *quam quod in illud 1. ad Cor. 1. [Fidelis Deus*
pag. 31. *per quem vocati estis in societatem Filij eius, &c.] Inde infert omnibus ministrari à Deo quæ sunt necessaria, vt ad illam societatem possint si velint peruenire. Sic enim post prædicta subjungit : [non autem videretur fidelis esse, si nos vocaret in societatem Filij sui, & nobis denegaret (quantùm in ipso est) ea per quæ peruenire ad eum possemus.] An diceret, quod (quantùm in ipso est) ea vocatis non denegat, per quæ peruenire ad illum possint, nisi aliqui desint vocationi eius, quia non præstant quod in ipsis est, cùm ille præstet quod ex illius parte requiritur, seu quantùm in ipso est necessaria subministret ?*

Iam integrum S. Thomæ testimonium referamus, vt vel solâ lectione pateat, quantùm ab illius sensu P. Nicolai aberret.

Hæc sunt Apostoli verba 1. Cor. 1. *Expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi qui & confirmabit vos vsque in finem sine crimine in die aduentus Domini nostri Iesu Christi, fidelis Deus per quem vocati estis in societatem Filij eius Domini nostri Iesu Christi*. Ita S. Thomas in hæc verba : *Secundò ostendit quod hæc expectatio non est vana ex auxilio diuinæ gratiæ. Vnde subdit ; qui (scilicet Christus) qui spem dedit vobis huiusmodi reuelationis, etiam confirmabit vos in gratiâ acceptâ 1. Petri vlt. modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, & hoc vsque in finem, scilicet vitæ nostræ : Matt. 10. qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.* Et infra : *Tertiò rationem suæ promißionis assignat dicens, quòd Deus vos confirmabit, quod debetis sperare, quia Deus est fidelis. Deut. 32 Deus fidelis & absque vllâ iniquitate, per quem vocati estis in societatem Filij eius Iesu Christi Domini nostri, vt scilicet habeatis societatem ad Christum, & in præsenti per similitudinem gratiæ, & in futuro per participationem gloriæ. Non autem videretur esse fidelis Deus, si nos vocaret ad societatem Filij, & nobis denegaret, quantùm in ipso est, ea per quæ peruenire ad eum poßimus : vnde Iosue 1. dicit, non te deseram neque derelinquam.*

Ex his verbis manifestum est S. Thomam loqui cum Apostolo de

sanctis secundum propositum ad gratiam & gloriam vocatis, seu *vocatis*, vt ipse ait, *in societatem Filij in præsenti per gratiam, & in futuro per gloriam*, & à Christo vsque in finem in gratiâ acceptâ, seu sine crimine confirmandis. *Rationem*, inquit, *suæ promissionis assignat dicens, quòd Deus vos* CONFIRMABIT, *quod debetis sperare, quia Deus est fidelis*; loquitur de ijs de quibus Iosue 1. dicitur, *non te deseram neque dere inquam*, hoc est, quibus daturus est perseuerantiam in gratiâ. Fidelis autem Deus ijs qui sic vocati sunt, hoc est, electis non denegat, quantùm in ipso est, ea per quæ peruenire ad eum possint; eos non deserit dando illis, non solùm gratiam, sed etiam in gratiâ perseuerantiam, quam alijs non dat qui non sunt secundum propositum vocati. *Multis enim*, inquit 1. 2. q. 109. art. 10. *datur gratia, quibus non datur perseuerare in gratiâ*. Alius non est horum S. Thomæ verborum sensus, quæ si integra P. Nicolai retulisset, ijs ad gratiam sufficientem omnibus fidelibus communem astruendam vti nunquam ausus esset.

Nec etiam P. Nicolai hoc aliud testimonium in cap. 10. 1. Cor. referre potuit, nisi dimidiatum exhibendo. Ibid. enim S. Thomas de perseueraturis etiam loquitur, hæc eius verba sunt: *Deinde cum dicit, fidelis Deus, ostendit paratum adjutorium in tentatione vbi commendat Deum adjutorem, quia dat nobis resistendi potentiam, quod notatur ibi, sed faciet cum tentatione, &c. perseuerantiam, quod notatur ibi, vt possitis sustinere, verè fidelis Deus qui dat potentiam ne vincamur, gratiam vt mereamur, constantiam vt vincamus.* Cum ergo S. Thomas de ijs solùm loquatur quibus Deus daturus est in tentatione victoriam, & in gratiâ perseuerantiam, de quibus solùm, vt monet Augustinus, Apostolus loquitur; frustra P. Nicolai hoc S. Thomæ testimonium ad gratiam sufficientem astruendam commemorat.

Tertium testimonium sic refert, vt & Scripturæ ac S. Thomæ verba corrumpat, eisque sensum affingat, cuius fundamentum nullum esse comperiet, quisquis locum integrum legerit: sic loquitur P. Nicolai.

Quid expressius quàm quod in Isaiæ c. 5. ad illa verba commentatur. Quid potui facere vineæ meæ & non feci? cum scilicet præter alias interpretationes quæ ad locum præsentem non pertinent, id ad animam fidelem refert cui iustè à Deo exprobretur, quod cùm ab eâ expectaret vuas, fecit labruscas, id est, loco iudicij & iustitiæ fecit iniquitatem, non obstante quod, quantùm est ex parte suâ, nihil facere Deus omiserit, per quod ad iustitiam & fructus bonos eam suis beneficijs præpararet, &c.

1. Nec in Scriptura, nec in S. Thomæ in hunc locum commentario ita legitur: *Quid potui facere vineæ meæ & non feci?* Sed ita, *quid est quod debui vltra facere vineæ meæ & non feci ei? An quod expectaui vt faceret vuas & fecit labruscas?*

2. S. Thomas toto hoc in istud caput commentario, gratiæ interioris nullomodo meminit, sed solùm loquitur de varijs Dei in Iudæum populum beneficiis per diligentiam cultus vineæ figuratis, quibus eos ad sui cultum prouocaret, quæ ad tria præsertim reuocat, ad bonitatem terræ Iudæis datæ, ad custodiam Angelorum & bonorum virorum, & ad regiam dignitatem.

3. S. Thomas id omne de Iudæis exponit. *Hîc arguit ergo*, inquit, *peccatum duarum Tribuum, quod committebant in abusu rerum sub quâdam metaphorâ.* Equidem exponens quotuplex vinea sit, dicit esse vineam fidelis animæ, sed hinc non sequitur quòd quidquid hoc capite dicitur, fideli animæ accommodari possit. Nam pariter dicit esse vineam cælestis patriæ, nec tamen beatis conuenire possunt hæc omnia, nec de ijs dici potest *expectaui vt faceret vuas & fecit labruscas*: imò nec fideli animæ, qualem eam describit, tribui ista possunt; quia dicit huius vineæ vinum esse 1. pœnitentiam. 2. corporalem munditiam. 3. spiritalem lætitiam. Ergo fidelem animam & iustè viuentem intelligit, de quâ dici non potest, *expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas.* Hic ergo S. Thomas occasione huius verbi *vinea* varias vineas refert. *Nota*, inquit super illo verbo (*vinea facta est dilecto*) *quod est vinea multiplex 1. carnalis concupiscentiæ. 2. est vinea fidelis animæ. 3. est vinea militantis Ecclesiæ. 4. est vinea cælestis Patriæ.*

4. Denique etsi S. Thomas hæc verba, *quid debui facere*, ad animam fidelem transferret, quid aliud sequeretur quàm Deum erga fideles & iustos semper facere quod illis debet; sed an S. Thomas vel hîc vel alibi dicit, quòd Deus iustis omnibus semper gratiam debeat ad bonos fructus semper faciendos? Minimè vero. Quoties ergo eam aliquibus iustis non dat, eam non debet, & quoties eam dat, gratis dat, & sine debito. *Quomodo enim est gratia* (vt ait S. Augustinus de gratiâ Christi cap. 23.) *si non gratis datur? quomodo est gratia si ex debito redditur?* Vbi loquitur de gratiâ quæ necessaria est non solum arbori malæ vt bona fiat, sed etiam arbori bonæ vt bonos fructus faciat. *Nec tantùm* (inquit c. 19.) *vt arbor sit bona, sed etiam vt faciat fructus bonos, eâdem gratiâ necessarium est vt adjuuetur, sine quâ boni aliquid facere non potest. Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinsecùs rigat atque excolit per quemlibet ministrum, & per se dat intrinsecùs incrementum.*

ARTICVLVS VII.

In quo exponitur hoc testimonium: *Lex noua, quantum est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum*; ac satisfit argumentis omnibus quibus P. Nicolai probare nititur his verbis auxilium actuale non vero habituale designari.

PATER Nicolai in 2. classe auctoritatum hoc solum testimonium obijcit ex 1. 2. q. 106. art. 2. ad 2. *Lex noua quantùm est de se &c.*

Etsi, inquit, *iam satis porrò ex ante dictis compertum est, quàm sufficiens ad peccata vitanda præbeatur homini auxilium ex parte Dei, nec iusto saltem denegetur per quod in iustitiâ stare possit, eò ampliùs tamen & apertiùs id patebit ex eo loco, vbi expressè ipsum nomen sufficientis auxilij præfato sensu S. Thomas vsurpat. Expendamus. In quod loquitur S. Thomas 1. 2. q. 106. art. 2.*

ad 2 [*Gratia noui testamenti etsi adjuuet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono vt peccare non possit; & ideò si quis post acceptam gratiam noui testamenti peccauerit, majori pœnâ est dignus tanquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non vtens: nec tamen propter hoc dicitur quòd lex noua itam operatur: quia, quantùm est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.*] *Vbi oculi qui non vident gratiam quamdam sufficientem ijs datam qui peccant?*

Hoc vident omnium oculi; sed vbi oculi qui vident hanc gratiam sufficientem actualem esse, de quâ sola quæstio est? Vident legentium & intelligentium omnium oculi his verbis auxilium gratiæ habitualis & iustificantis designari, sicut ex toto articulo tam luculenter ostendit Arnaldus in suo scripto de doctrinâ S. Thomæ art. 4. vt id probare superuacaneum sit, sed solùm Patris Nicolai conjecturæ omnes diluendæ sint.

Verum, inquit P. Nicolai, *S. Thomas gratiam habitualem auxilij nomine appellare non solet, sed potiùs intelligere actualem.* Fateor frequentius apud S. Thomam auxilij nomine gratiam actualem designari: sed satis etiam communiter, sicut ipse fatetur Nicolai, auxilij nomen habituali S. Thomas tribuit, vt hoc loco habitualem intelligere censeatur, nullumque ex auxilij appellatione aduersum nos argumentum peti possit: scilicet apud S. Thomam auxilium est velut generale nomen quod & gratiæ habituali quâ sanamur, & actuali quâ mouemur tribuitur, vt patet 1. 2. q. 109. art. 9. *Respondeo dicendum quòd, sicut supra dictum est, homo ad rectè viuendum dupliciter auxilio Dei indiget, vno modo quantùm ad aliquod habituale donum, per quod natura humana corrupta sanetur, & etiam sanata eleuetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ, quæ excedunt proportionem naturæ: alio modo indiget homo auxilio gratiæ, vt à Deo moueatur ad agendum. Quantum igitur ad primum auxilij modum, homo in gratiâ existens non indiget auxilio gratiæ quasi aliquo aliô habitu infuso; indiget tamen auxilio gratiæ secundum alium modum, vt scilicet à Deo moueatur ad rectè agendum.* Ita & art. 3. gratiam habitualem designat nomine *auxilij naturam sanantis.* Et art. 5. ad 3. nomine *auxilij gratiæ.* Sic l. 3. cont. gent. c. 150. dicit quòd *diuinum auxilium conuenienter gratiæ nomen accipit, tùm quia gratis datur, tùm quia habentem Deo gratum & dilectum facit.*

Præterea, inquit P. Nicolai, *nisi etiam adsit actualis ad voluntatem adjuuandam, habitualis non sufficit ad hunc effectum ex se solâ: apud S. Thomam auxilium habituale non sufficit, præter quam quòd ad potentiam informandam, non ad actum reipsa exequendum.*

Ex quo concludit quod S. Thomas per auxilium sufficiens ad non peccandum, non intelligit solùm habitualem gratiam; sed etiam actualem.

Sed quò tendit argumentum istud, nisi ad gratiam Molinæ astruendam, & ad auxilij ex se efficacis ad singulos pios actus necessitatem euertendam? Siquidem iuxta Patrem Nicolai, S. Thomas per auxilium sufficiens ad non peccandum, illud intelligit præter quod aliud non requiritur ad actum reipsa exequendum, quale est actuale; S. Thomas autem non loquitur de actuali quod sit efficax, quia loquitur de eo quod datur ijs qui peccant: ergo loquitur de actuali quod est solùm

sufficiens : atqui auxilium actuale sufficiens præter quod aliud non requiritur ad actum reipsa exequendum, est auxilium Molinianum libero arbitrio subjectum, & quod alterius auxilij ex seipso efficacis ad piè agendum necessitatem excludit : ergo hoc Patris Nicolai argumento gratia Molinæ astruitur, prædeterminantisque auxilij necessitas euertitur.

Non respondebit, puto, P. Nicolai, *non excludo necessitatem gratiæ efficacis, etsi loquar de actuali sufficienti ; quia loquor solùm de actuali quæ dat posse, qualis est sufficiens, non verò de actuali quæ dat operari, qualis est efficax.* Exponat enim quî fieri possit, vt aliquod auxilium actuale ex se solo sufficiat ad actum reipsa exequendum, & tamen aliud auxilium actuale requiratur ad actum reipsa exequendum. Prætereà si iuxta Patrem Nicolai auxilium actuale sufficiens rectè nuncupatur sufficiens quia dat posse, etsi ad actu velle & operari ex se solo non sufficiat, sed aliud præterea requiratur, quare similiter gratia habitualis non rectè vocabitur sufficiens, quia dat posse, ac potentiam informat, etsi ad actu velle & operari ex se solâ non sufficiat, sed alia præterea requiratur. Itaque vel Patris Nicolai argumentatio penitùs inanis est, vel tendit ad Molinæ gratiam ab vniuersâ Thomistarum Scholâ Semipelagianismi damnatam, S. Thomæ auctoritate astruendam.

Subjungit P. Nicolai : *nec interest aut quidquam iuuat iustificandi verbum quod in titulo præfigitur, cùm inquiritur vtrum lex noua viuificet, vt ad gratiam habitualem per quam reddimur iusti sequentium omnium scopus & sensus referatur, sicut prædicti explicatores vrgent. Non intelligunt vulgari vsu sensum duplicem pati posse ; vel effectiuum nempe, vel formalem, nec eâtenus tantùm dici iustificare legem nouam, quòd gratiam habitualem contineat quæ hominibus infundatur, vt iustos reddat, sed quòd præbeat actualem quæ iustitiæ infusionem causet, &c.*

Imò verò maximè interest, & multùm iuuat iustificandi verbum quod in titulo præfigitur. Multùm etiam iuuat quod & hoc & præcedenti articulo per gratiam, quam dicit per legem nouam dari, aliam quàm habitualem non designat. *Principaliter*, inquit articulo præcedente, *lex noua est ipsa gratia Spiritus sancti, quæ datur Christi fidelibus per fidem Christi* : at quænam hæc est nisi habitualis ? Et de hâc eâdem gratiâ paulò post : *Habet*, inquit, *lex noua quædam sicut dispositiua ad gratiam Spiritus sancti* (scilicet habitualem) *& ad vsum huius gratiæ pertinentia.* En de cuius gratiæ vsu loquitur, & hoc articulo vocatur, *gratia Spiritus sancti interiùs data, gratia fidei sanans, lex in corde scripta*, quæ habitualem gratiam denotant. Ad gratiam ergo habitualem sequentium omnium scopum & sensum referri prædicti explicatores rectissimè vrgent. Satis verò intelligunt iustificandi verbum sensum duplicem pati posse, vel effectiuum nempe, vel formalem, sed pernegant hoc loco alium pati posse quam formalem. Legat P. Nicolai Conradum Koëllin in hunc articulum. Illius enim testimonium repudiare non potest, cùm hunc posteà classe 4. n. 6. nobis tanto fastu objiciat. *Nota etiam* (inquit interpres ille) *quod noua lex*

modo dicto iustificat, scilicet ratione principalis non effectiuè sed formaliter: Deus autem principaliter effectiuè iustificat & Sacramenta nouæ legis instrumentaliter effectiuè, dispositiuè. Anteà vero dixerat, *& intelligitur ista conclusio de iustificatione pro adeptione* HABITVS *iustitiæ apud Deum: quia cum gratiâ gratum faciente infunduntur omnes virtutes, etiam iustitia propriè dicta.*

Multùm etiam iuuat verbum, VTENDI. *Auxilio*, inquit, *sibi dato non vtens.* Nam apud S. Thomam habitibus propriè vtimur. Definitur enim habitus 1. 2. q. 78. art. 2. *quo quis vtitur cùm voluerit.* Ibid. *Vti habitu non est necessarium, sed subiacet voluntati habentis.* Gratiâ autem actuali propriè non vtimur, vti enim est applicare; at gratiam actualem non applicamus, sed potiùs ipsa nos ad agendum applicat; & ideò vulgo dicitur in Scholâ Thomistarum quod gratia actualis non subiacet voluntati quoad vsum, vt Aluarez docet disp. 87. *Non vtitur*, inquit, *voluntas auxilio* (scilicet actuali) *propriè loquendo, cùm non applicet aut determinet illud ad operandum.* Ergo S. Thomas gratiam habitualem, quâ propriè vtimur, designat; non verò actualem, quâ propriè non vtimur. Sic articulo præcedenti de gratiâ habituali loquens dixit *legem nouam habere multa ad vsum huius gratiæ pertinentia.* De gratiæ vsu plura dicemus Sect. 4. art. 9.

Auxilium autem habituale sufficiens dicitur ad non peccandum vel *quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, vt loquitur S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. & vt exponit Conradus Koëllin in art. 9. qui est de iustis. *Gratia gratum faciens*, inquit, *est principium operandi opera gratuita habitualia per modum actus primi sufficiens.* Ibidem. *Homo primò indiget ipsâ gratiâ habituali quæ faciat eum potentem ad operandum meritoriè, quæ est actus primus constituens hominem in potentiâ actiuâ sufficienti ad operandum meritoriè. Quia autem supra art. 1. dictum est quòd quantumcumque res habeat principium operandi sufficiens, indigeat auxilio & motione diuinâ, ideò habitâ gratiâ, adhuc opus est motione Dei, & vt patebit speciali, actuali scilicet.* Quamquàm verò auctor ille doceat per gratiam habitualem esse principium sufficiens in actu primo operandi bonum; tamen ibidem asserit iuxta S. Thomam, iustum sine motione, seu auxilio actuali, non posse operari bonum & vitare peccatum; quia scilicet isto auxilio ad bonum operandum indiget. *Arguitur ergo sic*, inquit, *ex illâ ratione nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis diuinæ: ergo habens gratiam non potest operari bonum & vitare peccatum absque auxilio, quod est motio diuina. Et infra. Dico enim quod gratia datur vt sanet mentem hominis, & vt habeat principium & formam operatiuam meritoriè: sed non potest semper operari meritoriè, nec in gratiâ permanere, nisi per auxilium diuinum.*

Vel auxilium habituale sufficiens dicitur secundum quid, seu in genere suo, in genere scilicet gratiæ habitualis, vt ait Syluius mox citandus: quia vt docet S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 9. *homo in gratiâ existens non indiget alio auxilio gratiæ, quasi aliquo alio habitu infuso.* In quantùm autem aliquid sufficiens ad agendum sumitur pro eo præter quod aliud ad agendum non requiritur, seu quod complectitur omnia ad agen-

dum necessaria : hoc sensu iuxta S. Thomam gratia habitualis non est sufficiens, seu non sufficit ad rectè agendum : quia homo in gratiâ existens indiget auxilio gratiæ secundum alium modum, vt scilicet à Deo moueatur ad rectè agendum. Hoc ipsum expresè dicit l. 3. contra gentes c. 155. *Sciendum tamen est*, inquit, *quòd cùm ille qui gratiam habet petat à Deo vt perseueret in bono, sicut liberum arbitrium non sufficit ad istum effectum, qui est perseuerare in bono, sine exteriori Dei auxilio, ita nec ad hoc sufficit aliquis habitus nobis infusus*: sic 1. p. q. 83. art. 1. ad 2. dicit liberum arbitrium non esse sufficiens nisi moueatur, hoc est non habere quod requiritur vt benè velit & currat, nisi à Deo moueatur & adjuuetur. *Ad secundum dicendum*, inquit, *quod verbum illud Apostoli* (scilicet, *non est volentis neque currentis*) *non est sic intelligendum, quasi homo non velit & non currat libero arbitrio : sed quia liberum arbitrium ad hoc non est sufficiens, nisi moueatur & adjuuetur à Deo.* De his plura dicemus Sect. 4. art. 1. vbi exponemus quæ sit propria apud S. Thomam huius vocis (sufficiens, & gratia sufficiens) significatio.

Nec ista quam tradimus huius S. Thomæ testimonij de gratiâ habituali expositio noua est : hanc ipsam inter veteres Thomistas probat Conradus Koëllin, vt anteà ostensum est, inter recentiores verò eruditissimus S. Thomæ interpres Syluius in hunc articulum eam multis argumentis vrget & confirmat in 1. 2 q. 106. art. 2.

Pro solutione secundi argumenti, inquit, *dicendum est, quòd etiam si majori pœnâ dignus sit qui post acceptam gratiam noui Testamenti peccat, tanquàm majoribus beneficijs ingratus, & auxilio sibi dato non vtens, non idcirco lex noua vel iram operatur, vel præuaricationem addit : quia lex noua, quantùm est de se, dat auxilium sufficiens ad non peccandum.*

Ex his porrò verbis (auxilio sibi dato non vtens) non sequitur S. Thomam agnoscere auxilium absolutè & simpliciter sufficiens, quod non sit efficax. Auxilium enim quo non vtitur is qui post acceptam gratiam noui Testamenti peccat, non est simpliciter & absolutè sufficiens ad non peccandum, ita vt præter illud nihil aliud ex parte Dei requiratur : sed est tantùm sufficiens secundum quid seu in suo genere, in genere scilicet gratiæ habitualis. Est enim gratia & charitas quam hoc ipso quo Filius noui testamenti constitutus est accepit, & quâ non vtitur dum peccat.

Dices : B. Thomas absolutè loquitur de diuino auxilio, & lex noua etiam præbet auxilium actuale, illudque auxilij diuini nomine B. Thomas & alij solent intelligere : ergo non oportet verba allegata, auxilio sibi dato non vtens, restringere ad habitus infusos. Respondeo negando consequentiam. Quamuis enim nomine auxilij frequenter intelligatur actuale, hoc tamen non est perpetuum, vt apparet ex q. 109. sequenti. art. 9. Deinde ratio restringendi est, quòd B. Thomas doceat, vt iam audiuimus, auxilium actuale, seu actualem Dei motionem esse efficacem.

Ex eo quòd in eadem responsione ait, legem nouam, quantùm est de se, sufficiens auxilium dare ad non peccandum ; hinc sequitur sanctum Doctorem agnouisse quòd lex noua, quantùm est de se, seu de naturâ & conditione suâ, det suis filijs auxilium sufficiens ; non tamen sequitur quod agnouerit dare auxilium sufficiens, quod non sit efficax ad effectum ad quem proximè confertur.

Nam

Nam habitus infusi quos omnibus filiis suis confert sicut sufficientes, ita etiam efficaces sunt ad animam eiusque potentias exornandas & ad reddendas eas promptas ad benè operandum, actuale etiam auxilium quod confert efficax est ad mouendam voluntatem in illud ad quod proximè datur, iuxta id quod ex quæst. 6. de potentiâ & ex huius partis quæst. 10. superiùs attulimus conformiter isti sententiæ S. Augustini de prædest. SS. c. 8. Gratia quæ occultè, &c.

Ergo si quid vident eorum oculi, qui hoc S. Thomæ testimonium legunt, vident in eo per gratiam sufficientem non designari actualem sed solùm habitualem: qui verò hoc vnum videri demonstrant, *vrgent* instantque gratiam actualem sufficientem ab efficace distinctam sibi *quouis in loco S. Thomæ quoad nomen ostendi*: Illis etiam satis erit si P. Nicolai auxilij actualis sufficientis nomen ostenderit. Nec enim, vt nugatur ille, de gratiæ vel auxilij nomine litigant. S. Thomæ hoc nomine, & eius significatione sententiam accuratè expendemus sect. 4. art. 1.

Postquàm hâc primâ sectione exposuimus omnia S. Thomæ testimonia, in quibus dicit Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare, & ex his gratiam actualem omnibus hoc in statu, de quo solùm inter nos agitur, communem astrui non posse, imò destrui ostendimus: Iam sancti Thomæ doctrina circa Dei pro omnium salute voluntatem referenda esset, cùm sanctus ille Doctor præsertim hâc Apostoli Sententiâ, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, confirmet Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare: Sed cùm P. Nicolai hoc argumento vsus non fuerit, ac secundum argumenti genus ad gratiam sufficientem communem astruendam è possibilitate præceptorum repetat, ideò vt simul & non interruptè quidquid de gratiâ sufficiente communi dixit refutemus, testimonia quæ ad possibilitatem præceptorum pertinent sequenti sectione exponimus: cætera verò argumenta quæ specialiter non attigit, ex imputatione peccati, ex voluntate Dei & morte Christi peti solita, tertiâ sectione tractabimus.

SECTIO SECVNDA.

In quâ ostenditur ex iis quæ S. Thomas de possibilitate præceptorum docet, gratiam sufficientem omnibus communem non solùm non astrui, sed etiam rejici; ac testimonia à Patre Nicolai tertiâ classe allata exponuntur.

PATER Nicolai aliud argumenti genus ad gratiam sufficientem astruendam è possibilitate præceptorum repetit, *vt vel hoc vnum*, inquit, *quod S. Thomas tam frequenter inculcat circa obseruantiam præceptorum, ad gratiæ sufficientis conuictionem sufficere possit*; quia iuxta S. Thomam præcepta sic sunt possibilia, vt nunquam hominibus desit gratia per quam illa obseruare possint, aut obseruandi vires impetrare, nec obligent si *3 classe pag. 35.*

illa desit. Ego verò ad huius argumenti confutationem sufficere posse contendo, quod anteà ex S. Thomâ allatum est de gratiâ actuali sufficiente quibusdam ad præparandum se, aut impedimentum gratiæ remouendum non datâ, qui tamen præcepto tenentur, & quibus illorum transgressio ad culpam imputatur: quam doctrinam non solùm non lædunt, sed confirmant quæ S. Thomas de possibilitate præceptorum docuit. 1. Itaque ostendemus possibilitatem præceptorum nunquam à S. Thomâ per gratiam sufficientem expositam fuisse: Deinde testimoniis omnibus à Patre Nicolai laudatis satisfaciemus. Notandum est autem nos de præceptis diuinis loqui, non quantùm ad substantiam operis, sed quantùm ad modum, seu finem præcepti qui est charitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

In quo ostenditur S. Thomam ad possibilitatem præceptorum exponendam nunquam ad aliquam gratiam actualem sufficientem communem recurrere.

SANCTVS Thomas sæpè de possibilitate præceptorum agit, sæpè objectiones ex præcepti seruandi & peccati vitandi impossibilitate petitas proponit, nec vnquam ad gratiam aliquam interiorem sufficientem ijs omnibus qui præcepta transgrediuntur à Deo datam recurrit, vt præcepta nulli esse impossibilia ostendat, nec aliter vnquam possibilia esse docet, quàm quia cum diuino auxilio seruari possunt, quod quibusdam datur ex misericordiâ, & quibusdam ex iustitiâ non datur.

1. 2. q. 109. art. 4. argumentum 2. sic proponit. *Prætereà Hieronymus dicit in expositione catholicæ fidei, illos esse maledicendos qui Deum præcepisse homini aliquod impossibile dicunt: sed impossibile est homini quod per seipsum implere non potest: ergo homo potest implere omnia præcepta legis per seipsum.* Sic respondet.

Ad 2. dicendum quod illud quod possumus cum auxilio diuino, non est nobis omninò impossibile, secundum illud Philosophi in 3. Ethicorum. Quæ per amicos possumus aliqualiter nos possumus.

Item 2. 2. q. 156. art. 2. 1. argumentum sic proponit. *Videtur quod incontinentia non sit peccatum, quia, vt Augustinus dicit in libro de libero arbitrio, nullus peccat in eo quod vitare non potest: sed incontinentiam nullus potest ex seipso vitare, secundum illud sapientiæ 8. Scio quòd non possum esse continens nisi Deus det: ergo incontinentia non est peccatum.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quod homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, secundum illud Ioannis 15. Sine me nihil potestis facere. Vnde per hoc quod homo indiget diuino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum; quia, vt dicitur in 3. Ethicorum, quæ per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus.

Sed P. Nicolai contendit consequi ex his verbis diuinum auxilium nobis adesse, quo possimus. *An non autem,* (inquit n. 2.) *ad illusoriè dicat, si auxilium quoque diuinum nobis deest? Sicut & illud quod in exem-*

plum affert, aliquatenus nos id posse quod possumus per amicos, illusoriè diceretur, si deessent nobis amici, vel ope suâ indigentibus non adessent.

Hæc est Patris Nicolai ratiocinatio, non S. Thomæ doctrina de quâ solùm agitur. Ostendat ergo P. Nicolai quod iuxta S. Thomam illusoriè dicitur, impossibile nobis non esse quod cum auxilio diuino possumus, nisi quoque diuinum adsit auxilium. Ostendat quod S. Thomas vnquam dixerit, ideò impossibile nobis non esse, quia nunquam nobis deest diuinum auxilium per quod possimus.

Hæc est Patris Nicolai à suis Molinistis accepta ratiocinatio, quâ gratiæ prædeterminantis necessitas euertitur. Nonne enim similiter inculcant illusoriè dici, non esse nobis impossibile quod cum auxilio diuino possumus, nisi semper quoque nobis adsit auxilium tale, vt præter illud aliud non requiratur ad præceptum seruandum, aut saltem ad orandum. Nam vt ait Alphonsus Le Moyne disp. 1. de gratiâ sufficienti art. 2. assert. 1. *Per gratiam sufficientem* (quæ dat posse, & præter quam alia requiritur ad orandum & operandum) *mandatum Dei non fit possibile.* Sic P. Nicolai suis ratiocinationibus Molinismum S. Thomæ affingit.

Quantùm ad id quod dicit P. Nicolai, illusoriè dici nos posse per amicos si deessent nobis amici, vel ope suâ indigentibus non adessent: in memoriam quæso reuocet quod anteà docuit, scilicet, iuxta S. Thomam, Deum in pœnam peccati actualis præcedentis iustè negare posse auxilium sufficiens & necessarium ad peccatum vitandum, sicut ostendimus sect. 1. art. 5. Quæro enim vtrùm hac in hypothesi Deus peccatori impossibilia præcipiat, cui auxilium necessarium & sufficiens in peccati pœnam denegat? Et num iuxta S. Thomam dicendum non sit præceptum illi esse possibile, quia illud cum auxilio Diuino implere potest, etsi Deus illi ope suâ indigenti per auxilium suum in pœnam præcedentis peccati non adsit.

Sed discat P. Nicolai ex Siluio istam comparationem non per omnia posse accommodari. Ita Siluius: *Illud ait hic B. Thomas ad 2. Quod possumus cum auxilio diuino non est nobis omninò impossibile, secundum illud Philosophi in 3. Ethicorum. Quæ per amicos possumus aliqualiter possumus. Vbi tamen obseruandum est istam comparationem non per omnia posse accommodari. Cùm enim aliqua possumus per amicos, distinctè designari possunt quædam quæ sunt tantùm in nostrâ potestate & non amici, possuntque à nobis sine ipso præstari, antequàm ipse nos adiuuet, vt ad amicum ire, vel ab eo velle adiuuari, ab eo petere auxilium, & interdum incipere opus nostrum, & vti auxilio quod ipse dedit: cùm tamen, quantùm ad ea quæ per Deum agimus, vel possumus, nihil omninò sit nostrum & non Dei, dicente Apostolo? Quis te discernit?* &c. Et infrà gratiam sufficientem omnibus non dari docet, licet verum sit homines viatores semper posse diuina mandata seruare. Vnde concludit quòd *ea secundum rei veritatem est impertinens ad saluandum quòd homo possit diuina mandata seruare.*

Atque vt ex ipsâ S. Thomæ doctrinâ confutentur Patris Nicolai commenta, hoc vnum testimonium referendum est, quo expressè

docet auxilium ſine quo non poſſumus fidei & charitatis præcepta ſeruare, aliquibus non dari, qui tamen præcepto tenentur, & quibus impoſſibile præceptum dici non poteſt; quia ſcilicet hoc poſſunt cum auxilio gratiæ, vt agnoſcat P. Nicolai etiam de iis, quibus deeſt auxilium Dei, ſine quo non poſſunt, dici iuxta S. Thomam, quòd præceptum illis impoſſibile non eſt; quia illud cum Dei auxilio ſeruare poſſunt: & cùm dicitur nullum teneri ad id quod non eſt in eius poteſtate, & nullum peccare in eo quod vitare non poteſt, non eſſe hunc ſenſum, quòd peccatum non ſit, niſi adſit gratia ſine quâ non poſſumus, ſed eſſe iſtum ſenſum, quòd peccatum non ſit, niſi exteriora omnia quæ requiruntur adſint, ſicut auditus ad fidem, adeò vt faciamus cùm volumus, ſeu ſi volumus, & ſit in arbitrio voluntatis facere vel non facere. En expreſſum hâc de re S. Thomæ teſtimonium.

2. 2. q.2. art. 5. 1. Argumentum ſic proponit. *Videtur quod non teneatur homo ad credendum aliquid explicitè. Nullus enim tenetur ad id quod non eſt in eius poteſtate: Sed credere aliquid explicitè non eſt in hominis poteſtate. Dicitur enim Rom.10. Quomodo credent in illum quem non audierunt? Quomodo audient ſine prædicante? Quomodo autem prædicabunt niſi mittantur?* Sic reſpondet.

Ad 1. ergo dicendum quòd ſi in poteſtate hominis eſſe dicatur aliquid excluſo auxilio gratiæ, SIC AD MVLTA TENETVR HOMO, AD QVÆ NON POTEST SINE GRATIA REPARANTE, *ſicut ad diligendum Deum & proximum, & ſimiliter ad credendum articulos fidei: Sed tamen hoc poteſt cum auxilio gratiæ; quod quidem auxilium quibuſcumque diuinitùs datur, miſericorditer datur;* QVIBVS AVTEM NON DATVR, EX IVSTITIA NON DATVR, IN POENAM PRÆCEDENTIS AVT SALTEM ORIGINALIS PECCATI, VT AVGVSTINVS DICIT LIB. DE CORREPTIONE ET GRATIA. Ergo aliquibus in pœnam peccati non datur gratia ſine quâ non poſſunt fidei ac dilectionis præcepta implere, quibus tamen hæc præcepta impoſſibilia non ſunt.

Idem Sanctus 1. 2. q. 109. art. 6. 1. argumentum ſic proponit. *Videtur quod homo poßit ſeipſum ad gratiam præparare per ſeipſum abſque exteriori auxilio gratiæ. Nihil enim imponitur homini quod ſit ei impoßibile, vt ſupra dictum eſt. Sed Zachar. 1. dicitur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: nihil autem eſt aliud ſe ad gratiam præparare, quàm ad Deum conuerti: ergo videtur quòd homo per ſeipſum poßit ſe ad gratiam præparare abſque auxilio gratiæ.* Sic reſpondet.

Ad 1. ergo dicendum quod conuerſio hominis ad Deum fit quidem per liberum arbitrium, & ſecundum hoc homini præcipitur quòd ſe ad Deum conuertat: ſed liberum arbitrium ad Deum conuerti non poteſt, niſi Deo ipſum ad ſe conuertente, ſecundum illud Thren. 31. Conuerte me & conuertar, quia tu Dominus Deus meus, & Thren. vlt. Conuerte nos Domine ad te & conuertemur.

Non recurrit ad gratiam aliquam ſufficientem datam omnibus quibus præcipitur quòd ad Deum ſe conuertant, vt explicet quomodò præceptum ſe conuertendi ad Deum, ſeu ſe præparandi ad gratiam, homini impoſſibile non ſit: ſed id præcipi à Deo dicit, quia conuerſio fit per liberum arbitrium, licet illud ad Deum actu conuerti non poſſit, niſi Deo ipſum ad ſe conuertente; quo ſignificatur gratia Dei efficax; ſi quidem fieri non poteſt vt is ad Deum non conuertatur, quem Deus ad ſe con-

uertit, ficut ipfa fcripturæ verba declarant: *Conuerte nos & conuertemur.* Quare 1. p. q. 62. art. 2. ad 3. dicit quòd hæc gratia per quam aliquis præparat fe ad gratiam habendam eft *operatio Dei ad fe animam conuertentis: quæ exigitur ad hoc vt aliquis fe præparet*; & fine hac efficaci gratiâ Dei ad fe conuertentis non folùm homo non fe præparat, fed nec fe præparare poteft, cùm fine hâc ad Deum conuerti non poffit, & iuxta S. Thomam præparare fe ad gratiam fit ad Deum conuerti. *Et ideò*, inquit hoc eod. art. 6. in c. *quòd homo conuertatur ad Deum, hoc non poteft effe nifi Deo ipfum conuertente: hoc autem eft præparare fe ad gratiam, quafi ad Deum conuerti.*

Dicet ne iam P. Nicolai, quòd fecundum S. Thomæ doctrinam gratia quæ exigitur, vt aliquis fe ad gratiam præparet, & fine quâ fe præparare non poteft, omnibus datur, quibus Deus præcipit quod fe ad gratiam præparent? Verùm omnibus præcipi vt fe ad gratiam feu habendam feu feruandam præparent non negabit: Atqui iuxta S. Thomam gratia quæ exigitur vt quis fe præparet, & fine quâ non poteft fe præparare, eft Deus hominem ad fe conuertens, feu eft operatio Dei ad fe animam conuertentis. Confequens ergo eft vt P. Nicolai dicat, quòd in doctrinâ S. Thomæ Deus omnes homines ad fe femper conuertit, quodque illi ad Deum femper conuertuntur; quod quàm falfum abfurdumque fit, per fe fatis patet.

Idem fanctus 1. 2. ead. q. 109. art. 8. 1. argumentum fic proponit. *Videtur quod homo fine gratiâ poffit non peccare: Nullus enim peccat in eo quod vitare non poteft, vt Auguftinus dicit in lib. de duabus animabus & de libero arbitrio: Si ergo homo exiftens in peccato mortali non poffit vitare peccatum, videtur quod peccando non peccat, quod eft inconueniens.* Sic refpondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd homo poteft vitare actus fingulos peccati, non tamen omnes nifi per gratiam vt dictum eft; & tamen quia ex eius defectu eft, quod homo fe ad gratiam (fcilicet habitualem) *habendam non præparet, propter hoc à peccato non excufatur, quod fine gratiâ peccatum vitare non poteft.*

Non refpondet S. Thomas ideò hominem non excufari à peccato, quia femper habet gratiam fufficientem, quâ fe poteft ad gratiam habendam preparare: fed quia ex eius defectu eft quòd fe non præparet. Quòd autem P. Nicolai fecundum Moliniana principia comminifcitur, non fore hominis defectum, nifi gratiam habeat, fatis fuperque confutatum eft.

S. Thomas multis alijs in locis hoc idem fibi ex S. Auguftino objicit. *Nullus peccat in eo quod vitare non poteft*, nec vnquam per gratiam fufficientem omnibus qui peccant datam illud foluit & exponit, vt videre eft 1. 2. q. 74. art. 3. 2. 2. q. 10. art. 1. 1. arg. 2. q. 148. art. 1. arg. 2. q. 158. art. 2. arg. 3. fed illud ita femper intelligit, vt nullus peccet, nifi in eo quod in poteftate fic habet, vt cùm vult faciat vel non faciat: ficut qui non credit non peccat contra fidem, nifi audierit, peccat autem fi audierit, & fi auxilium Dei fine quo credere non poteft, non habeat, vt euidens eft ex ijs quæ docet 2. 2. q. 2. art. 5. arg. 1 & ad 1. & q. 10. art. 1. in c. & arg. 2.

ARTICVLVS II.

In quo ostenditur cur iuxta S. Thomam nunquam dici debeat, præceptum esse impossibile; etsi gratia sufficiens omnibus semper non detur.

S. Thomæ cum S. Augustino, in explicandâ præceptorum possibilitate, concordia.

QVANQVAM autem iuxta S. Thomam, auxilium sine quo homo præceptum credendi & Deum diligendi implere non potest, aliquibus non detur: inde tamen non sequitur præceptum credendi vel diligendi Deum aliquibus esse impossibile. Vox enim illa, impossibile, absolutè vsurpata id ex S. Thomâ significat, quod nullomodò facere possumus, nequidem alterius auxilio adjuti. Quare iuxta S. Thomæ doctrinam impossibile dici nunquam debet, quod cum Dei auxilio facere possumus, vt semper respondet, siue illud auxilium nobis adsit, siue non adsit.

Egregius est in eam rem locus 1. p. quæst. 62. art. 2. ad 2. *Difficile est quod transcendit potentiam: sed hoc contingit esse dupliciter. Vno modo quia transcendit potentiam secundum suum naturalem ordinem, & tunc si ad hoc possit peruenire aliquo auxilio dicitur difficile: si autem nullo modo dicitur impossibile, sicut impossibile est hominem volare. Alio modo transcendit aliquid potentiam, non secundum ordinem naturalem potentiæ, sed propter aliquod impedimentum potentiæ adiunctum . . . . . . Conuerti autem ad beatitudinem vltimam homini quidem est difficile, & quia est supra naturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati: sed Angelo est difficile propter hoc solum quod est supernaturale.*

Sed iuxta hanc S Thomæ doctrinam quæret aliquis, sicut dicimus simpliciter loquendo esse impossibile cæcum videre, vel mortuum resurgere; quanquàm Dei auxilio & operatiome fieri possit vt cæcus videat & mortuus resurgat; cur pari modo non dicemus simpliciter esse impossibile, aliquem præceptum fidei seu dilectionis implere; quanquàm Dei auxilio & operatione fieri possit vt credat ac diligat?

Illud etiam S. Thomas rectissimè exponit & illustrat. Docet enim ampliùs, licet simpliciter loquendo dici possit esse impossibile cæcum videre, simpliciter tamen dici non posse aliquod præceptum alicui esse impossibile: quia licet præceptum impleri non possit, nisi operatione diuinâ; ad hoc tamen implendum cooperatur liberum hominis arbitrium, & ideò non dicitur esse impossibile simpliciter: sanandæ autem cæcitati & mortuo suscitando non cooperatur liberum arbitrium, seu natura inferior. Vnde simpliciter loquendo impossibile

est cæcum videre & mortuum resurgere, licet operatione diuinâ id fieri possit. En expressum hâc de re S. Thomæ testimonium.

In quæst. disputatis q. 24. de veritate (quæ est de libero arbitrio) art. 11. 5. argumentum sic proponit : *Sed dices, quod quamuis talis sit impœnitabilis ex viribus propriis, potest tamen reduci ad pœnitentiam ex munere diuinæ gratiæ. Sed contrà, quando aliquid est impossibile secundum causas inferiores, licet diuinâ operatione fieri possit, dicimus simpliciter loquendo illud esse impossibile, sicut cæcum videre, vel mortuum resurgere. Si ergo ex viribus propriis aliquis non sit capax pœnitentiæ, simpliciter debet dici quod est obstinatus in malo, quamuis diuinâ virtute possit reduci ad poenitentiam.* Huic argumento sic respondet. *Ad 5. dicendum quod quando natura inferior potest aliquid disponere, vel qualitercumque operari, non dicitur impossibile simpliciter, quamuis non possit perfici nisi diuinâ operatione : sicut non dicimus esse impossibile simpliciter prolem in materno vtero animâ rationali animari ; & similiter quamuis liberatio à peccato fiat operatione diuinâ ; quia tamen ad hoc liberum arbitrium cooperatur, non dicitur esse impossibile simpliciter.*

Tota hæc S. Thomæ de possibilitate præceptorum doctrina, isto & præcedenti testimonio contenta, cum S. Augustino mirificè consonat, qui duobus modis similiter exponit ac docet præceptum non debere dici impossibile. 1. Quia illud cum diuino auxilio implere possumus : *Potest*, inquit de nat. & grat. c. 67. *peccatum caueri, sed opitulante Deo qui non potest falli.* Et c. 43. *Medicinâ poterit, quod vitio non potest.* Et de perf. iustit. c. 3. *Vitari potest peccatum, si natura vitiata sanetur gratiâ Dei per Iesum Christum.* Idem docet S. Thomas iuxta doctrinam primo testimonio contentam.

2. S. Augustinus docet præceptum non debere dici impossibile, quia hoc est in potestate nostrâ quod cùm volumus facimus. *Verum est*, inquit Retract. l. 1. c. 22. *omnes homines hoc posse si velint.* Et de prædest. SS. c. 6. *Credere vel non credere*, inquit, *est in arbitrio voluntatis humanæ.* Illud etiam S. Thomas docet iuxta doctrinam 2. testimonio contentam, cùm dicit præceptum non debere dici impossibile simpliciter, quia illi implendo cooperatur liberum arbitrium, quod idem est, ac quia illud facimus cùm volumus; seu quia illud facere vel non facere est in arbitrio voluntatis humanæ.

Sed iuxta S. Augustinum, sicut & iuxta S. Thomam, gratia requiritur vt velimus. *Verum est*, ait Augustinus, *omnes homines hoc posse si velint*, id est, ab amore visibilium rerum & temporalium se ad eius præcepta seruanda conuertere. *Sed præparatur voluntas à Domino* (scilicet vt velint) *& tantùm augetur munere charitatis vt possint.* Et de prædest. SS. c. 6. *non quia credere vel non credere non est in arbitrio voluntatis humanæ, sed in electis præparatur voluntas à Domino.* Similiter S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 8. ad 3. exponens illud Ecclef. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit dabitur illi : nunc etiam*, inquit, *quodcumque vult homo datur ei, sed hoc quòd bonum velit, habet ex auxilio gratiæ.* Sicut autem iuxta S. Augustinum, ita & iuxta

S. Thomam; voluntas in omnibus per gratiam non præparatur. *Multi*, inquit S. Augustinus, *audiunt verbum veritatis, alij credunt, alij contradicunt: volunt ergo isti credere, nolunt autem illi: sed cùm aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, discernendum est vtique, quid veniat de misericordiâ eius, quid de iudicio.*

Ita verò S. Thomas in 12. ad Heb. lect. 3. vbi pro eodem sumit præparare se ad gratiam, & non ponere obstaculum gratiæ. *Dicendum est*, inquit, *quod hoc ipsum quod aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit: quòd ergo à quibusdam remouetur istud obstaculum, hoc est ex misericordiâ Dei: quòd autem non remouetur, hoc est ex iustitiâ eius.* Et 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. *Sed hoc potest* (credere scilicet & diligere) *cum auxilio gratiæ, quod quidem auxilium quibuscumque diuinitùs datur, misericorditer datur, quibus autem non datur, ex iustitiâ non datur, in pœnam præcedentis aut saltem originalis peccati, vt Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat.*

Ex quibus patet quàm benè S. Augustinus diuinæ gratiæ Doctor, & S. Thomas eius discipulus ac scholæ Magister, inter se in exponendâ præceptorum possibilitate, sicut & in cæteris omnibus de gratia Christi capitibus conueniant. Frustra ergo P. Nicolai & alij Molinistæ in S. Thomæ, sicut & in S. Augustini operibus gratiam sufficientem communem quærunt, quibus possibilitatem præceptorum astruxerint ac exposuerint. Eam verò eos inuenisse quis putet, si nec semel tot libris, tot locis quibus sancti hi Doctores de possibilitate præceptorum agunt, dictum inuenerint, ideò præcepta non esse impossibilia, ideò peccata caueri posse, quia Deus omnibus gratiam actualem interiorem semper dat, quâ præcepta implere & peccata cauere possint? Cùm tamen illud vnum sit quod Molinistæ semper respondent, quia omnibus gratiam sufficientem semper dari existimant. Illud nunquam hos Sanctos Doctores tenuisse vel hoc argumento certissimè euincitur, quia id ab illis nunquam responsum est; imò verò omnibus eam non dari sæpè assertum est. Iam expendamus singula S. Thomæ testimonia à P. Nicolai ad gratiam hanc sufficientem astruendam per possibilitatem præceptorum tertiâ classe relata.

ARTICVLVS III.

In quo omnia S. Thomæ testimonia à Patre Nicolai circa possibilitatem præceptorum 3. Classe relata exponuntur, & à peruerso sensu illis per eum affictio vindicantur.

PATER Nicolai 3. Classe n. 1. sic loquitur, vt ex possibilitate præceptorum gratiam sufficientem communem astruat.

Quid aliud, scilicet quodlibeto 2. art. 6. certissimè adstruit. [*Nullus tenetur*, inquit, *ad hoc quod est supra vires suas nisi per modum quo fit sibi (vel ei) possibile.*] *Atque inde concludit quòd quia mysteria fidei sunt supra potentiam hominis naturalem, & ex peculiari dono Dei prouenit vt credantur:* [*tenetur homo credere secundum quod adiuuatur à Deo ad credendum.*] Et eadem *ratio debet esse de præceptis*

ceptis omnibus quæ facere tenetur, nec tamen sine adjutorio Dei potest.

Sed P. Nicolai vt S. Thomam non nisi de adjutorio gratiæ loqui insinuaret, de industriâ omisit quæ sequuntur: en testimonium integrum. *Homo ergo tenetur credere secundum hoc quod adjuuatur à Deo ad credendum: adjuuatur autem à Deo aliquis ad credendum tripliciter. Primò quidem per interiorem vocationem, de quâ dicitur Ioan 6. Omnis qui audit à Patre, & didicit venit ad me; & ad Rom. 8. Quos prædestinauit hos & vocauit. Secundò per doctrinam & prædicationem exteriorem, secundum illud Apostoli ad Rom. 10. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Tertiò per exteriora miracula.* Ergo S. Thomæ sensus is est, quod homo non tenetur credere, nisi secundum quod adjuuatur aliquo ex his tribus modis, scilicet vel per interiorem vocationem, vel per prædicationem, vel per miracula: sensus autem non est quod homo non teneatur credere, nisi secundum quod adjuuatur per interiorem vocationem. Cùm enim non possit dici quòd necesse sit hominem tribus his modis adjuuari, vt credere teneatur, dici oportet quòd sufficit hominem aliquo ex his tribus modis adjuuari, vt credere teneatur. Id verò manifestè patet ex ipso articuli scopo, in quo id vnum S. Thomas docet: *Christo credendum fuisse, etsi visibilia miracula non fecisset.* Quod ex eo probat: *quia homines à Deo ad credendum tripliciter adjuuantur, per interiorem vocationem, per doctrinam, per miracula.* Vnde concludit: *Si autem Christus visibilia miracula non fecisset, adhuc remanebant alij modi attrahendi ad fidem, quibus homines acquiescere tenerentur.* Eadem ergo ratione, qui Christo *forinsecùs insonante foris audiebant, intùs non audiebant*, vt ait Augustinus, Christo nihilominus credere tenebantur: quia duobus aliis modis, prædicatione scilicet & miraculis vocabantur ad fidem, *quibus acquiescere tenebantur.*

Quantùm verò à S. Thomæ mente alienum sit, vt vocationem interiorem omnibus communem hoc articulo astruere voluerit; hæc verba mox sequentia demonstrant. *Ad 1. ergo dicendum quòd inter illa opera quæ Christus in hominibus fecit, annumerari etiam debet vocatio interior, quâ QVOSDAM ATTRAXIT, sicut Gregorius dicit in quâdam homiliâ, quod Christus per misericordiam Magdalenam traxit interiùs.* An ita loqueretur, an quosdam per vocationem interiorem attractos, & non potiùs omnes attractos diceret, si vocationem interiorem omnibus communem hîc astrueret, ac teneret? An diceret, quòd Christus per misericordiam Magdalenam traxit interiùs, nisi vellet insinuare, quòd Christus per iustitiam quosdam non trahit interiùs, eos gratiâ interiori non adjuuando: dicit autem per vocationem interiorem quosdam attractos esse, vt ostendat variis modis Christum operari, scilicet per miracula, per vocationem interiorem, & per doctrinam.

Omitto dicere hanc quam P. Nicolai S. Thomæ hoc articulo sententiam affingit, ita esse illius doctrinæ ex aduerso contrariam, vt 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. de hâc quæstione expressè agens, vtrùm homo teneatur ad credēdum aliquid explicitè, disertè doceat, aliquibus qui tenentur credere articulos fidei sicut & Deum diligere, auxilium gratiæ sine quo hoc non possunt, ex iustitiâ non dari: hoc testimonium anteà art. 1. retulimus, vbi

ostendimus quomodo iuxta S. Thomam præceptum sit alicui possibile, etiamsi illi non adsit auxilium diuinum sine quo illud implere non potest.

P. Nicolai aliud deinde testimonium refert ex quodlibeto 7. art. 17. ad 3. En integrum, cuius partem iste suo more supprimit. *Dicendum quòd in quolibet præcepto duo sunt consideranda, scilicet finis præcepti & possibilitas obseruandi: quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum, vel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Vnde dicit Hieronymus: qui dicit Deum aliquid præcepisse impossibile anathema sit. Si ergo sit tale præceptum, quod nullomodo reddi possit impossibile obseruandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet, sicut est in præceptis de actibus virtutum; quia ad minùs actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis vita spiritalis conseruari non potest, vt dictum est* (hæc quæ sequuntur de industriâ omisit P. Nicolai, quia ex his innotescit, hoc loco actus interiores virtutum cum actibus exterioribus comparari) *Duobus ergo modis præceptum de operatione manuum obligationem amittit, vno modo quando aliquis redditur impotens ad laborandum, propter corporis imbecillitatem: alio modo quando finem huius præcepti, scilicet conseruationem corporalis vitæ consequi potest sine labore manuum, vt ex dictis patet.*

Ad clariorem huius testimonij elucidationem referenda est objectio cui respondetur, quæ talis est. *Ad præcepta seruanda omnes tenentur, sed ad labores manuum non omnes tenentur, aliàs qui sunt diuites & manibus non laborant mortaliter peccarent.*

Hoc ergo articulo S. Thomas quærit & expendit *vtrum operari manibus sit in præcepto*, docet possibile debere esse quod præcipitur, atque vt id exponat circa quæstionem ab eo propositam, actus interiores virtutum cum actibus exterioribus comparat: dicit hos esse semper in præcepto, quia sunt semper in hominis potestate, istos non esse semper in præcepto, quia scilicet non sunt semper in hominis potestate: vt quando aliquis ad eos redditur impotens propter corporis imbecillitatem; & hoc modo præceptum de operatione manuum obligationem amittere. Patet itaque actus interiores virtutum dici, semper esse in hominis potestate, quia hos semper facimus cum volumus, vt loquitur S. Augustinus, actus verò exteriores, puta laborem manuum, non esse semper in hominis potestate, quia hos non semper facimus cum volumus: frequenter enim ob corporis imbecillitatem laborare non potest, etiam qui maximè voluerit. Itaque dicere quod actus interiorum virtutum semper sunt in hominis potestate, quia semper illi adest Dei gratia quâ potest eos exercere, à S. Thomæ mente penitùs alienum est, vt hinc omnibus innotescat perpetua in exponendo S. Thomæ sensu Patris Nicolai hallucinatio, qui ex hoc loco concludit *gratiam sufficientem saltem ei adesse dici debere, qui præcepta obseruare tenetur, iuxta verum & certum sensum S. Thomæ.*

Posteà P. Nicolai S. Thomam in Sententias citat. In 2. sent. dist. 28. q. 3. art. 3. in quo quæritur, *vtrum homo possit implere præcepta sine Dei gratiâ*: post argumenta. *Sed contra*, inquit, *Hieronymus dicit, qui Deum dicit præcipere impossibilia anathema sit: sed impossibile est homini illud quod implere non potest: ergo mandata Dei homo per se implere non potest.*

Præterea Deus non est magis crudelis quàm homo: sed homini imputatur in cru-

delitatem, si obliget aliquem per præceptum ad id quod implere non possit: ergo hoc de Deo nullo modo est affirmandum. Verba sequentia P. Nicolai suppressit; *& ita sine gratiâ homo per se legis præcepta implere potest.*

Ex quo sequitur (inquit P. Nicolai) *quod cum sine diuinâ voluntate quodlibet bonum in nobis operante, vel sine actuali gratiâ nemo ea implere possit, crudelis esset Deus ex mente S. Thomæ, si præciperet ea seruari, & eos qui non seruant ad peccati reatum obligaret, nec ad eorum impletionem vel obseruationem necessarium auxilium præberet, saltem tale quod sufficiens dici posset.*

Hæc est Patris Nicolai ratiocinatio, sed S. Thomæ verbis penitùs contraria. Nam S. Thomas hinc non concludit omnibus gratiam dari, quod facit P. Nicolai: sed è contra, hominem sine gratiâ per se legis præcepta implere posse, vt hinc id vnum sequi videri possit, Dei gratiam siue actualem, siue habitualem ad legis præcepta implenda non esse necessariam. Quare P. Nicolai prudenter suo more hanc S. Thomæ conclusionem reticuit; *& ita sine gratia homo per se legis præcepta implere potest*, ne câ positâ consequentiæ quam deducit falsitas innotesceret.

Quis ergo, inquies, horum S. Thomæ verborum sensus est? Hic est quem sequens S. Thomæ responsio declarat. *Dicendum est ergo*, inquit, *quòd præcepta legis, quantùm ad id quod directè sub præcepto cadit* (hoc est, vt ipse exponit, quantùm ad substantiam operis, & non quantùm ad modum agendi, & intentionem Legislatoris, seu finem præcepti, qui est non tantùm vt hæc opera fiant, sed vt ex charitate fiant) *potest aliquis implere per liberum arbitrium sine gratiâ gratis datâ, vel gratum faciente*, hoc est, sine gratia actuali & habituali. Hoc vno sensu S. Thomas loquitur de preceptis solùm, quantùm ad substantiam operis, non verò quantùm ad modum agendi in argumentis. *Sed contra*, loquitur, vt ex ipsis conclusionis verbis patet: *ergo mandata Dei homo per se implere potest: & ita sine gratiâ homo per se legis præcepta implere potest.*

S. Thomas in qq. disp. de veritate q. 24. quæ est de libero arbitrio art. 14. eamdem doctrinam tradit, quam P. Nicolai minùs absurdè pro gratiâ sufficiente communi commemorat. Ita S. Thomas.

Quæritur vtrùm liberum arbitrium possit in bonum sine gratiâ? Et videtur quod sic: quia præceptum non datur de impossibili: vnde Hieronymus dicit, maledictus qui dicit Deum homini aliquid impossibile præcepisse: sed homini præcipitur vt bonum faciat: ergo homo potest per liberum arbitrium bonum facere. Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quòd illud quod præcipit Deus non est impossibile homini ad seruandum, quia & substantiam actus potest ex libero arbitrio seruare, & modum quo eleuatur supra facultatem naturæ pro vt scilicet fit ex charitate, potest seruare ex dono gratiæ, quamuis non ex solo libero arbitrio.

S. Thomas per donum gratiæ quo homo potest seruare præcepta ex charitate, gratiam habitualem designat, non verò actualem; & licet actualem designaret, eam omnibus dari non dicit. Quid verò absurdius in S. Thomæ doctrinâ, quàm donum gratiæ quo homo seruare potest omnia præcepta ex charitate, omnibus semper dari?

Confirmat autem P. Nicolai ex sequenti responsione gratiam omnibus dari. Ita S. Thomas.

Prætereà nullus debet corripi, si non faciat quod facere non potest: sed homo iustè corripitur, si omittat facere bonum: ergo per liberum arbitrium homo bo-

num facere potest. Sic respondet.

Ad 2. dicendum, quod rectè homo corripitur qui præcepta non implet, quia ex eius negligentiâ est quod gratiam non habet, per quam potest seruare mandata quantùm ad modum, cum possit nihilominùs per liberum arbitrium ea seruare quantùm ad substantiam. An ex eius negligentia porro esset (inquit P. Nicolai) *quòd non haberet eiusmodi gratiam, si quantùm est ex parte Dei per seipsum deesset, non hoc adesset saltem per quod haberi potest.* Hæc est Patris Nicolai consequentia, non in S. Thomæ doctrinâ, sed in Molinianis principiis fundata. Vbi enim vnquam S. Thomas docuit non fore hominis negligentiam, nec illam homini ad peccatum imputandam, nisi Deus homini concedat gratiam actualem interiorem quâ se possit ad gratiam habendam disponere? Vel vnum S. Thomæ testimonium proferat P. Nicolai, vbi id S. Thomas expressè asserat. Nos multis expressis testimoniis hoc toties inculcatum & nunquam probatum confutauimus, & ampliùs posteà Sectione sequenti, vbi de peccati imputatione, confutabimus: imò ex hoc ipso articulo gratiam actualem omnibus non dari conuinci potest. Eam enim sic definit S. Thomas ibid. in corp. *Ipsa misericordia Dei, per quam interiùs motum mentis operatur.* Quis autem dixerit Deum per suam misericordiam interiùs motum mentis in omnibus operari? Imò secundum S. Thomam certissimum est Deum in multis hunc ex iustitiâ non operari.

Omitto calumniosè semper aduersariorum doctrinam à Patre Nicolai proponi, cùm nec Arnaldus, nec quisquam alius S. Augustini discipulus teneat gratiam ex parte Dei per se ipsam vlli deesse, sed semper in homine causam esse cur desit.

Vt verò P. Nicolai ostendat S. Thomam maturum, aliud non dixisse quàm quod iuuenis, hoc ex Summâ testimonium refert 1. 2. q. 100. art. 10. *Non est impossibile hoc præceptum obseruare quod est de actu charitatis; quia homo potest se disponere ad charitatem habendam, & quando habuerit eam, potest eâ vti?* Hic ne legitur gratiam actualem interiorem omnibus semper dari, quâ se possint ad gratiam habendam disponere, & cùm eam habuerint eâ vti? Minimè verò: sed hoc concludit P. Nicolai, quàm falsè satis anteà ostendimus.

Respondeo ergo 1. quod ex S. Thoma 1. p. q. 23. art. 3. ad 3. duplex est impossibilitas, alia absoluta, alia conditionata. Itaque iuxta doctrinam ibi à S. Thomâ traditam nunquàm debet dici quòd impossibile sit absolutè reprobo se ad gratiam, seu ad charitatem disponere; quia semper potest habere auxilium Dei quo se ad illam disponat. Sed, vt ibidem docet, ex suppositione dici potest quòd reprobatus non potest gratiam adipisci, seu quòd non potest se ad gratiam habendam disponere; & ideò licet aliquis non habeat gratiam actualem, per quam se ad gratiam habitualem disponere potest, & per quam potest eâ vti, non sequitur quod sit illi impossibile habere charitatem, aut quando illam habuerit eâ vti; & tamen peccatum eius qui reprobatur & qui à gratiâ deseritur, licet secundum impossibilitatem conditionatam non possit gratiam adipisci, in culpam imputatur; non quia gratiam actualem sufficientem habet quâ possit se ad gratiam disponere: *sed quia*, inquit ibidem, *licet aliquis non possit gratiam adipisci qui reprobatur à Deo, tamen quòd in hoc peccatum vel illud labatur, ex*

eius libero arbitrio contingit: Vnde & meritò sibi imputatur in culpam. Et anteà ad 2. *Culpa prouenit ex libero arbitrio eius qui reprobatur, & à gratiâ deseritur: & secundum hoc verificatur dictum Prophetæ, scilicet; perditio tua Israël ex te.*

Respondeo 2. ex S. Thomâ, *quòd illud quod possumus cum diuino auxilio, non est nobis omninò impossibile*, vt anteà exposuimus: semper autem homo potest cum auxilio diuino se disponere ad charitatem habendam, & quando habuerit eam, potest eâ vti.

Respondeo 3. iuxta S. Thomam ex supradictis, quod quamuis liberatio à peccato, & similiter præcepti charitatis obseruatio fiat operatione diuinâ: quia tamen ad hoc liberum arbitrium cooperatur, non dicitur esse impossibile simpliciter. Vnde vt suprà vidimus 1. 2. q. 109. art. 6. *Nihil homini impossibile à Deo imponitur, dum ei præcipitur vt se ad Deum conuertat: quia hominis ad Deum conuersio fit per liberum arbitrium, etsi liberum arbitrium ad Deum conuerti non possit, nisi Deo ipsum ad se conuertente.*

Denique hoc addo obseruatione dignissimum, his & similibus argumentis gratiæ per se efficacis ad singulos actus necessitatem S. Thomæ auctoritate euerti: quia hæ consequentiæ & ratiocinationes è S. Thomæ testimoniis circa possibilitatem præceptorum deductæ, vel ad gratiam sufficientem communem astruendam nihil valent, vel ad astruendam gratiam sufficientem communem libero arbitrio, saltem ad orandum & ad disponendum se subjectam, valent: vt rectè probat M. Alphonsus Le Moyne Molinianæ ad orandum gratiæ assertor, in suo Tractatu de gratiâ.

Demùm P. Nicolai obseruat quater à S. Thoma variis in locis id velut ex S. Hieronymo vniformiter quoad sensum relatum, *eos esse maledicendos & execrandos, qui aliquid impossibile dicunt esse quod homini à Deo præceptum sit.* Id vniformiter quoad sensum à S. Thomâ relatum non abnuimus; sed vel vno loco relatum esse ad gratiam sufficientem omnibus qui præcepto tenentur astruendam pernegamus, vt circa singula ostendimus. Illud enim exponens 1. 2. q. 109. art. 4. ad 2. nihil homini impossibile præceptum docet: quia quod possumus cum auxilio diuino, non est nobis omninò impossibile; non verò quia semper habemus auxilium Dei quo præcepta implere possumus, sicut articulo præcedente ostendimus.

Scio hæc verba (inquit P. Nicolai) *quibus nititur S. Thomas, tanquàm si Hieronymi essent, non Hieronymi tamen esse, sed Pelagij.*

Id rectè scis, Pater mi, cùm S. Augustinus lib. de gratia Christi c. 32. & de peccato originali c. 30. Pelagij confessionem, quâ hæc verba continentur, vt dolo plenam refutet. Rectè scis visam fuisse Zozimo, à quo suscepta est, Catholicam, ob verborum ambiguitatem quibus Pelagius simulatâ voluntatis emendatione ad Summum Pontificem decipiendum vsus erat: sed nec ignorare debes Zozimum, fraude posteà detectâ, damnationis sententiam in Pelagium & Celestium tulisse. Ergo cùm hæc verba Catholicum sensum præ se ferant, hæc S. Thomas falsâ inscriptione deceptus, velut ex Hieronymo referre potuit. Sed fateri te necesse est, eadem hæc verba hæreticum etiam sensum à Pelagio intentum occultare: ea porrò S. Thomas iuxta Catholicum sensum à S. Augustino defensum, & à Zozimo approbatum vsurpat, qui alius non est quàm is quem contra te defendimus. Tu verò Pelagij sensum à S. Augustino confutatum amplecteris,

& quod intolerabile est, S. Thomæ falsissimè affingis. Pelagij enim sensus hic erat, hæc mens, vt hâc sententiâ *execramur etiam blasphemiam eorum qui dicunt impossibile aliquid homini esse præceptum*, doctrinam gratiæ per se efficacis quam ad singulos pios actus necessariam esse, & sine quâ nihil boni fieri posse S. Augustinus cum vniuersâ Ecclesiâ asserebat, velut blasphemam & execratione dignam sugillaret. Hæc eadem Catholicorum doctrina est, quam à S. Thomâ eadem verba sub Hieronymi nomine referente, tanquàm blasphemam rejectam esse, tua argumenta tuæque consequentiæ probant, si quid probant, quicquid Pelagij dolum imitatus dissimules. Hæc eadem doctrina est quam tu, si quid ex Arnaldo damnas, hæreseos & blasphemiæ damnas in Arnaldo, qui nihil aliud scribendo docuit, quàm gratiam per se efficacem ad omnes pios actus necessariam, & sine quâ nihil piè fieri potest, Petro iusto in tentatione defuisse, quæ certissima est S. Augustini doctrina Pelagiano errori opposita. *Siccine tu* (vt in te tua verba in Arnaldum falsissimè contorta, verissimè retorqueam) *S. Thomam illudis, aut ementito S. Thomæ nomine nos fascinas, si vel credulæ nimis mentes, vel teneri nimis oculi nobis essent.*

SECTIO TERTIA.

In quâ ex iis quæ S. Thomas docet de imputatione peccati, de Voluntate Dei antecedente & consequente, & de morte Christi pro omnibus, quantùm ad sufficientiam pretij, gratiam actualem sufficientem omnibus communem non solùm non astrui, sed etiam negari ostenditur.

PATER Nicolai his quidem argumentis quæ vulgò à Molinistis ab imputatione peccati, à voluntate Dei, & à morte Christi petuntur, ad gratiam sufficientem communem, S. Thomæ auctoritate astruendam, specialiter non vtitur: sed quia non solùm Patris Nicolai hoc opere confutare, sed etiam S. Thomæ de gratiâ sufficiente doctrinam integrè exponere suscepi; quia etiam non solùm Patri Nicolai, sed & cæteris Molinistis quidquam nobis ex S. Thomæ doctrinâ ad sententiam suam confirmandam objiciendi locum omnem præripiendum esse arbitror, ideò hæc argumenta à Patre Nicolai penè intacta tractare aggredior, ostensurus illa, iuxta S. Thomam, ad gratiam sufficientem communem astruendam non solùm non valere, sed etiam multùm valere ad destruendam. Id verò postquàm ostensum fuerit, tùm P. Nicolai, cæterique Molinistæ, si sapiunt, S. Thomam velut suæ sententiæ patronum sibi vindicare, ac nobis velut nostræ aduersarium objicere desinent; tùm de S. Thomâ, sicut iam de S. Augustino obmutescent, cùm constet aliis argumentis quàm istis, vel his quæ duabus præcedentibus Sectionibus abundè confutata sunt,

gratiam actualem sufficientem communem non posse stabiliri, nec doctrinam quam contra illos defendimus impugnari.

ARTICVLVS PRIMVS.

In quo ostenditur S. Thomam nunquam peccati imputationem per gratiam sufficientem, iis qui peccant semper datam, exposuisse.

SANCTVS Thomas sæpè docet hominem à gratiâ deseri, & tamen peccare quia voluntate suâ & libero arbitrio peccat; nunquam autem ad gratiam sufficientem communem recurrit, vt ostendat iustè homini peccatum imputari: eam ergo non admisit, si quidem ad ea soluenda, propter quæ potissimum admittenda dicitur, nunquam illâ vsus est. Illud ex multis locis probatur.

1. p. q. 23. art 3. argumentum 3. sic proponit. *Nulli debet imputari quod vitare non potest: sed si Deus aliquem reprobat, non potest vitare quin ipse pereat. Dicitur enim Eccles. 7. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ipse despexerit: ergo non esset hominibus imputandum quod pereunt; hoc autem est falsum: non ergo Deus aliquem reprobat.* Sic respondet.

Ad 3. dicendum, quòd reprobatio Dei non subtrahit aliquid de potentiâ reprobati: vnde cùm dicitur quòd reprobatus non potest gratiam adipisci; non est hoc intelligendum secundum impossibilitatem absolutam, sed secundum impossibilitatem conditionatam, sicut supra dictum est, quod prædestinatum necesse est saluari necessitate conditionatâ, quæ non tollit libertatem arbitrij. Vnde licet aliquis non possit gratiam adipisci, qui reprobatur à Deo; tamen quod in hoc peccatum, vel illud labatur, ex eius libero arbitrio contingit: vnde & meritò sibi imputatur ad culpam.

Nulla hic gratiæ sufficientis omnibus qui peccant datæ mentio; quam tamen nemo illius assertor in similis argumenti solutione vnquam prætermitteret. Agitur de explicandâ peccati imputatione circa reprobos, qui non possunt gratiam adipisci. Respondetne meritò illis imputari ad culpam quòd pereunt, & quòd in peccatum cadunt, quia habent gratiam sufficientem, quâ possunt illud vitare? Minime verò: sed quia, quòd in hoc peccatum vel illud labantur, ex eorum libero arbitrio contingit. Similiter ad 2. dicit reprobationem non esse causam culpæ, verùm causam derelictionis à Deo: *sed culpam prouenire ex libero arbitrio eius qui reprobatur, & à gratiâ deseritur.* Cur S. Thomas ita loquitur, si reprobus cùm peccat, à gratiâ sufficiente nunquam deseritur? Cur à Deo derelinqui dicitur, qui semper eius gratiâ sufficiente adjuuatur? Profectò quisquis asserit neminem culpandum esse, nisi adsit illi gratia ad non peccandum sufficiens, contrariè omnino respondebit, dicetque culpam prouenire ex libero arbitrio eius qui reprobatur, & à gratiâ Dei ad non peccandum sufficiente nunquam deseritur.

In hæc verba Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me* &c. Sic loquitur.

Tertia quæstio est de hoc quod dicit, quòd nemo venire potest, nisi tractus à Patre;

quia secundum hoc si nullus veniat ad Christum, non imputatur ei, sed ei qui non trahit eos. Respondeo dicendum quod verè nullus venire potest, nisi tractus à Patre: Nam sicut graue per naturam, non potest per se sursum ferri, nisi trahatur ab alio; ita cor humanum ex se ad inferiora tendens non potest sursum eleuari, nisi tractum: si verò non eleuatur, non est defectus ex parte trahentis, qui quantùm in se est, nulli deficit; sed est propter impedimentum eius qui non trahitur. Aliter autem, quantùm ad hoc pertinet, possumus loqui de hominibus in statu naturæ integræ. & aliter in statu naturæ corruptæ. Nam in naturâ integrâ non erat aliquod impedimentum prohibens ab hac tractione; & ideò omnes indigent trahi. Deus autem omnibus ad trahendum manum porrigit, quantùm in se est, & quod plus est, non solùm attrahit manum recipientis, sed etiam auersos à se conuertit, secundum illud Thren. vlt. Conuerte nos Domine & conuertemur. Et in Psal. 84. secundum aliam literam. Deus tu conuersus viuificabis nos. Ex quo ergo Deus paratus est dare omnibus gratiam, & ad se trahere, non imputatur ei si aliquis non accipiat, sed ei qui non accipit. Quare autem non omnes auersos trahit sed aliquos, licet sint omnes æqualiter auersi: ratio quidem in generali potest assignari, vt scilicet in illis qui non trahuntur appareat & refulgeat ordo diuinæ iustitiæ; in illis autem qui trahuntur immensitas diuinæ sapientiæ. Quare autem in speciali trahat hunc, & illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis diuinæ. Vnde dicit Augustinus. Quem trahit & quem non trahit, quare illum trahat & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare; semel accipe & intellige, nondum traheris, ora vt traharis. Hoc etiam ostendi potest per exemplum. Nam assignari potest ratio quare artifex ponit aliquos lapides inferiùs & aliquos superiùs, & aliquos ex lateribus ex dispositione domus, cuius complementum hoc exigit: sed quare hos lapides hic ponat, & hos ibi, dependet à suâ simplici voluntate; & inde est quod primaratio dispositionis refertur ad voluntatem artificis. Sic ergo Deus ad complementum vniuersi quosdam quidem trahit vt in eis appareat sua misericordia, quosdam verò non trahit vt ostendatur in eis sua iustitia: sed hos trahit, illos non trahit secundum suum beneplacitum voluntatis. Similiter etiam quare in Ecclesiâ aliquos fecit Apostolos, alios Confessores, alios Martyres, ratio est propter Ecclesiæ decorem & complementum: sed quare Petrum fecit Apostolum, Stephanum Martyrem, & Nicolaum Confessorem, non est alia ratio nisi voluntas sua: sic ergo patet humanæ facultatis defectus, & auxilij diuini subsidium.

Anteà Sect. 1. art. 2. 3. & 4. exposuimus quid sit Deum omnibus, quantùm in se est, manum porrigere, seu, quod idem est, paratum esse dare omnibus gratiam; ac ostendimus nullomodò ex his verbis concludi posse, quòd gratia sufficiens omnibus detur; imo ex hac S. Thomæ responsione, eam omnibus non dari euidenter sequitur: quia si ad peccati imputationem semper datur; si illi debita est qui tenetur Euangelio sibi annuntiato credere, ac Deum diligere; satis non est quòd Deus sit paratus gratiam sufficientem ad credendum & diligendum dare: sed vlteriùs requiritur vt illam actu det, saltem ad remouendum impedimentum quod illi ponitur; & tamen, vt hoc argumentum soluat, non dicit Deum actu dare omnibus gratiam actualem sufficientem, saltem ad remouendum impedimentum, &c, prohibens ab hâc tractione; sed recurrit tandem ad diuinæ iustitiæ ostensionem, & ad beneplacitum voluntatis diuinæ, ex omnibus æqualiter auersis, aliquos solùm ad se misericorditer trahentis, & etiam ad humanæ voluntatis defectum ex se ad inferiora tendentis, & im-

pedimentum gratiæ ponentis, propter corruptionem ex originali peccato subsecutam.

1. 2. q. 109. art. 8. argumentum 2. sic proponit. *Prætereà ad hoc corripitur homo vt non peccet; si igitur homo in peccato mortali existens non potest non peccare, videtur quod frustra ei correptio adhibeatur, quod est inconueniens.*

Si S. Thomas aliquam gratiam actualem sufficientem communem agnouisset, nonne debebat respondere, quod homo in peccato semper habet gratiam sufficientem, per quam potest peccatum vitare, & ob quam illi correptio frustra non adhibetur: sed S. Thomas contrariâ prorsus viâ procedit, atque ita objectionem hanc soluit.

Ad 2. dicendum: correptio vtilis est, vt ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur; si tamen qui corripitur filius est promissionis, vt strepitu correptionis forinsecùs insonante aut flagellante, Deus in illo intrinsecùs occultâ inspiratione operetur & velle, vt Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. Ideò ergo necessaria est correptio, quia voluntas hominis requiritur ad hoc quod à peccato abstineat: sed tamen correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Vnde Eccles. 7. considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

Ideò ergo correptionem fieri dicit, quia voluntas hominis ad non peccandum requiritur, vtilem verò esse docet, cùm adest auxilium Dei, sine quo non est sufficiens; quod auxilium non dicit omnibus dari qui corripiuntur, sed eis qui sunt filij promissionis.

Prætermitto omnia alia similia testimonia à nobis anteà Sect. 1. art. 1. 2. 3. & 4. exposita, sed illud præcipuâ attentione dignum. 1. 2. q. 79. art. 1. vbi quærens, *an Deus sit causa peccati?* Dicit *contingere quòd Deus non præbet aliquibus auxilium ad euitandum peccatum, quod si preberet non peccarent.* Hæc scilicet responsio defectuosa est, imo falsa, si omnibus qui peccant gratia sufficiens semper detur ac dari debeat. Falsum est enim quòd Deus non præbeat auxilium ad euitanda peccata, si sufficiens semper præbeat, cuius concessio est ratio ob quam non Deo, sed homini peccatum hominis imputatur, & hæc esset vna, vera ac solida ex aduersariorum mente solutio, si S. Thomas talem gratiam omnibus semper dari censuisset.

Ad peccati imputationem gratiam Christi nullomodò requiri; imò sæpè aliquibus quibus peccatum imputatur, nullam dari, ex his etiam quæ de merito ac de demerito S. Thomas docet, apertè colligitur. Dicit enim aliud quidem pręter hominis naturam ad meritum requiri, puta gratiam; ad demeritum autem naturam sibi relictam sufficere; hominem naturæ suæ relictum & sine gratiâ non posse actum meritorium, qui est supra facultatem naturæ exercere; posse verò actum peccati qui est demeritorius: puram potentiam non posse esse principium merendi, sed posse esse principium demerendi: Ita quodlibeto 5. art. 5. *Boni* (inquit) *qui per gratiam justificantur, non solùm sunt à Deo ab æterno præcogniti, sed etiam electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non iustificantur per gratiam, non sunt electi vel præordinati à Deo ad culpam, sed solùm præsciti, quòd non sint gratiam habituri, sed sibi naturæ sint relinquendi: quia verò omne agens potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se, natura sibi relicta non potest in actum meritorium, qui est supra facultatem naturæ, potest autem in actum peccati qui est demeritorius.*

Ibidem ad 1. *Naturalia enim adiuta per gratiam, sunt principia merendi,*

quia secundum hoc si nullus veniat ad Christum, non imputatur ei, sed ei qui non trahit eos. Respondeo dicendum quod verè nullus venire potest, nisi tractus à Patre. Nam sicut graue per naturam, non potest per se sursum ferri, nisi trahatur ab alio; ita cor humanum ex se ad inferiora tendens non potest sursum eleuari, nisi tractum: si verò non eleuatur, non est defectus ex parte trahentis, qui quantùm in se est, nulli deficit; sed est propter impedimentum eius qui non trahitur. Aliter autem, quantùm ad hoc pertinet, possumus loqui de hominibus in statu naturæ integræ. & aliter in statu naturæ corruptæ. Nam in naturâ integrâ non erat aliquod impedimentum prohibens ab hac tractione; & ideò omnes indigent trahi. Deus autem omnibus ad trahendum manum porrigit, quantùm in se est, & quod plus est, non solùm attrahit manum recipientes, sed etiam auersos à se conuertit, secundum illud Thren. vlt. Conuerte nos Domine & conuertemur. Et in Psal. 84. secundum aliam literam. Deus tu conuersus viuificabis nos. Ex quo ergo Deus paratus est dare omnibus gratiam, & ad se trahere, non imputatur ei si aliquis non accipiat, sed ei qui non accipit. Quare autem non omnes auersos trahit sed aliquos, licet sint omnes æqualiter auersi: ratio quidem in generali potest assignari, vt scilicet in illis qui non trahuntur appareat & refulgeat ordo diuinæ iustitiæ; in illis autem qui trahuntur immensitas diuinæ sapientiæ. Quare autem in speciali trahat hunc, & illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis diuinæ. Vnde dicit Augustinus. Quem trahit & quem non trahit, quare illum trahat & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare; semel accipe & intellige, nondum traheris, ora vt traharis. Hoc etiam ostendi potest per exemplum. Nam assignari potest ratio quare artifex ponit aliquos lapides inferiùs & aliquos superiùs, & aliquos ex lateribus ex dispositione domus, cuius complementum hoc exigit: sed quare hos lapides hic ponit, & hos ibi, dependet à suâ simplici voluntate; & inde est quod praparatio dispositionis refertur ad voluntatem artificis. Sic ergo Deus ad complementum vniuersi quosdam quidem trahit vt in eis appareat sua misericordia, quosdam verò non trahit vt ostendatur in eis sua iustitia: sed hos trahit, illos non trahit secundum suum beneplacitum voluntatis. Similiter etiam quare in Ecclesiâ aliquos fecit Apostolos, alios Confessores, alios Martyres, ratio est propter Ecclesiæ decorem & complementum: sed quare Petrum fecit Apostolum, Stephanum Martyrem, & Nicolaum Confessorem, non est alia ratio nisi voluntas sua: sic ergo patet humanæ facultatis defectus, & auxilij diuini subsidium.

Anteà Sect. 1. art. 2. 3. & 4. exposuimus quid sit Deum omnibus, quantùm in se est, manum porrigere, seu, quod idem est, paratum esse dare omnibus gratiam; ac ostendimus nullomodò ex his verbis concludi posse, quòd gratia sufficiens omnibus detur; imo ex hac S. Thomæ responsione, eam omnibus non dari euidenter sequitur: quia si ad peccati imputationem semper datur; si illi debita est qui tenetur Euangelio sibi annuntiatio credere, ac Deum diligere; satis non est quòd Deus sit paratus gratiam sufficientem ad credendum & diligendum dare: sed vlteriùs requiritur vt illam actu det, saltem ad remouendum impedimentum quod illi ponitur; & tamen, vt hoc argumentum soluat, non dicit Deum actu dare omnibus gratiam actualem sufficientem, saltem ad remouendum impedimentum, &c, prohibens ab hâc tractione; sed recurrit tandem ad diuinæ iustitiæ ostensionem, & ad beneplacitum voluntatis diuinæ, ex omnibus æqualiter auersis, aliquos solùm ad se misericorditer trahentis, & etiam ad humanæ voluntatis defectum ex se ad inferiora tendentis, & impedimentum

pedimentum gratiæ ponentis, propter corruptionem ex originali peccato subsecutam.

1. 2. q. 109. art. 8. argumentum 2. sic proponit. *Præterea ad hoc corripitur homo ut non peccet; si igitur homo in peccato mortali existens non potest non peccare, videtur quod frustra ei correptio adhibeatur, quod est inconueniens.*

Si S. Thomas aliquam gratiam actualem sufficientem communem agnouisset, nonne debebat respondere, quod homo in peccato semper habet gratiam sufficientem, per quam potest peccatum vitare, & ob quam illi correptio frustra non adhibetur: sed S. Thomas contraria prorsus via procedit, atque ita objectionem hanc soluit.

Ad 2. dicendum: correptio utilis est, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur; si tamen qui corripitur filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecùs insonante aut flagellante, Deus in illo intrinsecùs occultà inspiratione operetur & velle, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. Ideò ergo necessaria est correptio, quia voluntas hominis requiritur ad hoc quod à peccato abstineat: sed tamen correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Vnde Eccles. 7. considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

Ideò ergo correptionem fieri dicit, quia voluntas hominis ad non peccandum requiritur, vtilem verò esse docet, cùm adest auxilium Dei, sine quo non est sufficiens; quod auxilium non dicit omnibus dari qui corripiuntur, sed eis qui sunt filij promissionis.

Prætermitto omnia alia similia testimonia à nobis anteà Sect. 1. art. 1. 2. 3. & 4. exposita, sed illud præcipuâ attentione dignum. 1. 2. q. 79. art. 1. vbi quærens, *an Deus sit causa peccati?* Dicit *contingere quòd Deus non præbet aliquibus auxilium ad euitandum peccatum, quod si preberet non peccarent.* Hæc scilicet responsio defectuosa est, imo falsa, si omnibus qui peccant gratia sufficiens semper detur ac dari debeat. Falsum est enim quòd Deus non præbeat auxilium ad euitanda peccata, si sufficiens semper præbeat, cuius concessio est ratio ob quam non Deo, sed homini peccatum hominis imputatur, & hæc esset vna, vera ac solida ex aduersariorum mente solutio, si S. Thomas talem gratiam omnibus semper dari censuisset.

Ad peccati imputationem gratiam Christi nullomodò requiri; imò sæpè aliquibus quibus peccatum imputatur, nullam dari, ex his etiam quæ de merito ac de demerito S. Thomas docet, apertè colligitur. Dicit enim aliud quidem preter hominis naturam ad meritum requiri, puta gratiam; ad demeritum autem naturam sibi relictam sufficere; hominem naturæ suæ relictum & sine gratiâ non posse actum meritorium, qui est supra facultatem naturæ exercere; posse verò actum peccati qui est demeritorius: puram potentiam non posse esse principium merendi, sed posse esse principium demerendi: Ita quodlibeto 5. art. 5. *Boni (inquit) qui per gratiam justificantur, non solùm sunt à Deo ab æterno præcogniti, sed etiam electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non iustificantur per gratiam, non sunt electi vel præordinati à Deo ad culpam, sed solùm præsciti, quòd non sint gratiam habituri, sed sibi naturæ sint relinquendi: quia verò omne agens potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se, natura sibi relicta non potest in actum meritorium, qui est supra facultatem naturæ, potest autem in actum peccati qui est demeritorius.*

Ibidem ad 1. *Naturalia enim adiuta per gratiam, sunt principia merendi,*

sibi autem relicta, possunt esse principia demerendi.

Et quodlibeto 6. art. 6. ad 1. *Si autem sic intelligatur quod pura potentia non possit esse principium merendi neque demerendi, verum est, quantùm ad meritum, quòd non potest esse sine gratiâ; non est autem verum, quantùm ad demeritum.*

Dicet fortè aliquis S. Thomam de gratiâ habituali hìc loqui, quæ est principium merendi, ex quo concludet S. Thomam per naturam sibi relictam, intelligere solùm naturam gratiâ habituali, non verò omni actuali destitutam; ad merendum requiri vt adsit gratia habitualis, non verò ad demerendum: id vnum ex hac S. Thomæ doctrinâ colligi, cum quâ simul (inquiet) verum est, nunquam actum demeritorium fieri, nisi adsit gratia actualis. Verùm euidens est, iuxta principia à S. Thomâ hìc posita, illum de his loqui qui non solùm habituali gratiâ, sed etiam omni actuali destituti sunt, ac docere homines vtrâque hâc gratiâ carentes peccare ac demereri. Quid est enim hominem naturæ suæ relinqui, nisi gratiâ non solùm habituali sed etiam actuali à Deo non adjuuari? Prætereà an sanctus ille Doctor diceret hominem ex seipso, & naturæ suæ relictum, posse in actum demeritorium, quia omne agens potest in id quod est infra se, nisi vellet hominem non eleuatum supra, se ac omni gratiâ supernaturali, siue habituali, siue actuali destitutum, posse peccare ac demereri? Cùm etiam vniuersaliter statuit, principia sibi relicta posse esse principia demerendi, quid intelligit nisi principia solis suis naturalibus relicta, & omni auxilio supernaturali destituta? Et quid significat per puram potentiam quæ potest esse principium demerendi, nisi potentiam cum solis suis naturalibus agentem, nullâ supernaturali virtute instructam, nulloque supernaturali auxilio, siue habituali siue actuali eleuatam ac adjutam? Denique si S. Thomas existimaret peccatum & actum demeritorium nunquam ab aliquo fieri, nisi adsit illi gratia supernaturalis actualis, eum eleuans supra se, ac supernaturalem benè ac meritoriè agendi virtutem illi conferens, an ita vnquam locutus esset? Nonne dixisset naturam gratiâ quidem habituali destitutam posse peccare ac demereri; sed omni gratiâ carentem, & solis suis naturalibus relictam non possè peccare nec demereri? Adeò S. Thomæ doctrinæ principiisque omnibus contraria est hæc absurdissima opinio, quæ asserit gratiam aliquam supernaturalem sufficientem actualem ad peccandum ac demerendum requiri, seu peccantibus semper in omnis peccati occasione dari, vt illis peccatum ad culpam ac demeritum iustè imputari possit.

ARTICVLVS II.

In quo idem confirmatur ex iis quæ de lege docet 1. 2. q. 98. & 106. & in Epiſt. ad Rom. ac Patris Nicolai reſponſio refellitur.

QVÆ S. Thomas de lege docet, certiſſimum etiam nobis argumentum præbent, gratiam ſufficientem communem ab eo admiſſam nunquam eſſe. Nam iuxta S. Thomam homines legis veteris præceptis aſtrictos fuiſſe, atque illis eius præuaricationem ad culpam imputatam eſſe, nemo eſt qui in dubium reuocet. *Lex* (inquit ex Apoſtolo 1. 2. q. 98. art. 1. ad 2.) *ſubintrauit vt abundaret delictum, in quantùm ſcilicet homines accipientes occaſionem à lege, abundantiùs peccauerunt: tùm etiam quia grauius fuit peccatum poſt legis prohibitionem: tùm etiam quia concupiſcentia creuit. Magis enim concupiſcimus quod nobis prohibetur.* Et tamen omnibus qui ſub lege erant, gratiam ſufficientem quâ poſſent illam implere, ſemper à Deo datam fuiſſe nunquam dicit; imò eam multis negatam fuiſſe vbique docet. Hoc plurimis argumentis ex 1. 2. q. 98. & 106. vbi de lege, veteri & nouâ agit, petitis probare facillimum eſt.

1. 2. q. 106. art. 3. oſtendit *legem nouam non debuiſſe dari à principio mundi: quia*, inquit, *eſt lex gratiæ, & ideò primò oportuit quòd homo relinqueretur ſibi in ſtatu veteris legis, vt in peccatum cadendo, ſuam infirmitatem cognoſcens, recognoſceret ſe gratiâ indigere. Et hanc rationem aſſignat Apoſtolus ad Rom. 3. dicens. Lex ſubintrauit vt abundaret delictum: vbi autem abundauit delictum ſuperabundauit & gratia.*

Et q. 98. art. 6. in quo oſtendit legem veterem conuenienter datam fuiſſe tempore Moyſis. *Sed poſtquàm*, inquit, *homo eſt inſtructus per legem, conuicta eſt eius ſuperbia de infirmitate, dùm implere non poterat quod cognoſcebat; & ideò ſicut Apoſtolus concludit ad Rom. 8. quod impoſſibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, miſit Deus filium ſuum, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis.*

Si gratia ſufficiens omnibus datur quibus legis præuaricatio imputatur ad culpam, quidquid hic dicit S. Thomas falſum eſt. Nam P. Nicolaï cæterique Moliniſtæ negare non poſſunt, gratiam ſufficientem ad legem nouam pertinere; non verò ad veterem, cùm ſit effectus Paſſionis Chriſti. *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Ergò ſi gratia omnibus detur, nunquam homo fuit in ſtatu veteris legis & ſub lege, nec potuit lex noua à principio mundi non dari, quia ante legem veterem, ſub lege veteri, & extra illam ſemper adfuit omnibus hominibus gratia ſufficiens ad legem nouam pertinens, per quam poterant ſemper implere quod mandabat, vel vitare quod vetabat. Falſa etiam eſt hæc ratio ob quam S. Thomas dicit *legem non debuiſſe dari à principio mundi, quia primò oportuit quòd homo relinqueretur ſibi in ſtatu veteris legis.* Falſa, inquam, eſt hæc ratio, cùm nunquam homo in ſtatu veteris legis Ioan. 1.

ſibi relictus fuerit; ſed ſemper habuerit, non quidem per legem veterem; ſed per nouam, auxilium gratiæ ſufficientis, quo eius infirmitas ad legem implendam adjuuabatur, & quo in peccatum non cadere poterat. Falſum eſt etiam hominis per legem inſtructi ſuperbiam de infirmitate vnquam conuictam eſſe, dum implere non poterat quod cognoſcebat, cùm ſemper illud per gratiam ſufficientem illi ſemper cum lege collatam implere potuerit. Itaque cum S. Thomæ doctrinâ, his duobus articulis contentâ, ſtare non poteſt, omnibus hominibus ſimul cum lege gratiæ actualis ſufficientis auxilium à Deo ſemper datum eſſe.

Nec minùs euidenter gratiam ſufficientem omnibus cum lege dari negat prædicto art. 3. q. 106. ad 1. argumentum quod ſic proponit. *Videtur quod lex noua debuerit dari à principio mundi. Non enim eſt perſonarum acceptio apud Deum, vt dicitur ad Rom. 2. ſed omnes homines peccauerunt & egent gratiâ Dei, vt dicitur ad Rom. 3. ergo à principio mundi lex Euangelij dari debuit, vt omnibus per eam ſubueniretur.* Sic reſpondet.

Ad 1. ergo dicendum quod humanum genus propter peccatum primi parentis meruit priuari auxilio gratiæ, & ideò quibuſcumque non datur hoc eſt ex iuſtitiâ, vt Auguſtinus dicit lib. de perfect. iuſtit. Vnde non eſt acceptio perſonarum apud Deum, ex hoc quod non omnibus à principio mundi legem gratiæ propoſuit, quæ erat debito ordine proponenda.

De quâ gratiâ S. Thomas loquitur? De eâ quâ omnes homines indigent vt poſſint benè operari, ſine quâ, vt loquitur 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. homines non poſſunt credere, ac Deum & proximum diligere: dicit hanc omnibus ex iuſtitiâ non dari, quia per peccatum primi parentis meruerunt eâ priuari. Idem docet q. 98. art. 4. exponens cur Deus legem veterem ſolis Iudæis dando, magis vni populo quàm aliis viam ſalutis aperuerit. *Salutaria autem beneficia*, inquit ad 2. *Deus humano generi confert ex ſuâ gratiâ: vnde non eſt perſonarum acceptor, ſi quibuſdam præ aliis conferat. Vnde Auguſtinus dicit in lib. de prædeſt. SS. Omnes quos Deus docet miſericordiâ docet, quos autem non docet, iudicio non docet. Hoc enim venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis.*

Prætereà reſponſio ad 3. gratiam omnibus communem à ſancto Doctore admiſſam non fuiſſe demonſtrat. Argumentum 3. ſic proponit. *Magis eſt homini neceſſaria ſalus ſpiritualis, quæ eſt æterna, quàm ſalus corporalis, quæ eſt temporalis: ſed Deus ab initio mundi prouidit homini ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem corporalem: ergo etiam lex noua, quæ eſt valde neceſſaria ad ſalutem ſpiritualem, debuit hominibus à principio mundi dari.* Quibus idem Sanctus ſic reſpondet.

Ad 3. dicendum quòd ea quæ pertinent ad ſalutem corporalem deſeruiunt homini, quantùm ad naturam quæ non tollitur per peccatum: ſed ea quæ pertinent ad ſpiritualem ſalutem ordinantur ad gratiam quæ amittitur per peccatum. Ideò non eſt ſimilis ratio de vtriſque.

Idem fere dicit q. 98. art. 4. ad 3. *Dicendum*, inquit, *quod beneficia gratiæ ſubtrahuntur homini propter culpam, ſed beneficia naturalia non ſubtrahuntur.*

S. Thomas in hoc argumento & in eius ſolutione quatuor certiſſima docet: primo legem nouam quæ per quatuor annorum millia hominibus data non fuit, ad quam tamen toto hoc tempore aliqui anticipatione quâdam pertinuerunt, eſſe ad ſalutem omninò neceſſariam. 2. Eam magis

esse homini necessariam, quàm ea quibus ad salutem corporalem indiget. 3. Deum, qui homini semper prouidit ea quæ ad vitam corporalem necessaria sunt, non semper prouidisse ea quæ ad salutem spiritalem necessariâ sunt, iis legem nouam à principio mundi non dando. 4. Rationem huius variæ dispositionis esse, quòd cùm natura per peccatum destructa non fuerit, Deus post peccatum necessaria ad vitam naturalem prouidere non desinit; sed non ita de necessariis ad animæ salutem homini prouidet: quia cùm gratia per peccatum amissa fuerit, eam dare Deus non debet; sed est donum gratuitum quod dat quibus vult ex misericordiâ, & quibus vult negat ex iustitiâ. Nullum certè hâc in doctrinâ vestigium est vllius gratiæ sufficientis communis omnibus hominibus post peccatum datæ, & semper cum lege conjunctæ, vt illius præuaricatio ad culpam imputetur.

Denique 1. 2. q. 98. art. 1. ad 2. *Lex*, inquit, *dicitur occidisse, non quidem effectiuè, sed occasionaliter ex suâ imperfectione, in quantùm scilicet gratiam non conferebat, per quam homines implere possent quod mandabat, vel vitare quod vetabat.*

Item q. 99. art. 2. ad 3. *Sicut Augustinus probat in lib. de spiritu & literâ; etiam litera legis, quantùm ad præcepta moralia, occidere dicitur occasionaliter, in quantùm scilicet præcepit quod bonum est, non præbens auxilium gratiæ ad implendum.*

Idem docet in Epist. ad Gal. c. 3. lect. 7. *Ideò*, inquit, *data est lex quæ cognitionem peccati faceret, quæ tamen auxilium gratiæ non dabat ad vitandum peccatum; vt sic homo sub lege constitutus vires suas experiretur, & infirmitatem suam recognosceret, inueniens se sine gratiâ peccatum vitare non posse, & sic auidiùs quæreret gratiam.* Ergo fuerunt aliqui sub lege, quibus illius præuaricatio ad culpam imputata est: (occasionaliter enim lex eos occidit, in quantùm accipientes ab eâ occasionem abundantiùs peccauerunt,) quibus tamen gratia per quam illam implere possent, ac peccatum vitare, collata non fuit.

Nec prætermittendum quod ibidem dicit, scilicet q. 98. art. 1. ad 3. Legem non alio modo possibilem fuisse indicans, quàm quia cum gratiâ adjuuante seruari poterat, per quam gratiam eam euidenter intelligit, quæ omnibus non datur, quia eam esse docet de quâ dicit Apostolus, *Non est volentis neque currentis*, scilicet velle & currere in præceptis Dei, *sed miserentis Dei*; & de quâ dicit Psalmista, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum*: dici autem non potest Deum omnium qui erant in statu veteris legis per donum gratiæ misertum esse, & eorum cor dilatasse, vt vellent & currerent in præceptis Dei.

Ad bonitatem legis pertinet (inquit arg. 3.) *quod sit possibilis ad obseruandum, & secundum naturam & secundum humanam consuetudinem: sed hoc non habuit lex vetus. Dicit enim Petrus act. 15. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus: ergo videtur quod lex vetus non fuerit bona.* Sic respondet.

Ad 3. dicendum quod iugum legis seruari non poterat sine gratiâ adjuuante, quam lex non dabat. Dicitur enim Rom. 9. Non est volentis neque currentis, scilicet velle & currere in præceptis Dei, sed miserentis Dei: Vnde in Psal. 118. dicitur; Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum,

scilicet per donum gratiæ & charitatis.

Eamdem doctrinam habet variis locis in Epist. ad Rom. in quibus de lege loquitur. In cap. 4. lect. 2. *Lex*, inquit, *iram operatur occasionaliter, quia & præcipit, & gratiam adimplendi non præbet.* Et paulo infra: *Et ideò lege datâ sine gratiâ adjuuante præuaricatio creuit, & majorem iram promeruit.* At si nunquam lex data fuit, quin simul gratia data fuerit, non quidem ex virtute legis, sed cum lege, cur lex sine gratiâ adjuuante data dicitur, & cur lege datâ, & gratiâ non adjuuante præuaricatio creuisse dicitur? Vbi enim lex adest & simul gratia vndecumque conferatur, adjuuat ad implendum quod præcipit, non est majoris præuaricationis occasio, nec dici posset lege datâ præuaricationem vnquam creuisse, si lex semper adjunctam habuisset gratiam quâ posset impleri.

Et in 5. lect. 6. *Sciendum tamen quod sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. Prohibitio legis, licet illos qui sunt malè dispositi cohibeat ab exterioribus peccatis solo pœnæ timore, quosdam tamen bene dispositos inducit per amorem virtutis: sed ista bona dispositio, quantùm ad aliquid, potest esse à naturâ: sed eius perfectio non est nisi per gratiam: ex quâ contingit quod etiam lege veteri datâ non in omnibus peccatum abundat, sed in pluribus: quidam verò lege prohibente, & gratiâ vlteriùs adjuuante, ad perfectionem virtutum tandem peruenerunt.* Quòd si ex gratiâ contingit, lege datâ non in omnibus peccatum abundare, sed in pluribus; sequitur lege datâ aliquibus gratiam concessam esse, non omnibus. Præthereà si omnibus cum lege aderat gratia, ergo in omnibus Iudæis etiam duris & rebellibus erat perfectio bonæ dispositionis ad præcepta legis ex amore iustitiæ, hoc est, ex charitate seruanda; si quidem gratia hanc bonam dispositionem conferebat. Hoc autem contradictionem inuoluit. Nam iuxta S. Thomam hâc lectione, duri & rebelles ij dicuntur, qui cùm sint malè dispositi ab exterioribus peccatis, solo pœnæ timore cohibentur, & quibus lex in flagellum data est.

Et in 6. lect. 3. dicit Iudæos qui sub lege erant, hoc est, qui solo timore cogebantur legem obseruare, quales multi fuerunt, caruisse gratiâ inclinante voluntatem ad legem ex amore obseruandam. *Alio modo*, inquit, *dicitur aliquis esse sub lege, quasi à lege coactus, & sic dicitur esse sub lege qui non voluntariè ex amore, sed timore cogitur legem obseruare. Talis autem caret gratiâ, quæ si adesset inclinaret voluntatem ad obseruantiam legis, vt ex amore moralia eius præcepta impleret.*

His omnibus S. Thomæ de lege testimoniis P. Nicolaï breuissimè respondet hoc verbo suffragij censorij parte 2. n. 3. pag. 29. *Ea S. Thomæ testimonia magno congerit apparatu* (Arnaldus in epistolâ suâ) *quæ nihil minùs quàm institutum probent, quæ Iudæis gratiam ex vi legis concessam non fuisse ad iustitiam consequendam & exercendam insinuent: sed aliunde sufficienter datam ad futuri Mediatoris fidem (per quam iustificari possent) concipiendam & profitendam non excludant: imò potiùs euidenter, indubitatò, & apertè supponant.*

Id quidem à Patre Nicolaï pronuntiatum video, probatum non video; id tamen Patri Nicolaï sententiam dicenti nemo iure exprobret. *Nam*, vt ipse ait 1. parte pag. 6. *non est Inquisitorum vt ad eorum rationes atque objecta respondeant, in quos inquirunt, ne causidici ex Iudicibus fiant.* Mirum tamen est vt cùm ipse, *velut ex abundanti* causidicus ex Iudice fieri, ac

iudicij sui censorij rationem non solùm dicendo proferre, sed etiam typis publicis committere statuerit, atque etiam S.Thomæ doctrinam euoluere aggressus sit, de quâ in Comitiis Facultatis præ angustiâ temporis nihil dixerat: mirum, inquam, cur cùm omnia S.Thomæ testimonia, quibus suam gratiam sufficientem astrui posse putauit, tam studiosè collegerit, nullum protulerit ex quo gratiam semper legi adjunctam fuisse probaret; & tamen adeò confidenter assereret, ac nulli testimonio responderit quo & in Arnaldi epistolâ, & in aliis operibus, eam semper legi adjunctam non fuisse tam euidenter ostensum est; vt vel hinc pateat rem esse ab illo temerè assertam, quæ probari nullomodò potest: eam verò impugnare ac destruere facillimum, vt ex sequentibus patet.

Respondeo 1. multa nos circa legem testimonia protulisse, ex quibus non solùm gratiam ex vi legis concessam non fuisse; sed etiam simul cum lege omnibus datam non fuisse disertè probauimus.

Respondeo 2. absurdum esse quidquid S. Thomas de lege dicit, si gratia semper cum illâ, aliunde licet, omnibus conferatur. Nam vt rectè in Thesium confutatione obseruatum est n. 19. si vires aliunde homini suppetebant ad implendum quod lex mandabat, quo pacto hominem suæ infirmitatis admonuisset? Quomodo S. Thomas diceret quòd postquàm homo est instructus per legem, conuicta est eius superbia de infirmitate, dùm implere non poterat quod cognoscebat, si per gratiam sufficientem illi, licet non ex vi legis, semper datam, illud semper implere potuit? Quomodo hominem sibi in statu veteris legis relictum assereret, si gratiâ sufficiente, licet aliunde quàm ex vi legis, semper instructus esset? Quomodo aliqui sub lege esse dicerentur, si omnibus semper cum lege aderat gratia Christi ad nouam legem pertinens, & vires credendi in Christum ac diligendi tribuens? Quomodo denique diceret ex Apostolo legem occidere, non conferendo gratiam per quam homines implere possent quod mandabat, si semper hominibus, licet aliunde, data fuit sufficiens gratia per quam illud implere possent. Lex enim non occidit nisi eos quos gratia non adjuuat. Vide hâc de re dicta in Thesium confutatione n. 19.

Dicet fortè P.Nicolai huius suæ responsionis aliquod in S.Thomâ fundamentum esse 1. 2. q.98. art.2. Argumentum enim 4. sic proponit: *1. ad Tim. 2. dicitur, quod Deus vult omnes homines saluos fieri, sed lex vetus non sufficiebat ad salutem hominum, vt supra dictum est: ergo ad Deum non pertinebat talem legem dare: Lex ergo vetus non est à Deo.* Sic respondet.

Ad 4. dicendum, quòd quamuis lex vetus non sufficeret ad saluandum homines; tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus simul cum lege, per quod saluari poterant; scilicet fides Mediatoris per quam iustificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos iustificamur; & sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia.

Sed quid hæc S. Thomæ doctrina significat, nisi fidem Christi Mediatoris per quam homines iustificari & saluari possent, fuisse simul cum lege propositam? Aliàs nemo in statu veteris legis iustificari potuisset, *cum nullus vnquam*, vt. ait S. Thomas q. 106. art. 1. *habuerit gratiam Spiritus sancti nisi per fidem Christi explicitam vel implicitam.* Vnde dicit q. 107. art. 3. ad 1. *Quod omnia quæ credenda traduntur*

in noua Testamento explicitè & apertè, traduntur credenda in veteri Testamento, sed implicitè & sub figurâ. Et hoc sensu aderat simul cum lege aliud auxilium, scilicet fides Mediatoris, hominibus in veteri Testamento exhibita, per quam homines poterant iustificari; & sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia: sed his verbis significari omnibus cum lege datum fuisse auxilium actuale interius, per quod credere possent, & implere quidquid lex præcipiebat tam absurdum est, quàm absurdum est dicere fidem Mediatoris, quæ est auxilium illud de quo loquitur, non solùm fuisse omnibus exhibitam, sed etiam datam. Atque ita non aliquos, sed omnes in lege veteri fidem habuisse in Christum, & iustificatos fuisse.

Adde quod iuxta S. Thomam auxilium gratiæ ad implenda mandata non conferebatur nisi per fidem Christi. *Fides Christi*, inquit in 3. ad Rom. lect. 4. *auxilium gratiæ confert ad implenda moralia præcepta legis.* Et in 4. ad Rom. lect. 2. *Per fidem Christi, cuius circumcisio signum erat, auferebatur peccatum originale, & conferebatur auxilium gratiæ ad rectè agendum.* Ergo qui sub lege nullam habebant fidem Christi, quales multos fuisse indubitatum est, nullum habebant auxilium gratiæ ad implenda legis præcepta. Omnibus ergo in statu veteris legis fides in Christum proposita fuit, sed paucis gratia fidei data est; ac proinde paucis etiam datum est auxilium gratiæ, quod per fidem Christi ad legem implendam conferebatur, paucis inquam, qui secundum hoc, vt docet S. Thomas, ad nouum Testamentum pertinebant. *Fuerunt tamen aliqui*, inquit q. 107. art. 1. ad 2. *in statu veteris Testamenti habentes charitatem & gratiam Spiritus sancti, qui principaliter expectabant promissiones spiritales & æternas, & secundum hoc pertinebant ad legem nouam.* Et ad 3. *Illi autem qui in veteri Testamento Deo fuerunt accepti per fidem, secundum hoc ad nouum Testamentum pertinebant. Non enim iustificabantur nisi per fidem Christi, qui est auctor noui Testamenti.* Et q. 106. art. 1. ad 3. *Per fidem autem Christi pertinet homo ad nouum Testamentum: vnde quibuscumque fuit lex gratia indita, secundum hoc ad nouum Testamentum pertinebant.* De his plura art. 5. Vbi de morte Christi pro omnibus quantùm ad sufficientiam.

Eam verò S. Thomæ doctrinam maximè illustrat, quod de eâdem Mediatoris fide docet S. Augustinus in Epist. ad Gal. *Sanati sunt*, inquit, *ab impietate superbiæ vt reconciliarentur Deo, quicumque homines humilitatem Christi, & per reuelationem antequàm fieret, & per Euangelium posteaquàm facta est, credendo dilexerunt, diligendo imitati sunt. Sed hæc iustitia fidei, quia non pro merito data est hominibus, sed pro misericordiâ & gratiâ Dei, non erat* POPVLARIS *antequam Dominus homo inter homines nasceretur. Semen autem cui promissum est, populum significat,* (id est Christianos) *non illos paucissimos qui reuelationibus ea futura cernentes, quamuis per eamdem fidem salui fierent, populum tamen saluum facere non poterant.* Atque illud ipsum est quod S. Thomas docet in 5. ad Rom. *Quia perfectio bonæ dispositionis ad legem seruandam non est nisi per gratiam, contingere quod etiam lege veteri datâ non in omnibus peccatum abundat, sed in pluribus.*

Siluius eodem modo hæc S. Thomæ verba exponit in 1. 2. q. 106. art. 2. circa finem: *Si dicas*, inquit, *S. Thomam supra q. 98. art. 2 ad 4. docere, Deum omnibus, saltem aliquando, dare auxilia sufficientia ad salutem, quando ait, quamuis*

uis lex vetus non sufficeret ad saluandum homines; tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus simul cum lege, per quod saluari poterant, scilicet fides Mediatoris.

Respondeo eum hoc non docere 1. Quia non loquitur de omnibus hominibus, sed de solis illis quibus data erat lex vetus, id est, de solis Israëlitis. Certum est autem quòd Deus non pariter gratiam dederit gentilibus in infidelitate relictis, sicut Iudæis, iuxta illud Psalmi 147. Non fecit taliter omni nationi.

2. Quia illud auxilium quod dicit adfuisse, erat fides Mediatoris; eam verò fidem non omnibus datam fuisse, tùm ex illo 2. Thessal. 3. Non omnium est fides: tùm ex paruulis olim inter Iudæos sine circumcisione mortuis, & nunc sine baptismo morientibus: tùm ex grandioribus citra vllam Dei cognitionem remanentibus, manifestum est.

3. Quia fides Mediatoris non est absolutè sufficiens ad salutem sine charitate & sine gratiâ actuali operante vt velimus & operemur bonum quod agnoscimus, ac insuper dante perseuerantiam.

4. Quia auxilium quod dicit adfuisse hominibus non dicit fuisse omnibus datum, sed solùm dicit adfuisse. Adfuit autem quatenus Deus constituerat illud dare omnibus illis qui secundum eius ordinationem circumciderentur, aliasque legis veteris ceremonias, eo modo quo oportebat, obseruarent; sicuti, imò & longe majori ratione, nunc quodam sensu dici potest adesse omnibus hominibus à Deo auxilium, quatenùs exhibitum est pretium omnibus iustificandis & saluandis sufficiens, & quatenùs Deus constituit dare gratiam omnibus Christi Sacramenta ritè suscipientibus; quamuis non propterea sequatur, quòd omnibus sine exceptione interiùs conferatur gratia verè ac propriè sufficiens, cùm constet nec fidem nec charitatem omnium animis infundi vel donari, sine quibus tamen nemo saluari potest. Sed Christianis nunc proprium est quod omnibus illis conferatur gratia in suo genere sufficiens, quando baptismum ritè suscipiunt, & quando cæterorum Sacramentorum bonorumve aliorum spiritualium fiunt participes; quòd tamen præter eam adhuc alia gratia sit ad benè operandum necessaria, q. 109. art. 2. & 9. docet B. Thomas.

Sed si quis hæc S. Thomæ verba de auxilio salutis non solùm exhibito, sed etiam dato, & in cordibus Iudæorum cum lege diffuso, intelligenda esse contenderit: quia scilicet sanctus ille Doctor dicit auxilium salutis non solùm adfuisse, sed etiam à Deo datum esse; *Et sic Deus*, inquit, *non deficiebat hominibus quin daret eis salutis auxilia.* Tunc S. Thomas non de Iudæis omnibus, sed de vocatis secundum propositum, ac de filiis Abrahæ secundum promissionem, seu de veris Israëlitis loqui dicendus est. Iis enim omnibus simul cum lege salutis auxilia, hoc est, fides Mediatoris, & auxilium gratiæ per illam ad implenda legis præcepta collatum, à Deo data sunt, & eorum cordibus per Spiritum sanctum infusa. Nam S. Thomas hæc salutis auxilia in fide Mediatoris posita, omnibus hominibus cum lege data esse non dicit, nec alios quibus hoc auxilium, quod est fides Mediatoris, datum est, in exemplum adducit, quàm antiquos Patres per eamdem fidem iustificatos, aliquos scilicet ex illo Abrahæ semine, non carnis modò, sed etiam promissionis filios, quibus Deus in lege non defecit, quin daret eis salutis auxilia: quia, vt ait idem sanctus in hæc Apostoli verba 4. ad Rom. VT SECVNDVM GRATIAM FIRMA SIT

PROMISSIO OMNI SEMINI, *promißio Dei firma est, non quidem per operationes hominum quæ possunt deficere, sed secundum gratiam quæ infallibilis est.* Nec tamen si eadem salutis auxilia aliquibus aliis qui filij solùm carnis erant, cum lege data non sunt, Deus iis defecisse dicendus est; quia, vt docet idem Sanctus, ad eos non pertinebant Dei promissa. NON ENIM, inquit Apostolus ad Rom. 9. OMNES QVI SVNT EX ISRAEL, *id est*, vt ait idem sanctus in hæc Apostoli verba, *ex Iacob secundum carnem progeniti*: HI SVNT VERI ISRAELITÆ *ad quos pertinent Dei promissa; sed illi qui sunt recti & videntes Deum per fidem*; seu vt ibidem dicit, *qui ex gratiâ promißionis diuinæ facti sunt filij Abrahæ secundum imitationem fidei.*

Ex isto igitur S. Thomæ testimonio, seu de fide Mediatoris cum lege exhibitâ & propositâ, seu de eâdem fide intùs datâ & cordibus infusâ intelligatur, auxilia salutis interiora, ac verè sufficientia ad iustitiam fidei & salutem consequendam omnibus Iudæis carnaliter ex Abraham natis data fuisse, & eorum cordibus infusa colligi nequaquàm potest. Vbique verò contrarium statuit: lege datâ peccatum in pluribus abundasse asserit, quia perfectio bonæ dispositionis ad legem implendam non est nisi per gratiam, paucis vtique in lege veteri non omnibus communem; dicit eos omnes qui solo timore legem seruabant; atque adeò plures ex illo populo carnali caruisse gratiâ, ad eam ex amore seruandam inclinante. Denique ista gratiæ diuinæ, sine quâ præceptum impleri non potest, omnibus hominibus simul cum lege intùs datæ assertio, sic repugnat cum eâ doctrinâ, quam ab eo de lege veteri, & in Summâ, & in Epistolam ad Rom. constanter traditam ostendimus; vt omnia eius hâc de re principia conuellat, qui ex hoc vno loco perperàm accepto, eamdem gratiam Iudæis omnibus secundum carnem, non quidem ex legis virtute, sed simul cum lege intùs datam statuere voluerit.

ARTICVLVS III.

In quo referuntur sensus omnes secundum quos S. Thomas exponit quomodo Deus velit omnes homines saluos fieri, & ex nullo gratiam sufficientem communem colligi posse ostenditur.

EX his quæ Sectione primâ diximus, iam satis intelligitur quo sensu S. Thomas Deum velle omnes homines saluos fieri docuerit, & quàm perperàm Molinistæ ex hoc argumento gratiam sufficientem S. Thomæ auctoritate astruant. Vbicumque enim sanctus ille Doctor Deum, quantùm ex se est, omnibus hominibus gratiam dare asseruit, id semper hâc Apostoli sententiâ confirmauit, *Deus vult omnes homines saluos fieri: Qui vult* (inquit in 12. ad Hebr. lect. 3.) *omnes homines saluos fieri, & ideò gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est,*

ſe communicat. Similiter lib. 3. contra gentes c. 159. *Deus, quantùm in ſe eſt, paratus eſt omnibus gratiam dare. Vult enim omnes homines ſaluos fieri.* Sic etiam in c. 9. ad Rom. lect. 3. *Obduratio*, inquit, *non videtur diuinæ voluntati poſſe aſcribi, cùm ſcriptum ſit; qui vult omnes homines ſaluos fieri.* Itaque per hanc ſententiam *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, S. Thomas aliud non intellexit quàm Deum, quantùm eſt ex ſe, omnibus gratiam dare, atque eius negationem ſemper hominum meritis, nunquam verò diuinæ voluntati adſcribendam eſſe. Poſtquam ergo oſtendimus Sect. 1. S. Thomam per hanc doctrinam, Deus, quantùm in ſe eſt, omnibus gratiam dat, nunquam intellexiſſe quòd Deus omnibus in hoc naturæ corruptæ ſtatu gratiam actualem ſemper intùs det; imò eum iiſdem in locis expreſsè contrarium docuiſſe, conſequenter oſtendimus S. Thomam nunquam hanc Apoſtoli ſententiam, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, ad gratias actuales omnibus hominibus poſt peccatum communes aſtruendas vſurpaſſe, Moliniſtaſque omnibus teſtimoniis in quibus ſanctus ille Doctor dicit, Deum velle omnes homines ſaluos fieri, penitùs abuti, cùm ex iis colligunt S. Thomam gratias ſufficientes omnibus hominibus poſt peccatum dari docuiſſe.

Sed ad clariùs intelligendum quod S. Thomas circa Dei pro omnium ſalute voluntatem docet, atque ad pleniùs confutandum quidquid Moliniſtæ ex hoc argumento pro ſuâ ſententiâ colligere moliuntur, referenda eſt expreſſa S. Thomæ circa hunc locum expoſitio, & explicandum præſertim quid ſit apud illum voluntas antecedens, & quàm falſo Moliniſtæ ex illâ gratiam ſufficientem communem ſtabiliant.

Quatuor potiſſimùm in locis S. Thomas hanc Apoſtoli ſententiam, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, ex profeſsò exponit, varios eius ſenſus refert, ac quid ſit voluntas antecedens & conſequens explicat ſcilicet 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. In ſuo Commentario in Epiſtolas Pauli, in hæc verba 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri.* lect. 1. In quæſt. diſp. de veritate q. 23. quæ eſt de voluntate Dei art. 2. & in 1. diſt. 47. q. 1. art. 1.

1. p. q. 19. art. 6. Quærit *vtrum voluntas Dei ſemper impleatur?* Reſpondet affirmatiuè, quod neceſſe eſt voluntatem Dei ſemper impleri. 1. argumentum ſic proponit. *Videtur quod voluntas Dei non ſemper impleatur; dicit enim Apoſtolus 1. ad Tim. 2. quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: ſed hoc non ita euenit: ergo voluntas Dei non ſempèr impletur.* Sic reſpondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd illud verbum Apoſtoli, quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, &c. poteſt tripliciter intelligi, vno modo quod ſit accommoda diſtributio, ſecundum hunc ſenſum, Deus vult ſaluos fieri omnes homines qui ſaluantur, non quia nullus homo ſit quem ſaluum fieri non velit: ſed quia nullus ſaluus ſit quem non velit ſaluum fieri, vt dicit Auguſtinus. Secundò poteſt intelligi vt fiat diſtributio pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, ſecundum hunc ſenſum, Deus vult de quolibet ſtatu hominum ſaluos fieri, mares & fæminas, Iudæos & Gentiles, paruos & magnos, non tamen omnes de ſingulis ſtatibus. Tertiò ſecundum Damaſcenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate conſequente.

In 1. ad Tim. 2. lect. 1. Præter hos tres sensus, duos alios refert. *Sed contra (inquit) omnia quæcumque voluit fecit : sed si dicis quod non ; quia homo non vult, videtur inconueniens quòd omnipotens impeditur per voluntatem non omnipotentis. Respondeo : velle ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti, quandoque pro voluntate signi. Pro voluntate signi vult saluare omnes, quia omnibus proposuit salutis præcepta, consilia & remedia. Pro voluntate beneplaciti sic exponi potest quatuor modis : vno modo vt sit locutio causalis, sicut Deus dicitur aliquid facere, quia facit alios illud facere, sicut Rom. 8. Spiritus postulat, id est postulare nos facit. Sic ergo Deus vult, quia scilicet facit suos sanctos velle, quòd omnes salui fiant. Hoc velle enim debet esse in sanctis, quia nesciunt qui sunt prædestinati, & qui non. Alio modo vt sit distributio accommoda, id est, omnes qui saluabuntur, quia nullus saluatur nisi per voluntatem eius, sicut in vnâ scholâ magister docet omnes pueros huius ciuitatis, quia nullus docetur nisi ab eo. Alio modo vt sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum, id est, nullum genus hominum excipit à salute ; quia olim tantùm Iudæis, sed modò omnibus præbetur. Et hoc magis facit ad intentionem Apostoli. Alio verò modo secundum Damascenum, vt intelligatur de voluntate antecedente, non consequente.* In quæst. disp. & in 1. dist. 47. hos multiplices sensus non refert, sed solùm exponit quid sit voluntas antecedens & consequens.

Ex his quinque sensibus secundum quos S. Thomas hanc sententiam exponit, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, manifestum est esse quatuor ex quibus nullo modo colligi potest Deum omnibus gratias sufficientes semper dare, & id ex solâ voluntate antecedente inferri posse ; si ergo probatum fuerit ex voluntate antecedente id minimè sequi, concludendum erit ex his quæ S. Thomas de voluntate Dei circa omnium salutem docet, gratias sufficientes omnibus hominibus communes nullomodò astrui posse. Id autem ex voluntate antecedente minimè sequi facilè intelliget quisquis attendere voluerit, quid sit apud S. Thomam voluntas antecedens & consequens.

ARTICVLVS IV.

In quo exponitur quid sit apud S. Thomam voluntas antecedens & consequens, atque ex voluntate antecedente gratiam sufficientem omnibus communem astrui non posse ostenditur.

SANCTVS Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. Quid sit voluntas antecedens & consequens sic exponit.

Tertio secundum Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente ; quæ quidem distinctio non accipitur ex parte ipsius voluntatis diuinæ, in quâ nihil est prius, vel posterius : sed ex parte volitorum. Ad cuius intellectum considerandum est, quòd vnumquodque secundum quod bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in primâ sui consideratione,

secundum quod absolutè consideratur bonum vel malum: quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur (quæ est consequens consideratio eius) è contrario se habet: sicut hominem viuere est bonum, & hominem occidi est malum, secundum absolutam considerationem: sed si addatur circa aliquem hominem, quòd sit homicida, vel viuens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum viuere. Vnde potest dici quòd Iudex iustus antecedenter vult omnem hominem viuere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem saluari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ iustitiæ. Neque tamen id quod antecedenter volumus, simpliciter volumus, sed secundum quid; quia voluntas comparatur ad res secundum quod in seipsis sunt; in seipsis autem sunt in particulari: vnde simpliciter volumus aliquid, secundum quod volumus illud, consideratis omnibus circumstantiis particularibus, quod est consequenter velle. Vnde potest dici quod Iudex iustus simpliciter vult homicidam suspendi. Sed secundum quid vellet eum viuere, scilicet in quantùm est homo. Vnde magis potest dici velleïtas, quàm absoluta voluntas. Et sic patet quod quidquid Deus simpliciter vult fit; licet illud quod antecedenter vult non fiat.

Et in 1. Tim. 2. lect. 1. hæc habet. *Alio verò modo secundum Damascenum, vt intelligatur de voluntate antedente non consequente. In voluntate enim Dei licet non sit prius & posterius, dicitur tamen voluntas antecedens & consequens. Item secundum ordinem volitorum, secundum quod voluntas potest dupliciter considerari, scilicet in vniuersali vel absolutè; & secundum aliquas circunstantias & in particulari. Et prius est absoluta consideratio & in vniuersali, quàm in particulari & comparata. Et ideò voluntas absoluta est quasi antecedens, & voluntas alicuius rei in particulari est quasi consequens. Exemplum de mercatore qui vult omnes merces suas saluare absolutè, & hoc voluntate antecedente. Sed si consideret salutem non vult omnes merces per comparationem ad alia saluare, scilicet quando cum salute sequitur submersio nauis: & hæc voluntas est consequens, sic in Deo salus omnium hominum in se considerata habet rationem vt sit volibilis, & Apostolus hîc ita loquitur: & sic eius voluntas est antecedens: sed si consideretur bonum iustitiæ, & quòd peccata puniantur, sic non vult, & hæc est voluntas consequens.*

In quæst. disp. q. 23. de voluntate Dei art. 2. in quo quæritur, *Num diuina voluntas in antecedentem & consequentem diuidatur?* Sic eam exponit. *Et similiter est considerandum in operatione Dei quâ operatur in creaturis. Quamuis enim ipse in suâ operatione materiam non requirat, & res à principio creauerit nullâ materiâ præexistente, nunc tamen operatur in rebus quas primò creauit, eis administrans præsupposita natura quam priùs eis dedit: & quamuis posset à creaturâ omne impedimentum auferre, quo perfectionis incapaces existunt: tamen secundum ordinem suæ sapientiæ disponit de rebus secundum eorum conditionem vt vnicuique tribuat secundum modum suum. Illud ergo ad quod Deus Creaturam ordinauit, quantùm est de se, dicitur esse volitum ab eo, quasi primâ intentione, seu voluntate antecedente: sed quoniam creatura impeditur propter sui defectum ab hoc fine, nihilominùs tamen Deus implet in eâ id bonitatis cuius est capax; & hoc est quasi de secunda intentione eius, & dicitur voluntas consequens. Quia ergo Deus omnes homines propter beatitudinem fecit, dicitur voluntate antecedente omnium salutem velle; sed quia quidam suæ saluti aduersantur, quos ordo suæ sapientiæ ad salutem venire non patitur propter eorum defectum, implet in eis*

alio modo, id quod ad suam bonitatem pertinet, scilicet eos per iustitiam damnans, vt sic dum à primo ordine voluntatis deficiunt, in secundum labantur, & dum Dei voluntatem non faciunt, impleatur in eis voluntas Dei. Ipse autem defectus peccati, quo aliquis redditur dignus pœnâ in præsenti vel in futuro, non est volitus à Deo, neque à voluntate antecedente, neque consequente: sed est ab eo solummodò permissus: nec tamen intelligendum est ex prædictis, quod intentio Dei frustrari possit, quia istum qui non saluatur præsciuit ab æterno fore non saluandum, nec ordinat ipsum in salutem secundum ordinem prædestinationis, qui est ordo absolutæ voluntatis: sed quantùm ex parte sua est, dedit ei naturam ad beatitudinem ordinatam.

Deinde art. 3. in quo quæritur, *Num Dei voluntas diuidatur in beneplaciti & signi voluntatem?* Hæc habet. *Inuenitur enim in Deo propriè ratio voluntatis, vt supra dictum est; & sic voluntas de Deo propriè dicitur, & hæc est voluntas beneplaciti quæ per antecedentem & consequentem distinguitur, vt dictum est.*

Denique in 1. dist. 47. q. 1. art. 1. *Respondeo dicendum, quòd quidquid vult Deus voluntate consequente totum fit, non autem quidquid vult voluntate antecedente, quia hoc non simpliciter vult, etiam perfectè, sed secundum quid tantùm; nec ipsa imperfectio est ex parte voluntatis, sed ex conditione voliti. Est enim è contrario de voluntate & cognitione speculatiuâ. Cognitio enim speculatiua perficitur in abstractione à singularibus: sed voluntas, & quidquid aliud est ordinatum ad opus, perficitur in particulari circa quod est operatio. Illud ergo est simpliciter & perfectè volitum, quod subjacet voluntati, secundum omnes particulares conditiones circumstantes ipsum particulare, & hoc pertinet ad voluntatem consequentem, quæ respicit opera & dispositiones quibus aliquis sufficienter ordinatur ad hoc quod sit sibi conueniens debitum hoc, quod dicitur Deus velle, vt fallem vel ad huiusmodi: & ideò talis voluntas non potest impediri, sicut nec præscientia cui subjicitur res secundum illas conditiones quibus in actu consistit. Illud autem quod est rectum & bonum secundum aliquam conditionem rei vniuersalem consideratam, non habet rationem voliti simpliciter, sed secundum quid tantùm; sicut istum hominem, in quantùm est homo, non est nisi bonum saluari, eo quod natura sua ad hoc est ordinata, & hoc Deus vult voluntate antecedente, secundum quam non dicitur aliquid velle simpliciter; & ideò talis voluntas potest non impleri.* Hæc sunt quæ S. Thomas de voluntate antecedente & consequente variis in locis habet.

Ex his testimonijs certū est primò iuxta S. Thomam voluntatem antecedentem ad voluntatem beneplaciti referri, cùm illud expressè dicat q. 23. de voluntate Dei art. 3. mox citato. *Et hæc est*, inquit, *voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & consequentem distinguitur, vt dictum est.* (scilicet art. 2.) sic pariter in 1. ad Tim. 2. dicit Apostoli verba pro voluntate beneplaciti exponi posse quatuor modis: *quartus autem modus est*, inquit, *vt intelligatur de voluntate antecedente & consequente.* Et in 1. dist. 47. q. 1. art. 2. *Possumus ergo loqui de voluntate vel beneplaciti vel signi, & de voluntate beneplaciti vel consequente vel antecedente*, illa tamen licet sit voluntas beneplaciti, est velleïtas potiùs quàm absoluta voluntas, & per hanc Deus non vult simpliciter, sed solùm secundum quid, quare non semper impletur: ac proinde cum voluntas beneplaciti semper impleri dicitur, ea intelligenda

eſt, quæ eſt abſoluta, & per quam Deus vult ſimpliciter, qualis eſt conſequens, non verò ea quæ eſt potiùs velleïtas, & per quam Deus non vult aliquid ſimpliciter, ſed ſecundum quid qualis eſt antecedens.

Secundò ſequitur ex hâc doctrina quòd iuxta S. Thomam, voluntas antecedens eſt propriè & formaliter in Deo, non verò impropriè & eminenter: ſicut in Iudice propriè & formaliter eſt illa voluntas, quâ homicidam quem vult ſimpliciter ſuſpendi, ſecundum quid vellet viuere, ſcilicet in quantùm eſt homo. Hoc in doctrinâ S. Thomæ certum eſt; quia omnis voluntas beneplaciti eſt propriè & formaliter in Deo, ac ſola voluntas ſigni non inuenitur propriè in Deo, ſed ſolùm impropriè & metaphoricè, ſicut docet art. 3. citato. *Et ſic voluntas,* inquit, *de Deo propriè dicitur, & hæc eſt voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & conſequentem diſtinguitur.* Similiter 1. p. quæſt. 19. art. 11. *Voluntas autem propriè de Deo dicitur, & in Deo diſtinguitur voluntas propriè & metaphoricè dicta. Voluntas enim propriè dicta vocatur voluntas beneplaciti; voluntas autem metaphoricè dicta, eſt voluntas ſigni, eo quòd ipſum ſignum voluntatis voluntas dicitur.*

Obſeruandum tamen eſt à grauiſſimis Theologis aſſeri voluntatem antecedentem non eſſe propriè & formaliter in Deo, ſed ſolùm eminenter. Bannez in 1. p. q. 19. art. 6. vtrumque probabiliter ſuſtinet & multis rationibus confirmat. Concludit tamen multò probabiliùs dici quod ſit ſolùm eminenter in Deo. Eſtius in 1. diſt. 46. §. 3. pag. 223. aſſerit ac probat non eſſe in Deo propriè & formaliter, ſed ſolùm impropriè & eminenter.

S. Thomæ doctrinam circa hanc quæſtionem expoſui, quia P. Nicolai in ſuis Theſibus objicit S. Auguſtini diſcipulis, quòd voluntatem antecedentem ad voluntatem ſigni, non verò ad voluntatem beneplaciti referant; quaſi per voluntatem antecedentem gratiam ſufficientem non conferri ex hoc concludant, quòd illa ſit voluntas ſigni non autem beneplaciti. Minimè vero id inde concludunt, ſed ex propriâ naturâ voluntatis antecedentis, quanquàm illa ad voluntatem beneplaciti referatur, ſicut reuerâ ex certâ S. Thomæ doctrinâ ad eam refertur.

Aſſero ergo, iuxta certam S. Thomæ doctrinam his teſtimoniis contentam, Deum per voluntatem antecedentem nihil circa hominum, in hoc naturæ corruptæ ſtatu exiſtentium, ſalutem ſimpliciter velle, nihil penitùs operari, & nullum medium præparare, ac nullam gratiam, nullumque auxilium conferre. Atque ita ex voluntate Dei antecedente, circa omnium ſalutem à S. Thomâ poſitâ, colligi non poſſe Deum omnibus hominibus gratiam ſufficientem ad vitandum peccatum & ad præceptum implendum dare. Illud hoc argumento facillimè oſtenditur.

Voluntas Dei antecedens pro ſalute omnium, de quâ loquitur S. Thomas nihil eſt aliud quàm velleïtas quædam quæ ſolùm naturam humanam ſecundum rationem generalem naturæ, & vt à Deo ad ſalutem condita eſt, reſpicit ſine vllâ peccati conſideratione, & quæ naturam in particulari, & vt eſt per primi hominis peccatum corrupta, non conſiderat: quia *voluntas,* vt inquit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6. *comparatur ad res ſecundum quod in ſeipſis ſunt: in ſeipſis autem ſunt in particulari. Vnde ſimpliciter volumus aliquid ſecundum quod volumus illud, conſideratis circumſtantiis omnibus particularibus, quod eſt conſequenter velle.* Ex quo concludit ſolam con-

ſequentem voluntatem eſſe voluntatem abſolutam, & per quam Deus vult ſimpliciter: Atqui voluntas per quam Deus hominibus in hoc ſtatu naturæ corruptæ media neceſſaria ad ſalutem præparat & confert, & gratias aliquas dare decernit, non eſt illa voluntas per quam Deus naturam humanam generaliter in ſe, & vt eſt à Deo condita, reſpicit: ſed eſt voluntas per quam Deus reſpicit homines in particulari, vt ſunt in ſeipſis, ſecundum conditiones quæ illos circumſtant, & vt naturam habent per primi hominis peccatum corruptam ac damnationi obnoxiam: ergo Deus per voluntatem antecedentem nulla hominibus in hoc ſtatu ad ſalutem media præparat ac confert, ac nullas eis gratias dare decernit, nihilque penitùs circa eorum ſalutem operatur.

Præterea per eam ſolam voluntatem Deus operatur in hominibus quæ ad eorum ſalutem conducunt, per quam illa ſimpliciter vult. Cùm enim quidquid ſimpliciter vult ſemper impleatur, nihil ſimpliciter vult quin aliquid operetur: vel ſaltem quin fieri permittat; nihil etiam operatur, quin illud ſimpliciter velit. Atqui Deus per voluntatem antecedentem nihil vult ſimpliciter eorum quæ ad hominum ſalutem conducunt: quia Deus ea quæ vult per voluntatem antecedentem, non vult ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundum quid; & circa illa habet ſolùm velleïtatem, non verò abſolutam voluntatem. Ergo Deus per voluntatem antecedentem nihil operatur eorum quæ ad hominum ſalutem conducunt, ac proinde nullas gratias confert. Et hoc habet S. Thomas in 1. diſt. 47. q. 1. art. 2. cùm docet quòd operatio non reſpondet voluntati antecedenti, ſed conſequenti. *Sed alia duo ſigna*, inquit, *ſcilicet permiſſio & operatio reſpondent voluntati conſequenti.* Quod ſignificat Deum nihil operari, nec fieri permittere, niſi ex voluntate conſequente.

Deinde S. Thomas comparat voluntatem Dei antecedentem circa omnium ſalutem, voluntati Iudicis iuſti, qui ſimpliciter vult homicidam ſuſpendi; ſed ſecundum quid vellet eum viuere, ſcilicet in quantùm homo eſt: ſicut ergo Iudex ex hâc voluntate quâ vellet homicidam viuere, nulla ei media præparat quibus capitis pœnam euadere poſſit. Ita Deus eâ voluntate quâ vellet omnes homines ſaluari, in quantùm ex parte ſuâ dedit eis naturam ad beatitudinem ordinatam, nulla eis media præparat, ac nullas gratias decernit, quibus ſalutem conſequi poſſint.

Denique ex illâ voluntate antecedente media ad ſalutem neceſſaria non præparari, confirmat exemplum paruulorum in vtero materno ſine baptiſmo decedentium. Etſi enim ex S Thomâ Deus velit voluntate antecedente illos ſaluari; nunquam tamen docuit S. Thomas media illis ad ſalutem & baptiſmi ſuſceptionem neceſſaria, vi huius voluntatis, à Deo decerni.

Quare non eſt voluntas antecedens, ſed conſequens, quæ præparat & confert media neceſſaria ad ſalutem hominum qui ſaluantur. Nec dicitur voluntas antecedens ex hoc quod omnia hominum merita antecedat, & conſequens ex hoc quod ſequatur præuiſionem meritorum: ſed antecedens dicitur, quia præcedit conſiderationem rerum, vt ſunt in particulari, eſtque ſimplex velleïtas reſpiciens res in generali, ex quâ nullus effectus ſequitur, ac nullum medium decernitur ad id conſequendum quod Deus hoc modo vult. Voluntas autem conſequens includit omnem

voluntatem

voluntatem producentem effectum aliquem, diciturque consequens, quia sequitur considerationem rerum vt sunt in seipsis, & secundum suas circumstantias particulares : atque ita duplex est in Deo voluntas consequens, alia iustitiæ, alia misericordiæ ; & quia Deus iustus neminem sine merito punit ac damnat, voluntas consequens iustitiæ, non ob rationem generalem voluntatis consequentis, sed ob rationem voluntatis quæ est ex iustitiâ, supponit semper in iis qui damnantur merita eorum damnationis, scilicet peccatum originale vel actuale : sed voluntas consequens misericordiæ quæ salutem electorum respicit, non supponit in eis vllorum meritorum præuisionem, quia ante gratiam nulla sunt merita, cum ipsa sit causa & origo meritorum omnium.

Itaque ex voluntate illâ antecedente saluandi omnes homines, nulla media, nullæ gratiæ ad salutem hominibus, vt sunt, præparantur & conferuntur : quia voluntas antecedens respicit solùm naturam, vt est à Deo condita. In quantùm autem natura post peccatum originale considerater, vel Deus vult homines aliquos saluari, & ex vi huius voluntatis, quæ consequens dicitur, præparat illis omnia beneficia ad salutem necessaria, quibus certissimè liberentur, & ad vitam æternam perueniant ; sicut docet S. Thomas. *Sub prædestinatione*, inquit in 8. ad Rom. lect. 6. *cadit omne beneficium salutare quod est homini ab æterno diuinitùs præparatum.* Et infra. *Vocatio est efficax in prædestinatis, & iustificatio nunquam in eis frustratur.* Et qq. disp. de veritate q. 6. de prædestinatione art. 3. *Liberum arbitrium potest deficere à salute, tamen in eo quem Deus prædestinat tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadat quòd resurgat, sicut exhortationes & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia huiusmodi quibus Deus adminiculatur homini ad salutem.* Quod etiam S. Augustinus expressè dicit de corrept. & grat. c. 17. his verbis. *Quicumque ab illâ originali damnatione istâ diuinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium quòd & procuratur eis audiendum Euangelium, & cùm audiunt credunt*, &c. Vel Deus non vult aliquos saluari & à massâ perditionis, per peccatum originale factâ erui, & illis non præparat media omnia ad salutem necessaria, siue eis non procurando lauacri gratiam, antequàm ex hâc vitâ exeant, si paruuli sint ; ac si adulti sint, non procurando eis Euangelium prædicari, seu non dando gratiam quâ credant, seu non dando gratiam quâ vsque ad mortem in fide Christi & charitate perseuerent, vt dicit idem S. Augustinus eodem cap. 7. de corrept. & grat. *Ac per hoc*, inquit, *& qui Euangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseuerantiam non acceperunt*, &c. *non sunt ab illâ conspersione discreti, quam constat esse damnatam.* Et tamen vult eos omnes voluntate illâ antecedente saluari, ratione humanæ naturæ quam ad salutem fecit, non considerando particulares conditiones quæ ipsam circumstant, puta quod sit per peccatum primi hominis corrupta, & damnationi obnoxia : iis autem qui credunt & non perseuerant vsque in finem, dat quidem multa gratiæ efficacis beneficia ex voluntate consequente, non quâ simpliciter & absolutè velit eos saluari, sed quâ vult simpliciter eos ad tempus credere, & præsentem iustitiam habere. *Secundum ergo diuinam prouidentiam*, inquit S. Thomas quodlib. 3. art. 11. ad 7. *quibusdam datur donum gratiæ ad præsentem iustitiam, & tamen non datur eis donum perseuerantiæ. Quod eo præcipuè fine ita Deus ordinauit*, inquit S. Augustinus de cor-

rept. & grat. c. 13. *ne fortè quis extollatur, sed omnes etiam qui benè currunt timeant, dum occultum est qui perueniant. Propter ergo huius vtilitatem secreti credendum est quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseuerandi vsque in finem in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter ac iustè viuere, & postea cadere, neque de hac vitâ priusquam hoc eis contingat auferri.* Ergo ex S. Thomæ circa voluntatem Dei pro omnium hominum salute doctrinâ, gratia sufficiens communis astrui nullomodò potest, siue considerentur ea quæ de antecedente & consequente voluntate docuit, siue alij modi, secundum quos exposuit illud Apostoli, *Deus vult omnes homines saluos fieri.*

Circa hanc autem de voluntate Dei antecedente pro omnium hominum salute doctrinam, S. Rhemigius Archiepiscopus Lugdunensis, & eadem Ecclesia in lib. de tribus Epistolis c. 11. 12. & 13. monent cauendum esse maximè, ne per hanc expositionem falso & Pelagiano sensui occasio præbeatur: scilicet tradunt quatuor modos à S. Thomâ allatos intelligendi huius Apostolici dicti *Deus vult omnes homines saluos fieri.* 1. de generibus singulorum. 2. per id quod nullus nisi Deo volente saluatur. 3. per id quod Deus facit sanctos velle & optare vt omnes saluentur. Quartum modum sic exponunt. *Ita fit etiamsi secundum pium quorumdam Patrum piorum sensum, Deus vult omnes homines saluos fieri, bonitate Creatoris, quâ Creaturam suam benè à se conditam perire non vult, id ipsum iterum nolit Iudicis æquitate, quâ eamdem Creaturam suam vel originali vel etiam actuali peccato nequiter inquinatam & vitiatam, impunitam esse non sinit.* Qui quartus modus cum dictis à S. Thomâ de voluntate antecedente conuenit. De hoc sic loquuntur. *In tribus itaque prioribus modis, & vera omninò, & salubris intelligentia est: in quarto autem modo illud sine dubio cauendum, quia & occasionem Pelagianæ prauitati præbet, quòd Deum vt saluet homines humanas expectare asserit voluntates.* Et infra: *Quod autem ibi simpliciter intelligitur, Deum omnes homines velle saluos fieri, bonitate scilicet Creatoris; ita, vt putamus, fideliter potest recipi, si hanc voluntatem bonitatis suæ erga salutem hominum non credat, humanâ obsistente voluntate, implere non posse, sed obsistente humanâ iniquitate implere nolle.*

Itaque, iuxta huius Ecclesiæ doctrinam, voluntas hæc generalis & antecedens, quæ & conditionata dicitur, potest duobus modis intelligi; alio vero & Catholico; alio falso & Pelagiano: verus & Catholicus est. *Quòd*, vt inquit Petauius Theolog. dogm. tomo 1. l. 9. c. 7, *Deus vellet omnes homines saluos fieri, nisi eos primi culpâ parentis odiosos fecisset.* Falsus & Pelagianus est, quòd Deus, quantùm est ex se, homines, etiam vt per primi hominis peccatum sunt corrupti, considerans, habet veram & efficacem voluntatem saluandi omnes homines si ipsi velint, ex hâc voluntate eis media necessaria & gratias sufficientes confert vt saluentur, & in ipsorum nutu est vt iis vtantur & per eas saluentur. Vnde fit vt cùm omnes non velint iis vti & saluari, Dei voluntas in multis non impleatur, & sit sine effectu; imò non magis impleatur in prædestinatis quàm in reprobis: quia iuxta hanc sententiam, nulla est alia Dei voluntas circa prædestinatos, quàm vt saluentur si velint, quæ eadem est circa reprobos: tam reprobi autem quàm prædestinati saluantur si velint, nec contingit prædestina-

tos potius saluari quam reprobos ob diuersitatem voluntatis Dei, quæ in se eadem est circa horum & illorum salutem, sed ex diuersitate voluntatis hominum, quia scilicet Deo volente æqualiter vtrosque saluare, alius vult saluari, & alius non vult. Et hic sensus falsus & Pelagianus est, quia necessariò supponit, quòd Deus expectat hominum voluntates, nec in eis motum bonum ipse per suam gratiam operatur; quòdque voluntas Dei eorum salutis causa non est. Quæ doctrina à Concilio Arausicano can. 4. damnata est, vniuersæ S. Thomæ de diuinâ prædestinatione, voluntate & gratiâ doctrinæ contraria, totisque S. Augustini libris de errore conuicta.

Id S. Fulgentius cum aliis quindecim Africæ Episcopis in lib. de Incarnat. & Grat. ad Petrum Diaconum, & alios ex oriente Romam fidei causâ missos, expresse refutat cap. 29. asseritque eos falli, nec considerare quæ scriptura de diuinæ voluntatis omnipotentiâ dicit, qui existimant diuinam voluntatem æqualiter se habere erga saluandos & damnandos. Hæc sunt horum sexdecim Episcoporum verba. *Illud verò Apostolicum, vbi dicitur de Deo, Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, non sicut oportet intelligunt, qui hanc Dei voluntatem sicut in vasis misericordiæ, sic & in vasis iræ accipiendam existimant, minùs considerantes veracissimam scripturæ sententiam, quæ diuinæ commendans omnipotentiam voluntatis: Omnia, inquit, quæcumque voluit fecit in cælo & in terrâ, in mari & in omnibus abyssis.*

Rectissimè Estius annotauit hunc sensum esse Pelagij: *Sciendum est*, inquit, in 1. Ep. ad Tim. c. 2. *nonnullos & Apostolicam sententiam hoc modo interpretari, qui vult omnes homines saluos fieri, modò vt ipsi velint. Huiusmodi enim conditionem in verbis Apostoli latere existimant Ambrosiaster & Pelagius: ab his reipsa non dissentiunt, qui sententiam ad hunc modum supplent; qui vult, quantùm in ipso est, omnes homines saluos fieri. Dicunt enim Deum omnibus hominibus suppeditare media sufficientia ad salutem consequendam; atque id volunt in his Apostoli verbis significatum esse.*

Rectissimè etiam idem Theologus in 1. dist. 46. §. 2. *Non debemus*, inquit, *in Deo imaginari, sicut est in hominibus, voluntatem, studium, conatum aliquem quo velit, studeat, nitatur, &, quantùm in ipso est, agat vt omnes homines saluentur, quod tamen propterea non assequatur, quia bonæ eius voluntati obsistit mala voluntas hominum, quâ præualente atque impediente frustretur voluntas Dei: quæ opinio & potentiæ diuinæ detrahit & felicitati. Nam si non potest Deus quod vult, impotens est, si non assequitur quod optat, infelix est & miser.*

ARTICVLVS V.

In quo ostenditur ex iis quæ S. Thomas docet de morte Christi pro omnibus, quantùm ad sufficientiam, gratiam sufficientem communem astrui non posse.

MIROR eorum in S. Thomæ doctrinâ inquirendâ oscitantiam, qui ex his quæ de sufficientiâ mortis Christi pro omnium hominum salute, & omnium peccatorum deletione docet, gratiam Christi actualem, quam sufficientem vocant, in omnes homines transfundi intulerunt, & etiam in fidei dogma ex morte Christi pro omnibus consequens transformarunt. Inuestigabo quidquid S. Thomas hac de re tractauit: proponam primùm quæ in libris in Sententias: deindè quæ in Commentario in Pauli Epistolas: demùm quæ in Summâ habet; ostendamque Christum mortuum esse pro omnibus quoad sufficientiam, iuxta S. Thomam nihil aliud esse, quàm mortem Christi habere in se virtutem ad omnes homines saluandos & omnia peccata delenda sufficientem; & Christum sufficienter per mortem suam mereri & operari, nihil aliud esse quàm eius mortem habere in se tantam merendi & operandi virtutem, quanta requiritur.

In 3. dist. 19. q. 1. art. 1. in quo quærit, *Vtrum per passionem Christi simus liberati à peccato?* Ad 1. quæstionem sic respondet. *Solus Christus aliis potest sufficienter mereri; quia potest in naturam, in quantùm Deus est, & charitas sua quodammodò est infinita, sicut & gratia, vt supra dictum est: in hoc autem pro totâ naturâ meruit, in quo debitum naturæ, scilicet mortis, quæ pro peccato ei debebatur, exoluit ipse peccatum non habens; vt sic non pro se mortem soluere teneretur, sed pro naturâ solueret: vnde satisfaciendo pro totâ naturâ, sufficienter meruit peccatorum remissionem aliis qui peccata habebant.*

Deinde ad 4. *Christus, in quantùm nobis influxit per meritum, dicitur caput nostrum, vt supra dictum est, ex capite autem non recipitur influxus in membris diuisis, sed in membris coniunctis capiti, quantumcumque caput ex se sufficiens sit ad influendum; vnde quamuis meritum Christi sit sufficiens ad delendum peccata, tamen ad efficientiam deletionis requiruntur ea quæ capiti coniungunt. huiusmodi autem sunt fides & charitas; & ideò Magister assignat fidem passionis & charitatem, quasi causas efficientiæ deletionis culpæ: causam tamen sufficientiæ assignat in hoc quod dicit, quòd Mors Christi est verum sacrificium per quod peccata delentur. Vnde quamuis ex aliis beneficiis, & sanctorum exemplis charitas excitetur; non tamen attingit merito sufficienti ad culpæ deletionem, in quantùm ex eis excitatur, sed in quantum excitatur ex passione Christi.*

Ex hoc loco, caput ex se sufficiens esse ad influendum in omnia membra, non est influxum habere in omnia membra, seu conjuncta sint, seu diuisa, sed habere in se virtutem influendi in omnia, sic tamen vt influxum habeat in ea solùm quæ conjuncta sunt. Pariter ergo meritum Christi esse sufficiens ad delenda peccata, non est Christum vt caput influere in omnes homines, sed habere ex se virtutem influendi in omnes, licet in-

fluxum ſolum habeat in aliquos per fidem & charitatem, per quæ homines illi vt capiti conjunguntur. Itaque Chriſti meritum eſſe ſufficiens ad delenda omnia peccata & ad ſaluandum omnes homines, non eſt Chriſtum mereri vt actu communicentur omnibus gratiæ actuales ad peccatorum remiſſionem, & ad ſalutem ſufficientes; quod non fit ſine influxu actuali Chriſti: ſed nihil aliud eſt quàm meritum Chriſti habere in ſe vim ac virtutem delendi omnia peccata, & ſaluandi omnes homines: adeò vt quicumque Chriſto per fidem & Sacramenta conjungitur, eius meriti effectum in ſe recipiat.

Id expreſsè dicit in reſponſione ad 2. quæſtionem. *Dicendum*, inquit, *quod ad hoc quòd aliquid in alterum effectum inducere poßit, duo requiruntur; vnum ex parte agentis, ſcilicet quod habeat virtutem ſufficientem ad inducendum illum effectum: alterum ex parte recipientis, vt ſcilicet diſpoſitum ſit ad ſuſcipiendum actionem: Chriſti autem qui in nobis meruit deletionem peccatorum, inuenitur ſufficientia ad delendum omnia peccata noſtra ex duobus, ſcilicet ex actione in qua meritum conſiſtit, quæ agit vi diuinâ, eo quod eſt actio Dei & hominis, vt dictum eſt, & ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam. Et iterum ex eo quod paßio abſtulit, ſcilicet animam Deo vnitam, quæ etiam habebat infinitum valorem, ex hoc quod eſt Deo vnita, & ex hoc eſt infinita efficacia in ſatisfaciendo. Ex parte autem noſtra requiritur, vt nos præparemus ad meriti Chriſti effectum in nobis ſuſcipiendum per fidem intellectus, & charitatem affectus, & per imitationem operis; quod quidem non contingit in omnibus: & ideò quoad ſufficientiam ſatisfactionis & meriti, omnia peccata per Chriſti paßionem deleta ſunt; non autem quantùm ad efficientiam.*

Ex hoc loco ſufficientia Chriſti ad deletionem peccatorum eſt ſolùm ex parte Chriſti, vt habentis in ſe virtutem ſufficientem ob vnionem verbi ad delendum peccata, non autem vt dantis hominibus gratias aliquas actuales; nec etiam eſt ex parte hominum gratiam recipientium; ſed hoc quod eſt Chriſtum mereri ac dare aliquas gratias ſalutares hominibus, & homines eas recipere pertinet ad efficientiam meriti Chriſti. Cùm enim omnes gratiæ Chriſti, ſeu ſufficientes, ſeu efficaces, ſint effectus meriti Chriſti, quoties aliqua datur, id meritum Chriſti non ſolùm ſufficienter, ſed etiam efficienter operatur.

Ibidem infra: *Ad 1. dicendum*, inquit, *quòd in illis qui damnantur eſt indiſpoſitio ad recipiendum effectum meriti Chriſti, vnde ex hoc contingit quod eorum peccata non delentur, non ex inſufficientiâ meriti Chriſti.*

Et ad 3. *dicendum quod paßio Chriſti, quantùm ad ſufficientiam, poteſt delere peccata, etiam antequàm fiant; ſed efficientia deletionis non eſt niſi poſtquàm aliquis à peccato commiſſo auertitur: ſicut medicina ſufficiens ad ſanandum paratur interdum, antequàm aliquis infirmetur, ſed non ſanatur per ipſam actu, niſi poſtquàm infirmus fuerit.*

Ex his etiam patet meritum Chriſti eſſe ſufficiens, & paſſionem eius habere ſufficientiam, nihil aliud eſſe quàm in ſe habere virtutem quanta requiritur: ſiquidem dicitur ſufficiens etiam quoad peccata quæ non ſunt, ſicut medicina dicitur ſufficiens ad ſanandum alicuius morbum qui nondum eſt

Art. 2. in c. *Poteſtatem igitur diaboli quâ victos detinet, Chriſtus per paßionem ex toto amouit, quantum ad ſufficientiam, licet non quantùm ad efficientiam,*

nisi in illis qui vim passionis suscipiunt per fidem, charitatem & Sacramenta, & per hoc dicitur dominium diaboli euacuasse: sed potestatem quâ impugnat non ex toto euacuauit, sed debilitauit dum ipsum hostem vicit, & hominibus auxilia multa ad resistendum tribuit, sicut Sacramenta, gratiam abundantiorem, & alia huiusmodi. Hoc etiam nihil aliud significat, nisi passionem Christi in se habere virtutem amouendi potestatem diaboli, ita vt eam in omnibus qui vim eius suscipiunt, per fidem & charitatem, actu seu efficienter amoueat. Cùm dicit autem Christum per suam passionem multa auxilia, puta Sacramenta, gratiam abundantiorem, & alia hominibus tribuisse, nihil significat, nisi ea parata esse omnibus hominibus per eius mortem, & inuitis dari. Si enim hoc esset Christum per passionem suam singulis gratiam abundantiorem communicare, dicendum foret etiam singulis Sacramenta per eius mortem conferri, quod omninò falsum est. Quot enim paruuli & adulti sine baptismi Sacramento decedunt?

Deinde ad 4. *Dicendum*, inquit, *quòd hoc quòd Idololatræ adhuc manent sub seruitute dæmonis, contingit ex eo quod auxilia quæ sunt ex passione Christi accipere negligunt.*

Et ad 5. *Dicendum quod multitudo malorum, quæ erunt in vltimis temporibus, non erit ex hoc quod virtus passionis Christi deficiat; sed quia armaturam Dei, quâ armati sunt per passionem Christi, abjicient vel contemnent; quia refrigescet charitas multorum, & ideò non est mirum si deuincantur.* Hoc est, fidem & Sacramenta & alia remedia, seu auxilia per Christum parata, abjicient & contemnent.

Art. 3. ad 1. quæstionem: *Christus igitur per passionem suam à pœnâ æternâ quæ debetur originali* (peccato) *quod omnes contrahunt, dupliciter absolui scilicet auferendo reatum, quantùm ad illos qui participes efficiebantur redemptionis eius, & adhuc viuebant, & auferendo pœnam quantùm ad illos qui mortui erant; ab omnibus quidem, quantùm ad sufficientiam, sed quantùm ad efficientiam ab illis in quibus nullum inueniebatur.* Quod est autem Christum pœnam peccati originalis, quæ consistit in carentiâ visionis diuinæ, ab omnibus qui mortui erant, auferre quantùm ad sufficientiam, est ne dare omnibus mortuis media sufficientia ad visionem Dei consequendam? Quid absurdius? Sed est passionem Christi habuisse in se virtutem sufficientem ad omnes mortuos ab hac pœnâ absoluendos, à quâ eos solùm, in quibus nullum peccatum inueniebatur, efficienter absoluit.

Ad 2. quæstionem ostendit quod mors Christi liberatâ pœnâ temporali sufficienter, quantùm ad omnes, non autem efficienter, nisi quantùm ad eos qui eius passionis participes sunt, ita vt tamen solùm in fine mundi ab omnibus sanctis pœnæ omnes auferendæ sint. Hæc autem sufficientia solam virtutem liberandi ab omni pœnâ morti Christi inexistentem significat.

Quartum autem argumentum sic proponit. *Positâ causâ sufficienti ponitur effectus: sed adhuc in illis qui vim passionis Christi omnibus modis in se excipiunt, manet pœna temporalis: ergo passio Christi non liberat à pœnâ temporali.* Sic respondet.

Ad 4. dicendum quod in causis quæ agunt ex ordinatione sapientiæ, non est necessarium quod positâ causâ statim ponatur effectus: sed tunc effectus

ponitur, quando sapientiæ ordo requirit, & taliter agit passio Christi. Similiter ergo licet passio Christi sit causa sufficiens omnium gratiarum quæ hominibus dantur, tamen non est necesse positâ causâ poni hunc effectum, alicuius scilicet gratiæ communicationem: sed tunc effectus ille ponitur, hoc est, gratia aliqua actualis datur, quando sapientiæ ordo requirit. Atque ita sicut passio Christi est causa sufficiens liberationis ab omni peccato & ab omni pœnâ quoad omnes, propter virtutem liberandi, licet actu nec omnia peccata, nec omnes pœnæ auferantur, nec omnes homines liberentur; ita etiam est causa sufficiens omnium gratiarum actualium, seu quæ sufficientes, seu quæ efficaces dicuntur, & quoad omnes homines: quia scilicet virtutem habet eas conferendi, licet actu gratiæ etiam sufficientes nec omnibus, nec semper conferantur.

Denique dist. 20. q. 1. art. 1. ad 1. quæstionem ad 2. *Dicendum quod hoc quod omnes homines non reparantur, non est ex insufficientiâ medicinæ reparantis, cum sit sufficiens, quantùm in se est, ad reparandum omnes qui naturam humanam habent, vel habere possunt: sed ex defectu eorum qui reparationis effectum in seipsis impediunt.*

Ergo iuxta S. Thomam in Sententias certissimum est sufficientiam passionis Christi prò omnium salute non consistere in auxilio omnibus collato, sed in virtute de se ad omnes saluandos sufficiente.

Iam quæ in Paulum docet expendenda sunt. In 2. caput ad Hebr. lect. 3. in hæc verba. *Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem,* sic loquitur: *Pro omnibus autem dupliciter potest intelligi, vt vel sit distributio accommoda pro omnibus prædestinatis. Pro istis enim tantum habet efficaciam, vel absolutè pro omnibus quantùm ad sufficientiam: sufficiens enim, quantum de se, omnibus est. 1. Tim. 4. Qui est Saluator omnium, maximè autem fidelium. Chrysostomus: pro omnibus hominibus generaliter mortuus est, quia omnibus pretium sufficit, & si omnes non credunt, ipse tamen quod suum est impleuit.* In id autem 1. Tim. 4. *qui est Saluator omnium hominum, maximè autem fidelium*, hæc habet quæ ad gratiam communem astruendam nullomodò prosunt. *Et sustinemus propter spem vitæ (quia speramus in Deum viuum) qui est Saluator vitæ præsentis & futuræ. Item ex officio Dei, cuius est saluare, Isaiæ 43. Non est absque me Saluator, & ideò incarnatus est Deus & vocatus est Iesus. Math. 1. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum: & Iesus idem est quod Saluator; quia saluat salute corporali quoad omnes, & ideò dicit omnium hominum: item spirituali quoad bonos & ideò dicit, & maximè fidelium.*

Et in 1. ad Tim. 2. lect. 1. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, pro aliquibus efficaciter, sed pro omnibus sufficienter: quia pretium Sanguinis eius est sufficiens ad salutem omnium; sed non habet efficaciam nisi in electis propter impedimentum.*

Itaque S. Thomas his in locis nonnisi de sufficientiâ pretij, siue de eius virtute, magnitudine & potentiâ pro omnium salute loquitur, secundum illud S. Prosperi in responsione ad objectionem primam Vincentianam, *quoad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet causam generis humani, Sanguinis Christi redemptio est totius mundi.* Sed mortem Christi esse pretium sufficiens pro omnium salute, non est, per mortem Christi conferri & applicari omnibus auxilia actualia sufficientia

ad ſalutem, ſed eſt illam habere in ſe vim & virtutem ſaluandi omnes homines & mundandi omnia hominum peccata, adeò vt ſi aliqui non ſaluentur, id non ex defectu virtutis mortis Chriſti, ſed ex defectu voluntatis humanæ, atque ex peccato, ſeu originali, ſeu actuali proueniat; & propter hoc dicit eam *non habere efficaciam niſi in electis, propter impedimentum*, vt mox exponemus.

Id rectiſſimè annotauit, & ex paruulorum exemplo quibus per baptiſmum ſuccurri non poteſt veriſſimè confirmauit Facultas Duacenſis in Cenſurâ aſſert. 7. *Sufficientia ergo*, inquit, *quam poſtulat generalis redemptio, in pretio Sanguinis Chriſti eſt; non autem in auxilio omnibus collato, vt prætendit obiectio. Nam alioquin etiam paruulis, quibus per baptiſmum ſuccurri non potuit, tale auxilium tribuendum erit, aut certè dicere oportebit, non pro illis Chriſtum ſe dediſſe in redemptionem, & ita non pro omnibus.*

Hæc eſt Concilij Tridentini doctrina, hic ſenſus, cum ſeſſ. 6. can. 3. dicit *quod etſi pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, ſed hi duntaxat, quibus meritum eius communicatur*: ſcilicet per fidem quam omnes non receperunt. Nam vt dicit idem Concilium ſeſſ. 6. can. 2. *Hunc propoſuit Deus propitiatorem per fidem*: ergo nec gratiam actualem ſufficientem dictam, per quam venitur ad fidem, & bona voluntas eſſe incipit, omnes homines vi mortis Chriſti recipiunt, cùm ipſa ſit aliquod beneficium mortis Chriſti, & ex eius merito confertur. Itaque iuxta Concilium Tridentinum Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, quia ſcilicet mors eius virtutem habet omnes omninò homines redimendi, & ab omni peccato liberandi, quanquam omnibus per fidem, aut alia beneficia ſalutaria meritum eius non communicetur.

Hanc Concilij Tridentini doctrinam Catechiſmus eiuſdem Concilij apertiùs expreſſit parte 2. de Sacramento Euchariſtiæ cap. 4. ſect. 24. his verbis. *Nam ſi eius virtutem inſpiciamus, pro omnium ſalute ſanguinem à Saluatore effuſum eſſe fatendum erit: ſi verò fructum quem homines ex eo perceperint cogitemus, non ad omnes, ſed ad multos tantùm eam vtilitatem peruenire facilè intelligemus.*

Dicitur autem *pro prædeſtinatis tantùm habere efficaciam*, ſeu *non habere efficaciam niſi in electis, propter impedimentum*, ſcilicet quantùm ad conſecutionem vitæ æternæ, ſiquidem in non electis qui baptiſati ſunt, qui in Chriſtum credunt ac piè viuunt habet efficaciam, quantùm ad remiſſionem peccatorum per baptiſmum, & quantùm ad omnia beneficia ſalutaria, ſeu auxilia actualia quæ per Chriſtum recipiunt, cum baptiſmus, fides, & omnes Chriſti gratiæ ſint effectus mortis Chriſti. Quare gratiæ ſufficientes non ſunt à morte Chriſti ſolùm, conſideratâ ſecundum ſufficientiam, ſed ſunt à morte Chriſti etiam conſideratâ ſecundum efficaciam ſeu efficientiam, vt anteà ex 3. in Sentent. notauimus: ſiquidem illæ, ſicut & cæteræ, ſunt propriè effectus & merita mortis Chriſti. Atque ita ſi Chriſtus morte ſuâ omnibus gratias ſufficientes meruiſſet ac contuliſſet; eſſet mortuus pro omnibus, non ſolùm quantùm ad ſufficientiam pretii, ſed etiam quantum ad efficaciam ſeu efficientiam & applicationem, non quidem pro vitâ æternâ dandâ, ſed pro aliis beneficiis ſalutaribus conferendis. Vbi autem S. Thomas dixit mortem Chriſti habere efficaciam ſeu efficientiam in omnibus hominibus, & omnibus applicari?

Meritum

Meritum Christi, inquit qq. disp. de veritate. q. 29. quæ est de gratiâ Christi art. 7. ad 4. *Quantùm ad sufficientiam, æqualiter se habet ad omnes, non autem quantùm ad efficaciam.* Et ad 11. *hoc ipsum gratis alicui nostrum à Deo confertur, quod efficaciam meriti Christi consequatur.*

Louanienses hâc eàdem responsione assertionem septimam Iesuitarum refutarunt, & censuræ notâ affecerunt. Talis enim erat assertio. *Deus voluit dare Christum in redemptionem pro omnibus, nullo excepto: ergo omnibus præparauit sufficientia remedia per Christum. Probatur consequens. Quia eatenùs est Christus omnium Redemptor, quatenùs per ipsum dantur omnibus sufficientia auxilia, quibus resurgant à peccatis. Si enim non darentur sufficientia, verus non esset eorum Redemptor, quia neque quoad sufficientiam, neque quoad efficaciam.* Hanc ratiocinationem huiusmodi Censurâ afficiunt.

Non dissimilis erat olim Massiliensium ratiocinatio: sed cui sic respondendum. Christus Redemptor est omnium, quoad pretij sufficientiam, quia merito sanguinis omnes à peccatis liberari possent, si crederent: non est autem Redemptor omnium secundum efficaciam, quia non omnibus per eum datur vt credant. Vt enim infidelis credat, præter prædicationis beneficium, necessarium gratiæ specialis donum, quo fiat vt prædicationi consentiat.

Itaque omninò absurdum est, & à S. Thomæ mente alienum, ex iis quæ de morte Christi, quantùm ad sufficientiam pretij, pro omnibus oblatâ docet, velle illi gratiæ sufficientis omnibus vi mortis Christi præparatæ ac datæ doctrinam affingere, iuxta quam dicendum esset Christum pro omnibus, non solùm quoad sufficientiam, sed etiam quoad efficaciam mortuum esse.

Neque etiam hæc eadem verba, *Sed non habet efficaciam nisi in electis propter impedimentum*, gratiæ sufficienti communi vllo modo fauent, imò eam iuxta S. Thomæ doctrinam omnibus non dari supponunt. Ostendimus enim Sect. 1. art. 1. iuxta S. Thomam, gratiam non deesse quidem hominibus, nisi ob impedimentum, sed probauimus simul verum esse omnes homines post peccatum primi parentis impedimentum gratiæ præstare, ac Deum singulari gratiâ quam nemini debet, & quam largitur quibus vult, in aliis hoc impedimentum remouere, & in aliis ex iustitiâ non remouere. *Quòd ergo*, inquit in 12. ad Hebr. lect. 3. *à quibusdam remouetur illud obstaculum, hoc est ex misericordiâ Dei, quòd autem non remouetur, hoc est ex iustitia eius.* Sicut ergo Deus omnibus gratiam non dat ad remouendum impedimentum, ita mors Christi non habet efficaciam in omnibus ad remouendum impedimentum, hoc est, per illam non applicatur, nec datur omnibus gratia ad idem impedimentum remouendum.

Itaque à S. Thomæ doctrinâ & sensu omninò aberrant, qui hæc verba ita intelligunt, vt dicant mortem Christi pro nutu liberi arbitrij gratiâ sufficiente sibi per illam oblatâ & collatâ, provt vult, vtentis vel non vtentis, in hominibus efficaciam habere, & hanc efficaciam à Dei electione & misericordiâ non procedere, nec Dei esse facere vt mors Christi, quæ pro omnibus sufficiens est, in aliquibus provt voluerit efficaciam habeat: imò hunc sensum velut Pelagianum S. Thomas rejicit, cùm dicit in 12. ad Hebr. *Ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagij*, vt latè ostendimus Sect. 1. art. 1.

ſed S. Thomas nihil aliud hoc loco & quouis alio docuit, niſi ſolam corruptionem malitiamque hominum obſtare, ne omnes fruantur pretio ſanguinis Christi, quod ad omnia mundi crimina & peccata delenda de ſe ſufficientiſſimum eſt, eo omnes frui poſſe ſi in Chriſtum crederent, ac ſi omnibus fidem in Chriſtum per Chriſtum non det, cauſam ab eorum peccatis repetendam eſſe, per quæ hâc gratiâ indigni ſunt, quanquam ſingularis miſericordiæ abundantiâ aliquos ex his per Chriſtum, eligat, in quibus non obſtante eorum indignitate cum aliis communi, impedimenta quæ gratiæ ponunt per gratiam ſuam tollit ac ſuperat; atque ita miſericorditer facit, vt illis effectus meritorum Chriſti conferatur, & in his Chriſti paſſio efficaciam habeat, quam in aliis non habet ob impedimenta quæ ipſi ponunt, quæ Deus per ſimilem miſericordiam iudicio iuſto remouere non voluit.

Id omne S. Thomas de merito Chriſti loquens expreſsè docet in qq. diſp. q. 29. de gratia Chriſti art. 7. in quo quærit, *Nùm Chriſtus aliis mereri potuerit?* Ad 4. quartum argumentum ſic proponit. *Meritum Chriſti æqualiter ſe habet ad omnes homines, quantùm eſt de ſe: ſi igitur alicui Chriſtus meruit ſalutem, omnibus meruit: ſed meritum Chriſti fruſtrari non poteſt: ergo omnes ſalutem conſequuntur, quod patet eſſe falſum.* Sic reſpondet.

Ad 4. dicendum quod meritum Chriſti, quantùm ad ſufficientiam, æqualiter ſe habet ad omnes, non autem quantùm ad efficaciam; quod accidit partim ex libero arbitrio, partim ex diuinâ electione, per quam quibuſdam miſericorditer effectus meritorum Chriſti confertur, quibuſdam verò iuſto iudicio ſubtrahitur. Et ad 13. *Hoc ipſum gratis alicui noſtrum à Deo confertur, quod efficaciam meriti Chriſti conſequatur.* Et quod iam retulimus in 3. diſt. 19. q. 1. art. 3. ad primam quæſtionem ad 4. *In cauſis quæ agunt ex ordinatione ſapientiæ, non eſt neceſſarium quod poſitâ cauſâ ſtatim ponatur effectus; ſed tunc effectus ponitur, quando ſapientiæ ordo requirit, & taliter agit paſsio Chriſti.* Et 3. p. q. 8. art. 3. ad 1. *Dicendum* (inquit) *quod illi qui ſunt infideles, etſi actu non ſint de Eccleſiâ, ſunt tamen de Eccleſiâ in potentiâ, quæ quidem potentia in duobus fundatur: primò quidem & principaliter in virtute Chriſti, quæ eſt ſufficiens ad ſalutem totius humani generis; ſecundariò in arbitrij libertate.* Docet autem eodem art. in Corp. pendere à diuinâ prædeſtinatione, quòd potentia ſecundum quam ſunt de Eccleſiâ & vniuntur Chriſto vt capiti, reducatur ad actum. *Quartò*, inquit, *Chriſtus eſt caput eorum qui ſibi vniuntur ſolùm in potentiâ, nondum reductâ ad actum, quæ tamen eſt ad actum reducenda, ſecundum diuinam prædeſtinationem.*

Dicet aliquis ſufficientiam pretij ſecundum quam Chriſtus pro omnibus hominibus mortuus eſt, intelligi non poſſe de ſolâ magnitudine pretij pro omnium ſalute ſufficientiſſimi; quia eodem ſenſu dici poſſet mortuus etiam pro dæmonibus, cùm pariter mors eius ſit pretium pro eorum ſalute ſufficiens, quantùm ad virtutem redimendi, vt pote infinitam.

Reſpondeo, etſi ſit virtus infinita in Chriſto ad redimendum etiam dæmones, tamen dici non poſſe mortuum pro dæmonibus, nequidem ſufficienter, ſeu quantùm ad ſufficientiam pretij; quia ſcilicet ad hoc vt Chriſtus dicatur ſufficienter mortuus pro aliquibus, duo requiruntur; vnum ex parte Chriſti, vt ſcilicet habeat virtutem in ſe ſufficientem ad

illos redimendos; alterum ex parte subiecti, scilicet vt sit capax recipiendi influxum & actionem Christi, quod fit per fidem & Sacramenta. Licet autem sit in Christo virtus infinita, & ad redimendos etiam dæmones sufficiens; quia tamen non sunt capaces recipiendi influxum & actionem Christi per fidem & Sacramenta, si quidem eorum natura irreparabiliter est damnata, & in malo obstinata, ac sunt extra statum merendi & salutem consequendi, atque ita non sunt in potentiâ vt Christo vniantur; ideò Christus non potest dici sufficienter mortuus pro dæmonibus. Quamobrem nullam causam nullumque remedium pro eorum liberatione instituit: omnes autem homines quamdiu sunt in viâ, vel recipiunt actu, vel sunt capaces recipiendi influxum & actionem Christi per fidem & Sacramenta, vel actu vniuntur Christo, vel sunt in potentiâ vt Christo vniantur, & hæc potentia reducenda est ad actum in aliquibus, scilicet in iis omnibus qui Christo per fidem & Sacramenta vniendi sunt, & in aliquibus nunquam reducenda est ad actum, puta in paruulis sine baptismo morientibus. Vnde docet S. Thomas Christum esse caput omnium hominum, quia omnes vniuntur Christo vel actu, vel in potentiâ, etsi aliqui sint in quibus ista potentia nunquam ad actum reducenda est. *Christus*, inquit 3. p. q. 8. art. 3. *est caput omnium hominum, sed secundum diuersos gradus. Primò enim & principaliter est caput eorum qui actu vniuntur sibi per gloriam. Secundò eorum qui actu vniuntur sibi per charitatem. Tertiò eorum qui actu vniuntur sibi per fidem. Quartò verò eorum qui sibi vniuntur solùm in potentiâ nondum reductâ ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda secundum diuinam prædestinationem. Quintò verò eorum qui in potentiâ sunt sibi vniri, quæ nunquam reducetur ad actum, sicut homines in hoc mundo viuentes qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc seculo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi, quia iam nec sunt in potentiâ vt Christo vniantur.*

Itaque Christus pro omnibus omninò hominibus mortuus est sufficienter, seu quantùm ad sufficientiam pretij, quia habet sufficientem virtutem ad omnes omninò homines redimendos, & prætereà nullus homo est qui dum est in viâ, non recipiat actu, aut non sit capax recipiendi influxum & actionem Christi, seu qui Christo per fidem & Sacramenta non vniatur, vel actu, vel in potentiâ; quod cùm de dæmonibus dici non possit, dici etiam non potest pro iis sufficienter mortuus, etsi virtus passionis illius ad illos redimendos in se sufficientissima sit. Quomodo autem Christus non solùm quantùm ad sufficientiam pretij & virtutem passionis pro omnibus omninò hominibus mortuus fuerit, sed etiam omnes omninò homines saluandi voluntatem habuerit, non quidem rationalem, sed naturalem, quæ magis velleitas dicenda est, quàm absoluta voluntas, articulo sequente exponemus.

Denique quæ S. Thomas de sufficientiâ mortis Christi in Summâ habet, referenda sunt. 3. p. multis in locis eam sufficientem vocat ad omnium peccatorum deletionem, eodem omninò sensu; quia scilicet habet in se tantam virtutem, quanta ad omnia peccata delenda requiritur.

3. p. q. 1. art. 4. in c. *Respondeo dicendum* (inquit) *quòd certum est Christum venisse in hunc mundum, non solùm ad delendum illud peccatum*

quod traductum est originaliter in posteros ; sed etiam ad deletionem omnium peccatorum quæ postmodùm superaddita sunt : non quòd omnia deleantur, quod est propter defectum hominum qui Christo non inhærent, secundum illud Ioan. 3. Venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Docet autem posteà art. 8. in c. vt iam dictum est, homines inhærere Christo, & illi actu vniri, vt capiti, secundum diuinam prædestinationem. *Quartò*, inquit, *Christus est caput eorum qui sibi vniuntur solùm in potentiâ nondum reductâ ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda secundum diuinam prædestinationem.*

Eadem q. art. 2. in 2. arg. & ad 2. eam satisfactionem ad reparationem humanæ naturæ sufficientem esse dicit, præter quam nihil aliud ad illam requiritur. Docet autem posse dici dupliciter sufficientem, perfectè & imperfectè. *Vno modo*, inquit, *perfectè, quia est condigna per quamdam adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ ; & sic hominis puri satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato. Alio modo potest dici satisfactio hominis esse sufficiens imperfectè, scilicet secundum acceptationem eius qui est eâ contentus, quamuis non sit condigna; & hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens.*

Et q. 46. art. 5. ad 3. *Dicendum*, inquit, *quòd secundum sufficientiam, vna minima passio Christi suffecisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis : sed secundum conuenientiam sufficiens fuit quod pateretur omnia genera passionum, sicut dictum est.*

Et q. 48. art. 2. in c. *Et ideo passio Christi non solùm sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi. Et ad 2. dicendum* (inquit) *quod major fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. Et ideo plus potuit Christus satisfacere suâ passione, quàm Crucifixores offendere occidendo, in tantùm quod passio Christi sufficiens fuit & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis crucifigentium ipsum.*

Et q. 79. art. 7. ad 1. *Dicendum* (inquit) *quod sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantùm ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ & gloriæ, hoc est, habet in se vt omnibus prosit, sicut ait S. Prosper ; sed effectum non habet, nisi in aliis qui passioni Christi conjunguntur per fidem & charitatem.*

Resp. 1. ad objectionem Vincentianam.

Et q. 22. art. 3. ad 2. *Dicendum* (inquit) *quòd peccata non commemorantur in nouâ lege propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata.* Sufficienter autem per sacerdotium Christi peccata expiari, hoc est, vt dicit in argumento sed contra, *Sacerdotium Christi habere virtutem emundandi peccata*, Et vt dicit in c. *Habere plenam vim expiandi peccata.*

Objici solent aliqua ex hac 3. parte testimonia, vbi per mortem Christi paratum omnibus remedium dicitur contra dæmonis tentationes, quo aliqui vti negligunt. Vnde concluditur Christum morte suâ meruisse, præparasse & contulisse omnibus auxilia sufficientia, quibus aliqui vti negligunt. Ita ergo 3. p.

q. 49. art. 2. ad 2. loquitur. *Dicendum quòd diabolus etiam nunc potest quidem, Deo permittente, homines tentare, quantùm ad animam, & vexare quantùm ad corpus: sed tamen præparatum est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ, & quicumque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidem passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nondum peractâ.* Et ibidem ad 3. *Dicendum quòd Deus permittit diabolo posse decipere homines in certis personis, temporibus, & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum; semper tamen per passionem Christi est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio vti negligant, nil deperit efficaciæ passionis Christi.* Ad plenam horum locorum intelligentiam, S. Thomæ doctrina, hâc quæstione contenta, exponenda est, quæ omninò conformis est his quæ anteà ex 3. in Sententias retulimus.

Postquàm S. Thomas quæst. præcedente 48. art. 6. ostendit quod passio Christi operata est nostram salutem per modum efficientiæ, hâc deinde quæstione varios effectus passionis Christi refert & explicat, qui sunt liberatio à peccato, à potestate diaboli, à pœnâ peccati, reconciliatio cum Deo, & apertio ianuæ cœli. In hoc ergo efficacia passionis Christi consistit, quod mors Christi hæc omnia per modum efficientiæ operata fuerit: & quod in se habeat virtutem sufficientem, hoc est condignam, & tantam quanta requiritur ad delenda omnia omnium hominum peccata. *Vnde oportuit*, inquit 3. p. q. 1. art. 2. ad 2. *ad condignam satisfactionem* (hoc est, vt ibidem dicit, *ad satisfactionem perfectè sufficientem*) *vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vt pote Dei & hominis existens.* Hoc est virtutem infinitam ad recompensationem culpæ commissæ. Verùm id in omnibus actu non operatur, sed solùm in iis qui per fidem & Sacramenta passioni eius communicant, seu quibus eius passio per fidem & Sacramenta applicatur. *Passio Christi*, inquit q. 49. art. 3. ad 1. *sortitur effectum suum in illis quibus applicatur per fidem, & charitatem, & per fidei Sacramenta.* Et ad 3. *Satisfactio Christi habet effectum in nobis, in quantùm incorporamur ei, vt membra capiti suo.* Et art. 4. *Deus placatus est super omnia offensa generis humani, quantùm ad eos qui Christo passo conjunguntur secundum modum præmissum.* Et art. 5. *Per passionem Christi liberati sumus, non solùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantùm ad culpam, & quantùm ad reatum pœnæ, ipso soluente pretium pro nobis; sed etiam à peccatis propriis singulorum qui communicant eius passioni per fidem, charitatem, & fidei Sacramenta.* Et art. 1. ad 3. *Christus in suâ passione nos à peccatis liberauit causaliter, id est, instituens causam nostræ liberationis ex quâ possent quæcumque peccata quandoque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura. Sicut si Medicus faciat medicinam ex quâ possint quicumque morbi sanari, etiam in futurum.* Deinde verò ad 4. *Dicendum quod quia passio Christi præcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum, sicut dictum est, necesse est quod singulis adhibeatur* (hoc est applicetur) *ad deletionem propriorum peccatorum; hoc autem fit per baptismum, & pœnitentiam, & alia*

Sacramenta quæ habent virtutem ex paßione Christi. Et ad 5. *Dicendum quod etiam per fidem applicatur nobis paßio Christi ad percipiendum fructum ipsius, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Et q. 61. art. 1. ad 3. *Paßio Christi est sufficiens causa humanæ salutis; nec propter hoc sequitur quod Sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem, quia operantur in virtute paßionis Christi, & paßio Christi quodammodo applicatur hominibus per Sacramenta, secundum illud Rom. 6. Quicumque baptisati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptisati sumus.* Et in quæst. disp. q. 29. de gratiâ Christi art. 7. ad 8. *Meritum Christi sufficienter operatur vt quædam causa vniuersalis salutis humanæ: sed oportet hanc causam applicari singulis per Sacramenta & per fidem formatam, quæ per dilectionem operatur; & ideò requiritur aliquid aliud ad salutem nostram præter meritum Christi, cuius tamen meritum Christi est causa.*

Quia ergo per passionem Christi instituta & præparata sunt remedia per quæ omnia omnium hominum, qui iis vti noluerint, peccata remitti possunt quocumque loco & tempore; & quia mors Christi omnes, quibus per fidem & Sacramenta applicatur, efficienter à peccato, pœnâ, & potestate diaboli liberat; ideò etsi aliquibus iis remediis vti nolentibus non applicetur, nihil tamen deperit eius efficacia. Nam efficacia mortis Christi in hoc non consistit, vt omnibus applicetur, & in omnibus effectum habeat; sed in hoc, vt omnes quibus per fidem & fidei Sacramenta applicatur, à peccato & à pœnâ per modum efficientiæ liberet, & in se habeat virtutem omnes redimendi. *Paßio Christi*, inquit q. 48. art. 6. ad 2. *per spiritalem contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei Sacramenta, secundum illud Apostoli; Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Ergo à S. Thomæ doctrinâ his locis contentâ omninò aberrant, qui hinc concludunt gratiam actualem sufficientem singulis hominibus per passionem Christi conferri & applicari, cùm nihil aliud sequatur, nisi fidem ac fidei Sacramenta per passionem Christi omnibus hominibus parata esse ac proposita, quorum vsu se tueri possunt aduersus diaboli insidias.

Id euidentissimè confirmatur exemplo paruulorum, quibus per baptismum succurri non potest. Nam iuxta S. Thomæ doctrinam, paruulis omnibus remedium per mortem Christi paratum est. Quid autem illud est? An per mortem Christi media sufficientia, quibus baptismum recipere possint, esse disposita & ordinata? Minimè verò: sed hinc solùm sequitur, per mortem Christi institutum esse baptismi Sacramentum habens virtutem remittendi peccata, & ea remittens omnibus quibus confertur, & vt loquitur S. Thomas art. 4. ad 3. *Habens efficaciam ex paßione Christi.* Quòd si aliquibus hoc remedium non adhibeatur, iis scilicet qui in vtero materno decedunt, nihil deperit efficaciæ mortis Christi, quia non desinit semper habere virtutem omnes redimendi, & sortiri effectum suum in omnibus paruulis quibus per baptismum applicatur, seu qui consepeliuntur Christo in baptismo: ergo remedia omnibus per Christi mortem parata esse, quibus qui vtuntur, fructum mortis Christi percipiunt, nullomodò in S. Thomæ doctrinâ significat, omnibus per Christi mortem media sufficientia ad salutem, seu gratias actuales sufficientes præparatas esse & collatas.

Hæc fuit Louanienſium, circa paruulorum exemplum reſponſio. *Ex eo,* inquiunt in Cenſurâ aſſertionis 15. *Quòd Christus pro omnibus eſt paruulis mortuus & baptiſmum inſtituit, non rectè colligitur ſufficiens eos contra peccatum habere remedium. Vt enim dicit Proſper* (ad 9. caput Gallorum) *non ſufficit hominum redemptioni crucifixum eſſe Dominum Chriſtum, niſi commoriantur & conſepeliantur ei in baptiſmo; & quanquàm dici poſſit ſufficiens pro paruulis inſtitutum remedium; dici tamen non poteſt id eos habuiſſe, quod nec in ſuâ nec in ſuorum habuerunt poteſtate.*

Similiter Duacenſes in Cenſurâ eiuſdem aſſertionis. *Mors Chriſti, & Sacramentum baptiſmi, remedia ſunt, quæ ſufficiunt ſaluti omnium paruulorum, nemine excepto: ſed non inde conſequens eſt omnes paruulos habere ſufficiens remedium contra peccatum ex parte Dei. Quamuis enim paratum ac propoſitum ſit tale remedium, non tamen ab eo rectè dicitur haberi, cui impoßibile eſt illud applicari; impoßibile, inquam, ſtudio & induſtriâ humanâ. Multa enim tam ex parte Dei quàm ex parte hominum requiruntur, eaque in paruulorum poteſtate non ſunt poſita, vt paruuli ipſi Chriſto commoriantur & conſepeliantur per baptiſmum; & tamen niſi hoc modo commortui & conſepulti ei fuerint, nec baptiſmus, nec mors Chriſti illis ſunt remedio.*

Argumentum quod P. Nicolai ex his verbis (*ſicut nihil efficaciæ paßionis Chriſti deperit*) deſumit, vt probet gratiam ſufficientem dici poſſe efficacem, etſi effectus ex illâ non ſequatur propter non vtentium negligentiam: iſtud, inquam, argumentum hoc loco non refello, ſed Sect. 4. art. 2. vbi de gratiæ ſufficientis & efficacis nomine & ſignificatione ſecundum S. Thomam dicendum erit, & iis quæ Ioan. Nicolai 4. claſſe n. 1. hâc de re habet, reſpondendum.

ARTICVLVS VI.

In quo oſtenditur iuxta S. Thomam Chriſtum nullam voluntatem habuiſſe ſaluandi omnes homines, ex quâ auxilium actuale ſufficiens omnibus commune aſtrui poſſit.

CVM iuxta S. Thomam nulla ſit in Deo pro hominum ſalute voluntas, per quam gratiæ ſufficientes omnibus præparentur ac conferantur; ſic nec in Chriſto: ſiquidem nulli per Chriſtum vlla gratia confertur, niſi quam Pater dari vult, & Pater nullam niſi per Chriſtum dari vult. *Nemo* (inquit Ioan. 6.) *poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me traxerit eum.* Et Ioan.17. *Non pro mundo rogo, ſed pro iis quos dediſti mihi.* Et Ioan. 6. *Omne quod dedit mihi Pater ad me veniet.* Et Eph. 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti. Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum, in ipſum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ.* Atque vt id euidentiùs pateat, exponendum eſt quotuplex ſit in Chriſto voluntas.

Notandum eſt duplicem in Chriſto, ſicut in Deo, pro hominum ſalute voluntatem, ſecundum S.Thomam, conſiderari poſſe; vt in confutatione

thesium Patris Nicolai n. 21. rectissimè expositum est; alia est quam naturalem appellat, quæ, vt ait sanctus ille Doctor in 3. dist. 17. q. 1. art. 3. ad 4. quæst. ad 2. *Est de eo quod habet in se bonitatem non considerato ordine eius ad aliud*, quâ non simpliciter volumus, sed secundum quid; ideoque velleïtas potiùs quam voluntas dicenda est; & hæc voluntas naturalis aliquem solùm in Christo patiente affectum denotat, quo omnium salutem vellet, si ita Patri videretur, & quo mortem suam omnibus, per fidei & charitatis gratiam & Sacramenta applicari vellet, ad peccatorum remissionem & æternæ vitæ consecutionem, ac beneficia, quibus omnes homines certissimè liberarentur per sanguinem suum, præparari & conferri optaret, si sic esset placitum ante Patrem, & ad gloriam eius quam quærebat conducens: seu, vt idem sanctus ibidem docet, voluntas illa Christi naturalis, similis est voluntati Dei antecedenti, per quam Christus naturam hominis generaliter, vt est à Deo condita, & ad salutem ordinata, considerans, vellet omnes homines saluari: sed sicut voluntas Dei antecedens nulla hominibus ad salutem media præparat, ac nullas gratias confert, vt antè ostendimus: Pariter hæc voluntas Christi naturalis, seu velleïtas illa & affectus erga omnium hominum salutem, nulla eis ad salutem media meretur, ac nullas gratias confert; sicut etiam illa naturalis Christi voluntas, quâ mortem recusans petit vt calix iste à se transeat, nulla ad passionem crucis non subeundam media disponit. Certissimum quippe est omnia beneficia quæ in quoslibet homines ex morte Christi profluxerunt, non fluxisse ex illâ voluntate naturali, quæ res in particulari, & quod Patri omnibus circumstantiis consideratis placitum est, non respicit: sed ex aliâ voluntate quæ est absoluta & simpliciter dicta, ac absolutæ Patris æterni voluntati, per quam omnes gratiæ decernuntur, conformis.

Est alia voluntas absoluta & rationis, quâ absolutè & simpliciter volumus, vnde cùm simpliciter dicimur aliquid velle, de eâ voluntate id intelligendum est: Christus autem per hanc voluntatem omnium omninò hominum salutem non voluit, nec omnium conuersionem; proindeque per illam non comparauit illis media, seu auxilia ad salutem & conuersionem necessaria; per hanc voluntatem nihil aliud simpliciter voluit, nisi quod sciuit Deum simpliciter velle: proindeque cùm Deus non velit simpliciter omnibus omninò hominibus gratias ad salutem sufficientes dari, vt ostendimus, ita nec Christus.

Hanc autem doctrinam ex S. Thomâ probare facillimum est. Nam certum est eamdem fuisse Christi voluntatem circa salutem hominum, cùm pro illorum salute orauit, & cùm pro illorum salute passus est: imò vero magis in oratione voluntas ostenditur, quàm in passione, cùm ea sit ipsius orationis natura ex S. Thomâ, quòd sit *interpretatiua voluntatis humanæ*. Nihil autem certius apud Doctorem Angelicum, quàm Christum cùm pro hominum salute orauit, non voluisse (de voluntate simpliciter & absolutè sumptâ hîc loquor) vt per suam orationem omnes omninò saluarentur. Eadem igitur passionis ratio: sed audiamus S. Thomam 3. p. q. 21. art. 4. in quo probat orationem Christi semper fuisse exauditam. *Oratio est*, inquit, *quodammodo interpretatiua voluntatis humanæ. Tunc ergo alicuius orantis exauditur oratio, quando eius voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis, est rationis voluntas. Hoc enim absolutè volumus,*

mus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secundum motum sensualitatis, vel etiam secundum motum voluntatis simplicis, quæ consideratur vt natura, non simpliciter volumus, sed secundum quid; scilicet si aliud non obsistat quod per deliberationem rationis inuenitur: vnde talis voluntas magis est dicenda velleitas quàm absoluta voluntas, quia scilicet homo hoc vellet, si aliud non obsisteret. Secundum autem voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deum velle, & ideò omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta; quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita.

Iam satis patet Christum non voluisse, siue cùm orauit, siue cùm passus est, voluntate rationis & simpliciter dictâ, vt omnes omninò homines saluarentur; alioquin nullus salutis exsors esset, cùm ea Christi voluntas, ex S. Thomâ, semper impleta fuerit. Verùm id magis patebit ex eorum argumentorum solutione, quæ sibi objicit sanctus Doctor, vbi disertè docet, Christum pro solis prædestinatis orasse, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.

Primùm enim sibi objicit, Christum petiisse à se remoueri calicem passionis, qui tamen ab eo translatus non fuit; sed respondet *quòd Christus hoc petiit quasi homo, naturali voluntate mortem recusans; & ideò non esse factum quod petiit, quia ratio quæ petitionem proposuit, nolebat vt hoc impleretur: sed ad instructionem nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem, & motum sensualitatis quem sicut homo habebat.*

Deinde sibi opponit quod magis ad rem facit, *Christum orasse vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur: neque tamen omnibus peccatum illud fuisse dimissum. Itemque Christum orasse pro his qui erant in ipsum credituri, vt omnes in eo vnum essent, & vt peruenirent ad hoc quod essent cum ipso: neque tamen omnes ad hoc peruenire. Non ergo omnem Christi orationem fuisse exauditam.*

Quid vero ad hæc S. Doctor? An Christum orasse quidem pro omnibus crucifixoribus, sed per multos stetisse quominùs peccatum sibi dimitteretur? Orasse pro omnium salute qui erant credituri, sed per multos stare quominùs saluentur? Id profectò respondere debuisset, si existimasset absolutè & simpliciter loquendo, Christum pati voluisse, ac proinde, quod minùs est, orasse ne vlli hominum perirent. Quia verò ab illâ Molinisticâ opinione omninò alienus fuit, ideò illam breuiter his verbis elidit. *Dicendum* inquit, *quòd Dominus non orauit pro omnibus Crucifixoribus, neque etiam pro omnibus qui erant credituri in eum; sed pro his qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.*

S. Thomas idem omninò docuerat in Sentent. in 3. dist. 17. q. 1. art. 3. ad 4. quæst. *Dicendum*, inquit, *quòd omnis oratio quam Christus obtulit hâc intentione vt ipsam impetraret, fuit exaudita: sed cùm aliquis impetrare non intendat quod absolutè non vult, hæc sola oratio Christi exaudita fuit, quæ erat de eo quod Christus absolutè voluit. Hoc autem dicitur aliquis simpliciter & absolutè velle, in quo vltimus eius consensus stat; vltimus autem consensus est secundum supremam partẽ appetitus in homine. Appetitus autem rationis est supra appetitũ sensus, & in appetitu rationis est supremũ quod in finẽ tendit, vel in aliquod conjunctũ fini. Et ideò hoc solum Christus absolutè voluit, quod secundum rationem voluit in finem: & vt in ordine ad finem, & omnis talis sua oratio fuit exaudita. Quod autem secundum sensualitatẽ voluit, absolutè non voluit, & ideò ratio non ad hoc orando proposuit vt im-*

petraret: nec tamen fuit simulatio, quia appetitum sensualitatis exprimebat ratione iam dictâ. Similiter quod volebat ratio vt natura, si in eo non sicut in fine quiescebat, non simpliciter volebat, vt priùs dictum est. Et ideò etiam hæc non ad hoc proposuit orando vt impetraret, propter hoc huiusmodi orationes non fuerunt exauditæ.

Hæc autem argumenta proponit sicut in Summâ. *Vlteriùs videtur quòd non omnis Christi oratio fuit exaudita, per id quod dicitur in Psal. 21. Clamabo per diem & non exaudies, quod glossa exponit de Christo.*

2. Præterea orauit vt discipuli seruarentur à malo, vt patet Ioan. 17. & omnes qui credituri erant per verbum eorum in ipsum: hoc autem non fuit impletum, nec quantùm ad ipsos Apostolos, nec quantùm ad alios credentes: nec de malo culpæ, nec de malo pœnæ: ergo non omnis Christi oratio fuit exaudita.

3. Præterea vt dicitur Lucæ 23. orauit pro crucifixoribus vt peccatum eis non imputaretur, sed vt parcerentur: sed non omnibus remissum fuit illud peccatum, quia non omnes conuersi sunt ad fidem, sine quâ non est peccatorum remissio: ergo sua oratio non fuit exaudita.

4. Præterea orauit vt calix ab eo transferretur, vt patet Math. 26. hoc autem non fuit factum: ergo, &c. His quatuor argumentis sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quòd hoc dixit Christus in personâ Ecclesiæ, vt dicit glossa: vel loquitur de oratione experimente voluntatem sensualitatis, aut velleitatem rationis vt natura.

Ad 2. dicendum, quod voluntas rationis vt natura, est de eo quod habet in se bonitatem, non considerato ordine eius ad aliud. Vnde voluntas talis in Christo fuit de salute omnium hominum, sicut voluntas fuit in Deo: sed secundum hanc, simpliciter & absolutè non dicitur aliquis velle. Hanc autem voluntatem Hugo de sancto Victore dicit voluntatem pietatis: sed voluntas vt ratio, est de eo quod habet bonitatem, etiam in ordine ad aliud; & secundum hanc voluntatem non volebat Christus omnes saluari; sicut nec Deus voluntate consequente & secundum hanc dicitur aliquis simpliciter & absolutè velle. Et ideò oratio Christi quæ fuit secundum hanc voluntatem fuit exaudita; non autem quæ fuit secundum primam. Et ideò dicit Hieronymus quòd Christus exauditus est pro prædestinatis, non autem pro non prædestinatis.

Et similiter dicendum est ad tertium.

Ad 4. dicendum quod in illâ oratione ratio expreßit motum sensualitatis, non suum: vnde illud quod orabat, non simpliciter voluit.

Denique S. Thomas idem docet in Paulum in hæc verba 5. ad Hebr. *Exauditus est pro suâ reuerentiâ. Sed contra*, inquit, *videtur quòd non fuit exauditus primò pro se, quia non transiuit calix ab ipso, quod tamen petebat. Item nec pro aliis, quia non fuit indultum Iudæis quibus petebat indulgeri Lucæ 23. Pater dimitte illis*, &c. *Dicendum est quòd Christus in omnibus quæ voluit fieri fuit exauditus; ipse autem secundum appetitum sensualitatis, & secundum voluntatem, in quantùm est quidam appetitus naturalis: refugiebat mortem; & quantùm ad hoc orabat vt ostenderet se verum hominem: sed voluntate consequente rationem deliberatam volebat mori; vnde dicit, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Item nolebat quòd ignosceretur omnibus, sed illis tantùm qui crediderunt, & multi posteà conuersi sunt.*

Ergo cum dicitur Christum pro omnibus pati voluisse ne perirent, aut habuisse voluntatem pro omnium omninò salute, id iuxta S. Tho-

mam de absolutâ, propriâ, rationali, deliberatâ & simpliciter dictâ voluntate intelligi non potest, cùm apertè doceat Christum non voluisse simpliciter vt alij quàm prædestinati vitam per ipsum consequerentur æternam, etsi voluerit simpliciter & absolutè vt aliis quàm prædestinatis gratia conferretur: si quidem omnes gratiæ quæ hominibus, etiam reprobis, ad credendum & piè viuendum à Deo dantur, sunt effectus mortis Christi, & ex eius passionis merito proueniunt; quod negant Caluinistæ, omnes gratias quæ reprobis dantur, ad Dei prouidentiam, non ad Christi passionem referentes, iuxta nuperrimas theses Tiguri defensas anno 1653. Ita enim habet thesis 40. *Gratiæ illæ transitoriæ quas vocant, prouidentiæ diuinæ non mortis Christi sunt effecta.*

Ex his euidentissimè sequitur, iuxta S. Thomam, Christum nullam voluntatem habuisse saluandi omnes homines, ex quâ gratia sufficiens omnibus communis astrui possit: quia ex voluntate naturali quam habuit pro omnium salute, nulla ad salutem media profluunt, ac nullæ gratiæ præparantur: voluntatem verò ex quâ media & gratiæ ad salutem profluunt, quæ est absoluta & rationis voluntas, pro omnium omninò hominum salute non habuit. Atque ita ex doctrinâ S. Thomæ Christus per mortem suam, siue quoad sufficientiam pretij, siue quoad sufficientiam voluntatis & intentionis, vt loquitur P. Nicolai in thesibus, consideretur, omnibus omninò hominibus gratias actuales sufficientes ad salutem actu non contulit.

SECTIO QVARTA.

In quâ refertur propria *causæ sufficientis*, & *gratiæ sufficientis* apud S. Thomam significatio; ac ostenditur omnem actualem Christi gratiam semper esse efficacem, quantùm ad effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur; & exponuntur omnia S. Thomæ testimonia à Patre Nicolai 4. classe allata.

PATER Nicolai 4. in classe ea S. Thomæ testimonia proponit, quibus probet omnem Christi gratiam non esse efficacem, hoc est, semper effectum actu non inducere, ob voluntatis resistentiam, quæ eumdem effectum impedit.

Verùm cùm nec statum quæstionis exponat, nec Arnaldi sententiam fideliter referat, frustrà multa testimonia congerit, quibus confirmat quod nec ab Arnaldo, nec ab vllo alio S. Augustini discipulo in controuersiam reuocatur.

Cùm ergo Arnaldus omnem interiorem Christi gratiam efficacem esse statuit, id cum cæteris S. Augustini discipulis non alio, quàm communi Thomistarum omnium sensu intelligit; scilicet semper esse efficacem ad hunc actum, ad quem efficiendum ex absolutâ Dei vo-

luntate & intentione destinatur, & ordinatur; quod non obstat quin illi aliquando resistatur respectu alterius effectus, ad quem ex naturâ suâ refertur, & quem ob voluntatis resistentiam non consequitur. Sic dicunt omnem Christi gratiam voluntati internam semper bonam aliquam voluntatem efficere, seu paruam, seu magnam: sed sæpè hominem per illam ad credendum, ad piè viuendum, & ad aliquod opus bonum faciendum excitari, qui resistente peccati delectatione ad fidem perfectam, aut piam vitam non perducitur, nec istud opus bonum implet; & eo sensu interioris gratiæ motibus non solùm pugnando, sed etiam dissentiendo sæpissimè resisti, & impedimentum poni. Vide id ab Ant. Arnaldo fusè explanatum in scripto de doctrinâ S. Thomæ art. 17. Hic quæstionis status est. Arnaldo imponit P. Nicolai, dum aliam in eo sententiam impugnat, ac operam perdit, nisi hunc Arnaldi de gratiâ semper efficace sensum S. Thomæ auctoritate refellat. Hæc annotasse sufficeret ad omnium quæ à Patre Nicolai quartâ classe dicuntur confutationem: sed omnia S. Thomæ testimonia exponenda sunt, & à peruerso istius Censoris sensu vindicanda.

Etsi autem doctrinam hanc de gratiâ Christi semper efficace ad eum effectum, ad quem ex Dei intentione ordinatur, S. Thomæ auctoritate confirmare non intendamus, quia id abundè Arnaldus præstitit; præcipuum tamen eiusdem sancti testimonium, quo eadem doctrina maximè nititur, à nobis referendum est: quia P. Nicolai eius vim aliquibus argumentis, ac multis aliis S. Thomæ testimoniis infringere tentauit. Primùm ergo expendemus quidquid P. Nicolai ad hoc testimonium respondet. Deinde exponemus omnia testimonia quibus probare conatur gratiam Dei semper efficacem non esse. Sed priùs S. Thomæ circa gratiæ sufficientis & efficacis nomen & significationem doctrina referenda est, & à nouis Patris Nicolai cauillatiõnibus vindicanda, cùm ille huius quartæ classis exordium ab hoc argumento duxerit.

ARTICVLVS PRIMVS.

In quo refertur propria apud S. Thomam huius vocis *sufficiens* significatio, siue de gratiâ, siue de quâcumque aliâ re sermo sit.

IVXTA perpetuam & constantem S. Thomæ doctrinam, siue de gratiâ, siue de quâcumque aliâ re sermo sit, illud sufficiens ad aliquid vel habendum, vel agendum dicitur, præter quod nihil aliud ad hoc vel habendum vel agendum requiritur, vel cui nullam aliam virtutem addi necesse est: diuiditurque in id quod est sufficiens simpliciter & absolutè, & in id quod est sufficiens in certo genere tantùm.

Sufficiens simpliciter & absolutè ad aliquid vel habendum, vel agendum, est id præter quod nihil omninò aliud requiritur ad illud vel habendum vel agendum. Sic gladius persecutoris dicitur causa sufficiens mortis, & caro per generationem propagata, dicitur causa sufficiens peccati originalis.

Sufficiens autem in certo genere eſt, id præter quod nihil aliud ex iſto genere requiritur ad id cuius reſpectu dicitur ſufficiens, etſi aliud requiratur, in alio ſcilicet genere: ſic lumen dicitur ſufficiens ad videndum, quia ad videndum nihil aliud in iſto genere requiritur, etſi prætereà alia requirantur, puta ſanitas oculorum. Id vide in Antonij Arnaldi diſſertatione fusè expoſitum 3. p. art. 8. & 9.

Sic ſemper ſufficientis nomen apud S. Thomam vſurpari pro eo, præter quod nihil aliud ad aliquid requiritur, & cui nullam aliam virtutem addi neceſſe eſt, facilè poteſt infinitis teſtimoniis & exemplis confirmari. Primò referemus quæ dicit generaliter de causâ ſufficiente ad aliquid: deinde quæ dicit de gratiâ habituali ſufficiente: denique quæ dicit de gratiâ actuali ſufficiente.

CAVSA SVFFICIENS AD ALIQVID.

IN qq. diſp. de ſpiritualibus creaturis quæſt. vnicâ art. 10. in 16. *Poſitâ causâ* SVFFICIENTI, inquit, *ſuperfluum eſt aliam cauſam ponere ad eumdem effectum.* Id velut conſtans axioma in argumento proponit, & in reſponſione concedit.

qq. diſp. de verit. q. 27. quæ eſt de gratia art. 5. in quo quærit. *Num in vno homine ſit vna tantùm gratia gratum faciens?* In argum. ſed contra. *Vbi* SVFFICIT *vnum,* inquit, *ſuperfluum eſt ponere plura.* Et in c. *Illud quod ponitur* SVFFICIENTER *ordinare ad aliquid vnum, oportet eſſe vnum tantùm; quia ſi multa eſſent, neutrum eorum ſufficeret, vel alterum ſuperflueret.* Et 2. 2. q. 188. art. 8. in c. *Hoc eſt per ſe* SVFFICIENS, *cui nihil deeſt.*

Hoc pronuntiatum variis vbique exemplis confirmat. Dicit qq. diſp. de potentiâ q. 6. quæ eſt de miraculis, art. 9. ad 19. *Fidem non eſſe* SVFFICIENTEM *cauſam ad miracula facienda, ſed diſpoſitionem quamdam:* Quia nempe ad hæc facienda aliud requiritur *ordo* ſcilicet *diuinæ prouidentiæ, quæ hominibus congrua remedia, pro variis cauſis diuerſimodè diſpenſat.*

qq. diſp. de malo q. 4. quæ eſt de peccato originali art. 1. ad 3. dicit *carnem per generationem propagatam non eſſe* SVFFICIENTEM *cauſam peccati actualis,* quia ſcilicet ad illud voluntas requiritur, *ſed peccati originalis eſſe* SVFFICIENTEM *cauſam,* quia ſcilicet ad illud contrahendum aliud non requiritur.

qq. diſp. de correctione fraternâ quæſt. vnicâ art. 1. ad 13. dicit *admonitionem fraternam non eſſe* SVFFICIENTEM *ad emendationem,* quia præter illam auxilium diuinum requiritur. Sic & in Summâ 1. 2. q. 109. art. 8. ad 2. dicit correctionem eſſe neceſſariam ad emendationem, ſed non eſſe ſufficientem ſine Dei auxilio: *Ideo ergo,* inquit, *neceſſaria eſt correptio, quia voluntas hominis requiritur ad hoc quòd à peccato abſtineat: ſed tamen correptio non eſt* SVFFICIENS *ſine Dei auxilio: vnde Eccleſ. 7. Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit.*

1. p. q. 14. art. 11. in c. dicit *eſſentiam diuinam eſſe principium* SVFFICIENS *cognoſcendi omnia quæ per ipſum fiunt,* quia ſcilicet ad cognoſcenda omnia aliud non requiritur, Idem ſæpè repetit.

Quæst. 39. art. 8. in c. dicit in Deo esse SVFFICIENTEM *virtutem ad operandum & causandum*, quia scilicet nulla alia virtute indiget.

Q. 46. art. 1. ad 9. dicit *Deum ab æterno esse* SVFFICIENTEM *causam mundi*, quia scilicet alterius virtute ad mundum creandum non indigebat.

Q. 105. art. 5. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quòd Deus* SVFFICIENTER *operatur in rebus ad modum primi agentis, nec propter hoc superfluit operatio secundorum agentium.*

Q. 60. art. 2. in c. dicit *Angelorum naturam non esse principium* SVFFICIENS *ad hæc quæ sunt supra naturam*, quia scilicet alia virtus præter naturalem requiritur.

2. 2. q. 115. art. 2. *Ad 1. dicendum*, inquit, *quòd auctoritates illæ loquuntur de adulatore qui laudat peccatum alicuius. Talis enim adulatio dicitur plus nocere quàm gladius persecutoris; quia in potioribus bonis nocet, scilicet in spiritalibus, non autem nocet ita efficaciter; quia gladius persecutoris occidit effectiuè, quasi* SVFFICIENS *causa mortis; nullus autem adulando potest esse alteri* SVFFICIENS *causa peccandi, vt ex supra dictis patet.* Et ad 3. *Dicendum*, inquit, *quòd ratio illa procedit de eo qui adulatur intentione nocendi. Ille enim plus nocet sibi quàm aliis, quia sibi nocet tanquàm* SVFFICIENS *causa peccandi, aliis autem occasionaliter tantùm.*

Hoc loco causa *sufficiens* mortis ea est quæ occidit effectiuè, & adulatio dicitur *sufficiens* causa peccandi respectu adulantis, quia per eam ipse peccat; respectu autem aliorum dicitur non esse causa *sufficiens* peccati, sed occasio tantùm; quia ex illâ sæpe aliorum peccatum non sequitur, licet det peccandi occasionem.

Q. 178. art. 1. in c. *Spiritus sanctus*, inquit, SVFFICIENTER *prouidet Ecclesiæ in his quæ sunt vtilia ad salutem, ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ*, hoc est, actu prouidet Ecclesiæ per operationem miraculorum, quantùm requiritur in his quæ ad salutem vtilia sunt. Ibid. ad 3. *Illi qui iam perfecti sunt spiritu Dei* SVFFICIENTER *aguntur, vt non indigeant actu aliis obedire*, hoc est, à Deo aguntur, quantùm necesse est ad suorum operum directionem.

3. p. q. 30. art 4. ad 3. Argumentum sufficiens idem est ac argumentum efficax, hoc est habens plenam vim ad probandum. *Ideò*, inquit, *conceptus Elisabeth sterilis inducitur, non quasi* SVFFICIENS *argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum, & ideò ad confirmationem huius exempli subditur argumentum* EFFICAX *ex omnipotentiâ diuinâ.*

Eadem 3. p. q. 47. art. 1. in c. Persecutores Christi dicuntur causam *sufficientem* mortis Christo intulisse, quia ex illâ causâ est mors subsecuta. *Respondeo*, inquit, *dicendum quod aliquid potest esse causa alicuius effectus dupliciter; vno modo directè ad illud agendo, & hoc modo persecutores Christi cum occiderunt, quasi* SVFFICIENTEM *causam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipsum, & effectu subsequente; quia scilicet ex illâ causâ mors est subsecuta.*

Non ostendo hîc S. Thomam, cùm de passione Christi loquitur vt causâ remissionis peccatorum, eodem sensu vsurpasse has voces, *causa sufficiens remissionis peccatorum; virtus sufficiens ad omnes homines redimendos & ad delenda omnium peccata sufficienter; sufficientia*, in quantùm sci-

ſicet eſt in paſſione tanta virtus, quanta requiritur ad delenda omnium hominum peccata. Id inquam non oſtendo, quia id ſatis patet ex dictis Sect. 3. art. 5. & prætereà articulo ſequente in Patris Nicolai confutatione accuratè exponetur.

GRATIA HABITVALIS ſufficiens.

NEc aliter S. Thomas loquitur, aliove ſenſu gratiæ ſufficientis nomen vſurpat, cùm de gratiâ ſeu habituali ſeu actuali loquitur.

1. p. q. 114. art. 3. ad 3, dicit Spiritum ſanctum, qui per gratiam inhabitat hominem, eſſe ſufficientem cauſam vitæ æternæ; quia ſcilicet ad vitam æternam conſequendam non requiritur alia virtus, quàm Spiritus ſancti per gratiam inhabitantis: ſeu quia gratia habitualis eſt æqualis gloriæ in virtute. *Dicendum*, inquit, *quod gratia Spiritus ſancti quam in præſenti habemus, etſi non ſit æqualitas gloriæ in actu, eſt tamen æqualis in virtute, ſicut ſemen arborum in quo eſt virtus ad totam arborem: & ſimiliter per gratiam inhabitat hominem Spiritus ſanctus, qui eſt* SVFFICIENS *cauſa vitæ æternæ, vnde & dicitur eſſe pignus hæreditatis noſtræ 2. Cor. 1.* Sic & qq. diſp. de veritate q. 6. art. 4. in 3. arg. dicit gratiam habitualem, *quantùm eſt de ſe, ſufficienter diſponere ad gloriam.*

Quæret forte aliquis cur cùm iuxta S. Thomam, gratia habitualis ſit diſpoſitio ſufficiens ad gloriam, & cauſa ſufficiens gloriæ, cur, inquam, in quocumque inuenitur gratia, non inueniatur & gloria, ſicut iuxta S. Thomam, in quocumque eſt præparatio ſufficiens ad gratiam habitualem, inuenitur gratia habitualis, vt dicemus infra?

Hoc ipſum ſibi obiicit S. Thomas qq. diſp. de verit. q. 6. quæ eſt de prædeſtinatione art. 4. arg. 2. *Sicut*, inquit, *diſpoſitio naturalium bonorum eſt præparatio ad gratiam; ita per gratiam præparamur ad gloriam: ſed in quocumque eſt præparatio* SVFFICIENS *ex naturalibus bonis, eſt inuenire gratiam: ergo & in quocumque eſt inuenire gratiam, erit inuenire gloriam.* (Obiter nota præparationem ex naturalibus bonis eam hîc vocari, quæ ſit per pium conatum voluntatis, nondum habitu ſupernaturali inſtructæ, etſi auxilio Dei intùs mouentis adjutæ.) Huic argumento ſic reſpondet.

Ad 2. dicendum quòd nulla præparatio diſponit aliquid ad habendam aliquam perfectionem, niſi ſuo tempore; ſicut naturalis complexio diſponit puerum ad hoc quod ſit fortis vel ſapiens, non quidem tempore pueritiæ, ſed tempore perfectæ ætatis: tempus autem habendi gratiam eſt ſimul cum tempore præparationis naturæ; vnde non poteſt inter vtrumque aliquod impedimentum intercedere; & ſic in quocumque inuenitur præparatio naturæ, inuenitur & gratia: ſed tempus habendi gloriam non eſt ſimul cum tempore gratiæ; vnde inter vtrumque poteſt impedimentum intercedere, & propter hoc non eſt neceſſarium, quod præſcitus qui habet gratiam, ſit habiturus gloriam.

Deinde hoc 3. argumentum proponit. *Prætereà ſi aliquis habens gratiam non ſit habiturus gloriam, aut hoc erit propter defectum gratiæ, aut propter defectum dantis gloriam: non eſt autem ex defectu gratiæ quæ, quantùm*

est in se, SVFFICIENTER *disponit ad gloriam, nec ex defectu dantis gloriam, qui, quantum est in se, paratus est omnibus dare.* Cui argumento sic respondet.

Ad 3. dicendum quòd non est neque ex defectu gratiæ, neque ex defectu dantis gloriam, quod habens gratiam gloriâ priuetur, sed ex defectu recipientis in quo impedimentum interuenit.

Hæc sunt quæ habet S. Thomas de sufficientiâ gratiæ habitualis ad vitam æternam. Iam referenda sunt quæ docet de eius sufficientiâ ad merendum, ad perseuerandum, ad operandum bonum, & ad non peccandum.

1. p. q. 62. art. 4. in c. dicit liberum arbitrium non esse sufficientem causam meriti; quia scilicet præter liberum arbitrium gratia habitualis ad merendum requiritur, nec actus liberi arbitrij meritorius est, nisi in quantum est gratiâ informatus. *Liberum arbitrium*, inquit, *non est sufficiens causa meriti; vnde actus non potest esse meritorius secundum quod est à libero arbitrio, nisi in quantùm est gratiâ informatus.*

3. p. q. 27. art. 4. ad 1. dicit quòd gratia sanctificationis non sufficiebat in Virgine, ad hoc vt fomes peccati, ante Christi conceptionem ligatus, non prorumperet in actum inordinatum, licet ad hoc operaretur; quia scilicet præterea requirebatur specialis prouidentia Dei, non permittentis ne aliquis motus inordinatus proueniret. *Dicendum ergo*, inquit, *quòd in beatâ Virgine post sanctificationem in vtero, remansit quidem fomes peccati, sed ligatus: ne scilicet prorumperet in aliquem motum inordinatum, qui rationem præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis, non tamen ad hoc* SVFFICIEBAT; *alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitum, vt nullus motus posset esse in sensualitate eius, nisi ratione præuentus: & sic fomitem non habuisset, quod est contra supra dicta. Vnde oportet dicere quod complementum illius ligationis fuit ex diuinâ prouidentiâ, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.*

Certè eodem modo dici debet gratiam sanctificationis in sanctis non esse sufficientem ad hoc, vt in eis motus inordinati non insurgant, seu vt abstineant à peccatis; quia virtute gratiæ sanctificantis hoc eis non præstatur: sed præterea requiritur specialis protectio & auxilium Dei mouentis, vt docet 1. 2. q. 109. art. 1. & 9.

Lib. 3. contra gentes c. 155. dicit nec liberum arbitrium, nec gratiam habitualem sufficere ad perseuerandum in bono, quia præterea requiritur auxilium gratiæ actualis, quod qui habet gratiam à Deo petit, vt in bono perseueret. *Sciendum tamen est*, inquit, *quod cùm ille qui gratiam habet, petat à Deo vt perseueret in bono; sicut liberum arbitrium non* SVFFICIT *ad istum effectum, qui est perseuerare in bono, sine exteriori Dei auxilio, ita nec ad hoc* SVFFICIT *aliquis habitus nobis infusus.*

Item 1. 2. q. 137. art. 4. in 1. arg. *Ergo*, inquit, *sola inclinatio virtutis* SVFFICIT *ad perseuerandum: non ergo ad hoc requiritur aliquod auxilium gratiæ.* Concludit in hoc argumento non requiri auxilium actuale ad perseuerandum, quia habituale sufficit ad perseuerandum: atque istam consequentiam admittendo, respondet habitualem gratiam non sufficere, sed aliam requiri; quia cùm habitus sit quo quis vtitur cum voluerit, voluntas potest eo non vti vsque ad mortem. *Ad 1. ergo dicendum*, inquit, *quòd*

virtus perseuerantiæ, quantùm est de se, inclinat ad perseuerantiam; quia tamen habitus est quo quis vtitur cùm voluerit, non est necessarium quod habens habitum virtutis, immobiliter vtatur eo vsque ad mortem.

Notandum hîc est, quòd licet S. Thomas his in locis doceat gratiam habitualem non esse sufficientem simpliciter, scilicet ad perseuerandum, quia ad perseuerandum aliud auxilium requiritur: tamen aliquando vocat eam, sufficientem ad non peccandum, ad benè operandum, & ad perseuerandum; scilicet quantùm ad posse, *seu quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, vt loquitur S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. hoc est, in quantùm confert sufficientiam, seu virtutem, potentiam & facultatem adæquatam in actu primo benè operandi. Nam vt ait ad Gal. lect. 6. *Spiritus sanctus est in nobis per gratiam, per quem acquirimus habitum virtutum, & ex hoc* POTENTES *sumus operari secundum virtutem.* Et in 3. ad Ephes. lect 2. *Huiusmodi autem auxilium duplex fuit, vnum quidem ipsa* FACVLTAS *exequendi, aliud ipsa* OPERATIO SIVE ACTVALITAS. *Facultatem autem dat Deus infundendo virtutem, & gratias per quas efficitur homo* POTENS *& aptus ad operandum. Sed ipsam operationem confert, in quantùm operatur in nobis, interiùs monendo & instigando ad bonum.*

Item qq. disp. de verit. q. 27. quæ est de gratia art. 5. ad 1. *Gratia habitualis cooperans dicitur, secundum quod inclinat ad actum intrinsecum & extrinsecum, & secundum quod præstat* FACVLTATEM *perseuerandi vsque ad finem.* Hoc eodem sensu Conradus Koëllin in 1. 2. q. 109. art. 9. dicit gratiam habitualem esse sufficientem ad operandum per modum actus primi: eius testimonium retulimus Sect 1. art. 7.

Vel gratia habitualis dicitur sufficiens ad operandum, non quidem absolutè & simpliciter, sed secundum quid, seu in certo genere, sicut anteà exposuimus; scilicet in genere principij habitualis: sicut panis dicitur sufficiens ad conseruationem vitæ in certo genere, hoc est in genere cibi; quia vt docet S. Thomas qq. disp. de verit. q. 27. quæ est de gratia art. 5. in c. *Vna gratia habitualis* SVFFICIT *in vno homine, cùm per vnam* SVFFICIENTER *ordinetur in vitam æternam.* Et vt ait 1. 2. q. 109. art. 9. *Homo in gratiâ existens non indiget alio auxilio gratiæ, quasi aliquo alio habitu infuso.* Hoc sensu dicit art. 5. mox citato ex qq. disp. ad 16. gratiam habitualem quam paruuli acceperunt in baptismo, fore sufficientem cooperari libero arbitrio, quando ipsius vsum habere poterunt. *Dicendum*, inquit, *quòd in paruulis, etsi non sit gratia cooperans in actu, est tamen cooperans in virtute. Illa enim gratia cooperans quam acceperunt,* SVFFICIENS *erit cooperari libero arbitrio, quando ipsius vsum habere poterunt.* Sed non sic erit sufficiens cooperari eorum libero arbitrio, vt ad eius vsum alio Dei mouentis auxilio non indigeant. Si quidem vt ibidem ait ad 3. *Quantumcumque homo habeat habitum gratiæ, semper tamen indiget diuinâ operatione, quâ in nobis operatur modis prædictis*, (scilicet quantùm ad actum interiorem volendi, & exteriorem, & resistentiam quâ resistimus peccato, & perseuerantiam) *& hoc propter infirmitatem nostræ naturæ, & multitudinem impedimentorum*, &c. Vnde concludit, quod ideò habens gratiam, necesse habet petere diuinum auxilium. Itaque gratiam habitualem dicit esse sufficientem cooperari libero arbitrio, quia scilicet vna ad hoc sufficit in suo genere sine vllo alio habitu infuso. Ostendimus Sect. 1. art. 7. hoc sensu

gratiam habitualem à S. Thomâ sufficientem dici, cùm docet *legem nouam; quantùm de se est, dare auxilium* SVFFICIENS *ad non peccandum*, nec aliam gratiam quàm habitualem his verbis designari. Siluius in 1. 2. q. 106. art. 2. docet gratiam habitualem esse sufficientem hoc eodem sensu, scilicet secundum quid, seu in certo genere: eius testimonium retulimus Sect. 1. art. 7.

Ex quibus patet, iuxta S. Thomæ doctrinam, gratiam sufficientem iustis omnibus communem, per quam semper sunt etiam adæquatè potentes ad volendum & operandum quod bonum est, ad merendum, ad peccatum vitandum, ad resistendum tentationibus, ad mandata implenda & ad perseuerandum in iustitiâ, esse propriè gratiam habitualem: gratia verò actualis Dei interiùs mouentis, illis actualitatem & operationem confert, seu ad volendum voluntate paruâ, seu ad volendum voluntate magnâ, ac operandum efficaciter quod volunt: & tamen per hanc motionem etiam possunt, & sine eâ non possunt velle & operari quod bonum est, & in iustitiâ perseuerare, iuxta eumdem S.Thomam 1. 2. q.109. art.1.9.& 10.vt fusè ostendit Arnaldus in suo scripto de doctrinâ S. Thomæ art. 6. non quidem in quantùm posse significat facultatem & potentiam adæquatam in actu primo, sed in quantùm complectitur omnia ad volendum seu operandum necessaria, inter quæ est motio Dei actualis: sicut oculus sine lumine videre non posse dicitur, in quantùm requiritur ad videndum, etsi sine lumine in oculo sano sit facultas ac potentia videndi in actu primo adæquata. Nam iuxta S. Thomam, necessarium simpliciter ad aliquid definitur, illud sine quo aliquid esse vel fieri non potest, vt fusè ostensum est in libro defensionis Constitutionis Innocentij X. & fidei Ecclesiæ parte 1. c. 9. Hæc est certa doctrina & S. Thomæ & veterum omnium Thomistarum, Braduardini de Causa Dei l. 2. c. 5. Gregorij Ariminensis in 2. Sent. dist. 28. quæst. 2. art. 2. Ioannis Capreoli in 2. Sent. dist. 28. quæst. 2. art. 3. Conradi Koëllin in 1. 2. quæst. 109. art. 9. & 10. Cardinalis Cajetani in Matth. c. 26. & in 1. 2. quæst. 109. art. 8. & 10. Francisci Ferrariensis in 3. contra gentiles c. 155. & celeberrimorum è recentibus, Estij in 2. Sent. dist. 26. §. 1.41. 43. Syluij in 1. 2. quæst. 109. art. 4. pag. 723. Doctorum Louaniensium in iustificatione Censuræ pag. 129. & 131. ac Duacensium in Censura assert. 14.

GRATIA ACTVALIS SVFFICIENS.

IN qq. disp. de verit. quæst 27. quæ est de gratia art. 3. ad 12. dicit, auditum non esse causam sufficientem fidei, quia præter auditum requiritur gratia interior Dei facientis credere. *Dicendum*, inquit, *quòd auditus non est causa* SVFFICIENS *fidei; quod patet ex hoc quòd multi audiunt qui non credunt; sed causa fidei* (sufficiens nempe simul & efficax) *est ille qui facit credentem assentire his quæ dicuntur.*

Item 2. 2. q. 6. art. 1. in c. *Quantùm verò ad 2.* inquit, *scilicet ad assensum hominis in ea quæ sunt fidei, potest considerari duplex causa; vna quidem exteriùs inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem, quo-*

rum neutrum est SVFFICIENS *causa. Videntium enim vnum & idem miraculum, & audientium eamdem prædicationem, quidam credunt & quidam non credunt: & ideò oportet ponere aliam causam interiorem* (sufficientem nempe simul & efficacem) *quæ mouet hominem interiùs ad assentiendum his quæ sunt fidei.*

Item in 12. ad Rom. lect. 2. *Hoc autem* (scilicet, *sed non omnes obediunt Euangelio*) *Apostolus dicit, vt ostendatur quòd verbum exterius loquentis non est causa* SVFFICIENS *fidei, nisi cor hominis attrahatur interiùs virtute Dei loquentis: Ioan. 6. Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.*

S. Thomæ ratiocinatio his locis contenta supponit aliquam causam non esse sufficientem ad credendum, quam effectus non sequitur, & quâ positâ nondum creditur, & eam solam esse sufficientem ad credendum, quam effectus sequitur, & quâ positâ creditur: siquidem ideò prædicatio verbi seu auditus ac miracula non sunt causa sufficiens fidei; quia ex audientibus & videntibus alij credunt, & alij non credunt. Hinc sequitur causam sufficientem fidei illam solùm esse, per quam omnes, quibus adest illa causa, credunt: atque ita illa gratia interior, cum quâ aliqui credunt & aliqui non credunt, qualis est Moliniana, non est iuxta S. Thomam causa sufficiens fidei, sicut nec auditus; & illa sola gratia interior est causa sufficiens fidei, quæ efficax est ad credendum, seu quæ facit credere, & de quâ dicitur Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.*

1. p. q. 105. art. 3. ad 2. *Dicendum*, inquit, *quòd verbum illud Apostoli (scilicet non est volentis neque currentis) non sic est intelligendum, quasi homo non velit & non currat libero arbitrio, sed quia liberum arbitrium ad hoc non est* SVFFICIENS, *nisi moueatur & iuuetur à Deo*: hoc est, non habet quidquid requiritur vt velit & currat, nisi ad volendum & ad currendum à Deo moueatur & adjuuetur.

In 2. ad Cor. c. 12. lect. 3. in illud, *Sufficit tibi gratia mea. Et verè*, inquit, SVFFICIT *gratia Dei ad mala vitanda, ad bona facienda & ad vitam consequendam æternam*: quia scilicet ad hæc omnia nihil aliud ex parte Dei, quàm eius gratia requiritur.

Si id de gratiâ habituali intelligatur, dicenda est sufficere in certo aliquo genere, hoc est in genere principij habitualis, vt antè ostendimus. Hunc enim Apostoli locum, *Sufficit tibi gratia mea*, de gratiâ habituali vulgò exponit. 3. p. q. 7. art. 2. in arg. 2. & ad 2. *Videtur*, inquit, *quòd in Christo non fuerint virtutes. Christus enim habuit abundantiam gratiæ: sed gratia* SVFFICIT *ad omnia rectè agendum, secundum illud 2. ad Cor. 12.* SVFFICIT *tibi gratia mea: ergo in Christo non fuerunt virtutes.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quòd gratia SVFFICIT *homini, quantùm ad omnia quibus ordinatur ad beatitudinem: horum tamen quædam perficit gratia* (scilicet habitualis) *immediatè per seipsam, sicut gratum facere Deo, & alia huiusmodi; quædam autem mediantibus virtutibus, quæ ex gratiâ procedunt.*

Item eadem 3. p. q. 61. art. 1. in 2. argumento. 2. ad Cor. 12. *Apostolo dicitur*, SVFFICIT *tibi gratia mea: non autem* SVFFICERET, *si Sacramenta essent necessaria ad salutem: non sunt ergo Sacramenta saluti humanæ necessaria.* Sic respondet.

Dicendum quòd gratia Dei est SVFFICIENS *causa humanæ salutis : sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis conuenientem , & ideo necessaria sunt hominibus Sacramenta ad gratiam consequendam* (scilicet habitualem.)

Item & qq. disp. de verit. q. 27. art. 5. in arg. sed contra ; probat ex hoc Apostoli testimonio , *sufficit tibi gratia mea*, vnam gratiam gratum facientem sufficere homini ad salutem.

Eadem 3. p. q. 7. art. 10. ad 1. & 2. gratiam sufficientem longè diuerso sensu à vulgari exponit. Dicit enim eam gratiam esse sufficientem ad aliquem statum , quæ est tanta, quanta requiritur ad illum statum, ad quem quis à Deo est electus. Sic beatam Virginem habuisse gratiam sufficientem ad eum statum ad quem erat à Deo electa , vt esset scilicet mater Dei. B. Stephanum habuisse gratiam sufficientem, vt esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Denique omnes sanctos habere gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, ad quam sunt à Deo præordinati. Atque ita iuxta hanc doctrinam gratia sufficiens illa est propriè, quæ est condigna & adæquata in comparatione ad id ad quod aliquis est à Deo electus & præordinatus; seu illud sit commune sanctis omnibus ad vitam æternam præordinatis, seu speciale sit & ad aliquorum excellentiam pertinens : hæc eius verba sunt.

Ad 1. ergo dicendum quòd beata Virgo dicta est plena gratiâ , non ex parte ipsius gratiæ , quia non habuit gratiam in summâ excellentiâ quâ potest haberi , nec ad omnes effectus gratiæ ; sed dicitur fuisse plena gratiâ per comparationem ad ipsam ; quia scilicet habebat gratiam SVFFICIENTEM *ad statum illum ad quem erat electa à Deo , vt esset scilicet mater vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratiâ, quia habebat gratiam* SVFFICIENTEM *ad hoc quod esset idoneus minister & testis Dei , ad quod erat electus. Et idem dicendum est de aliis. Harum tamen plenitudinum vna est plenior alterâ, secundum quod aliquis est diuinitùs præordinatus ad altiorem vel inferiorem statum.*

Ad 2. dicendum quòd Apostolus ibi loquitur de illâ plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subjecti , in comparatione ad id ad quod homo est diuinitùs præordinatus. Quod quidem est, vel aliquid commune ad quod præordinantur omnes sancti , vel aliquid speciale quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam SVFFICIENTEM *ad merendum vitam æternam, quæ in plenâ Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Apostolus fidelibus quibus scribit.*

De motione sufficienti hæc habet 1. p. q. 105. art. 4. *Potest voluntas moueri sicut ab objecto à quocumque bono, non tamen* SVFFICIENTER ET EFFICACITER *nisi à Deo* : quia scilicet, vt ibidem docet, solus Deus est bonum vniuersale : vnde ipse solus implet voluntatem, & eius virtutem passiuam adæquat : atque ita solus sufficienter eam mouet, vt objectum. Hoc loco pro eodem sumit, mouere sufficienter & efficaciter voluntatem vt objectum ; & hoc est, sic mouere voluntatem, quantùm sufficit & requiritur, vt illa impleatur, & adæquetur eius virtus passiua, quæ se extendit non ad bonum aliquod particulare, sed ad bonum vni-

uerſale: dicit deinde voluntatem moueri à Deo non ſolùm vt ab objecto, ſed etiam vt ab eo qui dedit virtutem intelligendi, & hoc modo Deum mouere voluntatem interiùs eam inclinando. Nullum hîc diſcrimen affert inter mouere ſufficienter, & mouere efficaciter voluntatem, ſiue per modum objecti, ſiue dando illi virtutem, & interiùs eam inclinando, imò potius idem eſſe inſinuat.

In 1. ad Rom. lect. 6. *Primò*, inquit, *oſtendit quòd virtus Euangelicæ gratiæ eſt neceſſaria ad ſalutem. Secundò quod eſt* EFFICAX SIVE SVFFICIENS. Idem ergo eſt gratiam Euangelicam eſſe ſufficientem, & eſſe efficacem ad ſalutem.

Item voluntatem Dei eſſe cauſam ſufficientem & efficacem pro eodem ſumit in 9. ad Rom. lect. 4. *Cùm omnia*, inquit, *voluntati diuinæ attribuantur, quæ eſt cauſa* SVFFICIENS, *eo quod nullus poteſt ei reſiſtere. Vnde ſequitur; voluntati eius quis reſiſtit?* Voluntas autem Dei cauſa etiam efficax dicitur, quia nullus ei reſiſtit.

qq. diſp. de verit. q. 6. quæ eſt de prædeſtinatione art. 4. in 2. & 4. arg. docet eum in quo eſt præparatio ſufficiens ad gratiam habitualem, inueniri ſimul & gratiam habitualem. *In quocumque* inquit in 2. arg. *eſt præparatio* SVFFICIENS *ex naturalibus bonis* (non tamen ſine auxilio Dei mouentis, vt antè expoſuimus) *eſt inuenire gratiam*, ſcilicet habitualem. Et in 4. *Quicumque præparat ſe* SVFFICIENTER *ad gratiam, habet gratiam.* Id reſpectu gratiæ habitualis verum eſſe concedit: *quia tempus habendi gratiam eſt ſimul cum tempore præparationis ad gratiam. Vnde*, inquit, *non poteſt inter vtrumque aliquod impedimentum intercedere: & ſic in quocumque inuenitur præparatio naturæ* (ſcilicet ſufficiens) *inuenitur & gratia*, ſcilicet habitualis. Atque ita quando talis eſt alicuius ad gratiam habitualem præparatio, vt major ad illam conſequendam requiratur, iſta præparatio iuxta S. Thomam dicenda non eſt ſufficiens ad gratiam conſequendam: ſed dicenda eſt nondum ſufficiens., ſeu inſufficiens ad gratiam conſequendam; quia non ſufficit ad hoc quod ad gratiam habitualem perducat ac diſponat, licet ad illam conſequendam adjuuet, hoc eſt, licet operetur aliquid ad hoc quod perueniatur ad illam, vt docet 1. p. q. 98. art. 1. mox referendo.

Præterea iuxta hanc S. Thomæ doctrinam, quando talis eſt ad gratiam habitualem præparatio, vt homo illi conſequendæ aliquod impedimentum apponat, atque ita nondùm illam conſequatur, nondùm ſufficiens eſt ad gratiam conſequendam: quia, vt docet idem ſanctus, inter præparationem ſufficientem ad gratiam & gratiæ conſecutionem, nullum debet impedimentum intercedere: cùm verò impedimentum quod homo gratiæ apponit, non remoueatur, niſi per diuinam miſericordiam, & gratuitam ipſius gratiæ motionem, vt habet ſanctus ille Doctor in 12. ad Hebr. lect. 3. *Dicendum eſt*, inquit, *quòd hoc ipſum, quod aliquis non ponit obſtaculum, ex gratiâ procedit. Vnde ſi aliquis ponat, & tamen moueatur cor eius ad remouendum illud, hoc eſt ex dono gratiæ Dei vocantis per miſericordiam ſuam.* Idem habet l. 3. contra gentes c. 161. ſicut Sect. 1. art. 1. & 2. fusè docuimus: cùm, inquam, impedimentum non remoueatur niſi per gratiam Dei cor ho-

minis mouentis ad remouendum illud, hinc ſequitur quòd vt ſufficiens ſit per actualem Dei gratiam & motionem ad gratiam habitualem conſequendam præparatio, talis ac tanta eſſe debet, vt omne eidem gratiæ conſequendæ impedimentum ſuperet.

Quare cùm S. Thomas de variâ ad gratiam præparatione loquitur, nunquam illam partitur in ſufficientem & efficacem: ſed dicit eſſe majorem vel minorem, provt ſcilicet Deus plus vel minus voluntatem mouet, diuerſimodè ſuæ gratiæ dona diſpenſans. *Quæcumque*, inquit 1. 2. q. 112. art. 2. *præparatio in homine eſſe poteſt, eſt ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum. Et hanc diſpoſitionem*, inquit 2. 2. q. 24. art. 2. ad 1. *vel conatum eius qui ſe ad gratiam præparat, præuenit Spiritus ſanctus, mouens mentem hominis vel plus vel minus ſecundum ſuam voluntatem.* Et 1. 2. q. 112. art. 4. *Qui magis ſe ad gratiam præparat, pleniorem gratiam accipit: ſed ex hac parte non poteſt accipi prima ratio huius diuerſitatis; quia præparatio ad gratiam non eſt hominis, niſi in quantùm liberum arbitrium eius præparatur à Deo: vnde prima cauſa huius diuerſitatis accipienda eſt ex parte ipſius Dei, qui diuerſimodè ſuæ gratiæ dona diſpenſat.*

Dicit præthereà aliam eſſe præparationem ad bonum perfectum, quam ſtatim conſequitur gratia habitualis, aliam ad bonum non perfectum quam nondum conſequitur gratia habitualis. *Contingit autem quandoque* (inquit 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2.) *quòd Deus mouet hominem ad aliquod bonum, non tamen perfectum, & talis præparatio præcedit gratiam; ſed quandoque ſtatim perfectè mouet ipſum ad bonum, & ſubitò gratiam homo accipit, ſecundum illud Ioan. 6. Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me.*

Et 1. p. q. 98. art. 1. in c. ſic explicat quid ſit bonum perfectum, & imperfectum. *Eſt enim aliquod bonum perfectum & aliquod imperfectum: perfecta quidem bonitas eſt in his quæ ad finem ordinantur, quando aliquid eſt tale quod per ſe eſt* SVFFICIENS *inducere ad finem, imperfectum autem bonum eſt, quod operatur aliquid ad hoc quod perueniatur ad finem, non tamen* SVFFICIT *ad hoc quod ad finem perducat: ſicut medicina perfectè bona eſt, quæ hominem ſanat; imperfectà autem eſt, quæ hominem adjuuat, ſed tamen ſanare non poteſt.* Itaque præparatio ſeu motio quæ talis eſt, vt perducat hominem ad finem, ſeu ad gratiam habitualem, eſt præparatio ſeu motio ad bonum perfectum, quæ autem talis eſt, vt quidem adjuuet ac diſponat, nondum tamen perducat ad finem, ſeu gratiam habitualem, eſt præparatio ſeu motio ad bonum imperfectum.

CONCLVSIO HVIVS ARTICVLI,
In quâ breuiter de diuiſione gratiæ in ſufficientem & efficacem.

HIs de huius vocis (*ſufficiens*) ſignificatione, ſiue in his quæ ad gratiam, tum habitualem, tum actualem pertinent, ſiue in his quæ ad alia argumenta ſpectant, ex certâ S. Thomæ doctrinâ poſitis, concludendum eſt, iuxta S. Thomam, gratiam actualem ad aliquid volendum aut operandum ſufficientem, eam propriè ac ſimpliciter dici, præter quam nulla alia ad illud volendum aut operandum requiritur; ac proinde cum gratia efficax iuxta eumdem S. Thomam, ea ſit quæ propriâ virtute conſenſum efficit, ac velle ſeu perficere operatur, atque hæc ad ſingulos pios actus neceſſaria ſit, agnoſcendum eſt iuxta S. Thomam gratiam ſufficientem ad volendum, eam eſſe quæ eſt ad volendum efficax; ſimiliter gratiam ſufficientem ad operandum eam eſſe, quæ eſt ad operandum efficax; cùm ſola gratia quæ eſt ad volendum efficax, ea ſit, præter quam alia ad volendum non requiritur, & ſola gratia quæ eſt ad operandum efficax, ea ſit præter quam alia ad operandum non requiritur. Et hæc procul dubio ratio eſt, cur nunquam S. Thomas gratiam in ſufficientem & efficacem diuiſerit, ſed ſolùm in operantem & cooperantem, in præuenientem & ſubſequentem, in excitantem & adjuuantem. Operans neceſſaria eſt vt incipiamus bonum velle, & ad illud ſufficiens eſt, quia nulla alia præter illam ad bonum velle requiritur: ad cooperandum autem, ſeu ad operandum efficaciter bonum quod volumus, eadem gratia operans, iuxta S. Thomam, ſufficiens dici non poteſt, quia alia præter illam, ſcilicet cooperans, ad cooperandum requiritur. Nam, vt ait S. Thomas ex S. Auguſtino 1. 2. q. 111. art. 2. *Deus vt velimus operatur; cùm autem volumus, vt perficiamus nobis cooperatur.*

Id rectè à Doctoribus Louanienſibus intellectum, qui SS. Auguſtini & Thomæ doctrinæ firmiſſimè adhærentes, & in eâ apprimè verſati, ſufficientis gratiæ nomen ſoli efficaci tribuunt, & quamcumque aliam ſufficere ac ſufficienter voluntatem præparare negant. *Dicimus* (inquiunt in iuſtificatione Cenſuræ c. 12.) *& hoc qualecumque ſubſidium quod aliquando ſubminiſtrari dicitur iis qui neque credunt, neque conuertuntur ad Dominum, non fuiſſe* SVFFICIENS *ad fidem aut conuerſionem: quippe gratia ad conuerſionem* SVFFICIENS *ipſa conuertit, quæ verò non conuertit*, NON SVFFICIT. Et paulo poſt: *Aliud autem eſt poſſe in quo tam magnæ inſunt vires per* SVFFICIENTEM *gratiæ præparationem; vt ſatis ſit ad agendum, per quam quidem gratiam non iam ſolum ipſum poſſe, verùm etiam agere adjuuatur.*

Et cap. 13. *Dicimus non eſſe gratiam* SVFFICIENTER *præparantem voluntatem, niſi quæ faciat vt velimus & conſentiamus. Quamdiu enim voluntas nondum ſic affecta eſt vt velit, ſed adhuc reſiſtit & contradicit,*

nondum SVFFICIENTER *est à Domino præparata.* Hæc doctrina à totâ hâc celeberrimâ facultate *nullo magistrorum ipsius contradicente* , vt dicitur in confirmatione eiusdem Censuræ, vniformiter hoc seculo tradita ac defensa est.

Etsi autem S. Thomas nunquam gratiæ diuisionem in sufficientem & efficacem tradiderit, eamtamen non rejicimus, modò absit vocis abusus, nec gratia sufficiens voluntati interna vulgari ac Moliniano sensu sumatur pro eâ, quæ cùm ex seipsâ efficax non sit, tamen sufficit ad piè volendum & operandum, & alterius gratiæ per se efficacis ad pios actus necessitatem excludit: sed sumatur iuxta Thomistarum sensum pro gratiâ excitante ac præueniente, quæ quoad vsum libero arbitrio relicta & subjecta non est; præter quam alia per se efficax ad operandum semper requiritur; quæ aliquam, paruam licet, voluntatem in nobis efficit; quæ aliquam voluntati sufficientiam tribuit, ac verum posse ad operandum confert, etsi non proximum, non completum, non expeditum; quæ nos ad operandum disponit, excitat, inclinat; cuius motibus aliquando resistimus ac dissentimus, illi non cooperando, quod prouenit ex defectu voluntatis humanæ. Eam verò Thomistico sensu semper etiam efficacem esse dicimus, quia semper habet eum effectum ad quem ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur, licet non semper habeat illum ad quem ex naturâ sua refertur, vt in huius Sectionis præfatione diximus, & articulis sequentibus ampliùs exponemus. Si gratiâ sufficiens provt ab efficaci distinguitur, hoc Thomistico sensu accipiatur, vt eadem sit ac gratia excitans, præueniens, & operans, sufficiensque dicatur in genere gratiæ excitantis, iuxta sensum iam expositum, hanc Arnaldus, hanc cæteri omnes S. Augustini discipuli admittunt, scientes, *cùm res ipsa intelligitur, minùs laborandum esse*, vt ait S. Augustinus contra Cresconium l. 1. c. 13. *quid eam hominibus vocare placuerit.* Nec enim, cùm nullam gratiam sufficientem hoc in naturæ corruptæ statu dari asserunt, aliam intelligunt quàm Molinianam, vt vulgò sumitur, libero arbitrio quoad vsum relictam, quæ gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus, aut ad aliquos necessitatem excludit. Vide id ab Arnaldo fusiùs expositum in dissertatione parte 3. art. 8. 9. 10. 11. & 12.

ARTICVLVS

ARTICVLVS II.

In quo refertur & confutatur quod dicit P. Nicolai de gratiæ ſufficientis & efficacis ſignificatione : efficaciæ paſſionis Chriſti cum efficaciâ gratiæ diſcrimen oſtenditur ; & Patrem Nicolai non ſolùm à S. Thomâ ; ſed etiam ab omnium Thomiſtarum, etiam recentium, ſententiâ omnino recedere demonſtratur.

REFERENDA iam ſunt Patris Nicolai verba circa gratiæ ſufficientis & efficacis explicationem, vt agnoſcatur quantùm non ſolùm à S. Thomæ doctrinâ, ſed etiam ab vniuerſæ illius Scholæ, principiis aberret, & quàm funditus omnia illius, circa gratiæ per ſe efficacis neceſſitatem, dogmata, ad ſtabiliendum Moliniſmum euertat, vt rectè ac meritò doctiſſimi ex ordine Dominicanorum Theologi hoc vno lecto in Collegam ſuum excanduerint, ac totam ſuam Scholam per vnum Ioannem Nicolai corruere exclamarint.

Verba Patris Nicolai n. 1.

HINC *exordior verò, quod cæterorum fundamentum eſſe poſſit, & ad eorum ſenſum planiorem debeat præſupponi : nempe, vtcumque ſufficiens gratia diſtinguatur ab efficaci penes vſum, quem neceſſitas contentionum introduxit, quaſi ſit* ſufficiens *quæ ad actum diſponit, cùm* poſſe *dat* ; efficax *quæ inducit effectum ; cùm* poſſe *illud actu complet ; non ſic* efficax *tamen plano, expreſſo, certo ſenſu è S. Thomæ verbis, & ex modo loquendi quem vſurpat, vniformiter colligitur, quòd eo ipſo ad effectum pertingens intelligi debeat actu ſemper ac reipſa ponendum ; ſed interdum* efficax, *quòd virtutem habeat per ſe independentem à virtute ipsâ humanâ, ex ſeipsâ potentem inducendi effectum & flectendi ad illam voluntatem ; ſic temperatam tamen conditioni voluntatis, vt eam non impellat ſi nolit, ſed nolentem ac reluctantem aliquando relinquat ſine actu : adeo vt* efficax *per internam efficaciam intelligatur illo etiam caſu, quo non ſemper externa per effectus poſitionem conſequitur ; ſicut &* ſufficiens *aliquandò intelligitur apud illum vel intelligi videtur poſſe, quæ totam habet ex ſeipsâ ſufficientiam ad actum requiſitam ; & eo ipſo per internam efficaciam dici* efficax *per ſe* *poteſt ; licet non efficiat actum quem efficere poſſit ; quia obicem ponit ac diſſentit voluntas ; quantumcumquè à voluntate non petatur ſufficientia efficiendi cum conſentit. Et ea forte ratio eſt cur (quod Ianſeniani valde vrgent) gratiam S. Thomas in illa duo membra non diuiſerit ſeparatim ; quia & efficaci ſufficientia multò ampliùs ineſt ; & ſua quoque ſufficienti efficacia quodammodo (id eſt vis interna) non deeſt ; quamuis illa interim quæ inducit effectum actu, pleniorem vim quamdam ſecum quàm illa tantum ferat, quæ inducere poſſe dicitur nec inducit : ex quo factum eſt vt ad illam virtutis in vtroque diſtinctionem explicandam* efficax *vna,* ſufficiens *altera (velut*

appropriatis vocabulis) vulgari vſu Theologorum diceretur : quantumuis illa tantis litibus agitata vocabulorum diſtinctio, & multò minus tam diuerſa illorum apud Scholas inter ſe diſsidentes explicatio, nihil ad fidem pertinere arbitranda ſit, modò ſit vnus apud omnes de ſenſu ipſo ac de fundamentali veritate conſenſus ; vt gratiæ omnia tribuantur, vt eius virtus ac neceſsitas agnoſcatur, vt per illam voluntas ad agendum fieri potens aſtruatur, vt voluntatis non agentis negligentiæ vel defectui aſcribatur, quòd habuerit vnde agere poſſet, & non egit.

Nec aliter vtrique de gratiâ loquitur S. Thomas, vel cùm ſufficientem inſinuat, vel cùm indicat efficacem ; ſic eam ſufficere indicans, vt id ad quod ſufficit per ſeipſam, non efficiat aliquando, quia coëfficere negligimus, nec ei nos ad agendum aptanti aſſentimur ; ſic efficere inſinuans, vt non minùs efficax intrinſecè (id eſt efficiendi potens) per ſeipſam ſit, cùm ex noſtro defectu non efficit. Tum ſic pergit n. 2.

Intelligere potuiſtis ex illis quæ dicta ſunt, cùm ſufficiens auxilium ex planiſsimo eius teſtimonio aſtruerem, ſic appellatum illud, ſufficiens ad non peccandum, *vt cum illo nihilominus quidam peccent. Intelligite ſic alibi* efficax *deſignatum, vt ex effectu non ſecuto efficaciam non amittat : vbi, nempe 3. part. Summæ q. 49. art. 2. ad 3.* Deus (*inquit*) permittit diabolo poſſe decipere homines certis temporibus & locis, ſecundum occultam rationem iudiciorum ſuorum : ſemper tamen per paſſionem Chriſti eſt paratum hominibus remedium ſe tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichriſti : ſed ſi aliqui hoc remedio vti negligant, nihil deperit efficaciæ paſſionis Chriſti : *Quid eſt* nihil efficaciæ deperire, *niſi non minùs eam efficacem (id eſt potentem) eſſe, vt ſequatur effectus, qui ex illâ interim propter non vtentium negligentiam non ſequitur ? An ſic efficax ergo quia effectum actu ſemper inducat ? Vel de gratiâ dici ſuo modo non poſsit quod hic de pasſione dictum, quaſi gratiæ fonte, cuius nec vſus nobis niſi gratia mediante prodeſſe poſsit quidquam, aut ad ſalutem noſtram niſi per illam deriuari ? Vtique dici poſsit eodem ſenſu, nihil eius efficaciæ deperire, ſi eâ vti quidam negligant ac illius effectum ſuâ negligentiâ impediant, & hoc omninò eſſe quod inſinuat S. Thomas.* Hactenus P. Nicolai.

CONFVTATIO.

IN his omnibus immorari neceſſe non eſt, quia ea exhibuiſſe ſufficit vt confutentur. Quis enim S. Thomæ de gratiæ ſufficientis voce & ſignificatione doctrinam articulo præcedente relatam legendo, non agnoſcat, quàm aduerſa ſit S. Thomæ principiis iſta, quam tradit Ioannes Nicolai, gratiæ ſufficientis & efficacis explicatio?

Quis etiam non videat, quantùm ab vniuerſæ S. Thomæ Scholæ principiis recedat ille, qui gratiam per ſe efficacem ita interdum intelligi aſſerit, non quia voluntatem ad volendum aut agendum vi ſuâ propriâ infallibiliter & indeclinabiliter determinat : ſed quia virtutem habet per ſe independentem à virtute ipsâ humanâ, & ex ſe ipsâ potentem inducendi effectum, & flectendi voluntatem ad illum; ſeu quia per illam voluntas fit agendi potens, ita vt illam aliquando relinquat ſine actu.

Noua hæc & hactenus inaudita apud Thomistas omnes gratiæ per se efficacis interpretatio ; cùm nullus hoc nomine aliam vnquam intellexerit, quàm quæ propriâ suâ virtute voluntatem ad volendum aut agendum, infallibiliter & indeclinabiliter determinat, & quæ nunquam illam relinquit sine aliquo actu, seu perfecto, seu imperfecto, ad quem scilicet efficiendum ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur, adeò vt in Scholâ S. Thomæ gratia per se efficax idem omninò sit, cum gratiâ, cuius effectus infallibilis est ob virtutem motionis, & pro eodem semper vsurpetur. Imo Iesuitæ gratiæ per se efficacis nomine semper prædeterminantem aduersus Thomistas impugnarunt, nec in controuersiâ de auxiliis litigatum vnquam fuit de hoc vocabulo. Nam Molinæ defensores confessi sunt gratiam efficacem dici non solum à virtute flectendi voluntatem, sed ab effectu & consensu voluntatis. Vndenam verò effectum sortiretur, an scilicet ab omnipotentiâ Dei, & propriâ ipsius gratiæ virtute; an verò à scientiâ mediâ, & locorum ac temporum congruitate disputabant?

Dixit Clemens VIII. in scripto de doctrinâ S. Augustini c. 5. *gratiam efficacem secundum S. Augustinum habere suam efficaciam ab omnipotentiâ Dei, & à dominio quod summa diuina Majestas habet in voluntates hominum.* Itane vero illud intellectum est, vt gratia vim quidem & virtutem suam haberet ab omnipotentiâ Dei, sed tamen effectum ab illâ infallibiliter non sortiretur? An S. Augustini testimonia, quæ idem summus Pontifex adducit, id significant? An cum Iesuitæ in Congregatione de auxiliis declararunt se communicato scripto Patribus omnibus Societatis Gallis, Italis, Hispanis, ex eorum sententiâ admittere omnia quæ in illo scripto continerentur, esse de mente S. Augustini, excepto hoc vno tantùm capite 5? An inquam id alio sensu intellexerunt, quam gratiam efficacem sortiri suum effectum ab omnipotentiâ diuinâ, & efficere consensum voluntatis ex virtute Dei mouentis & inclinantis voluntates quo vult? Certè nec illud etiam caput excipere debuissent, si habuissent Nicolaïum aliquem, quo consulto facilè admisissent, Molinâ illæso, gratiam efficacem habere suam efficaciam ab omnipotentiâ Dei, hoc est habere ab illâ vim & virtutem flectendi voluntatem, etsi aliquando ob voluntatis dissensum ac resistentiam effectum non sortiatur, & actum non inducat.

Non poterat P. Nicolai ignauiùs gratificari Molinistis, qui gratiam libero arbitrio quoad vsum relinquentes, seu eius effectum à scientiâ mediâ suspendentes, eam per se efficacem eodem sensu facilè agnoscunt, quia virtutem habet à quocumque alio independentem, ac per illam voluntas fit agendi potens, ita vt illa adjuta aliquando agat, aliquando nihil agat. Sic enim iam simpliciores ludificari conantur Molinistæ, gratiam per se efficacem, eiusque ad singulos pios actus necessitatem se agnoscere profitentes : quia toto iam orbe hoc dogma receptum vident. Sed cùm sensa sua declarant, non aliam gratiam quam sufficientem Molinianam confiteri deprehenduntur, nec alio consilio ita loqui, quàm vt Pelagij dolum imitantes, isto gratiæ per se efficacis vocabulo frangant inuidiam, offensionemque declinent.

Sed dicet P. Nicolai se agnoscere, quòd illa gratia quæ effectum inducit,

pleniorem vim quamdam secum quam illa tantum ferat, quæ inducere posse dicitur, nec inducit, ac se his verbis ac Moliniano sensu longissimè recedere, sed hæc dixisse non sufficit. Ab eo enim quæro, an illa vis interna semper per se actum inducat, velle aliquod generet, seu paruum, seu magnum, & aliquam voluntatis resistentiam superet; adeò vt nunquam adsit vis illa interna, quin voluntas piè velit aut operetur, & nunquam voluntas piè velit aut operetur quin illa adsit? Et an necessaria sit ad singulos actus piæ voluntatis, seu perfectos, seu imperfectos, seu peccatoribus, seu iustis? Hæc si agnoscat Ioannes Nicolai, cur toto suffragio, cur totis thesibus id apertè confiteri refugit, quod capitale est Scholæ Thomisticæ dogma? Imo cur toties impugnare conuincitur? Cur hanc gratiæ per se efficacis notionem amplectitur, quam Thomistæ omnes rejiciunt, soli Molinistæ sequuntur ac probant? Si verò hæc non agnoscat, à Moliniano sensu non recedit.

Denique cùm omnes norint, Thomistas sic semper gratiæ per se efficacis ac prædeterminantis dogma aduersus Molinam defendisse, vt illud ad fidei Catholicæ, Pelagiano & Semipelagiano errori oppositæ, dogma pertinere arbitrati sint, sicut ex eorum libris & disputationibus constat; cùm Ioannes Nicolai dicit, sufficere ad catholicam de Christi gratiâ fidem, *vt gratiæ omnia tribuantur, vt eius virtus ac necessitas agnoscatur, vt per illam voluntas ad agendum fieri potens astruatur, vt voluntatis non agentis negligentiæ vel defectui adscribatur, quod habuerit vnde agere posset, & non egit*: cùm, inquam, hæc sufficere dicit, quæ Molinistæ admittunt, etsi gratiæ prædeterminantis necessitatem negent, Scholæ suæ circa capitale Christi gratiæ dogma aduersari conuincitur.

Hæc omnia indicari satis est, vt confutentur. Sed vnum est in quo immorandum diligentiùs ad S. Thomæ doctrinam elucidandam, & à peruersi Patris Nicolai sensu vindicandam. Vt ille probet gratiam per se efficacem secundum S. Thomæ & verba & sensum eam dici posse, quæ ex seipsâ potens est inducendi effectum, etsi illum actu non inducat, & ex effectu non secuto efficaciam illius non amitti, vnicum S. Thomæ testimonium profert ex 3. p. q. 49. art. 2. ad 3. vbi dicitur, *si aliqui remedio per passionem Christi parato vti negligant, nihil deperire efficaciæ passionis Christi*. Ex quo concludit quod sicut passio dicitur efficax, id est potens inducendi effectum, etsi effectus ex illâ propter non vtentium negligentiam non sequatur, sic gratiam rectè dici eodem sensu efficacem, etsi effectum actu non inducat, si eâ vti quidam negligant, ac illius effectum suâ negligentiâ impediant.

Sed frustrà degener ille S. Thomæ alumnus constantem Patris sui de gratiâ doctrinam, clarissimis sententiis expressam, ex significatione huius nominis, *efficax & efficacia*, euertere nititur. Sancti enim Thomæ doctrina de gratiâ effectum suum infallibiliter consequente, ob virtutem motionis, in isto gratiæ efficacis vocabulo posita ac fundata non est. Imo satis rarò S. Thomas eodem gratiæ efficacis nomine vtitur, vt eius effectus certitudinem exprimat, sed eam declarat aliis verbis & phrasibus quæ nullâ cauillatione obscurari possunt. Dicit scilicet qq. disp. de malo q. 6. quæ est de electione humanâ, *Deum immutabiliter mouere voluntatem propter efficaciam virtutis mouentis quæ deficere non potest*. Dicit 1. 2. q. 10. art. 4.

ad 3. *Quòd si Deus mouet voluntatem ad aliquid, impoßibile est huic positioni, quòd voluntas ad illud non moueatur, non tamen est impoßibile simpliciter. Vnde non sequitur quod voluntas à Deo ex neceßitate moueatur.* Dicit 1. 2. q. 112. art. 3. in c. *præparationem gratiæ, secundum quod est à Deo mouente, habere neceßitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non potest.* Sicut inferiùs exponemus. Denique vt cætera omittam dicit 2. 2. q. 24. art. 11. *quòd charitas ex parte Spiritus sancti mouentis animam ad diligendum Deum, impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit. Vnde,* inquit, *impoßibile est hæc duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseuerantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certißimè liberantur quicumque liberantur, vt Augustinus dicit in lib. de prædestinatione sanctorum.*

Quocumque ergo modo S. Thomas has voces, *efficax & efficacia*, vsurpet, nihil hinc concludi potest ad probandum gratiam non inducere infallibiliter effectum quem Deus vult vt habeat: sed ne P. Nicolai de hoc ipso nomine contendendi locum habeat, ostendam manifestò quæ S. Thomas de efficaciâ passionis Christi loco citato docet, ad gratiam transferri non posse; nec vllo modo cum Thomistarum recentium principiis cohærere eam efficacis auxilij significationem, quam P. Nicolai ex S. Thoma confirmare nititur: quod vt pateat, primò exponendum est, quid propriè hæc vox, *efficacia paßionis Christi,* apud S. Thomam significet.

Agnoscendum est, iuxta S. Thomam, passionem Christi dici habere efficaciam ad merendum & ad delenda peccata, in quantùm habet in se virtutem merendi & delendi peccata: & hoc sensu dicitur, *quod etsi quidam remedia per eam hominibus parato vti negligant, nihil deperit eius efficaciæ,* hoc est, eius virtuti ac sufficientiæ.

Eodem sensu 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. actus Christi satisfacientis dicitur habere efficaciam infinitam, hoc est, vim & virtutem infinitam ad recõpensationem culpæ commissæ. *Vnde oportuit,* inquit, *ad condignam satisfactionem, vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vt pote Dei & hominis existens.* Item ead. 3. p. q 22. art. 3. ad 1. *Et ideo,* inquit, *in quantùm eius humanitas operabatur in virtute diuinitatis, illud sacrificium erat efficacißimum ad delenda peccata,* hoc est vt dicit in c. *habebat plenam vim expiandi peccata.* Et ad 2. eodem sensu hæc duo sumit, esse efficax ad expianda peccata, & sufficienter expiare peccata: *Dicendum,* inquit, *quòd peccata non commemorantur in nouâ lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata, sed commemorantur quantùm ad illos, qui vel eius sacrificij nolunt esse participes, sicut sunt infideles, pro quorum peccatis oramus vt conuertantur, vel etiam quantùm ad illos qui post participationem huius sacrificij ab eo deuiant, qualitercumque peccando.* Eodèm etiam sensu in 3. dist. 19. q. 1. art. 1. in resp. ad 2. quæst. dicitur habere infinitam in merendo efficaciam: item, infinitam in satisfaciendo efficaciam, hoc est, vim & virtutem infinitam ad merendum & satisfaciendum. *Dicendum,* inquit, *quòd ad hoc quòd aliquid in alterum effectum inducere poßit, duo requiruntur: vnum ex parte agentis, scilicet quòd habeat virtutem sufficientem ad inducendum illum effectum: alterum ex parte recipientis, vt scilicet dispositum sit ad suscipiendum actionem.*

Christi autem qui in nobis meruit deletionem peccatorum, inuenitur sufficientia ad delendum omnia peccata nostra ex duobus, scilicet ex actione in quâ meritum consistit, quæ agit vi diuinâ, eo quod est actio Dei & hominis, vt dictum est, & ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam. Et iterum ex eo quod passio abstulit, scilicet animam Deo vnitam, quæ etiam habebat infinitum valorem ex hoc quod est Deo vnita & ex hoc est infinita efficacia in satisfaciendo. Ex parte autem nostrâ requiritur vt nos præparemus ad meriti Christi effectum in nobis suscipiendum per fidem intellectus, & charitatem affectus, & per imitationem operis: quod quidem non contingit in omnibus: & ideo quoad sufficientiam satisfactionis & meriti, omnia peccata per Christi passionem deleta sunt, non autem quantùm ad efficientiam.

Hoc loco infinita efficacia in merendo nihil aliud est, quàm infinita secundum se virtus ad merendum: sufficientia autem, seu virtus sufficiens ad delendum peccata, est tanta virtus, quanta ad ea delenda requiritur; atque ita hoc loco sufficientia plus aliquid dicit, quàm efficacia. Efficacia enim denotat solùm virtutem, sufficientia autem denotat tantam virtutem, quanta requiritur; adeo vt possit dici efficacia sufficiens, hoc est, virtus sufficiens præter quam alia non requiritur: sufficiens autem est virtus seu efficacia passionis Christi, quia infinita est. Cùm enim est virtus seu efficacia infinita ad aliquid, tunc est tanta virtus & efficacia, quanta ad illud requiritur.

Et ex hoc eodem loco colligitur efficaciam passionis distingui ab efficientia passionis, cùm efficacia sumatur solùm pro virtute in se, efficientia verò pro eiusdem virtutis ad aliquod subjectum applicatione. *Et ideò*, inquit, *quoad sufficientiam satisfactionis & meriti, omnia peccata per Christi passionem deleta sunt, non autem quantùm ad efficientiam*, hoc est, per illam actu omnia peccata non fuisse deleta, illam non habuisse effectum suum in omnibus, non fuisse applicatam omnibus per fidem & Sacramenta, per quæ solùm effectum suum sortitur, etsi in se tantam virtutem habuerit, quanta ad delenda omnia omnium hominum peccata requiritur. Sic vulgo his locis in Sententias sufficientiam passionis opponit, non quidem efficaciæ, sed efficientiæ, vt patet ex aliis testimoniis Sect. 3. art. 5. relatis: aliis tamen in locis efficaciam sumit alirer, scilicet pro efficientia, seu pro applicatione, atque efficaciam opponit sufficientiæ & hanc vocem, efficaciter, opponit isti, sufficienter. Sic in 1. ad Tim. 2. lect. 1. *Ipse est*, inquit, *propitiatio pro peccatis nostris, pro aliquibus* EFFICACITER, *sed pro omnibus* SVFFICIENTER: *quia pretium sanguinis est* SVFFICIENS *ad salutem omnium, sed non habet* EFFICACIAM (hoc est non sortitur effectum, quantùm ad consecutionem salutis) *nisi in electis, propter impedimentum.* Similiter qq. disp. de verit. q. 29. art. 7. ad 4. *Quantùm* AD SVFFICIENTIAM, *æqualiter se habet ad omnes, non autem quantùm* AD EFFICACIAM, hoc est, habet virtutem sanandi omnes, sed effectum in omnibus non sortitur, seu omnes actu non sanat. Et ad 13. *Hoc ipsum gratis alicui nostrum à Deo confertur, quod efficaciam*, (hoc est effectum) *meriti Christi consequatur.* Et etiam 3. p. q. 48. art. 6. ad 2. efficaciam sumit pro effectu. *Passio Christi*, inquit, *per spiritalem con-*

tactum efficaciam (hoc eſt effectum) *ſortitur , ſcilicet per fidem & fidei Sacramenta.*

Quæritur ergo an ſicut paſſio Chriſti, ſecundum S. Thomam, dicitur habere ſufficientiam & efficaciam quantùm eſt ex ſe, hoc eſt, habere virtutem, etſi in aliquibus non ſortiatur effectum, propter impedimentum ac diſſenſum voluntatis, quæ remediis per illam hominibus paratis vti negligit:ſic gratia actualis ſufficiens,præter quam alia requiritur ad agendum, dici poteſt efficax,quantùm eſt ex ſe,ad aliquem actum,etiam quando ſupponitur non inducere eumdem actum, & non habere effectum propter diſſenſum ac reſiſtentiam voluntatis.

Reſp. 1. hanc gratiæ efficacis cum efficaciâ mortis Chriſti comparationem nullum habere fundamentum in doctrinâ S. Thomæ. Etſi enim S. Thomas ſumat aliquando efficaciam mortis Chriſti pro virtute mortis Chriſti in ſe , etiam quando effectum non ſortitur : nullibi tamen efficacem Chriſti gratiam voluntati internam pro eâ ſumit , quæ ſolùm habet in ſe virtutem inducendi actum voluntatis , & quæ nullum omninò voluntatis actum inducit : imò docet ſemper aliquem actum per illam induci , ad quem ſcilicet ex abſolutâ Dei voluntate ordinatur. Sic iuxta S. Thomam, omnis Chriſti gratia voluntati interna , vel eſt operans , vel cooperans. Hæc diuiſio eſt adæquata ; omnis vero gratia operans aliquod volendi initium operatur , & omnis cooperans facit voluntatem cooperari , hoc eſt , operari efficaciter quod vult , vt rectè probat Arnaldus in ſuo ſcripto de doctrinâ S.Thomæ art. 10. Dicit etiam expreſsè S. Thomas in 8. ad Rom. lect. 3. vocationem interiorem efficacem eſſe , quia illi voluntas aſſentitur. *Hæc vocatio , inquit , eſt efficax in prædeſtinatis , quia huiuſmodi vocationi aſſentiunt. Ioan. 6. Omnis qui audiuit à Patre & didicit venit ad me.* Eodem ſenſu efficaciam ſumit in 6. Matt. lect. 5. pro virtute gratiæ effectum ſuum conſequentis , & inducentis conſenſum. *Secundò* , inquit , *ponit attractionis efficaciam ibi , omnis qui audiuit.*

Mirum ergo non eſt ſi paſſio Chriſti dicatur habere in ſe virtutem & efficaciam , etſi non ſortiatur effectum , & gratia Chriſti non dicatur habere in ſe virtutem & efficaciam , quando voluntatis actum non inducit : quia ſcilicet paſſionis virtus ſecundum ſe in hoc non conſiſtit , vt ſortiatur effectum : ſed in hoc vt ſit potens delere peccata per modum efficientiæ in omnibus , quibus ex diuinâ ordinatione applicatur , & qui eius actionem in ſe ſuſcipiunt. Contra verò virtus & efficacia gratiæ Chriſti reſpectu voluntatis , cui interna eſt , ſeu quam interiùs adjuuat , in hoc conſiſtit non ſolùm vt det illi poſſe , ſed etiam vt in ea aliquem bonum actum ſeu perfectum ſeu imperfectum operetur. Nec aliter, ſecundum S. Thomam , voluntatem intùs mouet & adjuuat , niſi bonum aliquod velle in eâ operando , ſiquidem iuxta S. Thomam voluntatem , intùs per gratiam actualem adjuuari ad aliquid agendum , eſt voluntatem interiùs à Deo moueri ad illud agendum : Deus autem voluntatem intùs ad actum aliquem mouet , illam ad eum actum applicando, vt docet 1. p. q. 105. art.4. & 5. Porro voluntas eum actum agit ad quem à Deo applicatur,

Omitto teſtimonia anteà relata, quibus tam euidenter conſtat, auxilium Dei intus mouentis ſemper ob motionis virtutem habere eum effectum quem Deus vult vt habeat.

Reſp. 2. Thomiſtis gratiam ſufficientem admittentibus penitùs repugnare, vt gratia ſufficiens dicatur ex ſe efficax ad actum ad quem dat poſſe, & ad quem ſufficiens dicitur. Nam iuxta illos, auxilium ſufficiens, quâ ſufficiens, ſemper eſt inefficax, quia nunquam producit conſenſum ad quem eſt ſufficiens. Ita Aluarez in reſponſionibus l. 3. c. 4. n. 3. §. Tertia ſententia. *Aliud eſt*, inquit, *auxilium excitantis gratiæ, ſeu ſufficientis; aliud verò gratiæ adjuuantis ſeu efficacis. Hæc autem duo auxilia non diſtinguntur ſolùm ab effectu, quia nimirum auxilium efficax habet conjunctum arbitrij conſenſum à Deo præuiſum, aut præcognitum :* AVXILIVM AVTEM SVFFICIENS VEL INEFFICAX NON PRODVCIT EVMDEM CONSENSVM, *ſed etiam diſtinguntur ſecundum aliquam realem virtutem intentionaliter exiſtentem in vno, & non in alio.* An auxilium quod vt ſufficiens eſt, inefficax eſt, ex ſe efficax dici poteſt. Imò auxilium ſufficiens nunquam eſt efficax, quando elicitur conſenſus ; quia tunc, vt docet Aluarez loco citato, non ponitur efficacia auxilij ſufficientis, ſed alterius ab eo realiter diſtincti. Nec etiam illud auxilium agit phyſicè reſpectu actus & conſenſus ad quem eſt ſufficiens, ſed ſolùm moraliter per modum ſuadentis, allicientis, & inuitantis, vt ibidem dicit n. 6. §. Tertia Concluſio. Et de auxiliis diſp. 88. concl. 3. n. 7. Cauſa autem moralis cùm non ſit cauſa propriè dicta, ſed metaphoricè, (vt Aluarez ibid. c. 4. n. 11. ad 2. probat ex S. Thoma q. 3. de malo art. 3. in c.) non poteſt habere propriam efficientiam : ſicut paſſio Chriſti, quæ eſt cauſa phyſica, ſeu agens per modum efficientiæ ad delenda peccata, vt docet S. Thomas 3. p. q. 48. art. 6.

Aluarez multis rationibus ibidem n. 6. confirmat auxilium ſufficiens non habere influxum phyſicum in conſenſum. 1. Quia non exiſtit ampliùs quando elicitur conſenſus. 2. Quia eſt imperfectius conſenſu. Quomodo ergo ex ſe efficax ad conſenſum eſſe poteſt, ſi non ſit amplius quando conſenſus elicitur, & virtus eius ſit inferior & imperfectior conſenſu futuro, cùm cauſa ex ſe efficax in eſſe cauſæ, ſaltem debeat eſſe æque perfecta ac eſt effectus ?

Dicimus ergo voluntatem Dei habere ſufficientiam & efficaciam virtutis, quantùm eſt ex ſe, ad operandum : quia etſi non ſemper operetur; tamen quando ex ordinatione ſuæ ſapientiæ ſe ad operandum determinat, propriâ virtute operatur, & non alterius auxilio.

Dicimus gratiam præuenientem & operantem dare voluntati ſufficientiam & efficaciam ad volendum ; quia dat voluntati volendi virtutem, quanta ad volendum requiritur, & etiam facit ſuâ propriâ virtute illam velle. Sic dicimus gratiam ſubſequentem & cooperantem dare voluntati ſufficientiam & efficaciam ad cooperandum, ſeu ad operandum quod vult ; quia dat voluntati operandi virtutem, quanta ad operandum requiritur ; & etiam facit ſuâ propriâ virtute illam operari.

Tandem dicimus paſſionem Chriſti habere ſufficientiam & efficaciam, quantùm eſt ex ſe, quia ſeipsâ eſt potens ad operandum, & quando operatur & effectum ſortitur, per ſeipſam operatur propriâ virtute, & non alterius : imò nunquam tollitur impedimentum quod eius actioni ab

aliquibus ponitur, quin ipsa virtute propriâ efficiat, vt impedimentum remoueatur, & vincatur resistentia, & subjectum dispon itur ad recipiendam eius actionem : siquidem hæc omnia sunt effectus passionis Christi, nec fiunt nisi ex eius virtute & operatione.

Gratia autem sufficiens Thomistarum, præter quam alia ad operandum requiritur, hoc sensu non potest dici efficax ad operandum; quia nunquam propria illius virtute, sed semper alterius gratiæ virtute & efficaciâ impedimentum remouetur, ac voluntatis resistentia vincitur. Imò etiamsi subjectum dispositum supponatur, ad plenè volendum & operandum, voluntas propriâ illius gratiæ sufficientis virtute ac efficaciâ non operatur; sed virtute & efficaciâ alterius gratiæ distinctæ quoad entitatem, quam Thomistæ efficacem vocant.

Iam si quærat aliquis, cur passio Christi, cùm sit efficax quantùm est ex se, tamen effectum non semper inducat, etsi infinitam habeat in merendo efficaciam, vt loquitur S. Thomas? Respondeo id oriri partim ex libero arbitrio, partim ex voluntate Christi, & ex ordinatione sapientiæ diuinæ. Sicut enim voluntas Dei, etsi quantùm est ex se, sit efficax ad operandum, tamen non semper producit suos effectus : quia est causa libera agens ex ordinatione sapientiæ, quæ non semper habet intentionem operandi : sic passio Christi habens ex se infinitam in merendo virtutem & efficaciam, pendet à determinatione voluntatis Christi, quæ propter diuersa motiua, & ex ordinatione sapientiæ, non semper applicat suam passionem ad operandum, ideò non semper operatur. Hanc rationem affert S. Thomas in 3. dist. 19. q. 1. art. 3. quæst. 1. ad 4. *In causis*, inquit, *quæ agunt ex ordinatione sapientiæ, non est necessarium quod positâ causâ statim ponatur effectus, sed tunc effectus ponitur, quando sapientiæ ordo requirit, & taliter agit passio Christi.* Et qq. disp. q. 29. art. 7. ad 4. *Dicendum quòd meritum Christi, quantùm ad sufficientiam, æqualiter se habet ad omnes; non autem quantùm ad efficaciam, quod accidit partim ex libero arbitrio, partim ex diuinâ electione, per quam quibusdam misericorditer effectus meritorum Christi confertur, quibusdam verò iusto iudicio subtrahitur.* Et ad 13. *Dicendum quòd hoc ipsum gratis alicui nostrum à Deo confertur, quod efficaciam meriti Christi consequatur.* Et 3. p. q. 8. art. 3. in c. *Christus*, inquit, *est caput eorum qui sibi vniuntur solùm in potentiâ, nondum reductâ ad actum; quæ tamen est ad actum reducenda secundum diuinam prædestinationem.*

Ex his patet quantùm P. Nicolaï in hâc gratiæ per se efficacis interpretatione, & à S. Thomâ, & à recentibus Thomistis aberrauerit, & in quam manifestam contradictionem inciderit; ponendo gratiam sufficientem, quæ aliâ gratiâ efficaci realiter distinctâ semper indigeat ad actum inducendum, & quæ tamen, quantùm ex se est, efficax sit ad eumdem actum inducendum : sed obscurum non est quid intendat Thomistarum desertor ille & transfuga. Si eius sententia inquiratur, abest ab eius verbis contradictio, nec in explicando gratiæ per se efficacis nomine hallucinatur. Cum Thomistis

recentibus non loquitur; quia idem cum iis non ſentit, gratiæ per ſe efficacis nomen aliter prorſus ab iis exponit, quia eam cum illis non profitetur. Moliniſtarum ſenſum ſequitur, quia ſententiam tenet. Moliniſtæ enim docent, gratiam ſufficientem habere omnia ad agendum neceſſaria, ac proptereà nullâ aliâ virtute indigere vt agat, ſeu vt voluntatis actum inducat, ſed ſolo liberi arbitrij, eâ pro ſuo nutu vtentis, conſenſu, quo deficiente non agit: à quo tamen, cùm agit, non mutuat agendi virtutem, quam à ſeipsâ habet à quacumque alia re independentem: & quamuis hæc eorum poſitio falſa ſit & erronea, tamen hoc poſito rectè & conſequenter loquuntur, cùm dicunt hanc gratiam ſufficientem, eſſe per ſe efficacem, hoc eſt, per ſe potentem inducendi actum & efficiendi conſenſum: qui cum ponitur, nullius alterius gratiæ ope & virtute ponitur, quàm iſtius ſufficientis: ſi quidem ad conſenſum ponendum nulla alia gratia, quàm iſta ſufficiens requiritur; ſeu iſta gratia ſufficiens complectitur quidquid ex parte gratiæ, quoad entitatem ſpectatæ, ac virtutis diuinæ, ad conſentiendum & operandum neceſſarium eſt.

Mirum ergo non eſt ſi P. Nicolai hunc Moliniſtarum de gratia per ſe efficace ſenſum, Thomiſtarum principiis tam aduerſum ſectetur, quia ſcilicet ſufficientis gratiæ Moliniſticæ doctrinam reuerà ſequitur, ac toto ſuffragio inculcat, & gratiæ Thomiſticæ per ſe efficacis ac ſuâ virtute infallibiliter ad agendum prædeterminantis, & ad ſingulos pios actus neceſſariæ ſententiam rejicit: Thomiſtarum tamen vocibus vtitur, quia Thomiſtæ habitum gerit & cathedram occupat: ſed eas vni Moliniſtarum doctrinæ accommodando ſe verum Moliniſtam prodit. Certè, Pater mi, quotquot te in Pariſienſi Prædicatorum ſtudio primarium Regentem à S. Thomæ Thomiſtarumque omnium doctrinâ tam grauiter diſſentire perſpexerint, æquiſſimum de te iudicium ferent, ſi vel tuam in hoc diuinæ gratiæ argumento *inſcitiam damnent*, quâ nulla
Suffrag. manifeſtior; vel *deprauatam mentem & corruptâ*, vt ipſe loqueris, *inten-*
pag. 4+ *tione ſeruientem ſeculo* ſuſpicentur, quâ nulla Doctori de fidei & fratris ſui cauſâ ſententiam dicenti periculoſior.

ARTICVLVS III.

In quo exponitur hoc S. Thomæ teſtimonium 1. 2. q. 112. art. 3. *Præparatio hominis conſiderata ſecundum quod eſt à Deo mouente, habet neceſſitatem ad id ad quod ordinatur à Deo*, &c. Et Patris Nicolai in hunc locum reſponſiones omnes confutantur.

POST expoſitam S. Thomæ de gratiæ ſufficientis & efficacis nomine & ſignificatione doctrinam, & confutata noua Patris Nico-

lai hac de re figmenta, nunc S. Thomæ testimonia quibus probatur gratiam semper efficacem esse ad eum actum, ad quem ex Dei intentione ordinatur, referenda sunt, & proprius eorum sensus ab Arnaldo in scripto de doctrinâ S. Thomæ luculenter expositus, aduersus omnes Patris Nicolai responsiones & argutias vindicandus est.

Pater Nicolai 4. classe n. 6. hæc habet : *Atqui murum hic nobis aheneum Ianseniani objiciunt, quem transilire non possumus, & quo se ita tectos atque vallatos existiment, vt ad inuictam defensionem sui, ac inconcussam securitatem efficaciter sufficere munimentum hoc velint*, &c. *Quale illud est porro tam ineluctabile vel indeclinabile telum, quale tam inaccessum nobis & nullo vallum superabile saltu? Nimirum illud 1. 2. q. 112. art. 3.*

Præparatio hominis ad gratiam habitualem est à Deo sicut à mouente, à libero autem arbitrio sicut à moto : potest igitur præparatio ad gratiam dupliciter considerari, vno quidem modo secundum quod est à libero arbitrio, & secundum hoc nullam necessitatem habet ad gratiæ consecutionem, quia donum gratiæ (habitualis) *excedit omnem præparationem virtutis humanæ. Alio modo potest considerari secundum quod est à Deo mouente,* ET TVNC HABET NECESSITATEM AD ID AD QVOD ORDINATVR A DEO *non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentio Dei deficere non potest, secundum quod Augustinus dicit in libro de prædestinatione sanctorum, quòd per beneficia Dei certissimè liberantur quicumque liberantur.* VNDE SI EX INTENTIONE DEI MOVENTIS EST, QVOD HOMO CVIVS COR MOVET, GRATIAM CONSEQVATVR, INFALLIBILITER IPSAM CONSEQVITVR, SECVNDVM ILLVD IOANNIS SEXTO; OMNIS QVI AVDIT A PATRE ET DIDICIT VENIT AD ME.

Hic certè murus aheneus est, quem transilire non possunt Molinistæ, & quo S. Augustini discipuli se ita tectos existimant, vt omnes Patris Nicolai minas & insultus despiciant : videamus enim quàm vani sint & inefficaces. Hæc ille subdit. *Quanto conatu nihil agunt, vt tam imbelles & insufficientes inesse sibi vires ostendant ad erroris defensionem ac tutelam, dum thrasonicè tam efficaces iactant & tam firmas. Quid S. Thomas ibi? Gratiam ne non dari quæ non efficaciter agat? Nullum esse Dei mouentis auxilium, quod non effectum sortiatur? Nemini gratiam hanc, nemini dari hoc auxilium, nisi ei qui agit? Omnem gratiam prorsùs & omne auxilium ei deesse qui non agit? Reuoluant & videant.*

En S. Thomæ doctrina ad singula de quibus, mi Pater, interrogas. Ibi docet Angelicus Doctor, gratiam non dari quæ non efficaciter id agat, ad quod ex Dei mouentis intentione ordinatur, docet nullum esse Dei mouentis auxilium, quod non effectum illum sortiatur, ad quem ex Dei mouentis intentione ordinatur; ac nemini dari hoc auxilium, quin velit, aut agat id ad quod ex Dei mouentis intentione ordinatur. Nam, vt ait 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. *aliquando hominem mouet ad aliquod bonum, non tamen perfectum*, & tunc homo vult bonum imperfectè, & nondum consequitur gratiam habitualem; *sed*

quandoque perfectè mouet ad bonum, & tunc, *gratiam homo accipit secundum illud Ioannis sexto. Omnis qui audit à Patre & didicit venit ad me.* Et hoc totum à Dei mouentis voluntate pendet: quia, vt ait 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1. *Spiritus sanctus mouet mentem hominis, vel plus, vel minus secundum suam voluntatem.* Demùm docet omnem gratiam actualem quâ voluntas præparatur & adjuuatur, ei deesse qui bonum nec operatur, nec vllo modo vult, ei autem qui bonum non operatur, sed tamen vult imperfectè, omnem gratiam prorsus, & omne auxilium non deesse. Adest enim illi auxilium Dei mouentis ad aliquod bonum, non tamen perfectum.

Reuoluant, inquit idem P. Nicolai, *& videant. Inquirit S. Thomas vtrum necessariò detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est, vt inscriptio ipsa notat, id est vtrum gratiam habitualem siue iustificantem necessariò consequatur, qui se ad illam consequendam præparat quantis viribus potest: ac deinde respondet* QVOD HOMINIS *præparatio ad gratiam est à Deo*, &c. *Quid inde porro colligatur, nisi conatum illum omnem liberi arbitrij qui motionem Dei antecedat, nihil habere in se, vnde gratiam habitualem actu infallibili consequatur? Habere autem si subsequatur motionem, quia scilicet nihil ex parte Dei cuius motio supponitur, nihil ex parte nostrâ, qui motionem sequi & eidem obsequi supponimur, eo in casu deest, quin Deo demum efficaciter adjuuante id assequamur quod intendit, hoc est quod ait, intentionem Dei deficere non posse, quia vtique ad illius intentionem spectat, vt non nisi consentienti det gratiam, tametsi eum auxilio suo moueat priùs, vt consentire possit, hoc est quod ait ex Ioanne loquentem Christum referente, omnis qui audiuit à Patre & didicit.*

Reuoluimus & vidimus, mi Pater, ac te in omnibus à S. Thomæ sensu longissimè aberrare agnouimus. Cùm enim S. Thomas de liberi arbitrij conatu loquitur, secundum quem non est necessitas ad gratiæ consecutionem, non loquitur, vt fingis, de conatu qui Dei motionem antecedit, sed de eo qui Dei motionem sequitur. Nam iuxta S. Thomam omnis conatus liberi arbitrij se præparantis ad gratiam, motionem Dei sequitur, quia conatum hunc semper Dei mouentis auxilium præuenit. *Hanc*, inquit 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1. *dispositionem vel conatum* (eius scilicet qui se ad gratiam præparat) *præuenit Spiritus sanctus* MOVENS MENTEM HOMINIS, VEL PLVS, VEL MINVS SECVNDVM SVAM VOLVNTATEM. Sed hic liberi arbitrij conatus qui sequitur motionem, seu illa præparatio potest considerari dupliciter, vel vt est à libero arbitrio, vel vt est à Deo mouente. Peruersè ergo ais S. Thomam loqui de conatu liberi arbitrij, qui motionem Dei antecedit, comparato cum eo qui Dei motionem subsequitur. Reuolue & vide.

Dicis deinde dari gratiam habitualem ei qui motionem sequi, & ei obsequi supponitur, & hoc esse quod ait S. Thomas intentionem Dei deficere non posse, quia vtique ad illius intentionem spectat, vt non nisi consentienti det gratiam.

Id S. Thomæ penitus repugnat. Si enim ideò solùm dicit intentionem Deo deficere non posse, quia intentio Dei est, vt non detur gratia habitualis nisi consentienti: ergo cùm consentire denotet actum ex parte li-

beri arbitrij, præparatio hominis neceſſitatem habebit ad gratiam habitualem, potiùs vt eſt à libero arbitrio, quàm vt eſt à Deo mouente.

Verùm fruſtra æquiuocis vocibus Moliniſmum occultas, cùm, quod Moliniſtæ faciunt, à conſenſu potiùs, quàm à motionis virtute & efficaciâ repetis, quod is cuius Deus cor mouet ad gratiam conſequendam, eam infallibiliter conſequatur. Vt ergo à te vel inuito veritatis confeſſionem extorqueam, niſi Moliniſmum apertè profiteris, negare non potes, ab efficaciâ virtutis mouentis prouenire, quòd is cuius Deus cor mouet, gratiam conſequatur. Et prætereà ex te, (quod veriſſimum eſt) cùm liberum arbitrium conſentit motioni, gratiam habitualem conſequitur; eam autem cùm diſſentit, non conſequitur. Quæro ergo à te an cùm conſentit, conſentiat propter vim & efficaciam motionis, adeò vt motio non ſit efficax, cùm diſſentit, & inſit aliqua à Deo virtus motioni cui conſentit, quæ non ineſt motioni cui non conſentit. Hoc ſi negas, Moliniſmum ſequeris: ergo ſi Moliniſmum ſequi nolis, neceſſe eſt vt iuxta Thomiſtarum omnium ſententiam fatearis, voluntatem conſentire ob vim & efficaciam motionis, quæ non ineſt motioni cui non conſentit.

Iterum te fateri oportet, ſecundum eoſdem Thomiſtas, talem motionem eſſe neceſſariam ad conſentiendum, ita vt qui eam non habet, nunquam conſentiat, ſicut qui eam habet ſemper conſentit; nec ſolùm motionem efficacem eſſe neceſſariam ad conſentiendum, ſed etiam ad omnem alium pietatis actum, quo ſe ad gratiam homo præparat.

Si ergo is cuius Deus cor mouet, ſic ſe præparet, vt tamen gratiam non conſequatur, tunc Deus non tantùm mouet, quantùm oportet vt conſentiat, & tamen cùm homo ſe præparet, aliquem pium voluntatis actum exercet. Nam, vt docet S. Thomas, nulla eſt liberi arbitrij ad gratiam præparatio ſine aliquo pio voluntatis actu, ſeu imperfecto, ſeu perfecto quo ſe ad Deum conuertit. Hic autem pius voluntatis actus, licet imperfectus, eſt à Deo mouente. *Quia*, vt ait 1. 2. q. 112. art. 2. *quæcumque præparatio in homine eſſe poteſt, eſt ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum.* Ex illa præparatio vel major vel minor eſt, prout Deus plus vel minus mouet. *Nam*, vt ait 2. 2. q. 24. art. 2. ad 1. *hanc diſpoſitionem vel conatum eius qui ſe ad gratiam præparat, præuenit Spiritus ſanctus mouens mentem hominis, vel plùs, vel minùs ſecundum ſuam voluntatem.* Et vt docet 1. 2. q. 112. art. 4. *Qui magis ſe ad gratiam præparat, pleniorem gratiam accipit: ſed ex hac parte non poteſt accipi prima ratio huius diuerſitatis, quia præparatio ad gratiam non eſt hominis, niſi in quantùm liberum arbitrium eius præparatur à Deo. Vnde prima cauſa huius diuerſitatis accipienda eſt ex parte ipſius Dei qui diuerſimodè ſuæ gratiæ dona diſpenſat.*

Hoc poſito homo ad gratiam perfectè ſe præparat, ac perfectè conſentit, & ita gratiam habitualem conſequitur ob virtutem motionis ad conſenſum perfectum efficacis: pariter ad gratiam ſe præparat imperfectè per pios voluntatis actus, non tamen perfectos, ob virtutem eiuſdem motionis ad hos actus imperfectos efficacis, nondum tamen efficacis ad actus perfectos. Motio autem Dei eſt perfecta vel imperfecta, ſeu potius ad bonum non perfectum, major eſt vel minor ſecundum voluntatem Dei

quia Spiritus sanctus, voluntatis dispositionem vel conatum præueniens, mouet mentem hominis vel plus vel minus secundum suam voluntatem. Ergo motio Dei voluntatem præparantis ad gratiam, semper est efficax ad aliquem pium voluntatis actum, seu perfectum, seu imperfectum, ad eum scilicet ad quem ex Dei, vel plùs vel minùs secundum suam voluntatem mouentis, intentione ordinatur. Hoc vnum est quod tenemus, quodque ex hoc S. Thomæ testimonio certissimè colligimus, & quod, Pater mi, negare non potes, nisi gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus, seu perfectos, seu imperfectos necessitatem rejicias, & S. Thomæ desertor & transfuga à Thomistis omnibus haberi velis.

Atque ex his intelligitur, id quod S. Thomas de gratiæ habitualis consecutione docet, pariter verum esse de singulis pietatis actibus iuxta hoc generale pronuntiatum, *Præparatio ad gratiam secundum quod est à Deo mouente, habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis; quia intentio Dei deficere non potest.* Vnde sequitur quod quemadmodum si ex intentione Dei mouentis est, vt homo cuius cor mouet, consentiat, & gratiam habitualem consequatur, consentit & gratiam habitualem consequitur; ita etiam si ex intentione Dei mouentis est, vt homo cuius cor mouet velle incipiat, credat, oret, pœnitentiam agat, mandatum aliquod seruet sicut oportet, aliquam tentationem vincat, in oratione & iustitiâ perseueret, infallibiliter velle incipiet, credet, orabit, pœnitentiam aget, mandatum seruabit sicut oportet, tentationem vincet, in oratione & iustitiâ perseuerabit. Quare etiam S. Thomas expresè dicit, quod ille infallibiliter in iustitiâ perseuerat, quem Deus ad actum charitatis mouet, vt hinc euidenter pateat S. Thomam de ordine motionis diuinæ, non solùm quantum ad gratiam habitualem infallibiliter consequendam, sed etiam quantùm ad actus charitatis infallibiliter eliciendos & ad tentationes peccati mortalis certissimè vincendas loqui. *Vnde*, inquit 2. 2. quæst. 24. art. 11. *impossibile est hæc duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseuerantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur, vt Augustinus dicit in libro de prædestinatione Sanctorum.*

ARTICVLVS IV.

In quo exponuntur quinque S. Thomæ testimonia, quibus P. Nicolai prauam suam interpretationem confirmare nititur.

MVLTA posteà ex varijs S. Thomæ locis testimonia refert P. Nicolai ad suæ expositionis confirmationem, sed ita aliena à proposito, vt vel ad hanc rem nullomodo pertineant, vel sensum à nobis positum etiam confirment.

Primum est in hæc verba, *Omnis qui audiuit*, &c. scilicet lect. 5. in 6.

caput Ioannis, vbi S. Thomas ſic loquitur. *Duo ponit: vnum ſcilicet quod pertinet ad donum Dei, cùm dicit, audiuit, ſcilicet Deo reuelante: aliud quod pertinet ad liberum arbitrium, cùm dicit, & didicit, ſcilicet per aſſenſum: & iſta duo neceſſaria ſunt in omni doctrinâ fidei.* Sed quorſum hoc teſtimonium? Quis enim dubitat in omni actu libero, quo homo ſe præparat, duo eſſe neceſſaria, vnum quod pertinet ad gratiam, aliud quod pertinet ad liberum arbitrium, & neminem gratiam habitualem conſequi, niſi qui Deo mouenti conſenſerit: ſed dicimus in eo qui conſentit, talem & tam efficacem eſſe motionem, vt ipſa vi ſuâ faciat illum conſentire. Nam *hæc verba*, inquit, *omnis qui audiuit à Patre, attractionis efficaciam ſignificant.* Quoties ergo Deus intendit aliquem gratiam habitualem conſequi, eum ſic mouet efficaciter & perfectè, vt conſentiat ac plenè velit, atque ita gratiam habitualem conſequatur. An S. Thomas in hunc locum Ioannis quid contrarium ſtatuit?

Deinde P. Nicolai obſeruat hæc Chriſti verba, *Omnis qui audiuit à Patre*, &c. à S. Thomâ in quodlibetis, ſcilicet quodlibeto 3. art. 6. intellecta eſſe de vocatione internâ cui diſſentimus. Falſum illud eſt. Ibi enim S. Thomas nihil aliud agit, quàm vt probet in genere nos à Deo adjuuari per interiorem vocationem, atque id confirmat ex his Chriſti verbis, *Omnis qui audiuit à Patre*, &c. & ex his Apoſtoli Rom. 8. quæ de vocatione efficaci, quæ eſt ſecundum propoſitum, ſemper intelligit, *quos prædeſtinauit & vocauit.* Alibi vero illa verba, *omnis qui audiuit*, ſemper expreſsè exponit de vocatione interiori efficaci cui conſentimus, vt patet ex ipſo eius commentario in hunc locum, Et 1. p. q. 43. art. 5. ad 2. Et 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. & art. 3. Et in cap. 8. ad Rom. lect. 6.

3. Pater Nicolai id citat ex quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Deus mouet omnia ſecundum modum eorum, & ideò diuina motio à quibuſdam participatur cum neceſſitate, à naturâ rationali cum libertate, propter hoc quod virtus rationalis ſe habet ad oppoſita; & ideò ſic Deus mouet mentem humanam ad bonum, quòd poteſt huic motioni reſiſtere. Ac ita quidem poteſt* (ſubjungit P. Nicolai) *vt ei reſiſtat aliquando, non imminuens eius efficaciam vel virtutem, ſed obſtaculum effectui per diſſenſum apponens.*

Quid aliud vel Molina ipſe ad gratiam per ſe efficacem S. Thomæ auctoritate euertendam ſcriberet? Nam iuxta Patris Nicolai commentarium, motio, de qua hîc loquitur S. Thomas, & cui poteſt homo reſiſtere, talis eſt *vt ei reſiſtat aliquando, obſtaculum effectus per diſſenſum apponens*; Et in eiuſdem ſententiâ, hic ſenſus eſt ſecundum quem S. Thomas dicit quòd poteſt huic homo reſiſtere. Ergo ſi Patri Nicolai credimus, in doctrinâ S. Thomæ nulla datur gratia per ſe efficax, ſeu quæ vi ſuâ effectum inferat & conſenſum operetur, qualem intelligunt Thomiſtæ omnes. Id euidenter patet hoc argumento.

Iuxta S. Thomam quia motio diuina participatur cum libertate à naturâ rationali, quæ ſe habet ad oppoſita, ſic Deus hominem ad bonum mouet, quòd poteſt huic motioni reſiſtere: ergo ſi S. Thomas intelligat per hæc verba, ita hominem poſſe reſiſtere motioni, vt ei reſiſtat aliquando, obſtaculum effectui per diſſenſum apponens, ſicut exponit P. Nicolai, ſequitur motionem diuinam, cui nunquam reſiſtitur, & cuius effectui obſtaculum per diſſenſum non apponitur, non participari à naturâ rationali

cum libertate. Atqui motio per se efficax vt à gratia sufficiente dictâ distinguitur, secundum omnes Thomistas, ea est cui nunquam resistitur, & cuius effectui obstaculum per dissensum non apponitur. Ergo in doctrinâ S. Thomæ, vt à Patre Nicolai exponitur, motio per se efficax non participatur à naturâ rationali cum libertate, hoc est libertatem euertit, ac proinde non datur.

Quare Petrus à S. Ioseph famosus Molinista in libro quem pro S. Thomæ defensione inscripsit, hoc idem testimonium eodem quo P. Nicolai sensu, ad prædeterminationem physicam S. Thomæ auctoritate euertendam, laudat. Illo enim relato disp. 1. Sect. 10. §. 1. p. 189. sic concludit: *Motio ergo diuina non prædeterminat physicè voluntatem nostram ad opus bonum, quia repugnat talem motionem carere effectu, seu quod voluntas illi resistat, & perpende rationem, quia virtus rationalis se habet ad opposita, ideò motio diuina debet participari ab illâ cum libertate, seu cum indifferentiâ ad vtrumque.* Et P. Nicolai Molinistis tam ignauiter gratificans, S. Thomæ desertor, transfuga & corruptor non vocabitur? Proditor non audiet ille, qui Thomisticæ Scholæ, adeoque totius instituti Prædicatorum, cuius obseruantiam est professus, prærogatiuam præcipuam & singularem, quantùm in se est, exponit contemptui, ac dedecore afficit?

Suffragy Censory pag. 46.

Neque verò hîc nos in exponendo S. Thomæ testimonio laborabimus, cùm S. Thomas in eo de motione efficaci loquatur, cui potest homo resistere; quia cum sit liber se habet ad opposita: sed cui nunquam resistit, seu quam nunquam respuit, scilicet quantùm ad hunc effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur.

Quantùm autem ad argumentum quod ex eo loco contra prædeterminationem physicam, seu gratiam per se efficacem petitur, illud non soluimus, quia hoc opere istam de gratiâ efficaci doctrinam à S. Thomâ assertam esse non probamus, sed supponimus.

4. P. Nicolai refert hoc testimonium è quæst. disputatis de malo q. 6. quæ est de electione humanâ art. vnico ad 3. in tertio arg. sic concludit. *Si ergo voluntas hominis immobiliter mouetur à Deo, sequitur quod homo non habeat liberam electionem suorum actuum.* Sic verò respondet: *Deus mouet quidem voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis mouentis, quæ deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diuersa, non inducitur necessitas, sed manet libertas.* Tum subjungit P. Nicolai. Quid est enim necessitatem non induci, nisi talem non esse motionem quæ ad effectum necessariò determinet? Quid est manere libertatem & huius causam reddi conditionem voluntatis, quæ se habeat indifferenter ad diuersa, nisi ad eam in diuersa post motionem licet indifferenter ferri posse?

Hoc testimonium de motione efficaci sicut & præcedens intelligitur: ergo si illud adducis, Pater mi, ad ostendendum motionem Dei ob libertatem, talem debere esse, vt illi aliquando resistatur, obstaculo eius effectui per dissensum apposito, confirmas pariter gratiam efficacem seu prædeterminantem à S. Thomâ negari, quia libertatem euertit. Ea enim gratia cui quandoque resistitur, non est efficax & prædeterminans. Si verò illud adducis solum ad ostendendum posse motioni Dei resisti, non probas quod in quæstione est. Quæritur enim an motio Dei semper habeat

effectum

effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur, & an nunquam illi, quantùm ad hunc effectum, resistatur. Hoc vnum est quod asserimus, & quod allatum à te testimonium luculenter confirmat: elige ergo, mi Pater, an Molinianam, an verò nostram sententiam velis hoc testimonio confirmare.

Dicimus enim talem non esse motionem, quæ ad effectum necessariò determinet; sed talem esse, quæ ad effectum infallibiliter & indeclinabiliter determinet propter efficaciam virtutis mouentis: ergo illi motioni non resistitur quantùm ad hunc effectum, ad quem ex Dei intentione ordinatur: nonne testimonium à te allatum id euidenter probat? Dicimus manere libertatem, quia voluntas se habet ad diuersa, atque ita voluntatem etiam post motionem in diuersa ferri posse, sed immobiliter ferri ad vnum, ad quod scilicet determinatur, & ex Dei intentione ordinatur; idque non propter aliquam scientiam mediam, non propter aliquam temporis, aut loci, aut temperamenti congruitatem; sed propter efficaciam virtutis mouentis, quæ deficere non potest, *& cui*, vt ait S. Prosper, *tempus agendi semper adest, quæ gesta velit.* Quid aliud hæc S. Thomæ verba significant? Hoc si dicas, noster es, & Thomista; si secùs, tu ipse es, & Molinista.

5. P. Nicolai citat hoc testimonium ex ipso articulo 3. 1. 2. q. 112. quem expendimus. In 1. argumento hæc habet S. Thomas. *Videtur quòd ex necessitate detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est: quia super illud Rom. 5. Iustificati ex fide pacem habeamus, &c. dicit glossa, Deus recipit eum qui ad se confugit, aliter esset in eo iniquitas: sed impossibile est in Deo iniquitatem esse: ergo est impossibile quod Deus non recipiat eum qui ad se confugit: ex necessitate igitur gratiam assequitur.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quod glossa illa loquitur de illo qui confugit ad Deum per actum meritorium liberi arbitrij iam per gratiam informati, quem si non reciperet, esset contra iustitiam quam ipse statuit, vel si referatur ad motum liberi arbitrij, ante gratiam (habitualem nempe, de quâ priùs) *loquitur secundum quod ipsum confugium hominis ad Deum, est per motionem diuinam quam iustum est non deficere.*

Quid hinc sequitur, nisi eum cuius Deus cor mouet, vt ad Deum confugiat, eâ intentione vt à Deo recipiatur, & gratiam consequatur, infallibiliter ad Deum confugere, à Deo recipi, & gratiam consequi: quia iustum est motionem diuinam non deficere, hoc est, eum habere effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur: si ergo à Deo moueatur, & tamen ad Deum non confugiat, quantùm oportet ad gratiæ consecutionem, signum est eum non fuisse perfectè motum à Deo, & eâ intentione vt ad Deum, quantum oportet ad gratiæ consecutionem, confugeret, quanquam fuerit à Deo motus ad aliquod bonum, non tamen perfectum, vnde sequitur eum ex eâ motione se præparauisse imperfectè, quia iustum est motionem diuinam non deficere, hoc est, habere eum effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur.

ARTICVLVS V.

In quo oſtenditur quàm temerè P. Nicolai Conradi Koëllin teſtimonium ad ſuam expoſitionem confirmandam referat, cùm è contrà noſtram confirmet.

DEMVM P.Nicolai Conradi Koëllin ex Ordine Prædicatorum, S.Thomæ interpretis celeberrimi commentarium nobis opponit. Sic loquitur P. Nicolai. *Sit efficax motio quæ hominem perducat ad gratiam, quia talem eſſe vult intentio quæ deficere nunquam poteſt. Numquid non eſt alia quàm contingat ideo deficere, quia homo diſſentit, quia eius effectum per diſſenſum excludit? Nota (inquit Conradus Koellin ſuper hunc ipſum locum quo tam effusè Ianſeniani gloriantur) quòd concluſio S. Thomæ notanter dicit, iſto modo præparatio ad gratiam habet neceſſitatem ad id ad quod ordinatur à Deo: quia contingit vt Deus moueat hominem ſufficienter, qui tamen non conſequitur gratiam propter diſſenſum eius ad gratiam, ſed tunc non eſt intentio Dei quòd ipſam gratiam conſequatur, nec illam motionem ad gratiam ordinat.* (Hæc ſequuntur apud Conradum quæ P. Nicolai non retulit) *Quare Doctor ſanctus dicit, quòd ex præparatione vt eſt à Deo, homo quidem conſequitur quod Deus intendit, ſed niſi intendat efficaciter mouere & conferre gratiam, tunc ipſam non conſequitur. Et ideò Doctor ſanctus, quaſi ſtatim hoc notando dicit in conſequente: vnde ſi ex intentione Dei mouentis eſt, quòd homo cuius cor mouet, conſequatur gratiam, infallibiliter ipſam conſequitur, quia non ſtant ſimul propoſitum diuinæ voluntatis, & fruſtratio effectus, vt habet Doctor ſanctus.*

Neotericus porro Thomiſta non eſt, inquit P. Nicolai, *qui Concilium Tridentinum præceſſit, non ex eorum turba vnus, quos Ieſuitæ corruperint, qui Ieſuitas nunquam vidit, nondum ſuo tempore inſtitutos, non calumniis obnoxius, quas tam audacter, etſi tam ridiculas & inſulſas Ianſeniani deblaterant, non tam obſcuræ famæ, vt illius repudiare teſtimonium poſſint*, &c. Sic P. Nicolai veterem & inſignem Thomiſtam laudat ipſius ſententiæ in omnibus repugnantem.

P. Nicolai ſe quæſtionis ſtatum non intelligere, vel non intelligere velle declarat. Quid enim toto hoc Conradi Koëllin teſtimonio, quod ſententiæ noſtræ penitùs conforme non ſit? *Sit efficax motio*, inquit P.Nicolai, *quæ hominem perducat ad gratiam, quia talem eſſe vult intentio quæ deficere nunquam poteſt, numquid non eſt alia, quam contingat ideò deficere, quia homo diſſentit, quia eius effectum per diſſenſum excludit?* Æquiuoca ſunt verba, quorum ſenſus ſi diſtinguatur, res plana fiet. Dum enim quæritur, numquid non ſit motio quæ ideò deficiat, quia homo diſſentit, & eius effectum per diſſenſum excludit? Vel ſermo eſt de effectu motionis ad quem ex naturâ ſuâ refertur, vel de effectu motionis ad quem ex Dei intentione ordinatur.

Hoc posito dicimus, nullam esse Dei motionem, quæ quoad effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur deficiat, seu quæ hunc effectum non obtineat, ac nunquam hominem motioni quoad hunc effectum dissentire, & impedimentum ponere. Dicimus autem esse aliquam motionem, quæ quoad effectum ad quem ex naturâ sua refertur, aliquando deficit, quia homo dissentit, & hunc eius effectum per dissensum excludit. Et hic sensus est Conradi Koëllin, cum hæc habet. *Contingit vt Deus moueat hominem sufficienter* (hoc est per motionem quæ non est efficax ad consensum, & ad gratiæ consecutionem, nec à Deo ad illa ordinata, *qui tamen non consequitur gratiam, propter dissensum eius ad gratiam.* Quid ex his verbis sequitur, nisi quod dissensus liberi arbitrij, est causa cur is qui à Deo mouetur, non consequitur gratiam habitualem ? Id fatemur: hoc vnum isto testimonio probatur ; sed quæritur an consequi gratiam reducatur in liberi arbitrij consensum, velut in causam, & an ordo infallibilis motionis diuinæ ad gratiam consequendam, pendeat ex liberi arbitrij consensu & vsu, an vero ex Dei intentione & ordinatione, & ex ipsius motionis virtute & efficaciâ ? Asserimus illum pendere ex Dei intentione & ordinatione, & ex ipsius motionis virtute & efficaciâ : hinc rectè concludimus motionem Dei nunquam frustrari eo effectu ad quem ex Dei intentione ordinatur : ex S. Thomâ id probauimus. Conradus Koëllin in testimonio allato non solùm id non negat, sed confirmat : *Quare*, inquit, *Doctor sanctus dicit quod ex præparatione vt est à Deo, homo quidem consequitur quod Deus intendit : sed nisi intendat efficaciter mouere & conferre gratiam, tunc ipsam non consequitur, & ideò Doctor quasi statim hoc notando dicit in consequente. Vnde si ex intentione Dei mouentis est, quòd homo cuius cor mouet, consequatur gratiam, infallibiliter ipsam consequitur, quia non stant simul propositum diuinæ voluntatis, & frustratio effectus.* Et ibidem. *Præparatio & facere quod in se est, consideratur secundum quod est à Deo mouente, quia scilicet Deus facit voluntatem velle & desiderare gratiam & iustificationem.* Ibidem. *Voluntas & liberum arbitrium non possunt cogi etiam à Deo, potest tamen infallibiliter moueri, quia immutatio voluntatis est in potestate Dei, & secundum eius immutationem potest imprimere habitum & gratiam, & perfectè vel minus perfectè mouere.*

Posteà autem in responsione ad 2. argumentum : *Dico*, inquit, *quòd non accipere gratiam* (scilicet habitualem) *reducitur in causam, in liberum arbitrium ponens obicem gratiæ. Sed accipere gratiam non est ex libero arbitrio, sed ex Deo.* Denique in responsione ad 1. dicit : *quod sicut in naturalibus dispositio quæ est necessitas, est ex efficaciâ agentis, ita præparatio ad gratiam est necessitas ad gratiam vt est à Deo, & cum hoc ordinata ad gratiam consequendam.* Vnde sequitur quòd iuxta hunc S. Thomæ interpretem, sicut & iuxta S. Thomam, omnis Dei motio semper habet eum effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur : quia intentio Dei deficere non potest, licet aliquando propter impedimentum quod homo ponit per dissensum, non habeat eum effectum ad quem ex naturâ suâ refertur.

Obiter nota circa hanc vocem, *sufficienter*, quâ vtitur Conradus Koëllin. *Contingit*, inquit, *vt Deus moueat hominem sufficienter, qui tamen non*

consequitur gratiam propter dissensum eius ad gratiam, quod etsi interpres ille his in verbis cum S. Thomâ quoad rem omnino consentiat, vt probauimus; tamen in loquendi modo ab eo dissentit, cùm sufficienter mouere, distinguit ab eo quod est efficaciter mouere; si quidem antea ostendimus art. 1. sufficienter & efficaciter mouere apud S. Thomam idem esse, & idem significare: ostendimus gratiam actualem sufficientem ad aliquid agendum, semper ab eodem sancto sumi pro ea, præter quam ad id agendum alia non requiritur: ostendimus etiam iuxta eumdem sanctum præparationem sufficientem ad gratiam habitualem eam esse, quæ tanta est, quanta ad gratiam habitualem habendam requiritur, & quam statim sequitur gratia habitualis. Quoad rem autem cum S. Thomâ omnino consentit Conradus, quia per motionem sufficientem nihil aliud intellexit quàm gratiam excitantem ac præparantem, quæ dat paruam & inualidam voluntatem, quæque inefficax est ad plenam voluntatem, & ad eum consensum quem gratia habitualis infallibiliter sequitur. Contingit ergo aliquando aliquem sic à Deo moueri, qui tamen non consequitur gratiam habitualem propter dissensum eius. Id nos cum isto auctore profitemur, vt anteà exposuimus.

Et ex eodem auctore facilè confirmari potest, nullam esse gratiæ diuinæ motionem quæ ad aliquem pium voluntatis actum imperfectum vel perfectum semper efficax non sit, provt ex Dei, vel plùs, vel minùs mouentis intentione ordinatur. Docet enim iuxta S. Thomam gratiam conuenienter diuidi in operantem & cooperantem, quæ diuisio adæquata cùm sit, omnem gratiam actualem seu motionem complectitur. Docet insuper iuxta eumdem sanctum, voluntatem per gratiam operantem semper bonum velle: *quia*, vt ait S. Thomas, *secundum quod Deus mouet humanam mentem ad actum interiorem voluntatis, scilicet ad bonum velle, dicitur gratia operans.* Docet hoc bonum velle esse actum liberum: *quia*, vt ait S. Thomas, *homo sic agitur à Spiritu sancto, quòd etiam agit, in quantùm est liberi arbitrij.* Dici ergo à S. Thomâ, quòd *per gratiam operantem voluntas est mota & non mouens*; *non quia*, inquit, *voluntas non concurrit ad actum suum, sed quia gratia præuenit & inclinat & facit voluntatem velle.* Sicut autem per gratiam operantem semper homo bonum vult actu libero, ita etiam per cooperantem semper efficaciter operatur bonum quod voluit, vel in eo perseuerat, seu semper cooperatur gratiæ, aliàs non esset gratia cooperans. *Gratia cooperans*, inquit idem Koëllin, *est diuinum auxilium, quo Deus cum voluntate concurrit ad opus meritorium faciendum, & quo ipsum in bono conseruat, & à lapsu præseruat.* Ergo cùm nulla sit actualis Dei in voluntate motio, nisi per gratiam operantem, vel per gratiam cooperantem, nulla est Dei motio ex quâ non sequatur bonum velle, vel bonum operari, seu in bono perseuerare, & quæ proinde non sit efficax ad aliquem piæ voluntatis actum, ad quem scilicet ex Dei vel hoc, vel isto modo, vel plus, vel minùs mouentis intentione ordinatur. Hæc genuina est S. Thomæ doctrina, cùm gratiam actualem conuenienter per operantem & cooperantem diuidi docet, vt Arnaldus ampliùs ostendit in scripto de doctrina S. Thomæ art. 10. Hæc etiam est Conradi Koëllin in hunc S. Thomæ articulum doctrina: hoc vnum est quod asserimus.

En ergo fractæ dissolutæque machinæ omnes, en repulsi conatus quibus P. Nicolai hunc murum aheneum expugnare frustra tentauit: quanquam vel solùm vociferante illo, & clangente tubâ murus hic velut Ierichontinus illico ruiturus videretur. Impugnemus iam munimenta omnia, quæ ille ad sui defensionem posuit. *Iosue 6.*

ARTICVLVS VI.

In quo exponuntur omnia testimonia quibus P. Nicolai probare nititur, gratiam Dei non esse semper efficacem; ac primò circa illud, *Vos semper Spiritui sancto resistitis.*

PATER Nicolai octo S. Thomæ testimonia hinc inde colligit, vt gratiam Dei non esse semper efficacem ostendat. Singula referenda sunt.

Primum ostendit n. 3. illud act. 7. *Vos semper Spiritui sancto resistitis*, à S. Thomâ de Spiritu sancto non solùm exteriùs loquente, sed etiam interiùs mouente expositum. Illud fatemur; sed iuxta sensum supra allatum, resistimus scilicet gratiæ interiori, quoad effectum ad quem ex naturâ suâ refertur, non verò quoad effectum ad quem ex Dei mouentis intentione ordinatur: nec aliud probat testimonium quod citat ex quodlibeto 2. art. 6.

P. Nicolai addit *ad conuictionem resistentium non sufficere, si Spiritus sanctus solùm exteriùs per Prophetas & non interiùs loqueretur*: sed illud ex hoc eodem loco falsum esse conuincitur. Nam vt ostendimus Sect. 2. art. 3. sanctusThomas hîc docet homines teneri ad credendum, si à Deo per aliquem ex his modis adjuuentur, seu per interiorem vocationem quâ quosdam attraxit; seu per doctrinam & prædicationem exteriorem; seu per exteriora miracula: vllum vero ex his modum solitariè sumptum necessarium esse nequaquam dicit.

P. Nicolai idem confirmat alio testimonio. 1. ad cor. 12. lect. 1. hæc habet S. Thomas. *Nemo ergo in Spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu, quia nullus per Spiritum Dei peccat mortaliter, quia vt dicitur Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: sed secundum hoc videtur, quod quicumque habet Spiritum sanctum, non possit peccare mortaliter; quia etiam dicitur Ioannis 3. Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. Sed dicendum est, quòd quantùm est ex Spiritu Dei, homo non facit peccatum, sed magis retrahitur à peccato: potest tamen peccatum facere ex defectu voluntatis humanæ, quæ Spiritui sancto resistit secundum illud act. 7. Vos autem semper Spiritui sancto restitistis.* (Hæc verba sequentia P. Nicolai reticuit) *Non enim per Spiritum sanctum inhabitantem tollitur facultas peccandi à libero arbitrio totaliter in vitâ præsenti, & ideò signanter Apostolus non dixit, nemo Spiritum Dei habens, sed nemo in Spiritu Dei loquens.* Hîc propriè sermo est de Spiritu sancto inhabitante, hoc est de gratiâ habituali, vt patet ex his verbis: *videtur quòd quicumque habet Spiritum sanctum* (scilicet inhabitantem) *non possit peccare*

mortaliter. Et ex his aliis. *Non enim per Spiritum ſanctum inhabitantem tollitur facultas peccandi.* Fraudulenter ergo P. Nicolai huius teſtimonij caput & calcem truncauit, ne S. Thomam de gratiâ habituali loqui innoteſceret. Itaque S. Thomas hîc docet quòd per Spiritum ſanctum inhabitantem nemo peccat mortaliter, ſed potiùs retrahitur à peccato: verùm quia per illum facultas peccandi non tollitur, ideò homo defectu voluntatis humanæ Spiritui ſancto inhabitanti reſiſtentis aliquando peccat. Licet autem hæc verba, *vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*, vulgò de Spiritu ſancto vel exteriùs per doctrinam, vel interiùs per illuminationem aut etiam inſpirationem loquente intelligantur, manifeſtum tamen eſt hîc à S. Thomâ accommodari Spiritui ſancto inhabitanti, & de eo intelligi.

Sed eſto, ſermo ſit de Spiritu ſancto interiùs mouente, ſeu de gratiâ actuali: illi reſiſtimus quoties defectu voluntatis humanæ ea ad quæ ſuis motibus nos excitat & inclinat non perficimus. Et idem eſt ſenſus verborum quæ ſequuntur in 1. ad Theſſal. c. 5. lect. 2. ſuper illud: *Spiritum nolite extinguere. Sed tamen dicitur quis extinguere Spiritum vno modo, feruorem eius extinguendo vel in ſe vel in alio, Rom. 12. Spiritu feruentes. Cùm enim aliquis aliquid boni ex feruore Spiritus ſancti vult facere: vel etiam cùm aliquis bonus motus ſurgit & ipſe impedit, extinguit Spiritum ſanctum Act. 7. Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis.* Tunc ſcilicet impedimus bonum motum voluntatis qui in nobis ſurgit, quoties non operamur nec perficimus bonum quod velle incepimus, & hoc eſt gratiæ Dei non cooperari, diuinis inſpirationibus non correſpondere, extinguere Spiritum ſanctum, Spiritui ſancto reſiſtere.

ARTICVLVS VII.

In quo exponuntur teſtimonia n. 4. relata.

Quid ſit, *eſſe in naturâ humanâ vt mens non repugnet interiori inſtinctui & exteriori prædicationi veritatis*; & quid ſit *interior inſtinctus*.

SED *audiamus* (inquit P. Nicolai n. 4.) *hoc ipſum dogmaticè in ſummâ inculcantem, & pari ſenſu antedictum teſtimonium explicantem.* Audiamus; ſed vt meliùs intelligamus, totus articulus expendendus eſt.

S. Thomas 2. 2. quæſt. 10. art. 1. quærit vtrum infidelitas ſit peccatum. Argumentum 1. ſic proponit. *Videtur quod infidelitas non ſit peccatum. Omne enim peccatum eſt contra naturam, vt patet per Damaſcenum in 2. libro: ſed infidelitas non videtur eſſe contra naturam. Dicit enim Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum, quod poſſe habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt omnium hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiæ eſt fidelium: ergo non habere fidem, quod eſt infidelium,*

non est contra naturam, & ita non est peccatum. Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quod habere fidem non est in naturâ humanâ : sed in naturâ humanâ est, vt mens hominis non repugnet instinctui, & exteriori veritatis prædicationi : vnde infidelitas secundum hoc est contra naturam.

Horum verborum sensus est, in animâ non esse potentiam naturalem ad fidem, vt docet S. Augustinus, sed obedientialem quæ à Theologis vocatur non repugnantia, quæ est, vt ait S. Thomas 3. p. q. 11. art. 1. *per comparationem ad agens primum, quod potest quamlibet creaturam reducere in actum aliquem altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale.* Licet ergo non sit in naturâ humanâ, vt est potentia naturalis, consentire fidei, est tamen in illâ vt est potentia, obedientiæ illi non repugnare, hoc est fidei auditum & instinctum recipere, seu, vt docet in quæst. disp. de verit. quæst. 2. de peccatis art. 11. *Gratia quidem est supra naturam animæ, & tamen in naturâ animæ vel cuiuscumque creaturæ rationalis est aptitudo quædam ad gratiæ susceptionem.* Et art. 10. *Impossibile est quod per peccatum tollatur totaliter bonum naturæ, quod est aptitudo vel habilitas ad gratiam.* Hæc autem duo conjungit S. Thomas instinctum & exteriorem veritatis prædicationem, non quod ea semper simul ad esse necesse sit, sed quia duobus his modis homines à Deo adjuuantur ad credendum, vt docet S. Doctor quodlibeto 2. art. 6. primò quidem per interiorem vocationem, quam posteà vocat instinctum interiorem; secundò per doctrinam & prædicationem exteriorem, *& his modis*, inquit ibidem, *tenentur homines acquiescere.*

Nec verò S. Thomas hoc in argumento (vt falsò supponit P. Nicolai) quærit, an reus sit qui non credit, nec an possibilis sit fides, sed an infidelitas, cùm non sit contra naturam, sit peccatum? Verum P. Nicolai argumentum secundum S. Thomæ cum primo confudit. Nam S. Thomas in secundo solùm argumento de possibilitate fidei agit. *2. Prætereà*, inquit, *nullus peccat in eo quod vitare non potest*, &c. quod soluendo, nullam omninò vocationis interioris, seu gratiæ mentionem facit.

Sed quando P. Nicolai contendit nunquam homines teneri acquiescere fidei, nisi simul cum prædicatione exteriori adsit interior vocatio, rogandus est vt vel articulum legat quem laudat, vt in eo suum errorem agnoscat. Nam S. Thomas hoc art. 1. quærit *an infidelitas sit peccatum*, respondetque infidelitatem negatiuam non esse peccatum; eam autem esse peccatum, cùm quis repugnat auditui fidei, hoc est exteriori prædicationi veritatis, de quâ scilicet dicit Isaias, *Quis credidit auditui nostro?* Et de qua dicit Apostolus ad Rom. 10. *Quomodo credent ei quem non audierunt : quomodo autem audient sine prædicante?*

Respondeo dicendum (inquit) *quòd infidelitas dupliciter accipi potest : vno modo secundum puram negationem, vt dicatur infidelis ex hoc solo quòd non habet fidem : alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem, quia scilicet aliquis repugnat auditui fidei, & etiam contemnit ipsam, secundum illud Isaiæ 53. Quis credidit auditui nostro? Et in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & secundum hoc infidelitas est peccatum : si autem accipiatur secundum negationem puram, sicut in illis qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ,*

quia talis ignorantia diuinorum ex peccato primi parentis consecuta est; qui autem sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum.

Quæ doctrina si cum eâ conferatur, quam præcedente q. 2. art. 5. in resp. ad 1. tradit, constabit euidentissimè, ad rationem peccati non requiri, vt gratia, seu vocatio interior, simul cum prædicatione exteriori adsit. Ibi enim docet aliquos teneri ad credendum articulos fidei, quibus non datur gratia, sine quâ credere non possunt. Si tenentur credere, peccant non credendo; si peccant audierunt; nec tamen data est illis Dei gratia, sine quâ credere non possunt.

Similiter cùm S. Thomas hæc Apostoli verba Rom. 10. *Quomodò credent ei quem non audierunt? Sed non omnes obediunt Euangelio,* exponit in suo Commentario in 10. ad Rom. lect. 2. docet aliud ad infidelitatis peccatum non requiri, quàm auditum verbi; & gratiam interiorem quæ ad fidem necessaria est, à Deo non dari omnibus quibus Euangelium prædicatur. *Deinde* (inquit) *cùm dicit* SED NON OMNES OBEDIVNT EVANGELIO, &c. *ostendit ex prioribus non semper sequi posteriora. Licet enim non possit esse, quod quis credat, nisi audiat à prædicante; non tamen quicumque audit à prædicante credit, & hoc est quod subdit: sed non omnes obediunt Euangelio, 2. Thess. 3. Non enim omnium est fides. Hoc autem dicit ideo, vt ostendatur quòd verbum exterius loquentis non est causa sufficiens fidei, nisi cor hominis attrahatur interius virtute Dei loquentis, Ioan. 6. Omnis qui audiuit à Patre & didicit venit ad me, & sic quod homines credunt, non est attribuendum prædicatoris industriæ. Per hoc etiam ostenditur, quòd omnes increduli non excusantur à peccato: sed illi qui non audiunt, & non credunt, Ioan. 10. Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.*

Iuxta hæc verba S. Thomas, vt quis ab infidelitatis peccato non excusetur, hoc solum requirit, vt audiat verbum fidei, & eos solùm à peccato excusari dicit, qui non audiunt & non credunt. Docet etiam ideò dici ab Apostolo, *Non omnes obediunt Euangelio*: &, *Non omnium est fides*, vt ostendatur, quòd verbum exteriùs loquentis non est causa sufficiens salutis, nisi cor interiùs trahatur; ergo indicat omnium qui audiunt cor interiùs non trahi, quod tamen requiritur vt credant: indicat ex hoc quod non omnes qui audiunt, Euangelio obediunt, signum esse, quod cor omnium qui audiunt, intus non trahitur. Quomodo enim per hæc verba: *sed non omnes obediunt Euangelio*, ostenderetur verbum exteriùs loquentis non esse causam sufficientem fidei; sedištereà requiri, vt cor interiùs à Deo attrahatur, si cor eorum omnium qui non obediunt Euangelio sibi annuntiato, intùs à Deo traheretur: & tamen illi omnes qui audiunt, iuxta S. Thomam, tenentur credere, & ab incredulitatis peccato non excusantur, licet illis per Euangelij prædicationem non adsit causa sufficiens fidei.

Idem docet in quæst. disp. de verit. quæst. 27. quę est de gratiâ art. 3 ad 12. *Dicendum*, inquit, *quòd auditus non est causa sufficiens fidei, quod patet ex hoc quod multi audiunt qui non credunt, sed causa fidei est ille qui facit credentem assentire his quæ dicuntur, non autem* AD ASSENTIENDVM *cogitur aliquâ necessitate rationis, sed voluntate. Et ideò homo exteriùs annuntians non causat fidem, sed Deus qui solam voluntatem potest mutare: causat autem fidem in credente inclinando voluntantem, & illustrando intellectum fidei, vt non repugnet his quæ à prædi-*

catore proponuntur, prædicator autem se habet sicut disponens exteriùs ad fidem.

Item 2. 2. q. 6. art. 1. in c. *Quantùm verò ad 2.* (inquit) *scilicet ad assensum hominis in ea quæ sunt fidei, potest considerari duplex causa; vna quidem exteriùs inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem, quorum neutrum est sufficiens causa. Videntium enim vnum & idem miraculum, & audientium eamdem prædicationem, quidam credunt & quidam non credunt; & ideò oportet ponere aliam causam interiorem quæ mouet hominem interiùs ad assentiendum his quæ sunt fidei.*

Ergo constans est S. Thomæ doctrina vbique ab eo tradita, gratiam interiorem ad credendum omnibus qui audiunt semper non dari, si quidem eam ad credendum necessariam esse inde colligit, quod eorum qui audiunt eamdem prædicationem, quidam credunt, & quidam non credunt; & tamen iuxta eumdem omnes qui audiunt, credere tenentur; & non credendo, contra fidem peccant.

Quia verò P. Nicolai multa ex S. Thomâ testimonia laudat, in quibus de interiori instinctu loquitur, operæ pretium est annotare quid sit apud S. Thomam interior instinctus. Id explicat præsertim ad Rom. 8. lect. 3. *Considerandum est*, inquit, *quomodò aliqui aguntur à Spiritu Dei, & potest sic intelligi, quicumque Spiritu Dei aguntur, id est reguntur sicut à quodam ductore & directore, quod quidem in nobis facit Spiritus, scilicet in quantùm illuminat nos interiùs quid facere debeamus... Homo autem spiritualis non tantùm instruitur à Spiritu sancto quid agere debeat: sed etiam cor eius à Spiritu sancto mouetur: ideò plus intelligendum est in hoc quod dicitur, quicumque Spiritu Dei aguntur. Illa enim agi dicuntur quæ quodam superiori instinctu mouentur, vnde de brutis dicimus quod non agunt sed aguntur, quia à naturâ mouentur, & non ex proprio motu. Similiter autem homo spiritualis, non quasi ex motu propriæ voluntatis principaliter, sed ex instinctu Spiritus sancti inclinatur ad aliquid agendum; non tamen per hoc excluditur quin viri spirituales per voluntatem & liberum arbitrium operentur, quia ipsum motum voluntatis & liberi arbitrij Spiritus sanctus in eis causat, secundum illud Phil. 2. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.*

Idem quodlib. 2. art. 6. ad 3. *Interior instinctus quo Christus poterat se manifestare sine miraculis exterioribus, pertinet ad virtutem primæ veritatis, quæ interiùs hominem illuminat & docet.* Et ad 2. *Christus poterat se ostendere esse legislatorem non solùm faciendo visibilia miracula, sed etiam per auctoritatem scripturæ & per interiorem instinctum.* Et in 6. Matthæi lect. 5. *Sed quia non solùm reuelatio exterior vel objectum virtutem attrahendi habet, sed etiam interior instinctus impellens & mouens ad credendum, ideo trahit & multos Pater ad filium per instinctum diuinæ operationis mouentis interiùs cor hominis ad credendum: Philip. 2. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.*

Itaque interior instinctus, secundum S. Thomam, est illuminatio intellectus, quâ homo à Deo interiùs docetur quid credere seu facere debeat, atque sæpiùs significat inspirationem etiam interiorem, quâ cor à Spiritu sancto mouetur & inclinatur ad aliquid agendum. Vocatur autem instinctus, in quantùm mens hominis non ex proprio motu, sed à superiori quodam mouente agitur. Atque ita apud S. Thomam

interior instinctus, idem omninò est ac vocatio interior, seu gratia mentem intùs illuminans ac docens, aut etiam voluntatem intùs mouens & inclinans, & operans in eâ velle aut perficere. Eodem ergo sensu homo interiori instinctui resistit, sicut interiori gratiæ ac vocationi. S. Augustinus instinctum sumit pro interiori & efficaci gratiâ. *Cur ergo* (inquit, Iulianum alloquens, oper. perf. lib. 3. c. 168.) *non confiteris sine vllâ forinsecùs sonante iussione, Deum occulto instinctu ad quod voluerit efficacissimè implendum præparare, atque excitare hominum voluntates, qui liberum non defendis intelligendum, sed præcipitandum extollis arbitrium.*

P. Nicolai eodem n. 4. hoc sequens testimonium addit, quod integrum referemus.

S. Thomas 2. 2. quæst. 189. art. 1. arg. 4. ex glossâ super illud Psal. *Sicut ablactatus est*, hæc refert, *Quia nuper baptisati in Sabbato sancto quasi manibus Ecclesiæ gestantur, & lacte nutriuntur vsque ad Pentecosten, quo tempore nulla difficilia indicuntur, non ieiunatur, non mediâ nocte surgitur: posteà Spiritu paracleto confirmati quasi ablactati incipiunt ieiunare, & alia difficilia seruare.* Id exponens in resp. ad 4. hæc habet: *exemplum autem quod in medio interponitur, quod nouiter baptisatis non indicitur ieiunium vsque ad Pentecosten, ostendit quòd non sunt ex necessitate ad difficilia cogendi, antequàm per Spiritum sanctum interiùs ad hoc instigentur, vt difficilia propriâ voluntate assumant: vnde & post Pentecosten, post receptionem Spiritus sancti, ieiunium celebrat Ecclesia. Spiritus autem sanctus, sicut Ambrosius dicit super Lucam, non coërcetur ætatibus, non obitu extinguitur, non excluditur aluo matris. Et Gregorius dicit in Hom. Pentecostes. Implet Citharœdum puerum & Psalmistam facit; implet puerum abstinentem, & iudicem senum facit. Et posteà subdit: Nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit. Mox enim vt tetigerit, mentem docet. Et sicut dicitur Eccles. 8. Non est in hominis potestate prohibere Spiritum. Et Apost. 1. ad Thessal. 5. monet; Spiritum nolite extinguere. Et Act. 7. contra quosdam dicitur, Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Hæc omnia quibus sancti Spiritus vis semper efficax exprimitur P. Nicolai non retulit; quia ex his patet Spiritui sancto nunquam resisti, quoad effectum ad quem ex Dei mouentis intentione ordinatur; seu quem Deus vult vt habeat. Itaque non alio sensu, quàm supra posito, Spiritum extinguere: ac Spiritui sancto, etiam interiùs instiganti, resistere aliquis dicitur, cùm scilicet id ad quod Spiritus sanctus eum excitat & inclinat, voluntatis defectu non perficit.

ARTICVLVS VIII.

In quo exponuntur duo alia teſtimonia n. 5. relata in cap. 8. ad Rom. vbi iuſtificatio in aliquibus fruſtrari dicitur, & è quæſtione 14. de libero arbitrio, vbi peccans in Spiritum ſanctum dicitur operari contra gratiam Spiritus ſancti.

SVPEREST expoſitio duorum teſtimoniorum quæ n. 5. referuntur. *Nihil opus*, inquit P. Nicolai, *addere quæ aliunde addi poſſint, non illud quod ad Rom. lect. 6. ſuper caput 8. dicit, vocationem interiorem quæ nihil aliud eſt*, &c. Sed referendum eſt quod præcedit, vt illius ſenſus meliùs percipiatur. Hæc itaque habet S. Thomas in illud; *Quos prædeſtinauit hos & vocauit.*

Prædeſtinatio autem eius irrita eſſe non poteſt, ſecundum illud Iſaiæ 14. Iurauit Dominus exercituum dicens: ſi non vt putaui ita erit, & quomodo mente tractaui, ſic eueniet. Primum autem in quo incipit prædeſtinatio impleri, eſt vocatio hominis; quæ quidem eſt duplex, vna exterior quæ fit ore prædicatoris, Prouerb. 9. Miſit ancillas ſuas vt vocarent ad arcem; hoc modo Deus vocauit Petrum & Andream, vt dicitur Matth. 4. Alia vero vocatio eſt interior, quæ nihil aliud eſt quàm quidam mentis inſtinctus quo cor hominis mouetur à Deo ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei vel virtutis. Iſaiæ 41. Quis ſuſcitauit ab oriente iuſtum, & vocauit eum vt ſequeretur ſe. Et hæc vocatio neceſſaria eſt; quia cor noſtrum non ſe ad Deum conuerteret, niſi ipſe Deus nos ad ſe traheret. Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me traxerit eum. Thren. 5. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Et etiam hæc vocatio eſt efficax in prædeſtinatis; quia huiuſmodi vocationi aſſentiunt. Ioan. 6. Omnis qui audiuit à Patre meo, & didicit venit ad me. Vnde ſecundo ponit iuſtificationem cùm dicit, quos vocauit hos & iuſtificauit, ſcilicet gratiam infundendo. Supra tertio, iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Hæc autem iuſtificatio, & ſi in aliquibus fruſtretur, quia non perſeuerant vſque ad finem. in prædeſtinatis tamen nunquam fruſtratur.

Certè hoc teſtimonium addere nihil opus erat. Quid enim hinc ſequitur, niſi eſſe multas vocationes inefficaces, ſcilicet quoad aſſenſum perfectum. Multi enim vocantur, etiam interius, nec tamen ad Chriſtum veniunt, quia venire nolunt: ſed ſunt efficaces quoad aliquod piæ voluntatis initium. Sunt enim ex gratia operante, per quam ſemper voluntas mouetur à Deo, vt bonum velit: & hoc ſolùm ſenſu aſſerimus gratiam ſemper eſſe efficacem, ſcilicet ad eum effectum, ad quem ex Dei intentione ordinatur. Iuſtificatio etiam in aliquibus fruſtrari dicitur, in iis ſcilicet qui peccando mortaliter, poſt iuſtitiam acceptam, impediunt ne ipſi qui filij erant, ad Patris hæreditatem perueniant. Nec vim vllam habet Patris Nicolai argumentatio. *Iuſtificationem in aliquibus fruſtrari* (inquit) *eſt in iis qui non vſque ad finem perſeue-*

rant, esse gratiam quamdam quæ ad effectum perseuerandi ordinetur : quia frustrari tantùm causa illa dicitur, quæ ad effectum non pertingit. Certè frustrari tantùm causa illa dicitur, quæ ad effectum non pertingit : sed vt frustrari dicatur, satis est si non pertingat ad effectum ad quem ex suâ naturâ refertur : iustificatio autem de se & ex naturâ suâ ad vitam æternam refertur, & ordinem habet, sicut æqualis illi in virtute. Nam filij ius habent ad hæreditatem, & gratia pignus est hæreditatis.

Dicendum, inquit S. Thomas 1. 2. q. 114. art. 3. ad 3. *Quòd gratia Spiritus sancti, quam in præsenti habemus, etsi non sit æqualitas gloriæ in actu, est tamen æqualis in virtute : sicut semen arborum in quo est virtus ad totam arborem. Et similiter per gratiam inhabitat hominem Spiritus sanctus qui est sufficiens causa vitæ æternæ : vnde & dicitur esse pignus hæreditatis nostræ 2. ad Cor. 1.* Quare, vt ait idem sanctus quæst. disp. de verit. q. 6. art. 4. ad 3. *Non est neque ex defectu gratiæ, neque ex defectu dantis gloriam, quòd habens gratiam gloriâ priuetur ; sed ex defectu recipientis, in quo impedimentum interuenit.* In illis ergo iustificatio frustrari rectè dicitur, in quibus ad vitam æternam non pertingit.

Sed iustificatio, sicut & vocatio, semper illum effectum consequitur, ad quem ex Dei proposito & intentione ordinatur : quia, vt ait S. Thomas, *intentio Dei deficere non potest*, nec stant simul propositum diuinæ voluntatis & frustratio effectus, vt docet idem sanctus in 4. dist. 17. q. 1. art. 2. Sic cùm gratia habitualis nunquam frustretur hoc suo effectu, qui est vita æterna, nisi ex defectu recipientis in quo impedimentum interuenit, vt ex S. Thomâ supra diximus, quando Deus aliquem iustificat, ex proposito & intentione speciali perducendi illum ad vitam æternam, cor eius ita mouet per gratiæ suæ auxilium, vt ex gratuitâ misericordiâ, quæ omnibus iustis non datur, faciat illum non ponere impedimentum gratiæ habitualis conseruationi, dando illi singulare & speciale donum in ea perseuerandi vsque in finem. Huius enim doni pars & effectus ille est, vt homo gratiæ habitualis conseruationi impedimentum per peccatum mortale non apponat, seu vt Deus non permittat illum cadere in peccatum, sicut docet S. Thomas 1. 2. q. 114. in arg. sed contra, vt dicemus Sectione 5. art. 4. arg. 3. atque, vt ait 2. 2. q. 24. art. 11. *Impossibile est hæc duo simul esse vera, quod Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quòd ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseuerantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur, vt Augustinus dicit in libro de prædestinatione sanctorum.* Itaque vocatio & iustificatio quæ sunt secundum propositum, hoc est secundum intentionem quam habet Deus perducendi vsque ad vitam æternam, semper implentur ac nunquam frustrantur, hoc est quod isto loco docet, cùm dicit, Prædestinatio autem eius irrita esse non potest, iustificatio in prædestinatis nunquam frustratur. Hæc constans est S. Thomæ doctrina, hanc sequimur, hanc vnam impugnet P. Nicolai, & à S. Thomâ alienam aptioribus testimoniis ostendat, si quid aduersum nos moliri vult.

Nec etiam opus erat hoc aliud è quæst. disp. testimonium addere, quia ad quæstionem propositam nihil omninò confert, vt ex sequentibus patet. S. Thomas sic loquitur q. 24. de lib. arb. art. 11. *Ad 6. dicendum quòd quamuis ille qui peccat in Spiritum sanctum ex inclinatione peccati, con-*

tra gratiam Spiritus sancti operetur; quia tamen per hoc peccatum totaliter non est corruptus animus, remanet aliquis motus, licet debilis, propter quem potest aliqualiter gratiæ cooperari. Non enim semper actu gratiæ resistit.

Hic S. Thomas ostendit hoc discrimen esse inter damnatum & peccatorem quamdiu in via est, quod hic potest habere aliquos bonos motus, cùm semper actu non resistat gratiæ, hoc est, cùm semper actu non peccet; atque ita datur illi via redeundi ad gratiam: damnatus autem nullos bonos motus habere potest; quia omnis motus eius liberi arbitrij peccatum est, atque ita nullomodo se præparare potest ad gratiam habendam. *Alio modo*, inquit, *habet aliquis firmitatem in peccato, ita quod nec cooperari potest ad hoc quod à peccato resurgat. Sed dupliciter est hoc, vno modo ita quod nullomodo possit cooperari, & hæc est perfecta obstinatio quâ dæmones sunt obstinati. Adeò enim eorum mens est firmata in malo, quòd omnis motus liberi arbitrij ipsorum, est inordinatus & peccatum, & ideò nullomodò se possunt ad gratiam habendam præparare, per quam peccatum amittitur. Alio modo, ita quòd non de facili possit cooperari ad hoc quod exeat de peccato, & hæc est obstinatio imperfecta, quâ aliquis potest esse obstinatus in statu viæ, dum scilicet habet aliquis ita firmatam voluntatem in peccato, quòd non surgunt motus ad bonum, nisi debiles: quia tamen aliqui surgunt ex eis, datur via vt præparentur ad gratiam. Quod aliquis homo in statu viæ non possit esse ita obstinatus in malo, quin ad suam liberationem cooperari possit, ratio patet ex dictis, quia & passio soluitur & reprimitur, & habitus non totaliter animam corrumpit, & ratio non ita pertinaciter falso adhæret, quin per contrariam rationem possit abduci.* Igitur non est sensus, quòd semper adsit aliqua gratia actualis in peccatore.

Sed P. Nicolai aliud ex hoc testimonio concludere videtur, scilicet esse aliquam gratiam interiorem quæ aliquando suo fine & effectu frustretur; quia ex S. Thomâ, *qui peccat in Spiritum sanctum, dicitur operari contra gratiam Spiritus sancti, dicitur contraria operari suæ curationi, hoc est, diuinæ gratiæ per quam aliquis liberatur à peccato.* Ergo vt P. Nicolai aliquid ex his verbis concludat, hic horum sensus esse debet, vt qui peccat in Spiritum sanctum, tunc moueatur à Spiritu sancto per gratiam actualem interiorem ad non peccandum, cui resistit, eius effectum per peccatum impediendo: sed quantùm hic sensus à S. Thomâ alienus sit, satis ex ipso S. Thomâ patet? Ideò enim qui peccat in Spiritum sanctum operatur contra gratiam Spiritus sancti, seu operatur contraria suæ curationi, hoc est, diuinæ gratiæ per quam liberatur à peccato. Quia vt ait 2. 2. q. 14. art. 3. *excludit ea per quæ fit remissio peccatorum*, seu quia, vt docet art. 1. *per contemptum abjicitur & remouetur id quod electionem peccati poterat impedire; sicut spes per desperationem, & timor per præsumptionem: hæc autem omnia quæ peccati electionem impediunt, sunt effectus Spiritus sancti in nobis.* Et q. 21. art. 1. *Præsumptio*, inquit, *quâ aliquis sperat se veniam obtinere sine pœnitentiâ, vel gloriam sine meritis, est propriè species peccati in Spiritum sanctum, quia scilicet per huiusmodi præsumptionem tollitur, vel contemnitur adjutorium Spiritus sancti, per quod homo reuocatur à peccato.* Et iuxta hunc sensum exponendum est quod obiicit P. Nicolai ex q. 14. art. 3. ad 3. *Liberum arbitrium*, inquit S. Thomas, *remanet quidem semper in hâc vitâ vertibile; tamen quandoque abjicit à se id per quod verti potest ad bonum, quantùm in ipso est: vnde ex parte suâ peccatum*

est irremissibile, licet Deus remittere possit. Non quòd qui peccat in Spiritum sanctum, puta qui desperat de veniâ vel de eâ præsumit, intùs moueatur à Spiritu sancto ad implorandam Dei misericordiam, & motionem hanc abjiciat, vt finxit P. Nicolai; sed quia per desperationem vel præsumptionem de veniâ auocatur animus, & prauâ istâ dispositione non tantùm negatiuè, vt ita dicam, sed etiam positiuè prohibetur ne recurrat ad Dei misericordiam, & ad eius adjutorium per quod solùm potest à peccato reuocari & liberari. *Per hoc tamen*, vt inquit ibid. S. Thomas, *non præcluditur via remittendi & sanandi omnipotentiæ & misericordiæ Dei, per quam aliquando tales quasi miraculosè spiritualiter sanantur.* Quare cum id non fit, signum est à posteriori gratiam illorum curationi necessariam, à Deo ipsis non fuisse collatam, tantùm abest vt concludi possit, nunquam illam iis defuisse, vt perperam contendit Ioannes Nicolai.

ARTICVLVS IX.

In quo duo alia testimonia ex S. Thomæ commentariis in scripturam, ad præsentem quæstionem pertinentia, à P. Nicolai 5. classe relata explicantur.

Quæ sit gratia quâ vtimur vel non vtimur.

ADIVNGAM hîc duorum testimoniorum explicationem, quæ P. Nicolai in 5. classe posuit, & quibus confirmat gratiam interiorem aliquando ab homine non applicari ad illos effectus, ad quos à Deo datur; quæque proinde ad præsentem quæstionem pertinent.

1. est in Iob. 24. *Parùm iam erit retulisse* (inquit P. Nicolai) *quod idem S. Thomas ad illa verba Iob. 24. Dedit illi Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia, sic in commentario suo subdit* : [*causam quare absque misericordiâ sit puniendus assignat ex hoc, quia* MISERICORDIA VTI NOLVIT *dum potuit*, &c.] Sed P. Nicolai sequentia suppressit, quia præcedentium sensum continent. Sic enim subjungit S. Thomas : *Vnde subdit, dedit ei Deus locum pœnitentiæ, scilicet differens pœnam : & hæc est ratio quare permissus est in prosperitate aliquis diu viuere; sed hoc quod Deus exhibuit ei in bonum, ipse peruertit in malum, vnde subditur; & ille abutitur eo in superbiam, non attribuens diuinæ misericordiæ quòd post peccatum non statim punitur; sed ex hoc sumit peccati audaciam vsque ad Dei contemptum : & quamuis peccator tenebras quærat ad peccandum; non tamen potest facere quin videatur. Vnde subdit*, &c.

Ex his patet S. Thomam nihil aliud per hæc verba, *misericordia vti noluit dum potuit*, significare, quàm Deum ex misericordiâ non statim punire, vt peccatori detur pœnitentiæ locus, & eum qui ex hoc quod non punitur, sumit peccati audaciam, vti nolle dum potest misericordiâ Dei pœnam ad emendationem differentis.

Aliud testimonium sic refert P. Nicolai. *Parùm erit retulisse quod in 2. ad*

Cor. 6. ad illa verba, Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis (addit, Lect. 1. *hoc dici quasi sit sensus) ne receptio gratiæ sit vobis inutilis & vana, contingereque illud notat, quando ex perceptione gratiæ aliquis non sentit fructum, hoc est, quando gratiâ perceptâ non vtitur ad vitanda peccata,* &c. Ac eamdem gratiam inferiùs explicans, eam appellat, *adjuuantem vt perficiamus quod operamur, præuenientem vt à peccatis liberemur, cooperantem vel subsequentem per quam nobis virtus vel perseuerantia in bono conferatur. Quam ergo nisi propriè actualem ? Et eam tamen in vacuum recipi dicit, hoc est, non ad illos effectus applicari. Ex quo sequitur vt etiam habitualis amittatur, adeoque homo sit prima causa cur amittatur, & non Deus.* P. Nicolai hoc vno fundamento nititur, quod hæc S. Thomæ verba de gratia actuali intelligantur : si ergo illa de gratiâ habituali intelligi ostendero, omnis eius ratiocinatio corruet.

Habitualem ergo intelligi gratiam, quâ fuerant à Deo reconciliati per baptismum & pœnitentiam, patet ex his verbis S. Thomæ : *Hoc scilicet exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis ; quasi dicat, ne receptio gratiæ sit vobis inutilis & vacua. Quod tunc contingit, quando ex perceptione gratiæ, quis non sentit fructum, qui quidem duplex est, scilicet remissio peccatorum Isaiæ 27. Hic est omnis fructus, &c. & vt homo iustè viuendo perueniat ad gloriam cælestem. Rom. 6. Habetis fructum vestrum.* Quicumque ergo gratiâ perceptâ non vtitur ad vitandum peccata,& consequendam vitam æternam, hic gratiam Dei in vanum recipit : gratia autem, cuius fructus est remissio peccatorum & vitæ æternæ consecutio, est gratia habitualis. Deinde de eâ gratiâ loquitur quâ vtimur & non vtimur : *Quicumque*, inquit, *gratiâ perceptâ non vtitur.* Et infra. *Consequenter cùm dicit nemini dantes, docet modum vtendi gratiâ eis collatâ.* Sed secundum S. Thomam gratia quâ vtimur, est gratia habitualis : gratiâ vero actuali seu motione diuinâ propriè non vtimur, sed per eam vtimur habitibus & potentiis. *Vsus enim rei alicuius*, inquit S. Thomas 1. 2. q. 16. art. 1. *importat applicationem rei alicuius ad aliquam operationem .... Ad operationem autem applicamus & principia interiora agendi, scilicet ipsas potentias animæ, vel membra corporis.* Et art. 2. *Vti est applicare aliquod principium actionis ad actionem, sicut consentire est applicare motum appetitiuum ad aliquid appetendum.* Iam videndum quid sit, secundum S Thomam, actualis Dei motio. *Deus*, inquit 1. p. q. 105. art. 1. *Mouet res ad operandum, quasi applicando formas & virtutes rerum ad operationem ; sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum.*

Itaque secundum hanc S. Thomæ doctrinam, propriè vtimur habituali gratiâ ; quia eam applicamus ad operationem : actuali autem gratiâ non vtimur ; quia eam non applicamus ad actionem, sed potiùs per eam applicamur ad actionem, cum per eam à Deo ad agendum moueamur ; ac moueri à Deo nihil aliud sit, quàm à Deo ad agendum applicari. Vnde S. Thomas expresse docet, nos per gratiam actualem, seu per auxilium Dei mouentis vti gratiâ iustificante ; atque ita Deum non solum esse causam gratiæ iustificantis eam infundendo ; sed etiam esse causam vsus illius, mouendo ad bene vtendum illâ, hoc est, ad benè viuendum. *Deus enim* (inquit in 1. ad Cor. 15. lect. 1.) *non solùm infundit gratiam, quâ nostra opera grata fiunt & meritoria ; sed etiam mouet ad benè vtendum gratiâ infusa, & hæc vocatur gratia cooperans.* Et in caput 9. ad Rom. lect. 3. *Diuinum*

autem beneficium (inquit) *non solùm extendit se ad infusionem gratiæ, quâ homo iustificatur; sed etiam ad gratiæ vsum; sicut etiam in rebus naturalibus, non solùm Deus causat ipsas formas in rebus, sed etiam ipsos motus & operationes formarum, eo quòd Deus est principium omnis motus, cuius operatione cessante à mouendo, ex formis nullus motus vel operatio sequitur .... Sic igitur ipse vsus gratiæ est à Deo, nec propter hoc superfluit habitus gratiæ.* Itaque ex S.Thomæ doctrinâ manifestum est, gratiam habitualem ab eo intelligi cùm dicit, *Quicumque ergo gratiâ perceptâ non vtitur ad vitandum peccata, & consequendam vitam æternam, hic gratiam Dei* (scilicet habitualem) *in vanum recipit.* Et hic sensus omnem Patris Nicolai, de gratiâ actuali id exponentis, ratiocinationem euertit.

Verùm (inquit P. Nicolai) eamdem gratiam inferiùs explicans, eam appellat *adjuuantem vt perficiamus quod operamur, præuenientem vt à peccatis liberemur, cooperantem vel subsequentem per quam nobis virtus vel perseuerantia in bono conferatur, quam ergo nisi proprie actualem?*

Respondeo necesse non esse vt S.Thomas in his verbis de eadem gratiâ loqui dicatur de quâ supra. Dici enim potest illum modò loqui de habituali, modò de actuali: de actuali autem loqui cùm hæc verba exponit, *Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adjuui*, quia circa illa refert quomodo Deus nos exaudiat, & quot modis adjuuet ad obtinendum quod petimus, scilicet per gratiam præuenientem & per cooperantem, vel subsequentem.

Prætereà ignorat ne P. Nicolai quæcumque hic velut de gratiâ actuali dicta refert, etiam gratiæ habituali in S.Thomæ doctrinâ attribui posse. Vbi enim 1.2. q. 111. art. 2. & 3. gratiæ in operantem & cooperantem, in præuenientem & subsequentem diuisiones tradit, id tum de actuali, tum de habituali gratia exponit. *Sic igitur*, inquit art. 2. *habitualis gratia, in quantùm animam sanat vel iustificat, siue gratam Deo facit, dicitur gratia operans: in quantùm verò est principium operis meritorij, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.* Et art. 2. *Sicut gratia*, inquit, *diuiditur in operantem & cooperantem, secundum diuersos effectus, ita etiam in præuenientem & subsequentem, & qualitercumque gratia accipiatur*, hoc est siue sit actualis siue habitualis: *sunt autem quinque effectus gratiæ in nobis*, scilicet siue sit habitualis, sine actualis, *quorum primus est, vt anima sanetur; secundus vt bonum velit; tertius est vt bonum quod vult efficaciter operetur; quartus est vt in bono perseueret; quintus est vt ad gloriam perueniat.* Idem docet quæst. disp. de veritate q. 27. quæ est de gratia art. 5. ad 1. Ergo hæc omnia quæ P. Nicolai de gratiâ actuali Dei dici contendit, etiam gratiæ habituali, iuxta S. Thomam, conuenire possunt, & de eâ intelligi: imò cùm S. Thomas dicit (*gratiam præuenientem, quam optare debemus vt simus accepti Deo*,) nonne potiùs habitualem designare dicendus est, per quam propriè grati Deo efficimur? Sicut & cùm dicit, *& hoc modo gratia præueniens dicitur illa, per quam liberamur à peccatis*, siquidem hic proprius est gratiæ habitualis effectus.

Denique quanquàm S. Thomas diceret nos gratiâ actuali vti & non vti (quod tamen nunquam dicit, quia eius principiis id repugnat) nihil aduersum nos P. Nicolai obtineret; quia tunc responderemus, gratiâ actuali nos non vti, & etiam abuti, quando id ad quod nos excitat &

inclinat,

inclinat, non perficimus, eâ autem nos vti quando id perficimus; ita tamen vt eâ nunquam vtamur ad perficiendum, nisi gratiâ cooperante vel ſubſequente adjuti; nunquam verò abutamur, niſi defectu voluntatis, & eadem gratiâ cooperante vel ſubſequente non adjuti. Sed an propterea gratia actualis deſinet eſſe efficax ad effectum ad quem ex Dei intentione & abſolutâ voluntate ordinatur? Minimè verò: quia, vt docet S. Thomas, nunquam adeſt gratia operans ſeu præueniens, quin per illam bonum velimus, & nunquam adeſt cooperans ſeu ſubſequens, quin cooperemur, ſeu quin efficaciter operemur bonum quod volumus, vel in eo perſeueremus.

Agnoſcat verò P. Nicolai quàm apertè Moliniſtam ſe declaret, cùm gratiâ etiam cooperante & ſubſequente vti vel non vti humanæ tribuit voluntati eius effectum pro nutu ſuo impedienti. Quid enim hoc eſt, niſi cum Molinæ Scholâ, gratiæ diuinæ, quantumlibet efficacis, vſum humanæ ſubjicere voluntati, totamque eius efficaciam in hoc ſolùm conſtituere, quod vim habeat in ſe voluntatem ad operandum determinandi, non verò quod illam actu ad operandum propriâ ſuâ virtute determinet? Illud verò vt gratiæ prædeterminantis doctrinæ penitùs contrarium refellit Aluarez diſp. 86. vt in titulo notatur, vbi oſtendit, *auxilium efficax actuale non ſubjacere noſtri arbitrij poteſtati, quantùm ad vſum, ſicut ſubjacent habitus quibus vtimur cùm volumus.*

SECTIO QVINTA.

De cauſa defectus gratiæ, vbi præſertim de iuſtis.

Exponuntur S. Thomæ teſtimonia à Patre Nicolai 5. Claſſe relata.

PATER Nicolai pro ſancti Thomæ authoritatum coronide affert, quod vbique idem ſanctus tam ſtudioſè notat, *eſſe homini non Deo adſcribendum, cur ille ab hoc per defectum gratiæ deſeratur*: id, inquit, *notare Janſeniani præcauerint; quia tam iis aduerſum ſit, tam eorum Arnaldo contrarium.* Sed vbi vnquam Arnaldus aut alius ex ſancti Auguſtini diſcipulis vllam hominis poſt peccatum culpam in gratiæ defectum referendam docuit? Quis non annotauit ſedulò, homini ſemper, non Deo adſcribendum, cur ille à Deo per defectum gratiæ deſeratur, vt vbique in eorum ſcriptis hæc ſancti Auguſtini ſententia ex lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. perſonet, *Quòd homines gratiâ non adjuuentur, in ipſis cauſa eſt non in Deo?* Itaque cùm conſtanter doceant iuxta ſanctum Auguſtinum, nemini vnquam gratiam deeſſe ſpontaneâ ex parte Dei abdicatione; quid illis ſancti Thomæ id docentis teſtimonia P. Nicolai opponit, niſi calumniandi libidine? Quid verò ex eiſdem teſtimoniis gratiam ſufficientem aſtruere nititur, niſi vt prædeterminantem neceſſariam eſſe neget, ſaltem ad actus pietatis imperfectos, & ſufficientem Molinianam inducat?

ARTICVLVS PRIMVS.

In quo referuntur S. Thomæ teſtimonia, in quibus de causâ defectus gratiæ agitur.

PRIMVM teſtimonium ex 1. 2. q. 112. art. 3. deſumptum eſt, ex quo perpetuam gratiæ Chriſti ad actus, ad quos ex Dei intentione ordinatur, efficaciam probauimus. Hæc habet arg. 2. *Prætereà Anſelmus dicit in lib. de caſu diaboli, quòd iſta eſt cauſa quare Deus non concedit diabolo gratiam; quia ipſe non voluit accipere, nec paratus fuit: ſed remotâ causâ neceſſe eſt remoueri effectum: ergo ſi aliquis vult accipere gratiam, neceſſe eſt quòd ei detur.* Sic reſpondet.

Ad ſecundum dicendum quòd defectus gratiæ prima cauſa eſt ex nobis, ſed collationis gratiæ prima cauſa eſt à Deo, ſecundum illud Oſeæ 13. Perditio tua ex te Iſraël, tantummodò in me auxilium tuum.

S. Thomas idem ferè dicit quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Et ſic ex Deo eſt, vt homo ſe ad gratiam præparet; ſed quòd gratiâ careat, non habet cauſam à Deo, ſed ab homine, ſecundum illud Oſeæ 13. Perditio tua ex te Iſraël, tantummodò ex me auxilium tuum.*

Quia P. Nicolai Conradum Koëllin in hunc S. Thomæ articulum ex 1. 2. q. 112. laudauit, primò referemus quid doctiſſimus ille interpres ad huius loci expoſitionem doceat. Hæc eius verba ſunt.

Major conceditur, & dico quòd non accipere gratiam reducitur in cauſam in liberum arbitrium ponens obicem gratiæ: ſed accipere gratiam non eſt ex libero arbitrio, ſed ex Deo. Ad minorem, vera eſt; ſed dico quòd non velle accipere eſt cauſa benè non acceptionis; ſed velle non eſt cauſa acceptionis: quare negatur conſequentia, quia non ſequitur: Si non volo non fit, ergo ſi volo fiet. Nam aliquis poteſt effectum impedire, quem tamen non poteſt facere: ſicut aliquis poteſt impedire munus & donum Principis, nec tamen poteſt ipſum dare, vel ex ſe habere. Ita in propoſito: Si aliquis non cooperetur diuinæ motioni, non conſequitur gratiam; non tamen ſequitur: ergo ſi cooperatur conſequitur virtute ſuæ cooperationis: quia negatio eſt cauſa negationis; ſed affirmatio non eſt cauſa affirmationis. Et habetur ſimile 1. Poſter. Quia non eſſe animal eſt cauſa non reſpirationis; ſed eſſe animal non eſt cauſa reſpirationis: quia affirmatio non eſt cauſa propinqua, vt ibidem declaratur. Sic in propoſito, non conſentire eſt cauſa adæquata & propinqua non conſecutionis gratiæ: ſed conſentire, non eſt cauſa propinqua & adæquata. Ita Conradus Koëllin.

P. Nicolai hoc aliud teſtimonium refert in 1. Sent. diſt. 40. q. 4. art. 2. *Vtrùm Deus ſit cauſa obdurationis.* En teſtimonium integrum, cuius P. Nicolai partem tantùm retulit. *Reſpondeo dicendum quòd obduratio dicitur quandoque actus voluntatis obſtinatæ in malum cui pertinaciter adhæret, & ſic conſtat quod obdurationis cauſa non eſt Deus, ſed homo, ſicut nec alicuius actus peccati, in quantùm deformis, quandoque vero obduratio dicitur ipſa priuatio gratiæ, quæ etiam excæcatio dicitur; quia gratia*

est quoddam lumen animæ, & perfectio quadam habilitans ipsam ad bonum: istum autem carere gratiâ ex duobus contingit; tùm quia ipse non vult recipere; tùm quia Deus non sibi infundit; vel non vult sibi infundere. Horum autem duorum talis est ordo, vt secundum non sit nisi ex suppositione primi. Cùm enim Deus non velit nisi bonum, non vult istum carere gratiâ, nisi secundum quod bonum est: sed quod iste careat gratiâ, non est bonum simpliciter: vnde hoc absolutè consideratum non est volitum à Deo; est tamen bonum vt careat gratiâ, si eam habere non vult, vel si ad eam habendam negligenter se præparat; quia iustum est, & hoc modo est volitum à Deo. Patet ergo quòd huius defectus absolutè causa prima est ex parte hominis qui gratiâ caret; sed ex parte Dei non est causa huius defectus, nisi ex suppositione illius quod est causa ex parte hominis; & per hunc modum inuenitur dici Deus quandoque causa excæcationis vel obdurationis, non quidem immittendo malitiam, sed non impartiendo gratiam, quod in ipso est. Si enim non necessario impartitur gratiam, in ipso est & non impartiri: Vnde eius quod est non impartiri, aliquo modo causa est. Iste autem defectus potest dupliciter considerari, sicut etiam quilibet alius. Cum enim defectus incidat ex defectu causæ secundæ, & non ex defectu causæ primæ, quem tamen defectum Deus non impedit; tamen impedire posset, ne impedimentum naturæ cedat: si iste defectus gratiæ comparetur ad voluntatem, quæ est sicut causa proxima, inuenitur voluntas habere causalitatem ad ipsum, quæ bonum propositum non accipit, cùm accipere possit, & ex hoc est culpabilis & vituperabilis, quia malum cuius principium est voluntas, est huiusmodi: si autem comparetur ad ipsum Deum, non inuenitur causatus ab ipso, sed tantùm permissus & ordinatus, vt scilicet sit in pœnam ipsius voluntatis deficere. Vnde dicit Augustinus in 1. Confess. Iussisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pœna, & talis ordinatio à Deo est: vnde respectu ipsius defectus nullam causalitatem habet, sed respectu ordinationis tantùm; & hoc significatur cùm obdurare dicitur.

Ad majorem huius doctrinæ S. Thomæ illustrationem referendum est quod de eodem argumento dicit 1. 2. q. 79. a. 3. vbi similiter quærit, *Vtrùm Deus sit causa excæcationis & obdurationis. Respondeo dicendum*, inquit, *quòd excæcatio & obduratio duo important, quorum vnum est motus animi humani inhærentis malo & auersi à diuino lumine, & quantùm ad hoc Deus non est causa excæcationis & obdurationis, sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ, ex quâ sequitur quòd mens diuinitùs non illuminetur, ad rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè viuendum, & quantùm ad hoc Deus est causa excæcationis & obdurationis. Est autem considerandum quòd Deus est causa vniuersalis illuminationis animarum, secundum illud Ioan. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sicut sol est vniuersalis causa illuminationis corporum, aliter tamen & aliter. Nam sol agit illuminando per necessitatem naturæ, Deus autem agit voluntariè per ordinem suæ sapientiæ: sol autem licet, quantùm est de se, omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inueniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo cuius fenestræ sunt clausæ; sed tamen illius obscurationis nullomodò causa est sol. Non enim suo iudicio agit vt lumen interiùs non immittat, sed causa eius est solùm ille qui claudit fenestram: Deus autem proprio*

iudicio lumen gratiæ non immittit illis in quibus obstaculum inuenit. Vnde causa subtractionis gratiæ est non solùm ille qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deus qui suo iudicio gratiam non apponit, & per hunc modum Deus est causa excæcationis & aggrauationis aurium, & obdurationis cordis.

Ad plenam omnium quæ P. Nicolai in suo de Arnaldi propositione suffragio è S. Thomâ retulit confutationem, superest huius S. Thomæ doctrinæ elucidatio, in quâ cùm nihil Arnaldi & cæterorum sancti Augustini Discipulorum sententiæ contrarium esse, nihil nisi omninò conforme ostendero, Patri Nicolai noua S. Thomæ testimonia cudenda erunt, quibus se fidelem eius asseclam & interpretem, non desertorem, non transfugam, non infidum corruptorem probet.

ARTICVLVS II.

In quo ostenditur ex his testimoniis sequi necessariò, gratiam sufficientem omnibus non dari, nec posse vllam hac in re quæstionem moueri, nisi circa iustos, eamque circa peccata mortalia facillimè solui, & ad sola venialia reuocari, nec ad Arnaldi Propositionem vllomodò pertinere.

OBSERVANDVM est 1. Molinistas his S. Thomæ testimoniis præsertim vti, vt eius auctoritate physicam prædeterminationem impugnent, & gratiam sufficientem Molinæ libero arbitrio subjectam stabiliant. In hunc finem Petrus à S. Ioseph in defensione S. Thomæ disp. 1. Sect. 8. §. 2. & 3. refert hæc testimonia ex Summâ. *Defectus gratiæ prima causa est ex nobis*, &c. In 1. Sent. *Istum carere gratiâ ex duobus contingit*, &c. Hoc aliud à P. Nicolai pariter objectum l. 3. contra gentes c. 159. *Deus quantùm est ex se*, &c. Istud denique 1. 2. q. 109. art. 8. ad 1. *Quia ex eius defectu est, quòd homo se ad gratiam habendam non præparet*, &c. Multis argumentis contendit hæc cohærere non posse cum sententiâ quæ prædeterminationem physicam ad omnes actus requirit, atque ita concludit pag. 151. *Certè vt ista locum habeant, amouenda sunt à Deo decreta illa absoluta, ante quamcumque notitiam futuræ nostræ cooperationis fabricata, & prædeterminationes physicæ tam ad bonum, quàm ad malum ex iis profluentes. Ista enim cum sincerâ & genuinâ S. Thomæ doctrinâ nullomodò cohærere possunt, vt ex hactenus dictis satis superque intelligitur.* Id quidem tam apertè P. Nicolai non concludit, quia tam publicè & apertè Molinismum tueri non audet: sed ostendam eamdem esse mentem eius, quæ Fuliensis; & gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem cohærere non posse cum doctrinâ quam ex his S. Thomæ testimoniis aduersum nos falsò colligit.

2. Obseruandum est nos supponere iuxta certam S. Thomæ doctrinam, gratiam per se efficacem ac prædeterminantem ad singulos pios vo-

luntatis actus, seu perfectos, seu imperfectos esse necessariam, sicut omnes Thomistæ fatentur. Hic itaque nonnisi ex huius doctrinæ principiis ratiocinamur.

3. Obseruandum est, iuxta doctrinam his S. Thomæ testimoniis contentam, constans esse & indubitatum, gratiam actualem interiorem, ad peccata vitanda necessariam, omnibus hominibus non dari, iisque à Deo iustè negari qui in peccato mortali sunt. Cùm enim peccatum mortale sit causa defectus gratiæ, & impedimentum illius receptioni per hominem positum, Deus non vult illos carere gratiâ, nisi ex suppositione defectus ex parte hominis: atque ita iustum est & hoc modo volitum à Deo, vt isti careant gratiâ. Itaque ex his testimoniis nulla de gratia sufficiente quæstio moueri potest circa peccatores, sed solùm circa iustos. P. Nicolai id satis intelligens hæc omnia S. Thomæ de causa defectus gratiæ ad iustos præsertim refert. *Quomodò enim*, inquit, *prima causa huiusmodi defectus gratiæ est à nobis, & non à Deo esse dici debet, si iusto sponte deest; si tunc defuit Petro, cùm iustus esset?*

Sic autem ista quæstio de causa defectus gratiæ circa iustos moueri potest. Certum est iustos, cùm à iustitiâ excidunt, gratiam per se efficacem ad standum necessariam non habuisse. Si enim eam habuissent, sine dubio stetissent. Quæritur ergo quæ sit causa ex eorum parte, cur gratiam standi, & in iustitiâ perseuerandi non habuerint, cùm tunc ab omni peccato mortali immunes esse supponantur?

Verùm hæc de iustorum casu quæstio solui etiam potest, doctrinæ quam P. Nicolai ex his S.Thomæ testimoniis deducit, inhærendo; si scilicet dicatur, Deum iustis in peccati mortalis tentatione positis, gratiam actualem interiorem ad hoc vitandum necessariam non negare, nisi ob alicuius actualis peccati præcedentis, nempe venialis meritum. Sic Deum Petro in tentatione posito non defuisse, seu non negasse gratiam quâ ad Christum confitendum indigebat, nisi præsumptionis eius præcedentis, quæ venialis solùm erat, merito: atque id ex sancti Thomæ doctrinâ confiteri P. Nicolai compulsus est. *Vbi ergo* (inquit 1. classe pag. 33.) *peccatum non præcedit, qualecumque tandem sit* (hoc est, seu mortale sit, seu solùm veniale) *numquid intelligitur id præbere quo quis deinceps prohibeatur à peccando.* Et parte 1. n. 5. *Quòd enim Chrysostomus Petrum nullo fruitum auxilio astruit, ne caderet, ad hoc momentum spectat quo negauit, quia illo se priuauerat, cùm præsumpsit.* Et hâc confessione Pater Nicolai Arnaldi propositionem absoluit, & S. Thomæ doctrinæ consentaneam declarauit; cùm Arnaldus Deum Petro in tentatione nonnisi præsumptionis merito defuisse tam apertè dixerit; ac secundum hoc Patris Nicolai iudicium, ista propositio, Deus Petro iusto in tentatione defuit, reprehendenda non sit, sed solùm ista, Deus Petro iusto in tentatione sine vllius præcedentis præsumptionis, aut alterius peccati saltem venialis, merito defuit: quare hanc vbique Arnaldo calumniam affingit, quasi dixerit Deum Petro iusto sponte, seu spontaneâ abdicatione, & sine vllâ præcedente ex parte Petri causâ in tentatione defuisse.

Facilè autem probatur illud (Deum scilicet aliquibus iustis in tentatione peccati mortalis aliquando deesse ob venialis peccati meritum)

nendum confitendumque esse. Cùm enim aliquis iustus in peccatum mortale cadit, Deus non dedit illi gratiam per se efficacem, quæ ad illud, vt oportet vitandum necessaria erat: seu illum per auxilium gratiæ suæ non prohibuit, ne caderet. Causa autem huiusmodi gratiæ defectus non potest esse peccatum mortale præcedens, quia nullum esse supponitur. Ergo si causa ex alicuius peccati actualis præcedentis merito repetenda est, illud peccatum actuale aliud esse non potest, quàm veniale.

Itaque ad peccatum veniale omnis quæstio & controuersia reuocatur, quænam scilicet causa sit ex parte hominis, cur Deus iusto alicui gratiam ad primum peccatum veniale quod committit, & cuius merito posteà in peccati mortalis tentatione deseritur, euitandum necessariam non tribuat. Hic est lapis ad quem Patrem Nicolai offendere necesse est. Huic enim quæstioni respondere non potest, quin ad gratiam Molinæ libero arbitrio, saltem ad orandum & præparandum se, seu ad non ponendum impedimentum, subjectam confugiat, & prædeterminantis gratiæ ad pios actus, saltem imperfectos, necessitatem neget.

Notandum autem est hanc quæstionem ad Arnaldi propositionem nullomodò pertinere. Illud enim vnum dixit: Deum Petro iusto in tentatione ob præsumptionis culpam defuisse: illud verò ex Patris Nicolai confessione verum est & Catholicum. An autem ad non præsumendum gratiam actualem habuerit, necne; & quæ causa sit cur Deus gratiam illi ad non præsumendum necessariam, non dederit, Arnaldus nec quæsiuit nec expendit; nec si expendisset, aliud dixisset, quàm quod credit ac profitetur, scilicet causam homini adscribendam esse non Deo, sicut mox exponemus.

Atque hinc omnibus obuium est, quàm maleuolo animo P. Nicolai aduersus Arnaldum se gesserit, & quàm dolosa mendaxque fuerit hæc pacis, lenitatis ac sinceritatis professio, quam se in quæstione iuris discutiendâ adhibiturum in sui suffragij exordio sanctissimè, ipsâ teste conscientiâ, pollicitus est. Vbi enim pacis studium, vbi animi lenitas, vbi sinceritas in eo Doctore, qui cùm probè nouerit, quænam sit vnius è suis fratribus sententia, cui examinandæ delectus est, cùm eam catholicam & irreprehensibilem esse suis argumentis ac rationibus probet; tamen eiusdem sui fratris sententiam hæreseos, impietatis, & blasphemiæ notis afficiendam esse concludit. Sic se gerit in suffragio suo P. Nicolai: declarat ac probat catholicam esse illius sententiam qui Deum Petro nonnisi ex Petri merito ac defectu defuisse dixerit, qui Deum nunquam sponte & spontaneâ abdicatione, iustos auxilio necessario priuare censuerit, qui nullius vnquam hominis seu peccatoris, seu iusti derelictionem à Deo fieri, nisi causâ ex parte hominis suppositâ confessus fuerit. Sed P. Nicolai vel sciuit vel ignorauit nihil aliud Arnaldum credere ac profiteri: illud autem ignorare non potuit, tum quia nec in Arnaldi epistolâ, nec in quouis alio eius opere, vllus suspicioni locus est, quod aliter teneat: tum præsertim quia in altero Apologetico ad Facultatem misso, quem Pater Nicolai à se lectum fuisse testatur sui suffragij parte 1. n. 1. pag. 7. Idem Arnaldus expressè declarat, *Petrum à Deo derelictum non fuisse, nisi in præsumptionis suæ pœnam*. Vbique verò cum cæteris S. Augustini discipulis

constanter docuit ex S. Augustini sententiâ, quòd homines seu peccatores, seu iusti à Deo non adjuuentur, in ipsis semper causam esse, non in Deo; cùm quibusdam iustis non datur auxilium Dei, sine quo perseuerare non possunt, pœnam peccati semper esse. Denique Deum nulli vnquam homini, siue in hoc naturæ corruptæ statu, siue in statu naturæ integræ, nullique Angelo spontaneâ abdicatione defuisse, ac nulli vnquam sponte suâ auxilium necessarium denegare. Hæc sunt Arnaldi verba in Apologetico altero Sect. 2. demonstratione 8. pag. 17.

Respondebit Inquisitor ille, sat scio, Petrum reuera à Deo derelictum tentationem superare non potuisse: verùm id ei accidisse in præsumptionis suæ pœnam, vt ipsi à me laudati testantur Patres. Fateor id quidem; sed quid ad epistolam? Contendit auctor epistolæ post Chrysostomum & Augustinum, Petro gratiam sine quâ nihil possumus, id est sine quâ tentationem superare non poterat, defuisse. Quæritur, an hæc propositio hæretica sit, an verò orthodoxa. Quis verò ita mente captus est, vt non videat, propositionis huius veritatem non infirmare, sed contra magis statuere, qui non modò Petro gratiam defuisse agnoscit, sed quare defuerit exponit? Eo enim verius est & certius illam Petro defuisse, quo magis ostenditur non sine causâ eam illi defuisse. Vt si quis multos etiam baptisatos damnatum iri contenderet, nonne ineptiret prorsus, qui hoc argueret erroris, eo quod nemo baptisatus damnandus sit, nisi qui ob peccata damnari meruerit? Neque enim tum baptisatos multos damnari negaret, sed causam cur damnarentur afferret.

Itaque P. Nicolai qui Apologeticum hunc legit, ignorare non potuit sic Arnaldum sentire, quòd scilicet Deus Petro iusto non spontaneâ abdicatione, sed in præsumptionis pœnam defuit. Atque P. Nicolai hanc sententiam catholicam & irreprehensibilem esse toto suo suffragio declarat. Ergo Arnaldi propositionem, eo Arnaldi sensu sumptam & intellectam, catholicam esse iudicat; concludit tamen illam hæreseos, impietatis, & blasphemiæ notis afficiendam esse; postquàm scilicet toto suffragio falsissimè, ac reclamante conscientiâ supposuit, hanc esse Arnaldi mentem, hunc illius propositionis sensum, vt Deus Petro iusto, ac quibusdam aliis iustis quos aliquando similiter deserit, sponte ac spontaneâ abdicatione, nullâ causâ ex parte hominis suppositâ defuerit.

Quis ergo iam his perspectis non agnoscat, Censor iniquissime, quòd aliqui Doctores tibi & quibusdam aliis ex Inquisitoribus *non ex intemperatâ*, vt criminaris, *& imprudente cauillatione*, sed ex certissimis ac verissimis, vt patet argumentis, palam exprobrare veriti non sunt, *vel inuidiæ, vel odio, vel vindicandi libidine, vel inflammatæ bili ac in iram effusæ, vel auerso animo & aduersari gestienti, vel prauis affectibus ac præposteris, aut similibus quibuscumque incitamentis tribuenda esse*, vt tua tibi verba regeramus, quæ in Arnaldi propositionem ac sententiam dixisti. Expone, rogo te, quid his respondeas? Vbi in Arnaldi propositione, epistolâ, apologeticis, aliisve scriptis legeris, quod illi de hac spontaneâ Dei abdicatione affingis? Et quomodo tuum iudicium censorium cum eâ sententiâ quam tu probas, & quam ille apertissimè, vel te conscio profitetur, concilies? Nisi id facias, quod præstare nunquam po- Suffrag. pag 5.

teris, ne dubites quin is habearis, quem dicere non ausint, apud probos omnes, eruditos, ac veritatis, fidei, & æquitatis amatores.

Itaque cum in Arnaldi propositione non agatur nisi de derelictione Petri, cùm Christum negando cecidit, quam idem Arnaldus in eius præsumptionis pœnam accidisse profitetur, illam de causâ defectus gratiæ, circa peccata venialia, quæstionem tractamus, non præcisè quidem ad Arnaldi propositionem defendendam, vt pote ab eadem quæstione penitùs sejunctam, sed ad S. Thomæ doctrinam, quam Pater Nicolai objicit, exponendam, & à peruerso sensu illi per eum affictо vindicandam.

ARTICVLVS III.

In quo ostenditur Patrem Nicolai huic quæstioni, de causa defectus gratiæ circa peccata venialia, respondere non posse, quin gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem rejiciat. Ei enim qui illam de gratiâ efficace doctrinam admittat, ad peccatum originale recurrendum esse.

PRIMVM igitur quæro à P. Nicolai, cùm aliquis iustus in primum peccatum veniale cadit, puta in præsumptionem, seu in orandi negligentiam, seu in aliquod aliud, cuius merito posteà à Deo in peccati mortalis tentatione deseritur; sicut Petro iusto contigit, cùm de se nimiùm præsumpsit; an gratiam habuit quâ illud peccatum veniale non committeret, quâ non præsumeret, & quâ ad Deum, orando vt oportet, confugeret? Si respondeat, habuit gratiam actualem sufficientem, per quam poterat illud peccatum vitare, non præsumere, & ad Deum orando confugere, iterum quæro: an vt eâ gratiâ actuali sufficiente benè vteretur, vt illi per dissensum impedimentum non poneret, vt actu non præsumeret, vt vigilaret & oraret, gratia alia per se efficax requirebatur, necne?

Si respondeat; Non requirebatur; Reponam statim: Ergo hæc gratia sufficiens quoad vsum libero arbitrio relicta est: ergo gratia per se efficax ad singulos pios actus non requiritur; siquidem illa in iustis ad bonum gratiæ sufficientis vsum, qui pius actus est, non requiritur; sicut nec ad orandum, & ad non præsumendum: atque ita non requiritur ad imperfectos pietatis actus, quibus ad gratiam habitualem seu habendam, seu seruandam homo disponitur; & hæc est gratia sufficiens Molinæ, saltem ad orandum libero arbitrio relicta, quam M. Alphonsus Le Moine amplectitur, & Thomistæ omnes velut Semipelagianum errorem rejiciunt.

Si verò respondeat: Requirebatur gratia per se efficax, quâ voluntas non solùm sit agendi potens, sed quâ etiam vult aut agit infallibi-

liter & indeclinabiliter ; mox ſubjiciam : ergo iuſtus ille non habuit gratiam ad illud peccatum veniale vitandum, ſeu ad pium hunc actum exercendum neceſſariam. Hoc verò poſito, iam à P. Nicolai quæro, quæ cauſa eſt ex parte hominis illius, ſcilicet iuſti, cur Deus illi hanc gratiam neceſſariam non dederit ? Non eſt quod P. Nicolai recurrat ad aliquod peccatum veniale præcedens, quia nullum eſt ; ſiquidem agitur de gratiâ ad primum peccatum veniale vitandum neceſſariâ. Præterea vlteriùs quærerem, cur Deus gratiam non dedit ad iſtud aliud peccatum veniale vitandum neceſſariam ? Atque ita deueniam tandem ad primum peccatum veniale. Quod ſi fatente P. Nicolai Deus gratiam ad aliquod peccatum vitandum neceſſariam aliquando deneget, ſine vllius peccati actualis præcedentis, nequidem venialis merito ; iam quæram à P. Nicolai, vt exponat quo ſenſu S. Thomas dicat, primam cauſam defectus gratiæ eſſe ex nobis, Deum ſua auxilia aliquibus ſubtrahere pro merito ſuæ actionis, ſecundum quod eius iuſtitia exigit : quòd Deus non prohibeat ne aliqui peccent, contingere ex merito præcedentis peccati : Denique Deum nunquam velle aliquem carere gratiâ, niſi ex ſuppoſitione illius quod eſt ex parte hominis ; & hanc Patris Nicolai expoſitionem amplectemur.

Sed illius ad hæc reſponſionem fruſtra quærimus, ſatis illius mens explorata perſpectaque nobis eſt. Hoc enim vnum ex his S. Thomæ teſtimoniis colligere intendit ; Deum numquam gratiam actualem ad aliquod peccatum, ſeu veniale, ſeu mortale ſit, vitandum neceſſariam denegare, niſi ex parte hominis aliquod peccatum actuale præceſſerit, quod ſit cauſa defectus gratiæ : atque ita ſecundam reſponſionem ſequi & probare non poteſt, iuxta quam Deus gratiam ad primum peccatum veniale, propter quod iuſtus poſteà à Deo deſeritur, vitandum neceſſariam denegat, ſine vllo præcedentis peccati, ſaltem venialis merito : ſed alteri reſponſioni eum adhærere neceſſe eſt, iuxta quam S. Thomæ auctoritate gratia ſufficiens Molinæ libero arbitrio, ſaltem in iuſtis, non quidem ad operandum, ſed ſaltem ad orandum & ad vigilandum relicta aſſeritur ac ſtabilitur, & gratiæ prædeterminantis ad ſingulos pios actus, ſaltem ad imperfectos, idque in iuſtis, neceſſitas negatur & impugnatur : atque ita Patri Nicolai laruam detraximus, & Moliniſtam ſub Dominicanis veſtibus latentem deteximus.

Nobis ergo gratiæ per ſe efficacis ad ſingulos pios actus, ſeu in peccatoribus, ſeu in iuſtis, neceſſariæ doctrinam à S. Thomâ certiſſimè doceri, cum vniuersâ eius Scholâ ſupponentibus, & ab eâ nunquam in exponendis ſancti Doctoris teſtimoniis deflectentibus, iuxta ſecundam reſponſionem dicendum eſt Deum iuſto, qui in primum peccatum veniale cadit, cuius merito poſteà à Deo in tentatione peccati mortalis deſeritur, gratiam actualem ad illud vitandum neceſſariam denegare ſine merito peccati actualis præcedentis. Ex quo ſequitur quòd cùm S. Thomas dicit primam cauſam defectus gratiæ ſemper eſſe à nobis, ſemper eſſe ex merito præcedentis peccati, ac ſemper ſupponere illud quod eſt ex parte hominis, intelligendum eſſe non de ſolo actuali peccato, ſed de actuali vel originali, etiam remiſſo ; eum in modum quem mox exponemus art. 5. arg. 6. nec ſolùm de homine vt eſt in peccato

actuali, seu mortale, seu veniale sit, sed etiam vt subjacet corruptioni & vitio ad peccatum inclinanti, quæ ex præcedenti culpa proueniunt.

Obseruabit fortè aliquis S. Thomam in his omnibus testimoniis gratiam habitualem potiùs intelligere, quàm actualem, ac quærere quæ sit causa, non cur gratia actualis, quâ homo se ad gratiam habitualem præparat; sed cur habitualis, ad quam habendam homo præparatione indiget, aliquibus non detur; atque id probabit singula percurrendo.

Dicet hoc testimonium 1. 2. q. 112. a. 3. *Defectus gratiæ prima causa est ex nobis*, &c. De gratia habituali intelligi, quia in hoc articulo quæstio est de gratia habituali, an necessario detur se ad illam præparanti? Id confirmabit ex argumento, ad quod respondetur, quod tale est. Cùm gratia non detur alicui, quia non vult eam accipere, sequitur eam dari alicui, quia vult eam accipere; quod de gratia habituali intelligitur, quam non habet qui eam accipere non vult; quare Conradus Koëllin de gratia habituali id exponit.

Dicet S. Thomam pariter in alio testimonio in 1. Sent. dist. 40. q. 4. art. 2. de gratia habituali loqui; quia loquitur de gratia, ad quam habendam homo se præparat. *Est tamen bonum*, inquit, *vt careat gratiâ si eam habere non vult, vel si ad eam habendam negligenter se præparat.* Ergo, inquiet, non loquitur de gratiâ per quam homo se præparat, quæ est actualis; sed de ea ad quam se præparat, quæ est habitualis; & de hac quærit quæ sit causa cur homo illâ careat? Prætereà eam gratiam de quâ agit sic describit. *Gratia est quoddam lumen animæ, & perfectio quædam habilitans ipsam ad bonum*; quibus verbis gratia habitualis, potiùs quàm actualis designatur.

Addet hæc verba ex 3. contra gentes cap 159. *Deus quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare.* Hæc similia in 12. ad Hebr. lect. 3. *Gratia nulli deest, sed omnibus quantùm in se est se communicat*, de gratia habituali etiam intelligi, quia in vtroque loco de eâ gratiâ loquitur, quam Deus dat homini se ad illam præparanti; seu, quod idem est, illi impedimentum non ponenti: talis autem gratia est habitualis. Sic sentit P. Nicolai. *Nec interest*, inquit 1. classe pag. 32. *gratiam ibi habitualem indicari, quæ se ad illam præparanti non desit.* An vero gratiam actualem quâ homo se præparat, seu quâ remouet impedimentum, Deus omnibus det, his verbis S. Thomas non definit, imo in sequentibus eam omnibus non dari pronuntiat. Atque ita concludet quòd cùm in his omnibus locis S. Thomas de gratiâ habituali loquatur, quam Deus semper dat homini se ad illam præparanti, & quam nunquam negat, & etiam nunquam subtrahit, nisi homini se ad illam, seu habendam, seu seruandam non præparanti, & illi seu recipiendæ, seu seruandæ impedimentum ponenti: & cùm se ad gratiam non præparare, seu illi impedimentum ponere, non sit nisi ex peccato aliquo actuali; concludet, inquam, causam priuationis gratiæ, de quâ ibi S. Thomas loquitur, semper ad peccatum aliquod actuale referendam esse, non verò ad originale.

P. Nicolai hanc expositionem sequi & approbare non potest; quia si in his omnibus locis de solius gratiæ habitualis carentiâ S. Thomas loqueretur, ex his concludi non posset, gratiam actualem omnibus & præ-

cipuè iuſtis ſemper dari, ac proinde P. Nicolai illa omnia ad id vnum probandum fruſtra omninò proferret.

Præterea licet iſta teſtimonia per gratiam habitualem rectè exponi poſſent, eadem quæſtio ſemper recurreret, cur ſcilicet Deus aliquibus non det gratiam actualem neceſſariam vt non peccent, & vt ad gratiam habitualem ſeu habendam, ſeu non admittendam ſe præparent, ac illi impedimentum non ponant; & cur aliquibus iuſtis aliquando non detur, cauſa autem defectus huiuſmodi gratiæ ex parte iuſti, quoad primum peccatum veniale, aſſignari non poteſt, gratiæ per ſe efficacis ad ſingulos pios actus neceſſariæ principiis inhærendo, quin ad peccatum originale referatur.

Denique hæc quidem expoſitio omnem difficultatem abſoluit, omneſque Moliniſtarum objectiones præcludit. Verùm licet aliqua S. Thomæ verba de gratiâ habituali rectè intelligantur; in aliis tamen de gratiâ actuali loquitur, ſicut cùm dicit 1. 2. q. 79. art. 1. (in quo quærit, *Vtrum Deus ſit cauſa peccati.*) *Neque indirectè Deus poteſt eſſe cauſa peccati. Contingit enim quòd Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitanda peccata, quod ſi præberet, non peccarent: ſed hoc totum facit ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ & iuſtitiæ.* Et ad 1. *In malum autem inclinat voluntatem, in quantùm non prohibet, ſicut dictum eſt; & tamen hoc etiam contingit ex merito præcedentis peccati.* Hæc de auxilio actuali intelligi negari non poteſt. Hoc idem dicit qq. diſp. de malo, q. 3. de cauſa peccati, art. 1. ad 1. *Deus*, inquit, *dicitur tradere aliquos in reprobum ſenſum, vel inclinare voluntates in malum, non quidem agendo vel mouendo, ſed potiùs deſerendo, vel non impediendo: ſicut ſi aliquis non daret manum cadenti, diceretur eſſe cauſa illius. Hoc autem Deus ex iuſto iudicio facit, quòd aliquibus auxilium non præſtat ne cadant.* Atque ita iuxta S. Thomam cauſa defectus gratiæ, non ſolùm habitualis, ſed etiam actualis ſemper ex parte hominis, & ex præcedentis peccati merito repetenda eſt.

Præterea rationes quibus gratiam non negari dicit, niſi propter aliquam cauſam ex parte hominis, pariter demonſtrant, etiam actualem, niſi propter aliquam cauſam ex parte hominis, non negari. Nam carentia gratiæ actualis, ſicut & habitualis, pœna eſt quam Deus niſi ex aliquâ causâ iuſtâ non infligit. Item quòd aliquis careat gratiâ actuali, eſt volitum à Deo: ergo cùm Deus non velit niſi bonum, non vult iſtum carere gratiâ actuali, niſi ſecundum quod bonum eſt: illud autem cùm ſimpliciter bonum non ſit, non eſt bonum, niſi vt iuſtum eſt; porro nec iuſtum eſt, niſi inquantùm eſt aliqua cauſa ex parte hominis. Atque ita iuxta S. Thomæ doctrinam ſemper carentia gratiæ, ſeu habitualis, ſeu actualis, ad hominem vt ad cauſam referenda eſt, nec Deo vnquam attribuenda, niſi ex ſuppoſitione eius quod eſt ex parte hominis. Probandum ergo nobis eſt, eam cauſam defectus gratiæ quæ eſt ex parte hominis, iuxta S. Thomam non, ſolùm de peccato actuali, ſed etiam de originali, etſi per baptiſmum remiſſo, intelligi oportere.

ARTICVLVS IV.

Ex sancto Thomâ causam defectus gratiæ aliquando ad peccatum originale, etsi in baptismate remissum, referri: nec aliter eius de Gratiâ & Prædestinatione doctrinam exponi posse octo argumentis ostenditur, quorum quinque priora hîc proponuntur.

PRIMVM ARGVMENTVM.

1. SVpposito quòd S. Thomas gratiam per se efficacem ad singulos actus necessariam esse docuerit, aliâ ex parte hominis causa inueniri non potest, cur iusto alicui gratiam ad primum peccatum, cuius merito postea deseritur, vitandum necessariam non det, quam peccatum originale, vt anteà art. 3. probauimus. Ergo vel id S. Thomam tenere dicendum est, vel contra communem eius Scholæ consensum fatendum est, cum gratiæ Molinianæ libero arbitrio, saltem ad orandum in iustis relictæ doctrinam sequi, atque ita prædeterminantis ad singulos actus necessitatem impugnare.

Itaque nescio qui fieri possit, vt nonnulli qui gratiæ prædeterminantis ad singulos actus necessitatem firmissimè propugnant, eorum sententiam velut duram & S. Thomæ contrariam improbent, qui defectum gratiæ ad peccatum originale, vt causam, aliquando referendam esse docent, puta in iustorum casu; quia tunc vel ad meram Dei voluntatem confugiendum est, nullâ causâ ex parte hominis suppositâ, vel si aliqua causa ex parte hominis assignanda sit, alia esse non potest, quàm peccatum originale, seu vitium ex eo relictum. Sed nonne durius longè est, defectum gratiæ hoc in statu meræ Dei voluntati, quam peccato originali tribuere? Nonne etiam id S. Thomæ doctrinæ repugnat, qui defectum gratiæ seu habitualis, seu actualis semper in præcedentis peccati meritum refert, & nunquam Deo attribui vult, nisi suppositâ causâ ex parte hominis, sicut allata testimonia euidentissimè probant? Et hanc tamen sententiam plures Molinistæ in aliquibus Thomistis eam tenentibus non reprehendunt, aliam verò longè mitiorem, quæ S. Augustini & S. Thomæ est, & quam nos sequimur, crudelitatis in Deum; impietatis, hæreseos accusant, adeò illorum in S. Augustini discipulos odium, omnem æquitatem & omne iudicium in eis peruertit.

II. ARGVMENTVM.

QVOTIES aliquis, seu peccator, seu iustus in aliquod peccatum cadit, tunc Deus illum non prohibet, non impedit, permittit illum

cadere in peccatum, ac illi auxilium non præstat ne cadat. Hoc in S. Thomæ doctrinâ certissimum est, nec controuerti potest. *Contingit enim*, (inquit 1. 2. q. 79. art. 1.) *quòd Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccata, quod si præberet non peccarent.* Quod tam verum est de iustis qui cadunt in aliquod peccatum, quàm de peccatoribus; sed cùm Deus non prohibet ne aliquis peccet. *Hoc contingit* (inquit ibidem 1. 2. q. 79. art. 1. ad 1.) *ex merito præcedentis peccati. Hoc* (inquit in quæst. disp. de malo q. 3. de causâ peccati art. 1. ad 1.) *Deus ex iusto iudicio facit, quòd aliquibus auxilium non præstat ne cadant.* Supponamus ergo esse primum peccatum alicuius iusti: quod nam est præcedens peccatum ex cuius merito Deus non prohibet ne hic iustus in illud peccatum cadat, nisi peccatum originale?

III. ARGVMENTVM.

IVXTA S. Thomam 1. 2. q. 114. art. 9. *perseuerantia vsque in finem dependet solùm ex motione diuinâ, quæ est principium omnis meriti; sed Deus gratiâ perseuerantiæ bonum largitur.* Idem docet q. 109. art. 10. *Multis*, inquit, *datur gratia, quibus non datur perseuerare in gratia.* Idem docet in 2. ad Tim. 2. lect. 3. *Si quæras in singulari, quare dat huic donum perseuerantiæ & non illi, non habet rationem nisi solam Dei voluntatem. Augustinus: Quare hunc trahat & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare.* Idem docet 2. 2. q. 137. Et lib. 3. contra gentes c. 155. & quodlib. 3. art. 11. ad 7. Itaque eos iustos, quibus non dat donum perseuerantiæ, desinit mouere, deserit auxilium suum non præstando, quod si preberet à iustitiâ non deficerent, ac permittit illos cadere in peccatum, per quod à iustitiâ deficiunt. Quæro ergo cur permittit illos cadere, & cur auxilium motionis diuinæ non præstat ne cadant?

Si quis dicat, etsi habeant opera meritoria, tamen non consequuntur perseuerantiam, quia illi impedimentum ponunt per peccatum. Respondebit S. Thomas, vt habetur 1. 2. q. 114. art. 9. *Sed contra non potest dici quòd hoc fiat* (hoc est quòd perseuerantiam non consequantur) *propter impedimentum peccati; quia hoc ipsum quod est peccare, opponitur perseuerantiæ, ita quòd si aliquis perseuerantiam mereretur, Deus non permitteret illum cadere in peccatum.* Atque ita iuxta S. Thomam, ratio propter quam iusti qui non perseuerant, non accipiunt à Deo donum perseuerandi in gratiâ acceptâ, non est quia illi perseuerantiæ dono per peccatum impedimentum ponunt, cùm non ponere impedimentum gratiæ, sit pars & effectus doni perseuerantiæ; ac Deus faciat illos iustos non ponere impedimentum gratiæ conseruandæ, seu non permittat illos iustos in peccatum cadere, quibus donum perseuerandi in gratiâ præparauit ac dare constituit. Vt enim iterum dicit 2. 2. q. 24. art. 11. loquens de perseuerantiâ in charitate & gratiâ acceptâ, *Impossibile est hæc duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quòd ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseuerantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur, vt Augustinus dicit in libro de prædestinatione sanctorum.*

Præterea verò si diceretur, iustos qui non perseuerant, non accipere à Deo donum perseuerandi, quia illi dono impedimentum ponunt per peccatum, eadem semper quæstio recurreret, quare scilicet, cùm habeant opera meritoria, non accipiunt à Deo donum gratiæ actualis ad non ponendum impedimentum dono perseuerantiæ. Nam, vt docet S. Thomas in 12. ad Hebr. lect. 3. *Dicendum est, quòd hoc ipsum, quòd aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit. Quòd ergo à quibusdam remouetur istud obstaculum, hoc est ex misericordiâ Dei, quòd autem non remouetur hoc est ex iustitia eius.* Idem docet l. 3. contra gentiles c. 160. 161. & 162. vt ostensum est Sect. 1. art. 1. & 2.

Quæro ergo cur Deus illis iustis perseuerantiam non dat, & cur permittit illos cadere in peccatum & peccando ponere impedimentum gratiæ, cur auxilium motionis suæ non præstat ne cadant? Hoc certè iuxta S. Thomam fit iusto iudicio & ex merito præcedentis peccati? Sed quodnam est illud peccatum præcedens? Non mortale; quia supponuntur nondum à iustitiâ defecisse: si dicatur illud peccatum esse veniale aliquod præcedens, quale est negligentia orandi, aut aliquod aliud per quod posuerunt impedimentum dono perseuerantiæ; quia si orassent, ab hoc perseuerantiæ dono deserti non fuissent. Sed iterum quæro, quod est peccatum præcedens, cuius merito Deus permisit eos in illud negligentiæ orandi peccatum, aut aliquod aliud, cuius merito posteà in peccati mortalis tentatione deserti sunt, incidere, nec auxilium suum præstitit, vt orarent ac vigilarent? Hoc enim etiam fit iusto iudicio, & ex merito præcedentis peccati. Certè iuxta indubitatam S. Thomæ de dono perseuerantiæ doctrinam, in iustorum casu, cùm peccatum aliquod admittunt, cuius posteà merito in peccati mortalis tentatione iusto Dei iudicio deseruntur, ad peccatum originale recurrendum est. Et quicumque aliter sentiunt, quicumque ex S. Thomæ doctrinâ causam desertionis iustorum, seu causam negationis doni perseuerantiæ ad peccatum originale, quia illud remissum est, non esse referendam contendunt, hi S. Thomæ imponunt, vel quòd gratiam prædeterminantem ad singulos pios actus non esse necessariam, ac prædestinationem, gratuitam non esse tenuerit, vel quòd defectum gratiæ actualis in nobis ad meram Dei voluntatem nullâ causâ ex parte hominis suppositâ, ac sine vllius peccati præcedentis merito aliquando referri docuerit.

IV. ARGVMENTVM.

SANCTVS Thomas l. 3. contra gentiles c. 160. hæc habet; *Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrij esse, ne impedimentum gratiæ præstet, competit his in quibus naturalis potentia integra fuerit*, hoc est, vt ostendimus Sect. 1. art. 2. his qui sunt in statu naturæ integræ qualis fuit in primo parente ante peccatum.

Vbi obseruandum est, non repeti ex gratiâ sanante & iustificante, sed ex integritate naturæ, quòd sit in potestate liberi arbitrij, ne impedimen-

tum gratiæ præſtet. Quare docet 1. p. q. 62. art. 2. ad 2. quòd homo habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati, ne conuertatur ad Deum: corruptio autem corporis & infectio peccati in iuſtis cum gratiâ mentem ſanante remanet, vt docet 1. 2. quæſt. 109. art. 9. in c. *Secundò*, inquit, *ratione ſpeciali, propter conditionem ſtatus humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam ſanetur quantùm ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infectio quantum ad carnem, per quam ſeruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7.* Et art. 10. ad 3. *Et tamen faciliùs homo per gratiæ donum perſeuerare poterat in ſtatu innocentiæ, in quo nulla erat rebellio carnis ad ſpiritum, quàm nunc poßimus, quando reparatio gratiæ Chriſti, etſi ſit inchoata quantum ad mentem, nondum tamen eſt conſummata quantum ad carnem.* Et quæſt. diſp. de veritate quæſt. 26. art. 5. ad 3. *Dicendum quòd quantumcumque homo habeat habitum gratiæ, ſemper tamen indiget diuina operatione quâ in nobis operatur modis prædictis, & hoc propter infirmitatem noſtræ naturæ, & multitudinem impedimentorum, quæ quidem non erant in ſtatu naturæ conditæ; vnde magis tunc poterat homo ſtare per ſeipſum, quam nunc poßint habentes gratiam, non quidem propter defectum gratiæ, ſed propter infirmitatem naturæ.* Ergo iuxta hanc doctrinam non eſt in poteſtate liberi arbitrij hominum iuſtorum in quibus naturalis potentia integra non eſt, ſicut erat in poteſtate primi hominis ante peccatum, ne impedimentum gratiæ, ſcilicet conſeruandæ præſtent. Ac proinde poſteà S. Thomas explicans quid ſit non eſſe in poteſtate liberi arbitrij impedimentum gratiæ non præſtare, licet de iis qui in peccato ſunt loquatur, etiam intelligendus eſt de aliis in quibus natura non eſt integra, ſcilicet de iuſtis: dicit autem, *quòd quamuis vitare non poßint per propriam poteſtatem, quin impedimentum gratiæ præſtent vel ponant, niſi auxilio gratiæ præueniantur, nihilominus tamen* (cum ſcilicet eodem auxilio non præuenti impedimentum gratiæ ponunt) *hoc eis imputatur ad culpam, quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur.* Sed circa iuſtos quæ præcedens culpa intelligi poteſt, in cuius pœnam Dei auxilio non præueniuntur, vt impedimentum gratiæ non ponant, niſi originalis?

V. ARGVMENTVM.

SANCTVS Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 5. ad 2. dicit, *quòd auxilium gratiæ cum quo homo poteſt Deum & proximum diligere & credere, quibuſcumque diuinitùs datur, miſericorditer datur, quibus autem non datur, ex iuſtitiâ non datur in pœnam præcedentis, aut ſaltem originalis peccati, vt Auguſtinus dicit in lib. de corrept. & grat.*

Scio ſtatim reſponſuros aduerſarios, intelligi originale peccatum nondum remiſſum, quod eſt cauſa cur aliquibus non detur auxilium ad credendum & diligendum Deum, itaque ex hoc non probari, peccatum originale quod eſt remiſſum, eſſe cauſam cur Deus aliquibus gratiam non det, de quo ſolo quæſtio eſt.

Verùm hæc responsio nullius momenti est: quia S. Thomas generaliter dicit, quòd quibuscumque datur auxilium gratiæ ad diligendum Deum, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex iustitiâ non datur. Ergo hoc verum esse debet de omnibus quibus non datur auxilium ad diligendum Deum: aliquibus autem iustis, iis scilicet qui non perseuerant, qui in tentatione cadunt, & charitatem amittunt peccando, auxilium ad diligendum Deum, seu ad perseuerandum in Dei dilectione non datur, iuxta S. Thomam docentem eis non dari perseuerare in gratiâ, & Spiritum sanctum non velle eos mouere ad actum charitatis, vt antè arg. 3. ostendimus ergo verum est illis hoc auxilium denegari ex iustitiâ, in pœnam præcedentis saltem originalis peccati: nullum autem est in illis peccatum actuale mortale præcedens, originale in iis remissum est: ergo hoc auxilium illis negatur in pœnam originalis peccati etiam remissi.

Confirmatur hanc S. Thomæ sententiam etiam de iustis intelligi debere: quia scilicet illam S. Augustini auctoritate lib. de corrept. & grat. probat. Ergo id docere intendit, quod ibi S. Augustinus: tale est autem S. Augustini testimonium lib. de corrept. & grat. c. 11. quod hic S. Thomas designat: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium* (per quod scilicet possumus, & sine quo non possumus perseueranter bonum tenere, & per quod perseueramus, *iam pœna peccati est*, scilicet originalis de quo hîc sermo est, *quibus autem datur secundum gratiam datur.* Ergo iuxta hanc S. Augustini doctrinam, cùm aliquibus iustis non datur gratia sine quâ perseuerare non possunt, pœna est peccati originalis, quod tamen in illis remissum est, veluti mox explicabimus art. 5. argum. 6. atqui S. Thomas hanc S. Augustini doctrinam hîc sequitur: ergo S. Thomas hoc loco cum S. Augustino docet, aliquibus iustis auxilium gratiæ, sine quo in dilectione Dei perseuerare non possunt, ex iustitiâ denegari in pœnam saltem originalis peccati, licet hoc in illis per baptismum remissum fuerit.

Ad huius argumenti confirmationem, addi etiam potest istud aliud ferè simile deductum ex 1. 2. q. 98. art. 4. ad 2.

Iuxta S. Thomam, vt 3. argumento ostensum est, Deus è duobus iustis quorum vnus perseuerat & alius non perseuerat, vni dat gratiam per quam in oratione & in acceptâ iustitiâ perseuerat, & alteri non dat, atque eâ desertus ab oratione & à iustitiâ deficit. Iam si ex S. Thomâ quæratur, vnde Deus non sit personarum acceptor, sua dona inæqualiter dispensans duobus iustis, in quibus eadem est iustitia, eadem merita. Respondebit, Deum non esse acceptatorem personarum, quia cui gratia datur, gratuitâ voluntate datur, & non ex debito, & cui non datur, iudicio iusto non datur. Hoc enim venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis.

Hæc est S. Thomæ doctrina 1. 2. q. 98. art. 4. ad 2. Sic enim argumentum 2. proponit: *Sicut dicitur Act. 10. non est acceptor personarum Deus, sed in omni genere qui timet Deum, & facit iustitiam acceptus est illi: non ergo magis vni populo, quàm aliis viam salutis debuit aperire.* Similiter de iustis concludi posset: non ergo magis vni iusto, quàm alteri vltimam salutis viam per donum perseuerantiæ aperire debuit, huic argumento sic respondet.

Ad

Ad 2. dicendum quòd acceptio personarum locum habet in his quæ ex debito dantur : in his verò quæ ex gratuitâ voluntate conferuntur, acceptio personarum locum non habet. Non enim est personarum acceptor, qui ex liberalitate de suo dat vni & non alteri, sed si esset dispensator bonorum communium, & non distribueret æqualiter secundum merita personarum, esset personarum acceptor : salutaria autem beneficia Deus humano generi confert ex suâ gratiâ, vnde non est personarum acceptor, si quibusdam præ aliis conferat. Vnde Augustinus dicit in lib. de prædestinatione sanctorum, Omnes quos Deus docet, misericordiâ docet, quos autem non docet, iudicio non docet. Hoc enim venit ex damnatione generis humani pro peccato primi parentis.

Hoc pariter circa iustos quorum vni dat perseuerandi gratiam, & alteri non dat, verum esse debet : eâdem ex causâ nulla est circa illos personarum acceptio, ac proinde oportet vt quod alteri ex gratiâ & sine debito confertur, alteri iusto iudicio, seu ex iustitiâ non conferatur. Ac præterea S. Thomas generaliter, iuxta S. Augustinum, pronuntiat, *quos autem non docet, iudicio non docet.* Et alibi etiam gratiam nunquam hominibus, nisi ex iusto iudicio negari asserit, quod proinde etiam circa iustos verum esse debet. Deus enim eos iustos quibus perseuerantiam non dat, quantum ad hoc, non docet, ac eis gratiam ad perseuerandum necessariam denegat. Quòd autem iusto Dei iudicio seu ex iustitiâ non confertur, procul dubio aliquam ex parte hominis causam supponit. Atque ita iuxta S. Thomam causa negationis gratiæ ad perseuerandum, in Dei dilectione necessariæ, in iustis quibus non datur, ad peccatum originale, quanquam per baptismum remissum, seu ad damnationem humani generis pro peccato primi parentis referenda est.

ARTICVLVS V.

VI. ARGVMENTVM.

In quo demonstratur iuxta S. Thomam primam causam reprobationis hominum esse peccatum originale, seu massam perditionis.

IVXTA doctrinam S. Thomæ prima causa reprobationis hominum, est peccatum originale, id multis testimoniis confirmari potest.

1. Illud clarissimè docet in cap. 9. ad Rom. tota lect. 3. *Cùm enim omnes homines*, inquit, *propter peccatum primi parentis damnationi nascantur obnoxij, quos Deus per suam gratiam liberat, sola misericordiâ liberat, & sic quibusdam est misericors quos liberat, quibusdam autem iustus quos non liberat, neutris autem iniquus.* Atque hic S. Thomas, vt ex præcedentibus & sequentibus patet, loquitur de liberatione à miseriâ æternâ, seu de prædestinatione ad vitam æternam. Subdit enim, *Et ideò Apostolus quæstionem soluit per auctoritatem, quæ omnia diuinæ misericordiæ adscribit : sciendum est tamen quod Dei misericordia secundum tria ostenditur, primò quidem secundum prædestinationem quâ ab æterno proposuit aliquos liberare;*

Et paulò antè: *Sic igitur*, inquit, *non potest esse quod merita consequentis gratiam sint ratio miserendi aut prædestinandi, sed sola Dei voluntas, secundum quam misericorditer aliquos liberat.* Ergo iuxta S. Thomam causa reprobationis seu non liberationis à miseriâ æternâ, in iis qui non sunt prædestinati, inter quos sunt aliqui per baptismum regenerati, alia non est quàm peccatum originale, propter quod omnes homines damnationi obnoxij nascuntur.

Et lect. 4. exponens cur homo luto comparetur, & quæ sint vasa in contumeliam; *Humana autem natura*, inquit, *vilitatem habet ex suâ materiâ, quia vt dicitur Genes. 2. Fecit Deus hominem de limo terræ: sed majorem vilitatem habet ex corruptione peccati, quæ per vnum hominem in hunc mundum intrauit: & ideò homo luto meritò comparatur.* Et infra: *Si verò Deus hominem ad meliora non promoueat, sed in suâ infirmitate eum dimittens, deputat eum ad infimum vsum, nullam ei facit injuriam, vt possit iustè de Deo conqueri.* Et infra: *Similiter Deus liberam potestatem habet facere ex eâdem corruptâ materia humani generis, sicut ex quodam luto, nulli faciendo injuriam, quosdam homines præparatos in gloriam, quosdam autem in miseriâ derelictos. Hierem. 18. Sicut lutum in manu figuli, ita in manu mea vos domus Israël. Deinde cùm dicit, quod si volens Deus, &c. soluit primam quæstionem, scilicet quare Deus velit quibusdam misereri, & quosdam in miseria derelinquere, siue quosdam eligere, & quosdam reprobare.* Ergo ex hoc loco, prima causa ob quam Deus quosdam in miseriâ derelinquit, reprobat, & ad gloriam æternam non præparat, est peccatum originale, ex quo tota humani generis materia corrupta est: nec reprobi vasa in contumeliam dicuntur, nisi ob corruptionem & massam peccati, quæ per vnum hominem in hunc mundum intrauit, in quâ Deus eos iustè, & sine injuriâ derelinquit, sicut ab eâ quos vult misericorditer liberat.

2. Idem docet 1. p. q. 23. art. 1. ad 3. cùm dicit ex S. Augustino de prædestinatione sanctorum cap. 10. prædestinationem esse propositum miserendi, ex quo infert, quòd prædestinatio hominum in vitam æternam est à statu miseriæ, non verò Angelorum. Hinc enim euidenter sequitur, reprobationem hominum esse eorum relictionem in miseriâ, in quam per peccatum originale inciderunt, proindeque causam reprobationis hominum esse peccatum originale.

3. Eamdem doctrinam expressè tradit, & S. Augustini auctoritate confirmat in quæst. disp. de verit. q. 6. quæ est de prædestinatione art. 2. ad 9. & ad 11. scilicet argumentum 9. sic proponit. *Præterea prædestinatio præsupponit electionem, vt supra dictum est: sed electio non potest esse rationabilis, nisi sit aliqua ratio, propter quam vnus ab altero discernatur; nec in electione, de quâ loquimur, potest aliqua ratio discretionis assignari, nisi ex meritis. Ergo cùm electio Dei irrationabilis esse non possit, ex prænisione meritorum procedit, & per consequens prædestinatio: ergo, &c.* Sic respondet.

Ad 9. dicendum, quòd electio Dei quâ vnum eligit & alium reprobat, rationabilis est, nec tamen oportet quod ratio electionis sit meritum: sed in ipsâ electione ratio est diuina bonitas; ratio autem reprobationis est in hominibus PECCATVM ORIGINALE, *vt dicit Augustinus* (quid expressiùs) *vel in futuro per hoc ipsum quod est non habere debitum ad hoc quod eis gratia confe-*

ratur, rationabiliter possum velle denegare aliquid alicui quod sibi non debetur. Et aliquis hæc legens de S. Thomæ sententiâ quam propugnamus dubitare poterit?

Hic obiter nota iuxta S. Thomam hoc esse discrimen inter hæc duo, non habere debitum quod gratia conferatur, & habere debitum quod gratia non conferatur, quia vnum dicit tantùm defectum, alterum verò includit rationem pœnæ. Illud docet quæst. disp. de malo q. 5. art. 5. ad 15. *Aliud est, (inquit) non debere habere, quod non habet rationem pœnæ, sed defectus tantùm; & aliud debere non habere, quod habet rationem pœnæ.* Iam autem in hoc naturæ corruptæ statu, secundum S. Thomam, sicut secundum S. Augustinum, non habere gratiam seu habitualem seu actualem quâ homo indiget, non solùm habet rationem defectus, sed etiam pœnæ, proindeque homo eâdem gratiâ non priuatur, nisi ex merito præcedentis peccati vel actualis, vel saltem originalis.

11. verò argumentum sic proponit art. 2. mox citato è quæst. disp. de veritate quæst. 6. *Præterea sicut se habet abusus gratiæ ad effectum reprobationis, ita bonus vsus gratiæ ad effectum prædestinationis: sed abusus gratiæ,* (scilicet habitualis in Iudâ) *fuit ratio reprobationis eius. Secundum hoc enim reprobus effectus est, quod sine gratiâ decessit: quia autem tunc gratiam non habuit, non fuit quia Deus ei dare noluerit, sed quia ipse accipere noluit, vt dicit Augustinus, & Dionysius: ergo & bonus gratiæ vsus in Petro & alio quolibet, causa est, quare ipse est electus vel prædestinatus.* Sic respondet.

Ad 11. dicendum quod præscientia abusus gratiæ non fuit causa reprobationis in Iuda (nisi forte ex parte effectus;) quamuis Deus nulli volenti accipere gratiam eam deneget: sed hoc ipsum quod est velle accipere gratiam, est nobis ex prædestinatione diuina: vnde non potest esse causa prædestinationis. Ergo iuxta S. Thomam causa reprobationis, quantum ad id quod est in perditionis massâ relinqui, & ad vitam æternam non eligi, etiam in iustis, qualis erat Iudas ante casum, & habitualis gratiæ abusum, non est præscientia abusus gratiæ, sed peccatum originale. Nam iuxta præcedentem responsionem & vniuersam S. Thomæ doctrinam, dici non potest quod eiusdem reprobationis causa sit mera Dei voluntas, nullâ causâ ex parte hominis suppositâ.

Quanquam autem ex parte huius effectus qui est inferre damnationis pœnam pro culpâ, causa reprobationis Iudæ non sit nisi præscientia abusus gratiæ habitualis, hoc est præscientia peccati actualis: tamen ex parte huius prioris effectus qui est permittere aliquem, puta Iudam iustum, cadere in culpam, illum derelinquere, deserere, suo libero arbitrio dimittere, seu illi auxilium non præstare ne cadat, causa reprobationis Iudæ est peccatum originale. Hic est, vt patet, S. Thomæ sensus.

Nullum est in S. Thomæ operibus principium, quod cum hac doctrinâ non concordet, nullum quod illi repugnet. Qui hanc sententiam impugnant velut S. Thomæ contrariam, hoc maxime fundamento nituntur, quod sanctus ille Doctor sæpè hominum reprobationem, seu aliquorum non electionem ad vitam æternam solo Dei beneplacito ac meræ voluntati attribuat, & ad vniuersi complementum & suauem rerum dispositionem alios à Deo eligi, alios reprobari doceat. Ex quo concludunt causam

reprobationis ſeu non electionis aliquorum ad vitam æternam eſſe meram Dei voluntatem, non verò peccatum originale. Itaque exponendum eſt quis ſit S. Thomæ hâc in re ſenſus, & quomodo ſententiæ à nobis poſitæ non repugnet.

Vt S. Thomæ hâc in re ſenſus intelligatur, animaduertendum eſt, reprobationem duplici modo ſpectari poſſe, abſolutè & comparatiuè. Abſolutè cùm quæritur ſimpliciter, ſeu vt loquitur S. Thomas, *in generali*, cur aliqui à Deo reprobentur, & quæ ſit aliquorum reprobationis cauſa, nullâ comparatione factâ cum eis qui eliguntur: tunc reſpondetur, cauſam eſſe peccatum originale, per quod omnes homines damnationi obnoxij naſcuntur, & propter quod Deus iuſtè & ſine vllâ iniquitate non vult aliquibus hoc bonum, quod eſt vita æterna. Reprobatio verò ſpectatur comparatiuè, cùm quæritur in ſpeciali, vt ait idem ſanctus, cur Deus hunc potiùs quam iſtum reprobet, cur cùm omnes homines per peccatum primi parentis eidem damnationi obnoxij naſcantur, aliquos ab hâc maſsâ & conſperſione liberet, & ad vitam æternam eligat, alios verò in eadem maſsâ derelinquat, & ad vitam æternam non eligat. Tunc reſpondetur, hoc eſſe ex ſolo Dei beneplacito & merâ voluntate. Cùm enim eadem ſit omnium cauſa, idem meritum, huius diſcretionis vnius ab altero nulla alia ratio reddi poteſt, quàm Dei voluntas: hæc eſt altitudo ſapientiæ, hoc profundum iudiciorum Dei. Omnes homines ob peccatum originale ſimiliter merentur non liberari ac relinqui, ex iis multi à Deo non liberantur, ſed relinquuntur. Nulla ergo eſt iniquitas, & in hoc iudicium Dei iuſtum eſt: aliqui verò in cauſa iſtâ communi præ aliis liberantur, & ad vitam æternam aſſumuntur. Ergo ſola eſt miſerentis voluntas, & in hoc iudicium Dei occultum eſt & inſcrutabile. Talibus documentis pleni ſunt S. Auguſtini contra gratiæ hoſtes libri, maximè ep. 105. ad Sixtum, Enchiridium, libri ad Bonifacium, de corrept. & grat. de prædeſtinatione ſanctorum & de dono perſeuerantiæ.

Hoc poſito facilis eſt S. Thomæ ſenſus, cùm ſcilicet cauſam reprobationis aliquorum ad ſolum Dei beneplacitum & meram voluntatem refert, de eâ loquitur comparatiuè & in ſpeciali; abſolutè verò & in generali de eâ loquendo, eam non ſoli Dei voluntati, ſed iuſtitiæ, aliquam ex parte hominis cauſam ſemper ſupponenti, attribuit. Ac ne id à me temerè dictum quis putet, legat reſponſionem ad 3. 1. p. q. 23. art. 5. ſic enim loquitur.

Ad 3. dicendum, quòd ex ipsâ bonitate diuinâ, ratio ſumi poteſt prædeſtinationis aliquorum, & reprobationis aliorum. Sic enim Deus dicitur omnia propter ſuam bonitatem feciſſe, vt in rebus diuina bonitas repræſentetur. Neceſſe eſt autem quod diuina bonitas (quæ in ſe eſt vna & ſimplex) multiformiter repræſentetur in rebus, propter hoc quod res creatæ ad ſimplicitatem diuinam attingere non poſſunt. Et inde eſt quòd ad completionem vniuerſi requirantur diuerſi gradus rerum, quarum quædam altum, & quædam infimum locum teneant in vniuerſo, & vt multiformitas graduum conſeruetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri, ne multa bona impediantur, vt ſupra dictum eſt. Sic igitur conſideremus totum genus humanum ſicut totam rerum vniuerſitatem. Voluit igitur Deus in hominibus, quantùm ad aliquos quos prædeſtinat, ſuam repræſentare bonitatem per modum miſericordiæ, PARCENDO; *& quantùm ad aliquos quos reprobat, per modum iuſtitiæ, pu-*

niendo. ET HÆC EST RATIO QVARE DEVS QVOSDAM ELIGIT ET QVOSDAM REPROBAT. *Et hanc causam aßignat Apostolus ad Rom. 9. dicens: Volens Deus ostendere iram, id est vindictam iustitiæ, & notam facere potentiam suam, sustinuit, id est permisit, in multâ patientiâ vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Et 2. ad Tim. 2. dicit; In magnâ domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam in contumeliam. Sed quare hos eligit in gloriam & illos reprobauit, non habet rationem nisi diuinam* VOLVNTATEM. *Vnde Augustinus dicit super Ioannem, Quare hunc trahat & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare.*

Ex hac S. Thomæ doctrinâ, Apostoli auctoritate confirmatâ, euidenter patet quòd Deus homines non reprobat, nisi ex iustitiâ, iramque seu vindictam iustitiæ ostendere volens, quodque non reprobat nisi vasa iræ apta in interitum. Ergo iuxta S. Thomam reprobatio absolutè sumpta semper causam aliquam ex parte hominis supponit, scilicet peccatum originale, per quod omnes homines facti sunt vasa iræ apta in interitum. Atque ita quanquam nullus homo, nisi Deo volente, reprobetur ac relinquatur, tamen Deus nullum hominem reprobari vult nisi ex iustitiâ, & propter causam ex parte hominis suppositam, scilicet peccatum originale. *Et hæc est ratio*, inquit, *quare Deus quosdam eligit, & quosdam reprobat*: homines etiam prædestinat parcendo, secundum hęc verba: *Voluit igitur Deus in hominibus, quantùm ad aliquos quos prædestinat, suam repræsentare bonitatem per modum misericordiæ,* PARCENDO. Parcere autem significat alicuius debiti condonationem, ex quo sequitur quod aliquos reprobat non parcendo, hoc est eis aliquod debitum per peccatum originale contractum non condonando.

Cùm autem reprobatio à S. Thomâ comparatiuè consideratur, hoc est cùm quærit in speciali quare Deus hos reprobat, illos vero eligit, tunc nullam rationem nec causam assignat nisi diuinam voluntatem. *Sed quare*, inquit, *hos elegit in gloriam, & illos reprobauit, non habet rationem nisi diuinam voluntatem.*

Idem docet lib. 3. contra gentes c. 161. *Non omnes*, inquit, *qui gratiam impediunt, auxilio suo præuenit, vt auertantur à malo, & conuertantur ad bonum; sed aliquos in quibus vult suam misericordiam apparere, ita quod in aliis iustitiæ ordo manifestetur. Hinc est quod Apostolus dicit ad Rom. 9. Volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multâ patientiâ vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Cùm autem Deus hominum qui in eisdem peccatis detinentur, hos quidem præueniens conuertat, illos autem sustineat, siue permittat secundum ordinem rerum procedere, non est ratio inquirenda, quare hos conuertat & non illos. Hoc enim ex simplici eius voluntate dependet.* Ergo S. Thomas ad simplicem quidem Dei voluntatem refert, cur conuertat hos & nòn illos; sed simul docet in iis quos non trahit & non conuertit, iustitiæ ordinem seruari, secundum illud Apostoli, *Deus volens ostendere iram*, &c. hoc est, rationem eorum derelictionis semper hominum peccatis assignari, nec Deum velle illos non trahere ac derelinquere, nisi causâ ex parte hominis suppositâ.

Idem omninò habet in cap. 9. ad Rom. lect. 4. *Deinde*, inquit, *cum dicit, ô homo tu quis es,* &c. *respondet præmissæ quæstioni, ad cuius responsionis intellectum,*

considerandum est, quòd circa electionem bonorum & reprobationem malorum duplex quæstio moueri potest: vna quidem IN GENERALI, *quare Deus velit quosdam indurare, & quorumdam misereri: Alia verò* IN SPECIALI *quare velit huius misereri, & hunc vel illum indurare, & potest quidem ratio huius quæstionis aßignari: secundæ autem quæstionis non potest aßignari ratio, nisi simplex Dei voluntas, cuius exemplum patet in rebus humanis.* Deinde ostendit rationem cur vult quosdam reprobare & indurare esse iustitiam, quæ meritum ex parte hominis supponit, quod ad peccatum originale refert. *Cùm dicit,* inquit, *quòd si volens Deus, &c. Soluit primam quæstionem, scilicet quare Deus velit quibusdam misereri, & quosdam in miseriâ derelinquere, siue quosdam eligere & quosdam reprobare.... Finis autem reprobationis vel obdurationis malorum, est manifestatio diuinæ iustitiæ & virtutis... Actus verò quem Deus erga eos exercet non est quod disponat eos ad malum, quia ipsi de se habent dispositionem ad malum ex corruptione primi peccati.... Hoc autem solùm Deus circa eos agit, quòd eos permittit agere quæ concupiscunt.* Et supra lect. 3. *Sic ergo intelligendum est, cui vult miseretur, scilicet per suam misericordiam, & quem vult indurat per suam iustitiam; quia illi quos indurat hoc merentur vt indurentur ab ipso, vt supra 1. cap. dictum est.*

Denique idem docet in 6. Ioannis: *Quare autem,* inquit, *non omnes auersos trahit, sed aliquos, licet sint omnes æqualiter auersi, ratio quidem* IN GENERALI *potest aßignari, vt scilicet in illis qui non trahuntur appareat & refulgeat,* ORDO DIVINÆ IVSTITIÆ: *in illis autem qui trahuntur immensitas diuinæ sapientiæ. Quare autem* IN SPECIALI *trahat hunc, & illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis diuinæ. Vnde dicit Augustinus, quem trahit & quem non trahit, quare illum trahat & illum non trahat, noli velle iudicare si non vis errare.* Et infra. *Sic ergo Deus ad complementum vniuersi quosdam quidem trahit, vt in eis appareat sua misericordia, quosdam verò non trahit, vt ostendatur in eis sua iustitia; sed hos trahit, illos non trahit secundum suum beneplacitum voluntatis.*

Ex his verbis manifestum est quòd licet Deus ad complementum vniuersi, quod requirit vt multiformitas graduum conseruetur in rebus, quosdam eligat, & quosdam relinquat, seu reprobet, quosdam trahat & quosdam non trahat; tamen cùm quosdam relinquit, & quosdam non trahit, hoc facit ex iustitiâ, proindeque causa est ex parte hominis cur hoc faciat, licet ad complementum vniuersi hoc faciat. *Sic ergo,* inquit, *Deus ad complementum vniuersi quosdam quidem trahit, vt in eis appareat sua misericordia, quosdam verò non trahit, vt ostendatur in eis sua iustitia.* Idem omninò docet in loco ex prima parte citato.

Iam verò posito quòd iuxta S. Thomam causa ob quam homines à Deo reprobantur, seu ad vitam æternam non prædestinantur, sit peccatum originale, necessariò sequitur causam negationis gratiæ in iustis, qui à iustitiâ excidunt, ad peccatum originale referri oportere. Vt hoc clariùs demonstretur, primò exponendum est quomodo, iuxta S. Thomam, reprobatio sit causa derelictionis à Deo, quid ex illâ proueniat, & quis sit ordo in executione reprobationis hominum.

Reprobatio verò, inquit S. Thomas 1. p. q. 23. art. 3. ad 2. *Non est causa eius quod est in præsenti, scilicet culpæ, sed est causa derelictionis à Deo: est tamen causa eius quod redditur in futuro, scilicet pœnæ æternæ, sed culpa prouenit ex libero arbitrio eius qui reprobatur, & à gratia deseritur, & secundum hoc verificatur di-*

ctum Prophetæ, scilicet, perditio tua Israël ex te. Itèm in c. *Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.* Vbi nota, iuxta S. Thomam, idem hoc esse, Deus permittit aliquem cadere in peccatum, ac, Deus aliquem derelinquit, & gratiam suam non dando deserit. Denique ibidem ad 1. *In quantùm igitur,* inquit, *quibusdam non vult hoc bonum, quod est vita æterna, dicitur eos odio habere, vel reprobare.* Cùm ergo reprobatio hominum primùm includat derelictionem à Deo, & causa prima reprobationis sit peccatum originale, vt antea ostendimus, oportet vt causa prima derelictionis à Deo sit peccatum originale.

Iuxta hanc S. Thomæ doctrinam, hic est ordo in hominum reprobatione. Primùm Deus videt omnes homines per peccatum originale æternæ damnationi obnoxios factos esse, ac in quadam perditionis & corruptionis massâ esse positos. Deinde aliquos ex hac massa liberare ac discernere statuit, & ad vitam æternam misericorditer eligit, ac iis beneficia præparat, quibus certissimè liberentur ac saluentur. Cæteros verò in hac massa relinquere statuit, nec vult eis hoc bonum, quod est vita æterna. Inter eos autem quos ita reprobat, aliquos ad baptismi gratiam & ad præsentem iustitiam vocare decernit. Hi sunt qui cum aliquo tempore benè pieque viuant, *Sic,* vt ait S. August. de corrept. & gratia cap. 7. *à fide & christiana conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos vitæ huius finis inueniat,* qualis fuit Iudas Apostolus Christi traditor. Deus ergo eos per baptismum renatos ac libero suo arbitrio vtentes primò permittit secundum suam inclinationem cadere in peccatum, seu eos libero arbitrio dimittit, & gratiam suam non dando deserit. Deinde illi libero suo arbitrio de se habente dispositionem ad malum, ex corruptione primi peccati, in hoc vel illud peccatum mortale liberè labuntur, à quo postea non resurgunt. *Licet enim,* inquit ibidem ad 3. *aliquis non possit adipisci gratiam, qui reprobatur à Deo; tamen quòd in hoc peccatum vel illud labatur, ex eius libero arbitrio contingit: vnde & meritò sibi imputatur ad culpam.* Et in caput 9. ad Rom. lect. 4. *Actus quem Deus erga eos,* reprobos scilicet, *exercet, non est quod disponat eos ad malum, quia ipsi de se habent dispositionem ad malum ex corruptione primi peccati... Hoc autem solùm Deus circa eos agit, quòd eos permittit agere quæ concupiscunt.* Et infra: *Non enim sic quos vult indurat, vt eos peccare compellat, sed sustinet eos vt secundùm suam inclinationem tendant in malum.* Denique Deus his in peccato suo morientibus infert damnationis pœnam pro culpa. Et hanc pœnam pro peccatorum meritis dispa*r*em iis inferre non statuit, nisi post actualis eorum culpæ, in qua vitam finiunt, præuisionem. Et hæc est reprobatio positiua ex parte, tum Dei, tum objecti. Ex hac doctrinâ, quam iuxta testimonia prius allata à S. Thomâ traditam esse controuerti non potest, causam primam derelictionis à Deo in iustis peccato originali assignandam esse, hoc argumento facillimè euincitur.

Causa derelictionis à Deo iustorum cadentium qui ad vitam æternam prædestinati non sunt, eadem est ac eorum reprobationis; siquidem iuxta S. Thomæ doctrinam antea positam, aliquorum reprobatio, derelictionem eorum à Deo primò includit. *Reprobatio,* inquit, *est causa derelictionis à Deo.* Atqui prima causa reprobationis est peccatum originale, vt anteà multis testimoniis euidenter probauimus:

ergo causa denegationis gratiæ seu derelictionis iustorum cadentium, qui ad vitam æternam prædestinati non sunt, est peccatum originale.

Sed nec alia causa istorum à Deo derelictionis, seu negationis gratiæ illis ad perseuerandum in iustitiâ necessariæ, iuxta certam S. Thomæ doctrinam inueniri potest; non quidem peccatum actuale mortale, quia nullum in illis esse supponitur, aliàs non essent iusti. Si dicatur veniale peccatum præcedens, esse causam cur permittantur cadere in mortale, esto. Sed quæro causam, cur permissi sint cadere in istud veniale, cuius merito posteà deseruntur: non aliquod peccatum actuale veniale, quia loquimur de primo quod committunt. Ergo si iuxta S. Thomæ doctrinam, allatis anteà testimoniis contentam, ad aliquod peccatum, cuius merito sibi relinquuntur recurrendum est, ad peccatum originale recurrendum est.

Equidem illud in iustis per baptismum remissum est, sed debitum carendi gratiis actualibus, quibus homo etiam iustus ob corruptionem ex peccato relictam, ad vitandum peccatum, & operandum bonum semper indiget, per baptismum penitùs remissum non est, sicut per baptismum, vt ait Augustinus de verbis Apostoli Serm. 2. Non est ablata infirmitas, quanquam per illum delata sit iniquitas, & hanc peccati pœnam, hoc debitum Deus in renatis cùm vult, quantùm vult, & in quibus vult misericorditer condonat, alios suæ infirmitati ad malum impellenti aliquando relinquens, & vt cadant permittens, iudicio semper iusto etsi occulto, alios secundum misericordiam gratuitam & indebitam per gratiam adiuuans, ac retinens ne ex suâ infirmitate à iustitiâ excidant.

Equidem peccatum originale, & quantùm ad culpam, & quantùm ad pœnæ æternæ reatum per baptismum penitùs ablatum est, nec Deus vnquam posteà illud in renatis ad culpam aut pœnam æternam imputat: sed à corruptionis & perditionis massâ per peccatum originale factâ non baptismus, at sola Dei ad vitam æternam eligentis prædestinatio liberat ac discernit. Non est autem dubium eos omnes qui non sunt sic discreti, nunquam peruenturos ad vitam æternam: ergo si sint regenerati & iustificati, nunquam ex hâc vitâ auferentur, antequàm à iustitiâ excidant; à iustitiâ verò nunquam excident, nisi Deo permittente, dimittente, & auxilium gratiæ suæ non præstante ne cadant. *Nam*, vt ait S. Augustinus de dono perseuerantiæ cap. 8. *non mentitur qui dicit, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.* Ergo in iustis non saluandis, ex hoc quod non sunt à massâ perditionis per prædestinationem discreti, profluit diuinæ gratiæ ad perseuerandum in oratione & in iustitiâ necessariæ negatio, ac proinde ad peccatum originale, etsi per baptismum remissum, velut ad causam primam illorum derelictionis à Deo recurrendum est. Causa enim ob quam aliqui iustè non discernuntur, seu non liberantur, est quia omnes per peccatum originale nascuntur damnationi obnoxij, in cuius massâ & corruptione Deus quem vult, iustè & sine iniuriâ derelinquit, vt post S. Augustinum S. Thomas docet in c. 9. ad Rom. lect. 3.

Denique quia in renatis ac iustificatis nullum est peccatum, nec actuale mortale, nec originale in ratione veri & proprij peccati, ideò non est vlla causa cur damnarentur, si in eo statu morerentur. Nam vt ait Apostolus Rom. 8. *Nihil nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum*

carnem ambulant. Ac vt Tridentinum definit Sess. 5 c. 5. *in renatis nihil odit Deus*, quod scilicet, vt exponit idem Concilium, veram & propriam rationem peccati habeat, cùm totum id per baptismum tollatur, quod damnatione dignum sit; & quod eos remoretur ab ingressu regni cœlestis. Nec etiam in illis concupiscentia carnis veram peccati rationem vllomodo habet, nec iis nocere valet, quandiu illi propriâ actione non consentiunt, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnant. Hic Germanus Apostoli sensus est, hic Tridentini, hic S. Augustini, hic S. Thomæ. Hæc est doctrina Caluinianæ hæresi per Tridentinum damnatæ opposita. Sed est causa cur baptisati ac iustificati, ad gloriam non electi, sibi ipsis in peccatum de se tendentibus à Deo cùm vult, iustè relinquantur, scilicet peccatum originale etsi remissum, & non discretio à massâ perditionis. Cùm etiam aliqui iusti ab hac massa discreti & ad vitam æternam electi sibi aliquando à Deo deserantur, & cadere permittantur, licet hoc mirabili Dei misericordiâ ad eorum humiliationem & correptionem ordinetur, vt S. August. docet de peccat. meritis l. 2. & S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 4. causa etiam esse debet cur Deus aliquo tempore suam illis ad standum in iustitiâ gratiam deneget, hoc scilicet in peccati etiam originalis pœnam iusto Dei iudicio fit. *Nunc enim*, vt ait S. August. de corrept. & gratiâ cap. 11. *quibus deest tale adjutorium* (sine quo scilicet iusti perseuerare non possunt) *iam pœna peccati est*, ex cuius merito corruptio & infectio peccati secundum carnem cum gratiâ iustificante iustè à Deo in eis relinquitur, nec sanatur, ac Deus iustè permittit aliquos iustificatos secundum hanc corruptionem aliquando agere quæ concupiscunt.

Alia, iuxta S. Thomam, causa reprobationis, defectus gratiæ, & derelictionis à Deo in hoc naturæ corruptæ statu, semper ex hominis merito repetentem, doctrina teneri non potest: ac si alia teneatur, vel negatio gratiæ efficacis in iustis ad meram Dei voluntatem, sicut ad primam causam, nulla causâ ex parte hominis suppositâ, referenda erit, quod durissimum est, & à S. Thomâ, sicut à S. Augustino alienissimum, vel rejicienda erit gratiæ per se efficacis necessitas ad singulos pios actus, saltem in iustis, quod à S. Thomæ sicut à S. Augustini doctrinâ non minùs abhorret, & gratiæ quâ Christiani sumus mysterium penitùs euacuat.

Quisquis ergo ne hanc doctrinam profiteri compellatur, docet saltem iustos omnes semper gratiâ sufficiente, saltem ad vigilandum & orandum libero eorum arbitrio relictâ adjuuari, cuius vsu sine ope auxilij per se efficacis, gratiam in tentatione necessariam pro .̣tu suo consequuntur, sicut illius abusu eâdem gratiâ iustè priuantur. Quisquis, inquam, hoc docet, & qui insuper, quod audent nonnulli, id ad fidem pertinere contendit, velut ab Innocentio X. definitum, is totam S. Thomæ de gratiâ Christi, de prædestinatione gratuitâ, ac de reprobatione, sicut S. Augustini ac Patrum omnium qui secuti sunt, doctrinam funditùs euertit, eamque velut impiam, hæreticam, ac blasphemam à sancta sede damnatam esse, damnandâ temeritate pronuntiat.

ARTICVLVS VI.

Postrema duo argumenta quibus item concluditur, lapsum iustorum ad corruptionem naturæ & damnationem originalem ex S. Thomæ doctrinâ meritò referri.

Omnimoda S. Thomæ cum S. Augustino in hoc capite concordia.

VII. ARGVMENTVM.

SANCTVS Thomas illud ipsum quod præcedenti argumento ex eius circa reprobationem doctrinâ collegimus, expresse etiam asserit & exponit quæst. disp. de malo q. 3. de causâ peccati art. 1. in quo quærit, *Vtrum Deus sit causa peccati*: tale est argumentum 9. *Præterea Augustinus dicit 2. Confess. gratiæ tuæ deputo quæcumque mala non feci: non esset autem imputandum gratiæ quòd homo mala non faceret, si carens gratiâ posset non peccare: non ergo peccatum est causa quod aliquis priuetur gratiâ: sed magis priuatio gratiæ est causa peccandi, & sic sequitur vt priùs, quòd Deus sit causa peccandi.* Sic respondet.

Ad 9. dicendum quòd aliter loquendum est de homine secundum statum naturæ conditæ, & aliter secundum naturæ corruptæ: quia secundum statum naturæ conditæ homo nihil habebat impellens ad malum, licet bonum naturæ non sufficeret ad gloriæ consecutionem. Et ideo indigebat auxilio gratiæ ad merendum, non autem indigebat ad peccata vitandum; quia per hoc quod naturaliter acceperat, poterat stare, sed in statu naturæ corruptæ habet impellens ad malum, & ideò indiget auxilio gratiæ ne cadat, & secundum hunc statum Augustinus diuinæ gratiæ deputat quæcumque mala non fecit. Sed hic status ex præcedenti culpâ prouenit, scilicet originali.

Iuxta doctrinam hîc à S. Thomâ positam, ideò in statu naturæ corruptæ homo indiget auxilio gratiæ ne cadat, quia habet impellens ad malum, & hoc impellens ad malum est irascibilis & concupiscibilis, vt ibid. ad 5. docet: nisi ergo Deus per auxilium gratiæ suæ prohibeat quod impellit ad malum, quasi dans manum, homo cadit; & quoties cadit, cadit ex impellente ad malum. *Quia*, inquit ad 5. *peccata proueniunt ex inclinatione irascibilis aut concupiscibilis.* Item quoties cadit, Deus non impedit, non dat manum, auxilium non præstat ne cadat: atque id non solùm de peccatoribus, sed etiam de iustis verum est. Cùm enim corruptio naturæ quæ est ex peccato in eis, per gratiam habitualem non tollatur, remanet in eis impellens ad peccatum; vnde semper egent auxilio gratiæ ne cadant. Et hoc expresse docet S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 9. *Homo*, inquit, *in gratia existens indiget auxilio gratiæ secundum alium modum, vt scilicet à Deo moueatur ad rectè agendum, & hoc propter duo; primò quidem ratione generali, &c. secundò ratione speciali propter conditionem status humanæ naturæ,*

quæ quidem licet per gratiam ſanetur quantùm ad mentem, remanet tamen in eâ corruptio & infectio quantùm ad carnem, per quam ſeruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quædam ignorantiæ obſcuritas in intellectu, &c. & ideò neceſſe eſt nobis vt à Deo dirigamur & protegamur, qui omnia nouit, & omnia poteſt, & propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam conuenit dicere, Et ne nos inducas in tentationem. Itaque quoties aliquis iuſtus cadit, cadit ex impellente ad malum, ex iraſcibili ſcilicet aut concupiſcibili ad peccatum iuclinantibus, quæ in eo cum gratiâ iuſtificante remanent; & tunc Deus non prohibet impellens, non dat manum, non adjuuat, non præſtat illi iuſto auxilium ne cadat. Sed quare Deus non adjuuat ne cadat, cur aut non tollit penitùs, aut ſaltem per auxilium ſuum non prohibet id quod iuſtum impellit ad malum? *Hoc enim*, inquit ibid. ad 1. *ex iuſto iudicio facit, quod aliquibus auxilium non præſtat, ne cadant*; & cur etiam Deus iuſtum ex concupiſcibili vel iraſcibili peccantem non adjuuans, ſeu cur non prohibens ne peccet, cùm id poſſit, non dicitur cauſa peccati? *Quia*, inquit S. Thomas, *hic ſtatus ex præcedenti culpâ prouenit.* Et vt dicit l. 3. contra gentiles c. 159. *Quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur.* Et ibid. ad 1. *Peccata*, inquit, *non proueniunt ex inclinatione iraſcibilis aut concupiſcibilis, ſecundum quod ſunt à Deo inſtitutæ, ſed ſecundum quod deficiunt ab ordine inſtitutionis ipſius? Sic enim ſunt inſtitutæ in homine, quod rationi ſubjaceant: vnde quando præter ordinem rationis ad peccatum inclinant, hoc non eſt à Deo.* Atque ita S. Thomas in originale peccatum tandem refert, & quòd ſit in homine appetitus in peccatum inclinans, & quòd homo huic ſuo appetitui ac vitio ex quo peccata proueniunt, à Deo auxilium gratiæ non præſtante aliquando relinquatur.

VIII. ARGVMENTVM.

PER peccatum originale contractum eſt debitum carendi omnī gratiâ ad ſalutem, & hoc debitum à Deo, indebitam miſericordiam præſtante, non remittitur niſi per Chriſtum, quia, iuxta S. Thomam, hominibus poſt lapſum nulla gratia gratis à Deo, niſi ex Chriſti merito, confertur: ergo ex peccato originali remanet debitum carendi iis gratiis quas Chriſtus per mortem ſuam efficienter non meruit & non contulit: atqui Chriſtus iis iuſtis qui ſunt reprobi non meruit efficienter, nec contulit gratiam perſeuerandi in iuſtitiâ vſque in finem; ſiquidem hæc gratia iis non confertur, &, vt docet S. Thomas quæſt. diſp. de veritate q.29.art.7. ad 4. meritum Chriſti fruſtrari non poteſt quantùm ad efficaciam ſeu efficientiam: ergo in iis iuſtis remanet ex peccato originali debitum carendi hoc perſeuerandi dono: proindeque iuxta S. Thomam cauſa ob quam hæc gratia perſeuerandi quibuſdam iuſtis iuſtè à Deo negatur, ad peccatum originale referenda eſt.

Et hæc certè explicatio reprobationis & denegationis auxiliorum actualium, pietati diuinæ multò conformior eſt, & longè ſuauior, quàm illa quæ reprobationem hominum, & denegationem gratiarum actualium, quibus aliqui iuſti aliquando carent, ſoli voluntati diuinæ adſcribit, nullâ causâ ex parte hominis ſuppoſitâ. In hoc verò huius ſententiæ aſſertores

nobiſcum conueniunt, quòd denegationem gratiæ actualis efficacis in iuſtis ad primum peccatum, quod admittunt vitandum, non alicui peccato actuali, ſed Dei voluntati adſcribant, ita & nos. Illi verò aiunt, hanc Dei voluntatem nullam penitùs cauſam ex parte hominum ſupponere, nos aliquam in S. Thomæ ſicut & S. Auguſtini doctrinâ ſupponere contendimus; id Deum in peccati originalis pœnam velle aſſerimus: atque ita eamdem vtrique cauſam agnoſcimus, voluntatem Dei: nos aliquod eius in hominibus motiuum ſtatuimus, hi nullum. Ergo ſi hi Theologi credunt meram Dei voluntatem iſtius carentiæ gratiæ in iuſtis cauſam eſſe poſſe ſine vllâ iniquitate, reprehendere non poſſunt, quòd cauſa dicatur, cum aliquo motiuo illi adjuncto. Quòd enim Deus ſolâ ac merâ ſuâ voluntate iuſtè ac piè facere creditur, potiori iure id ſua voluntate aliquod motiuum ex parte hominum ſupponente, iuſtiſſimè, piiſſimeque facere credendus eſt.

His omnibus argumentis ex S. Thomæ doctrinâ petitis euidens eſt, eo ſenſu defectum gratiæ in hominem ſemper eſſe referendum, nec Deo tribuendum, niſi ex ſuppoſitione eius quod eſt ex parte hominis; quia ſemper eſt cauſa in homine, cur à Deo non adjuuetur, ac ſibi ex inclinatione iraſcibilis & concupiſcibilis ad peccatum propendenti relinquatur, ſcilicet meritum præcedentis peccati vel actualis, vel ſaltem originalis.

Et in hoc S. Thomas, ſicut & in cæteris Chriſti gratiæ capitibus cum S. Auguſtino, cuius ſemper auctoritate nititur, pleniſſimè concordat. Similiter enim, iuxta S. Auguſtinum de corrept. & grat. c. 13. *Deſerunt & deſeruntur. Dimiſſi enim ſunt libero arbitrio, non accepto perſeuerantiæ dono, iudicio Dei iuſto & occulto*; ſed quodnam eſt iſtud iudicium occultum? Ipſemet iam expoſuerat cap. 11. his verbis: *ſi autem hoc adjutorium* (ſine quo bonum perſeueranter tenere non poſſumus) *vel Angelo, vel primo homini, cùm primùm facti ſunt, defuiſſet, non vtique ſuâ culpâ cecidiſſent, adjutorium quippe defuiſſet ſine quo manere non poſſent: nunc autem quibus deeſt tale adjutorium, iam pœna peccati eſt; quibus autem datur, ſecundum gratiam datur, non ſecundum debitum.* Atque vt cætera huius generis aliis in libris fusè expoſita prætermittam l. 2. de peccat. merit. & remiſſ. c. 17. Ita eam quam mox ex S. Thomâ referebamus doctrinam omnem exhibet. *Ignorantia & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem, ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum: vt autem innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat quod non delectabat, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adjuuat voluntates, quâ vt non adjuuentur in ipſis cauſa eſt, non in Deo, ſiue damnandi prædeſtinati ſint propter iniquitatem ſuperbiæ, ſiue contra ipſam ſuam ſuperbiam iudicandi & erudiendi, ſi filij ſint miſericordiæ. Nullius proinde culpæ humanæ in Deum referas cauſam, vitiorum namque omnium humanorum cauſa ſuperbia eſt.* Et infra: *Secutum eſt autem ex debitâ iuſtâ pœnâ tale vitium, vt iam moleſtum eſſet obedire iuſtitiæ, quod vitium* (ſcilicet ſuperbia) *niſi adjuuante gratiâ ſuperetur, ad iuſtitiam nemo conuertitur* (quod ad peccatores ſpectat) *niſi operante gratiâ ſanetur, iuſtitiæ pace nemo perfruitur.* (quod ad iuſtos pertinet) *Cuius autem gratiâ vincitur, & ſanatur, niſi illius cui dicitur, conuerte nos Deus ſanitatum noſtrarum? Quod*

& si facit misericordiâ facit, quibus autem non facit, iudicio non facit.

Pariter etiam S. Augustinus docet causam reprobationis esse peccatum originale, per quod quædam perditionis massa facta est, à quâ non liberantur nisi electi, & in quâ relinquuntur illi iusti qui non sunt ad vitam æternam prædestinati, licet in illis per baptismum totus peccati originalis reatus remissus fuerit. *Qui verò perseueraturi non sunt* (inquit de corrept. & grat. c. 7.) *ac sic à fide Christiana & conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos finis huius vitæ inueniat, procul dubio nec illo tempore quo benè pieque viuunt, in isto numero computandi sunt, à massa illa perditionis præscientiâ Dei & prædestinatione discreti, & ideò nec secundum propositum vocati.* Et similiter eodem capite docet iis qui ab hac perditionis massâ discreti sunt, Dei beneficia quibus ad vitam æternam certissimè perueniant, sine dubio à Deo procurari & conferri. *Quicumque ergo,* inquit, *ab illa originali damnatione, istâ diuinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium quod & procuratur eis audiendum Euangelium, & cùm audiunt credunt & in fide quæ per dilectionem operatur, vsque in finem perseuerant; & si quando exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum etsi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant redeunt, & nonnulli acceptâ gratiâ in qualibet ætate periculis huius vitæ, mortis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos.* Rectè ergo S. Thomas. *Ratio autem reprobationis,* inquit, *est in hominibus peccatum originale, vt dicit Augustinus.*

In libro verò de dono perseuerantiæ cap. 8. quia in duobus iustis quorum vni perseuerantia non datur, peccatum originale similiter remissum est, quia in illis eadem sunt merita, eadem iustitia, quia vtrique Deo accepti, Dei filij & vitâ æternâ digni. Ideo cùm S. Augustinus circa cæteros seu paruulos, seu impios ætate iam grandes, iudicia Dei inscrutabilia esse doceat, circa illos duos iustos inscrutabiliora esse pronuntiat, atque huius iudicij æquitatem ad solam discretionem è massâ refert. *Ex duobus itaque paruulis,* inquit, *originali peccato pariter adstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur, & ex duobus ætate iam grandibus impiis, cur iste ita vocetur vt vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, vt vocantem sequatur, inscrutabilia sunt iudicia Dei. Ex duobus autem piis cur huic donetur perseuerantia vsque in finem, illi autem non donetur, inscrutabiliora sunt iudicia Dei.* Vnde ait S. Prosper ad 14. object. Vincentianam, *Cur autem illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare, cùm scire sufficiat, & ab illo esse quod statur, & non ab illo esse quod ruitur.* Sed quodnam est istud Dei iudicium, & vnde iustum? Respondet S. Thomas, vt argumento sexto retulimus: *quia hoc venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis.* Respondet S. Augustinus, quod omninò idem est, quia hic iustus non erat à massâ per primi parentis peccatum factâ discretus; hinc fluxit quod hic iustus non accepto perseuerantiæ dono, libero suo arbitrio à Deo dimissus fuerit. Subdit enim S. Augustinus. *Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis, ait vnus*

prædestinatorum qui de pectore Domini biberat hoc secretum, mansissent vtique vobiscum. Nonne vtrique à Deo creati, vtrique ex Adam nati, vtrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit, omnem flatum ego feci, vnius eiusdemque naturæ animas acceperant? Nonne postremò vtrique vocati fuerant, & vocantem secuti, vtrique ex impiis iustificati, & per lauacrum regenerationis vtrique renouati? Sed si hæc audiret ille qui sciebat procul dubio quod dicebat, respondere posset & dicere, vera sunt hæc, secundum hæc omnia ex nobis erant: veruntamen secundum aliam quamdam discretionem non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Quænam tandem est illa discretio? Patent libri Dei, non auertamus aspectum. Clamat scriptura diuina, adhibeamus auditum: non erant ex eis, quia non erant secundum propositum vocati, non erant in Christo electi ante constitutionem mundi, non erant in eo sortem consecuti, non erant prædestinati secundum propositum eius qui vniuersa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, & cum illis sine dubitatione mansissent. Vt enim non dicam quàm sit possibile Deo auersas & aduersas in fidem suam hominum conuertere voluntates, & in eorum cordibus operari, vt nullis aduersitatibus cedant, nec ab ipso aliqua superati tentatione discedant, cùm possit, & quod ait Apostolus facere, vt non eos permittat tentari supra id quod possunt. Et paulò antè. *Adhuc pergat & dicat, cur quibusdam qui eum coluerunt bona fide, perseuerare vsque in finem non dedit? Cur putas, nisi quia non mentitur qui dicit, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Hominibus autem videtur, omnes qui boni apparent fideles perseuerantiam vsque in finem accipere debuisse. Deus autem melius esse iudicauit miscere quosdam non perseueraturos certo numero sanctorum suorum, vt quibus non expedit in huius vitæ tentatione securitas, non possint esse securi. Multos enim à perniciosa elatione reprimit, quod ait Apostolus. Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat; voluntate autem sua cadit, & voluntate Dei stat qui stat.*

Id verò obseruatione dignissimum, quòd sicut nunc iis qui hanc S. Augustini & S. Thomæ doctrinam sequuntur, à quibusdam Molinistis objici solet, quòd credant per baptismi gratiam, peccatum originale ab iis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferri: sic S. Augustinus eiusque discipuli post illius obitum eâdem calumniâ à quibusdam Presbyteris Massiliensibus infamati fuerint. Cùm enim in huius sancti libris de corrept. & gratia, & de prædestinatione sanctorum ac de dono perseuerantiæ doctrinam à nobis anteà relatam legerent, eos scilicet qui baptisati erant, nec in acceptâ gratiâ perseuerabant, ab originali damnatione, seu à perditionis massâ, per peccatum originale factâ, non fuisse discretos, nec in discretorum numero, etiam eo tempore quo benè pieque viuunt, computandos esse, & quibus non datur perseuerandi auxilium, iam peccati, originalis scilicet, pœnam esse; hinc S. Augustini scripta reprehenderunt, quasi doceret, vt aiunt object. 2. apud S. Prosperum in responsionibus ad capitula Gallorum, *quòd ab eis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat, perceptâ baptismi gratiâ, originale peccatum,* quod sanè nonnisi ineptissimè, stolidissimè, insanissimeque oppositum esset, si aliud nihil hac de re S. Augustinus, eiusque discipuli docuissent, quàm quod Molina, eiusque sectatores ab annis aliquot docere cœperunt. Huic vero objectioni S. Prosper sic respondet.

Omnis homo, qui credens in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, regenera-

rur in baptiſmo, tam à propriis peccatis, quæ mala voluntate & actione contraxit, quàm ab originali, quod à parentibus traxit, abſoluitur : ſed relapſum poſt baptiſmum ad infidelitatem & impios mores, qui negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, quàm qui eumdem aſſerit, non æterna morte eſſe damnandum. Qui enim recedit à Chriſto, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid niſi in perditionem cadit? Sed non in quod remiſſum eſt, recidit; nec in originali peccato damnabitur, qui tamen propter poſtrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa quæ remiſſa ſunt debebatur. Quod quia Dei præſcientiam nec latuit, nec fefellit, ſine dubio talem nunquam elegit, nunquam prædeſtinauit, & periturum nunquam ab æterna perditione diſcreuit.

Ex quo patet non eſſe nouam hanc in S. Auguſtini diſcipulos circa peccatum originale reprehenſionem, ac Moliniſtas *ſinceriſſimis Dei gratiæ defenſoribus* hoc tempore, ſicut olim Maſſilienſes, *obloqui, & pacem victricis Eccleſiæ, reſumptis de damnatorum ſchola quæſtiunculis, inquietare.* *S. Proſper cont. Collat. c. 29.*

ARTICVLVS VII.

In quo oſtenditur Conradum Koëllin, à P. Nicolai laudatum eodem modo S. Thomam interpretatum eſſe circa cauſam defectus gratiæ.

QVANQVAM hic puram S. Thomæ doctrinam ex puris eius operum fontibus, non verò ex illius interpretum ſenſu exquiramus : quia tamen P. Nicolai nobis Conradum Koëllin, velut à doctrinâ quam ſequimur alieniſſimum objecit, nec repudiare poteſt eius teſtimonium, cuius auctoritate ſic ſe iactauit, hunc eodem omninò ſenſu quo nos S. Thomam exponentem, & auxilij diuini ſubtractionem in originalis ſaltem peccati meritum referentem audiamus in 1. 2. q. 79. art. 1. in quo quæritur, *Vtrum Deus ſit cauſa peccati*, in hæc S. Thomæ verba, à nobis anteà citata, *ſimiliter etiam neque indirectè* (Deus poteſt eſſe cauſa peccati) *Contingit enim quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccata*, &c. Sic loquitur.

Probat (nempe S. Thomas) *ſecundam partem antecedentis, ſcilicet quòd non indirectè : dicitur autem indirectè cauſa, ſicut dicitur indirectè voluntarium, quod videlicet quis poteſt prohibere, vel impedire, & non impedit, vt patuit ſupra. Et arguitur ſic. Ille eſt cauſa indirectè peccati, qui poteſt impedire & debet : ſi autem poſſit impedire non autem debeat, nec tenetur, non eſt cauſa etiam indirectè, & præſertim ſi ipſe non ſit prima ratio deficiendi, vel non ſubtrahit auxilium ſuum, niſi ex demerito peccati præcedentis : ſed Deus non debet. Eſto, poſſit, nec tamen ſubtrahit niſi propter demeritum peccati præcedentis. Major patet exemplariter de gubernatore, qui non dicitur cauſa ſubmerſionis nauis etiam indirectè, ſcilicet ex hoc quod non gubernat nauem, niſi quando ſubtrahit gubernationem, potens & debens gubernare. Minor patet, & quòd poſſit clarum eſt; ſed non debeat, patet quia ordo ſuæ ſapientiæ non requirit quòd præbeat auxilium & impediantur peccata, vt arbitrium liberum creatum, quod ex natura*

suâ deficere potest, suauiter disponatur, & quod subtrahat auxilium suum propter demeritum peccati praecedentis, saltem originalis, patet ad primum & 1. p. q. 23. art. 7. ad 3. Quae autem sit ratio, quòd diuina sapientia & iustitia voluerit aliquos dimittere peccare, & non impedire, habes rationem, vbi iam in 1. p. art. 5. ad 3. rationem videlicet in generali & non praecisam, vt ibidem patebit, vt manifestetur diuina bonitas per misericordiam & iustitiam, & suauis dispositio rationalium creaturarum.

Nota ex dictis ante articulum, ex quibus habetur, quòd Deus non est causa deficiendi prima: & ergo non imputatur sibi peccatum alterius. Si enim non fuisset peccatum, praesertim originale, Deus nullum hominem deseruisset.

Nota circa 2. partem antecedentis & eius probationem, quòd Deus non est debitor alicui creaturae, nec tenetur hominem conseruare ne peccet, maximè postquàm se peccando fecerit indignum, debet autem velle quod impleat in rebus id quod sua sapientia & voluntas habet: quia ergo ordo suae sapientiae non habet, quòd hominibus auxilium ferat omnibus ne peccent: ideò Doctor sanctus dicit hic, quod hoc totum, scilicet non praebere auxilium ne peccet, facit secundum ordinem suae sapientiae quem debet implere. Deus enim non est debitor creaturae, sed sibi ipsi; quare non debet, nec tenetur hominem à peccato conseruare, & praesertim cùm conditio naturalis creaturae exigat, ne à peccato cohibeatur: & per consequens non imputatur sibi. Vide de hoc 1. p. q. 21. art. 1. ad 3. quomodo Deus nihil debeat creaturis sed sibi.

In his Conradi verbis animaduertendum est obiter, Deum non debere sibi ac suae sapientiae, quòd hominibus auxilium ferat omnibus, & quòd hominem à peccato conseruet, maximè postquàm peccando se fecerit indignum, peccato scilicet originali vel actuali, vt anteà docet, vt hinc pateat quàm falsò P. Nicolai 1. classe dixerit, *Deum etsi non debet nobis quòd ab illo iuuamur, debere sibi nihilominus quòd nos iuuat.* Id iuxta S. Thomam, vt Conradus hic rectè notat, nec sibi nec nobis debet, nec tamen sponte deficit: quia nunquam nobis auxilium necessarium denegat, nisi propter demeritum peccati praecedentis, saltem originalis.

Deinde idem interpres in illud: *& sic patet quod Deus nullomodò potest esse causa peccati*, haec habet.

Voluntas humana potest & tenetur rectitudinem dare actui, & tamen non dat: diuina autem licet non teneatur dare, eam tamen, quantùm ex se esset, daret, si voluntas creata cooperaretur. Quidquid enim Deus dat antecedenter, dat etiam consequenter, quantùm est ex parte sui, nisi adsit impedimentum: causando autem voluntatem creatam, dedit antecedenter in sui principio opera bona & recta, quae sunt in hominis potestate; quare & quantùm ex parte sui est, dat rectitudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex consequenti daret. Est igitur defectus in effectu illarum duarum causarum, non propter defectum, cuius prima ratio sit Deus; sed cuius ratio & causa est voluntas creata, non quia Deus causat rectitudinem, & voluntas obliquitatem, sed quia Deus, quantùm de se est causaret, si voluntas suam causalitatem causaret. Et ergo quòd non adsit rectitudo, est quia voluntas non causat, quantùm ad se pertinet: ante autem primum peccatum non est quare Deus subtraheret rectitudinem actualem ipsius actus. Quare ex parte sui non oportet quòd illa rectitudo non insit.

Denique in haec verba, *In malum autem inclinat, in quantùm non prohibet, sicut dictum est, & tamen hoc etiam contingit ex merito praecedentis peccati*, haec habet. *Sed ad malum dicitur inclinare, impropriè loquendo de peccato & malo forma-*

liter, quia videlicet ipſam inordinationem non prohibet : ſed hoc non tenetur, nec eſt prima ratio deficiendi, ſed illud prouenit ſcilicet non prohibere propter demeritum peccati præcedentis, ſaltem originalis, vt dictum fuit.

Itaque iuxta hunc interpretem celeberrimum à P. Nicolai multùm ac meritò laudatum, quoties Deus non iuuat, & non dat auxilium ſuum homini ne peccet, & eum à peccato non conſeruat, id ſemper contingit ex merito præcedentis peccati. Certum autem eſt quòd Deus iuſtum, cùm peccat, non ſeruat à peccato, & non prohibet ne peccet : ergo ſi ſit primum iuſti peccatum, qualecumque ſit, dici non poteſt, quòd Deus permittit eum cadere in hoc peccatum, ei auxilium ſuæ gratiæ non præſtando ob meritum peccati actualis præcedentis, quia nullum eſſe ſupponitur : ergo ex merito peccati originalis, quanquam iam remiſſi. Hæc vera eſt S. Thomæ doctrinæ expoſitio.

CONCLVSIO.

EX his intelligitur, cuiuſmodi eſſe debuerit Ioannis Nicolai & aliorum Examinatorum de Auguſtinianâ Antonij Arnaldi Doctoris & Socij Sorbonici propoſitione ſententia, ſi perſpecto eius ſenſu S. Thomæ doctrinam meliùs calluiſſent, expendiſſentque diligentiùs; cùm, vt ait Ioannes Nicolai parte 2. n. 1. *anticipatâ ferè concluſione decretum ſit, hoc ratum ac fixum fore, quòd S. Thomæ eſſe, quod ab eo traditum, quod ei non aduerſum ac inimicum plenâ fide conſtaret.*

Pleniſſimâ verò fide iam conſtat, ſancto Thomæ aduerſum ac inimicum eſſe, quidquid P. Nicolai ſuo in ſuffragio aſſeruit ; conforme verò & conſentiens, quidquid Antonius Arnaldus de Auguſtinianâ propoſitione àd examen vocatâ, & de gratiâ ſufficiente ſcripſit ac docuit. Sed, egregie Cenſor, quomodo in Arnaldi cauſæ examine ac iudicio plenâ fide conſtare poterat quid S. Thomæ eſſet, quid ab eo traditum, cùm illud nec tibi, nec cæteris Inquiſitoribus perſpectum fuerit, vt tuo ſuffragio comprobaſti ? Nec in Sorbonæ comitiis per ſemihoræ anguſtias ad ſententiam dicendam, contra morem & æquitatem omnem, Inquiſitorum arte ac poteſtate conſtitutas, expendi potuerit ? Adeò vt tu ipſe cui, vt loqueris, à cæteris Examinatoribus, *quaſi propriè ex induſtriâ reſeruatum erat de S. Thomæ doctrinâ dicere*, illam, dum ſuffragium pronuntiares, ne attingere quidem potueris : & Doctores multo numero in eâ maximè verſati, cùm tam exiguo tempore ſententiam ſuam de tam graui fidei causâ dicere ac ſtabilire non poſſent, à Facultatis comitiis recedere coacti ſint. Talem tu ſcilicet, talem vos Examinatores cæteri, *ad illius tam iuſti de S. Thomæ doctrinâ inquirendâ & ſequendâ conſilij perficiendum inſtitutum, ſinceritatem attuliſtis.*

Ibi loquen finem horâ v gente feci, v omnium præc pum ad loque dum ſe finis o ferebat, qu propriè mihi induſtriâ reſe uatus, & inuit ac nolens pr termiſi, quod p tiſſimum exp ctabatur, vt d cerem, quia ſp cialiùs me ſp ctabat. Præmonit. pag 3.

Suffragij par 2. n. 2.

Cùm ergo Auguſtinianam Arnaldi propoſitionem tam horrendâ hæreſeos, impietatis, & blaſphemiæ labe inuris, vel Arnaldi ſententiam nullomodò attingis, calumnioſuſque es, vel ſanctiſſimam & maximè catholicam S. Thomæ doctrinam hæreſeos, impietatis, & blaſphemiæ damnas, præuaricatorque es. Eò autem grauiùs peccaſti, quòd pluribus Cenſoribus author fueris, vt cùm te totum in Angelici Doctoris diſci-

plinâ innutritum crederent, ſimulatâ, quam publicè profeſſus es, ergæ ſanctum Doctorem reuerentiâ, & falsâ tuæ in hoc argumento eruditionis opinione deluſi, eamdem injuriam eidem S. Thomæ doctrinæ intulerint, ſi tamen ipſam Arnaldi ſententiam damnauerunt. Vtinam author ſis infelici exemplo tuo, vt ſalubriter reſipiſcant, ac feruore deferueſcente, depoſitoque partium ſtudio, agnoſcant tandem puriſſimam S. Thomæ doctrinam Auguſtinianâ Arnaldi propoſitione contineri; & ab iis Doctoribus numero ſeptuaginta & amplius defendi, qui eamdem propoſitionem, vel ſuo iudicio, vel ſuâ à comitiis diſceſſione approbarunt.

FINIS.